

**THE BOSNIAN FRONTIER (1737-1739):A
CASE STUDY ON ÖMER BOSNAVİ'S WORK
(AHVÂL-İ GAZAVÂT DER DİYÂR-I BOSNA)**

Thesis submitted to the

Institute of Social Sciences

In partial fulfillment of the requirements

For the degree of

Master of Arts

In

History

By

Rüçhan BUDAK

Fatih University

October 2014

© Rūchan BUDAK
All rights reserved, 2014

APPROVAL PAGE

Student : Rüçhan BUDAK
Institute : Institute of Social Sciences
Department : History
Thesis Subject : The Bosnian Frontier (1737-1739): A Case Study on
Ömer Bosnavi's Work (Ahvâl-i Gazavât Der Diyâr-ı Bosna)
Thesis Date : October 2014

I certify that this thesis satisfies all the requirements as a thesis for the degree of Master of Arts.

Prof. Dr. Erdoğın KESKİNKILIÇ

Head of Department

This is to certify that I have read this thesis and that in my opinion it is fully adequate, in scope and quality, as a thesis for the degree of Master of Arts.

Assist. Prof. Aysel YILDIZ

Supervisor

Examining Committee Members

Assist. Prof. Aysel YILDIZ

Prof.Dr. Mehmet İPŞİRLİ

Assist. Prof. Önder ÇETİN

It is approved that this thesis has been written in compliance with the formatting rules laid down by the Graduate Institute of Social Sciences.

Prof. Dr. Mehmet KARAKUYU

Director

AUTHOR DECLARATIONS

1. The material included in this thesis has not been submitted wholly or in part for any academic award or qualification other than that for which it is now submitted.

2. The program of advanced study of which this thesis is part has consisted of:

i) Research Methods course during the undergraduate study

ii) Examination of several thesis guides of particular universities both in Turkey and abroad as well as a professional book on this subject.

Rüçhan BUDAK

October, 2014

ABSTRACT

Rüçhan BUDAK

October 2014

THE BOSNIAN FRONTIER (1737-1739): A CASE STUDY ON ÖMER BOSNAVİ'S WORK (AHVÂL-İ GAZAVÂT DER DİYÂR-I BOSNA)

The thesis aims to offer an outline of the Ottoman-Russo-Austro War in 1736-1739 and also attempts to portray the Bosnia Frontier, an important subregion the Austro-Ottoman war. To provide a more detailed understanding of the Bosnian frontier, the transcription of Ömer of Novi's "Ahvâl-i Gazavât Der Diyâr-ı Bosna" was included as a primary source in the study. While the Ottoman Empire was engaged in the Persian Wars in the 1730s, both Austrian and Russian Empires pursued a hostile policy the Ottoman Empire in accordance with the terms of a treaty of alliance in 1726. Upon the invasion of Crimea by Russians, the Ottomans declared a war against Russia in 1736. After Austria completed the preparations of the war, and joined in the battle on the side of Russia in 1737. In the beginning of the war, Austrians occupied the fortress of Nish and organized campaigns in such regions as Wallachia, Vidin, and Bosnia. But the fortress of Nish was successfully taken back by the Ottomans, yet unsuccessful campaigns in the Vidin and Wallachia, and especially in Bosnia after the defeat of Hildburghausen by the Governor of Bosnia Hekimoğlu Ali Pasha in the Battle of Banja Luka changed the course of the war. Following the siege of Belgrade by İvaz Pasha, the grand vizier, and a positive consequence of joining of Hekimoğlu in the siege, Austria was ultimately forced to make peace in 1739.

Keywords: The War of 1736-1739, Ottoman, Austria, Russia, Bosnia, Hekimoğlu Ali Pasha, Ömer Bosnavi, Ahvâl-i Gazavât.

KISA ÖZET

Rüçhan BUDAK

Ekim 2014

BOSNA CEPHESİ (1737-1739): ÖMER BOSNAVİ ÖRNEĞİ (AHVÂL-İ GAZAVÂT DER DİYÂR-I BOSNA)

Tezin muhtevası, 1736-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya savaşının genel hatlarıyla incelenmesi ve özellikle de Avusturya-Osmanlı savaşının önemli bir cephesi olan Bosna'nın ayrıntılı olarak açıklanmasıdır. Bosna cephesinin daha ayrıntılı anlaşılabilmesi için, birinci el kaynak olarak Novi'li Ömer'in "Ahvâl-i Gazavât Der Diyâr-ı Bosna" adlı eserinin transkripsiyonu yapılarak çalışmamıza eklenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu 1730'lu yıllarda İran savaşlarıyla meşgulken, Avusturya ve Rusya İmparatorlukları 1726 yılındaki ittifak antlaşmalarıyla Osmanlılara karşı düşmanca tavırlar sergilemişlerdir. Kırım'ın Ruslar tarafından istilası, Osmanlıların da Rusya'ya 1736 yılında savaş ilan etmesine yol açmıştır. Avusturya ise savaş için hazırlıklarını tamamladıktan sonra 1737 yılında savaşa Rusya'nın yanında katılmıştır. Avusturyalılar ise savaşın başlangıcında, Niş kalesini işgal edip, Eflak, Vidin ve Bosna bölgelerine seferler düzenlemiştir. Ama Niş kalesinin Osmanlılar tarafından geri alınması, Vidin ve Eflak'daki başarısız seferler ve özellikle de Bosna'da Hildburghausen'in Bosna Valisi Hekimoğlu Ali Paşa tarafından Banaluka savaşında yenilmesinden sonra savaşın gidişatı değişmiştir. Sadrazam İvaz Paşa tarafından Belgrad'ın kuşatılması ve Hekimoğlu'nun da kuşatmaya katılması sonucunda, Avusturya sulh yapmak zorunda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1736-1739 Savaşı, Osmanlı, Avusturya, Rusya, Bosna, Hekimoğlu Ali Paşa, Ömer Bosnavi, Ahvâl-i Gazavât.

LIST OF CONTENTS

APPROVAL PAGE	iii
AUTHOR DECLARATIONS	iv
ABSTRACT	v
KISA ÖZET	vi
LIST OF CONTENTS	vii
LIST OF APPENDICES	ix
LIST OF MAPS	x
ACKNOWLEDGEMENTS	xi
1. INTRODUCTION	1
1.1 Literature Review.....	2
1.2 International Relations Between the Ottomans, Habsburgs and Romanovs up to 1730.....	5
2. 1736-1739 OTTOMAN-RUSSO-AUSTRO WAR	15
2.1 The Causes of the 1736-1739 War.....	15
2.2 The Russian Frontiers.....	20
2.2.1 Nemirov Congress, 1737.....	24
2.2.2 The Siege of Ochakov and Attacks by the Russians, 1737- 1739.....	25
2.3 The Austrian Frontiers (1737-1739)	28
2.3.1 The Nish Frontier.....	29
2.3.2 The Vidin Frontier.....	30
2.3.3 The Wallachia and Moldavia Frontiers.....	31
3. THE BOSNIAN FRONTIER (1737-1739)	32
3.1 A History of Bosnia up to 1737.....	32

3.2 Austria's Entry into the War on the Side of Russia (1737)	35
3.3 The Preparation of the Austrian Army for the Invasion of Bosnia.....	37
3.4 The Precautions of the Governor of Bosnia: Hekimoğlu Ali Pasha.....	40
3.5 First Clashes in Bosnia: the War of Ostroviçe-i Atik.....	43
3.6 The Siege of Banja Luka.....	46
3.7 The War of Banja Luka.....	50
3.8 The Events Following the Banja Luka Battle.....	53
3.9 The Attacks of Ali Pasha on the Austrians (1737-1739)	56
4. CONCLUSION.....	61
4.1 The Treaty of Belgrade, 1739.....	62
TEXT.....	64
BIBLIOGRAPHY.....	142
APPENDICES.....	148

LIST OF APPENDICES

APPENDIX A: C.AS / 42770.....	148
APPENDIX B: C.BH / 11123.....	150
APPENDIX C: BOA, MD, 142, 546/105.....	152
APPENDIX D: BOA, MD, 142, 550/107.....	156
APPENDIX E: BOA, MD, 142, 551/107.....	157
APPENDIX F: BOA, MD, 142, 659/129.....	159
APPENDIX G: BOA, MD, 142, 662/130.....	160
APPENDIX H: BOA, MD, 142, 663/130.....	161
APPENDIX I: BOA, MD, 143, 223/150.....	162
APPENDIX J: BOA, MD, 143, 234/152.....	166
APPENDIX K: BOA, MD, 145, 909/199.....	167

LIST OF MAPS

MAP A: Europe After Peace of Karlowitz 1699.....	10
MAP B: Map of Russia in 1720s.....	11
MAP C: Habsburg Dynasty in Europe Until 20th Century.....	12
MAP D: Map of Bosnia.....	39

ACKNOWLEDGEMENTS

Firstly, I am grateful to my supervisor, Assistant Professor Aysel Yıldız, who has been supportive to me throughout the process. I would also like to thank to Prof. Dr. Mehmed İpşirli and Erdoğan Keskinılıç for advising me to carry out the study and for generously sharing their knowledge. In addition, I would like to thank to my friends, İbrahim Şimşek and Taner Özmen for their guidance and support.

Finally, I would like to present to thanks to my whole family; grandfather, mother, father and brothers for supporting to me all along.

CHAPTER 1

INTRODUCTION

The Ottomans maintained their supremacy over the West until the second siege of Vienna in 1683. By the 18th century, the military and economic supremacy of the Ottoman Empire against the West was not the same as in the 15th and 16th centuries. Ottoman authority in middle Europe began to decline with the defeat of Vienna (1683) and subsequent defeats between the years 1683 and 1699. The Ottoman Empire wanted to regain its lost territories in the early 18th century after the treaty of Karlowitz (1699). One of the resulting wars was the Ottoman-Russo-Austro War of 1736-1739. The motive to recover Belgrade and Little Wallachia, which were lost with the treaty of Passarowitz (1718), played an important role in the break of the 1736-1739 War. As a result of Hekimoğlu's successful defense in Bosnia, Ottoman successes in the Adakale and Grocka battles, and the Belgrade siege, Austria had to seek a peace treaty. In the end, the Ottomans signed the treaty of Belgrade (1739) with Russia and Austria following victories against them. This enabled the Ottomans to halt the rapid expansion of Russia in the Crimea, and recover Belgrade and Little Wallachia from Austria.

This study examines the wars between the Turks, Austrians, and Russians in the period between 1736 and 1739. The thesis looks into several dimensions of the issue in question. Firstly the relations between the Ottomans, Austrians and Russians. Secondly the background and the causes of the War, including the beginning of the war between the Turks and the Russians in 1736, the Russian frontiers, Nemirov Congress, the entry of Austria into the war against Turkey, and the Austrian frontiers of Nish, Vidin and Wallachia as well as the Moldavia frontiers. Thirdly the Bosnian frontier between Austria and the Ottomans, and finally a transcription of Ömer Bosnavi's important account of the front of Bosnia, "*Ahvâl-i Gazavât Der*

*Diyâr-ı Bosna*¹, and some important documents from the Ottoman Archives of the Prime Minister. The thesis aims to relate the Bosnian frontier to the discussion as it is of vital importance for the Turks, and to display its huge impact on the War.

1.1 Literature Review

The sources for the Russo-Austria Ottoman War of 1736-1739 and the Bosnian frontier (1737-1739) can be divided into primary and secondary sources. Within the second group of secondary sources, J.W.Zinkeisen² not only explains the military and political development of the Ottoman Empire, but also compares the Ottomans with the Austrians in terms of policy in the Balkans. J.V.Hammer³ and N.Jorga⁴ give chronological information about the political history of the Ottoman Empire. Karl Roeder's *The Reluctant Ally and Austria's Eastern Question*⁵, Lavender Cassels's *The Struggle for Ottoman Empire*⁶, *The Brief Ottoman History* by M. Sertoğlu⁷, and İ.H. Uzunçarşılı's *Ottoman History*⁸ provide important insight into the political history and the relations between the Ottomans, Austrians and Russians. Ivan Parvev's work, entitled *Habsburgs and Ottomans Between Vienna and Belgrade*⁹, depicts the Ottoman Empire during the 1736-1739 War, also known as the "Eastern Question". However, according to my view that, this term is too early for the 1730s, because the Ottomans still maintained their power in Europe in the

¹ Ömer Bosnavi, *Ahvâl-i Gazavât Der Diyâr-ı Bosna*, Müteferrika Tabı, İstanbul, 1741-(1154).

² Johann Wilhelm Zinkeisen, *Geschichte des Osmanisches Reich in Europa*, vols. V, Hamburg, 1840-1863.

³ Joseph von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches (1699-1774)*, vols. IV, Pesth, 1835.

⁴ Nicolae Jorga, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, vols. IV, Gotha, 1911.

⁵ Karl A. Roeder, *The Reluctant Ally: Austria's Policy in the Austro-Turkish War, 1737-1739*, Louisiana State University Press, USA, 1972; *Austria's Eastern Question 1700-1790*, Princeton University Press, New Jersey, 1982.

⁶ Lavender Cassels, *The Struggle for Ottoman Empire 1717-1740*, Camelot Press, London, 1966.

⁷ Midhat Sertoğlu, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, vol. V, TTK, Ankara, 2011.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, vols. II,III, TTK, Ankara, 1995.

⁹ Ivan Parvev, *Habsburgs and Ottomans Between Vienna and Belgrade*, Columbia University Press, New York, 1995.

early 18th century. Virginia Aksan¹⁰ discusses the causes and process of the wars and the political events in the 18th century in her work *Ottoman Wars*. M. Hickok examined the Bosnian frontier in his work *Ottoman Military Administration in Eighteenth-Century Bosnia*¹¹. He gives in-depth information about how the Bosnians were mobilised by Hekimoğlu, his plans for the Austrians, and the characteristics of the Bosnians. Hickok's work largely depended on the Ottoman archives but he also used Bosnavi's *Gazavât* as a limited source. According to the primary sources, the Ottoman Archives of the Prime Minister (BOA) and the Register of Important Affairs (*Mühimme Defteri*), (*MD*) are very significant primary sources about the war. *Mühimmes* presents critical information on the numbers in the Ottoman army in Bosnia and the Porte's aid to the Bosnian army. For the manuscripts, the Ottoman's official chronicler (*vakanüvis*) Mehmed Subhi Efendi's account¹² covers the period between 1731 and 1744. Subhi probably used Ömer Bosnavi's account for the Bosnian wars because the episode of Bosnia in Subhi's account was similar to Bosnavi's work. Subhi was appointed *vakanüvis* in 1739 so he recorded events from 1739. But Bosnavi's work is the most important source during the war in Bosnia. Ömer Efendi was a judge in Bosnia and he had already completed his work before it was published in 1741 by İbrahim Müteferrika. The basic source for the study related to the Bosnian frontier is Ömer Bosnavi's "*Ahvâl-i Gazavât Der Diyâr-ı Bosna*" (The Conditions of the Wars in Bosnia), however, we have very limited information about the author. In his own work, he remarked that he is from the town of Novi in Bosnia. He was a member of the religious (*ilmiye*) class and served as a judge in the district of Salta.¹³ When/where Ömer Efendi was born and died is not known. Bosnavi's *Gazavatname* is the most important basic source for

¹⁰ Virginia H. Aksan, *Ottoman Wars 1700-1870*, Pearson Education Limited, Great Britain.

¹¹ Michael Robert Hickok, *Ottoman Military Administration in Eighteenth-Century Bosnia*, Leiden, Brill, 1997.

¹² Subhi Mehmed Efendi, *Subhi Tarihi*, edited by Mesut Aydınar, Kitabevi, İstanbul, 2007.

¹³ The author introduces himself as follows "*Salta kazâsından munfasıl olub, Bosneviyy'ül-asl Noviyy'ül-müvellid Ömer Efendi*", Ömer Bosnavi, op. cit., p. 62a

this study, providing very detailed eyewitness accounts of the major incidents that took place at the Bosnian frontier, specifically the wars between the Austrian commander-in-chief Prince Hildburghausen and the governor of Bosnia, Hekimoğlu Ali Pasha. The author provides very important details concerning the clashes between the Ottoman and Austrian forces around the fortresses of Ostroviçe-i Atik, Banja Luka, Çetin, Bujin, Uzice, Novibazar, Sokol, and Rudnik at the Bosnian frontier. Bosnavi does not concentrate only on the wars, but also on the efforts of the Bosnians to defend their territories in detail, which are difficult to find in the archival materials.

F. Babinger informs that Bosnavi was a judge in Bosnia at the time the Austrian army was fighting the army of Hekimoğlu Ali Pasha in Bosnia (1737-1739). He was promoted to the rank of "*Rütbe-i Valâ-yı Sitte*" due to his writing *Ahvâl-i Gazavât*.¹⁴ He witnessed the clashes between the Austrian and Ottoman forces at the Bosnian frontier (1737-1739) and joined the wars under the command of Ali Pasha.¹⁵ There is no further information about his life, but it is evident that he was alive in 1739, because he was able to complete his work in 1739, the end of the war. The date of the original manuscript of *Gazavâtname* is not known but Ibrahim Müteferrika first published that work on 19th March 1741 in Istanbul. Unfortunately, we are unable to determine how the work was submitted and printed in the Müteferrika printing house. He also printed 17 books between 1729-1747, of which Bosnavi's *Ahvâl-i Gazavât* was one.

After the initial publication in 1741, it was republished in 1876, with the title "*Tarih-i Bosna Der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa*" (The History of Bosnia in the Time of Hekimoğlu Ali Pasha), by Selim Efendi's printing house, and once more in 1882, this time with the title "*Bosna Gazavât-ı Dâhiliyyesi an*

¹⁴ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, translated by Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2000, p.302.

¹⁵ Bosnavi, op. cit.

1149 ilâ 1152" (The Internal of the Bosnia Wars from 1149 to 1152). These two reprinted versions are in the Arabic script but it was later published in modern Turkish, in a simplified version.¹⁶ But Bosnavi's work was not transcribed from the Ottoman alphabet to the Latin alphabet, although this account was transcribed in this thesis. But since the full version Ottoman text of Bosnavi's work is not available, a transcribed version was added at the end of the study. Also the transcription of *Ahvâl-i Gazavât* was made according to Ferit Develioğlu's Ottoman dictionary¹⁷. *Gazavâtname* has 52 titles and 62 pages. The same source has been translated into French by Cardone in 1743¹⁸, into German by J.F. Dubsy¹⁹ in 1789, into English by Charles Fraser²⁰ in 1830, and into the Serbo-Croatian languages by Fehim Nametak and Lamija Hadžiosmanović²¹ in 1994.

1.2 International Relations Between the Ottomans, Habsburgs and Romanovs up to 1730

Relations between the Austrian and Ottoman Empires started with the first Austrian-Turkish war in 1493, because of the Ottoman-Venice wars between 1463 and 1479. The Ottoman army passed through the Austrian territories, defeating the Croats, and the Austrian army went to the Ottoman territories to defend the Croats in 1493. When Sultan Suleyman I (1520-1566) came to power, the Ottomans turned their focus westward. The first

¹⁶ Ömer Bosnavi, *Bosna Tarihi (Tarih-i Bosna der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa)*, edited by Kamil Su, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1979; Ömer Efendi, *Bosna Savaşları (Ahvâl-i Gazavat Der Diyar-ı Bosna)*, edited by Mehmet Açıkgözoğlu, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1977.

¹⁷ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2013.

¹⁸ *Relation de la dernière guerre entre les allemands et les turcs*, translated by Cardone, Selanik, 1743.

¹⁹ *Die Kriege in Bosnien in den Feldzügen von 1737, bis 1739*, translated by Johann Freiherr von Dubsy, Wien, 1789.

²⁰ *History of the War in Bosnia During the Years 1737-38 and 39*, translated by Charles Fraser, J. Murray, London, 1830.

²¹ *Odbrana Bosne 1736-1739: Dvije bosanske kronike*, translated by Fehim Nametak and Lamija Hadžiosmanović, Zenica: Islamska pedagoška akademija, 1994.

campaign of Suleyman I was to attack Belgrade in 1521. This caused the relations between the Ottomans, Hungary, and Austria to worsen during the reign of Suleyman. In 1521, the Austrian emperor Charles V (1519-1556) shared the administration of Austria with his brother Ferdinand I (1521-1564). Ferdinand I, meanwhile, inherited the kingdoms of Bohemia and Hungary in 1526. Following the Battle of Mohacs (1526), Hungary became the vassal of the Ottomans, and Suleyman I appointed János Szapolyai as the King of Hungary since the previous King, Lui II, was killed after the Mohacs War. But Ferdinand I was proclaimed to the throne of Hungary in 1526 and defeated János Szapolyai at the Battle of Tokaj. In other words, Tarczal (1527) and the Sultan made an agreement with János for vassalage in 1528. Suleyman I eventually sieged Vienna in 1529, so this started the first war between both forces, but the Ottoman army failed at the walls of Vienna. Hungary became a buffer zone between the Ottoman Empire and the Habsburg Empire. The Ottomans and Austrians fought each other on many occasions, due to the struggle over Hungary, until 1791. Following the defeat of Vienna, the Ottomans attacked Austria again in 1532. According to the 1533 Treaty of Istanbul, Hungary was divided into two parts: one was Ferdinand's Hungary and the other was Szapolyai's Hungary under Ottoman hegemony.²² After the death of Szapolyai, the Habsburgs attacked Budapest (*Budin*) and Suleyman I campaigned against Ferdinand I, and successfully annexed Budapest to the Ottoman territories in 1541. Hence, Hungary was divided into three parts after 1541: the Habsburg Hungary, the Ottoman Hungary and the Principality of Transylvania, which became a vassal of the Ottoman Empire. After deterioration of the treaty of Istanbul, Suleyman I campaigned against Austria and conquered Esztergom in 1543, though the Ottomans failed in the 1552 attempt as well. The last campaign of Sultan Suleyman began in 1566 when the Ottoman troops conquered Szigetvár, however the Sultan passed away in the same year, leading to Selim II (1566-

²² Uzunçarşılı, op. cit., vol. II, p. 336.

1574) succeeding the Ottoman throne and the peace Treaty of Edirne (1568). With the campaigns of Suleyman I, the Ottoman Empire expanded in the west. By the end of Sultan Suleyman's reign, the Ottoman Empire controlled over three continents: Europe (from Thrace to Budapest), Asia (from Anatolia to Azerbaijan and from Crimea to Yemen) and Africa (from Egypt to Morocco). After the death of the Sultan, the Ottoman navy under Ali Pasha, the grand admiral, was defeated by John of Austria at the Battle of Lepanto in 1571. Hence, the Ottoman Empire's hegemony over the Mediterranean waters was weakened after the Battle of Lepanto in the late 16th century. Yet, the Ottomans continued to take over more lands until the 1680s, and gained the widest eastern frontier with the treaty of Ferhad Pasha (1590) during the reign of Sultan Murad III (1574-1595). Yet, the Ottomans' authority over Austria was diplomatically lost and the Empire was recognised as having equal status with Austria in the peace of Zsitvatorok (1606). After the Ottoman victory on the frontier of the Safavid, relations between the Ottomans and Austrians deteriorated again. The Ottoman campaigns began again in 1593 because of the governor of Bosnia, Telli Hasan Pasha, who attacked the Austrian territories. After Esztergom (*Estergon*) fell to the Austrians, Mehmed III conquered Eger (*Eğri*) in 1596 and the Ottomans also defeated the Austrian army at the Battle of Mezőkeresztes (*Haçova*) in 1596. The Long War continued until the Treaty of Zsitvatorok in 1606. According to the terms in the Treaty of Zsitvatorok, the Ottoman Empire lost its diplomatic superiority over the Austrian Empire.

In the early 17th century, the Protestants revolted against the edition of Austria in Bohemia (1618). The Protestants of Germany gained victory against the Habsburg monarchy in the Thirty Years' War (1618–1648), having obtained the assistance of France, Sweden, and Denmark. But after the Peace of Westphalia (1648), Austria regained power over the Protestant territories as Bohemia. Ottoman-Austrian relations were generally peaceful, apart from the 1663-1664 wars, because Austria was engaged in the

problem of religious wars in Europe. The referred Austria-Ottoman war ended with the Treaty of Vasvar (Eisenburg) in 1664, after which the Habsburg Empire entered into a period of conflict with France, and so experienced fewer conflicts with the Ottomans in the late 17th century, until the Hungarian revolts of the 1680s.

On the other hand, after the Crimean Khanate became the vassal of the Ottoman Empire during the reign of Sultan Mehmed II in 1475, the first diplomatic relations between the Ottomans and the Russians began. This was during the reign of Ivan III and due to Russia's trade policy towards the Crimean territories in 1492. Hence Russia opened its very first embassy in Istanbul in 1497, after Ivan IV, who later occupied the Kazan Khanate in 1552 and the Astrakhan Khanate in 1556, became Tsar. Ivan IV threatened Crimea and the Ottoman Caucasian territories. The Ottomans sent troops to Astrakhan during the reign of Selim II (1569) but the campaign was unsuccessful.²³ This campaign may represent the initial tension between the Ottomans and the Russians. The Russian threat started with the expansion of the Ottomans into the northern territories with the 1672 *Buczacz (Bucas)* agreement.²⁴ Therefore the Russian Tsar sent ultimatums to the Porte threatening expansion into Ukraine.²⁵ Whereas the Ottoman troops defeated the Russian army with help of the Crimean Khanate in the Çıhrin campaign (1678) also Ottomans made peace with Russia in the Treaty of Bahcesaray (1681). The Russians maintained their own territories against the raids of the Tatars due to the tributary relationship as tax of *východ* between the Crimean Khanate and the Russians. The Ottomans did not then have a direct

²³ See Halil İnalçık, "The origins of the Ottoman-Russian Rivalry and the Don-Volga Canal, 1569" *Les Annales de l'Université d'Ankara*, I (1947), pp 47-106; for the original in Turkish.

²⁴ Samiha Ayverdi, *Türk Rus Münasebetleri ve Muharebeleri*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1970, p. 117.

²⁵ Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, TTK, Ankara, 1948, p. 236.

relationship with the Russians, and diplomatic relations were then made directly by the Crimean Khanate.²⁶

The Ottoman expansion continued thanks to the achievements of the *Köprülü* family in 17th century. Because Köprülü Mehmed Pasha broke the Venetian blockade of the Dardanelles Straits in 1657, Köprülü Fazıl Ahmed Pasha defeated Austria with the agreement of Vasvár (1664) and he conquered Crete (1669) from Venice, and Podolia (1672) from Poland.²⁷ The Austrian Empire was hampered against Turkish expansion in Europe in the 16th and 17th centuries, so the Austrians pronounced themselves the defender of the Catholic Church. Imre Thököly, the Count of Transylvania, rose against Austria in 1678 for independence and appealed to the Ottoman Empire. The Porte supported the Protestants against the Habsburgs due to several political reasons, hence the Ottomans agreed to help the Hungarian uprising. The Porte officially declared Count Imre Thököly as the Prince of Middle Hungary on 17th September 1682.²⁸ The grand vizier Kara Mustafa Pasha campaigned against Austria, as the Austrian troops violated the Hungarian territories. He sieged Vienna in 1683, but the Ottoman army was defeated by John III Sobieski, the Polish king, at the walls of Vienna. After the failure of the siege of Vienna, the Ottomans were not successful against the allied forces of the Austria-Venice-Poland-Russia coalition.²⁹ Upon the initiative of Pope Innocent XI, the Holy League was established, and Austria took on the leadership of the coalition. The Austrians made their first formal alliance with Russia in 1697. The Russians captured Azov in 1696 and continued campaigns in Crimea. According to the Istanbul agreement (1700), the Ottomans ceded the Azov fortress to Russia, and that treaty marked the first Russian success against the Ottoman Empire. After the Battle of the

²⁶ Ibid., p. 234.

²⁷ See for *Köprülü* period in Ottoman history, Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, edited by Abdülkadir Özcan, TTK, Ankara, 1995.

²⁸ Parvev, op. cit., p. 29.

²⁹ See for detail Cevat Üstün, *1683 Viyana Seferi*, TTK, Ankara, 2010.

Ciğerdelen (*Párkány*), the Habsburg troops occupied the Esztergom fortress, while the Venetians occupied Dalmatia. After the defeat of the Battle of Mohacs (1687), the Ottomans left Budapest to Austria and Sultan Mehmed IV was overthrown in 1687. The Austrian troops occupied Belgrade in 1688 and Sultan Mustafa II was defeated by Eugene of Savoy in the Battle of Zenta (1697).

(Europe After Peace of Karlowitz 1699)³⁰

Following the defeat of Zenta, the Karlowitz Treaty (1699) was signed by Austria, Poland, and Venice. As a result, the Ottomans ceded all of Hungary (except Banat) and Croatia to the Habsburgs. At the end of the Ottoman-Russo-Austro-Venetian war (1683-1699), the Ottoman hegemony began to weaken against the European powers. The Great Turkish War (1683-1699) affected the Ottoman Empire in several ways. Internally, with the devaluation in the Ottoman economy; socially, with the decline of the morale of the *reaya* and army; religiously, with conflicts in *ulema*, and politically with the loss of prestige and the Edirne Revolt (1703).

³⁰ http://weaponsandwarfare.com/?attachment_id=8198#main.

Northern Europe saw conflicts between Russia and Sweden in the early 18th century. After Charles XII of Sweden was defeated by Peter I of Russia in the Great Northern War (Poltava) in 1709, the Swedish army passed onto the Ottoman border (Bender). They were defeated by the Russian army, which followed them, and who massacred the Swedish army close to the Ottoman border. Consequently, the Sultan declared war against Russia and sent troops, under the command of Baltaci Mehmed Pasha, the grand vizier. The Ottomans responded to the "*Panslavism Policy*"³¹ of Russia, and thought about the recovery of the Azov fortress with the Pruth campaign in 1711. The Ottoman army under Baltaci Mehmed Pasha surrounded Peter I's army in the swamp of Pruth, as a result of which a peace treaty was signed with Russia in 1711.³²

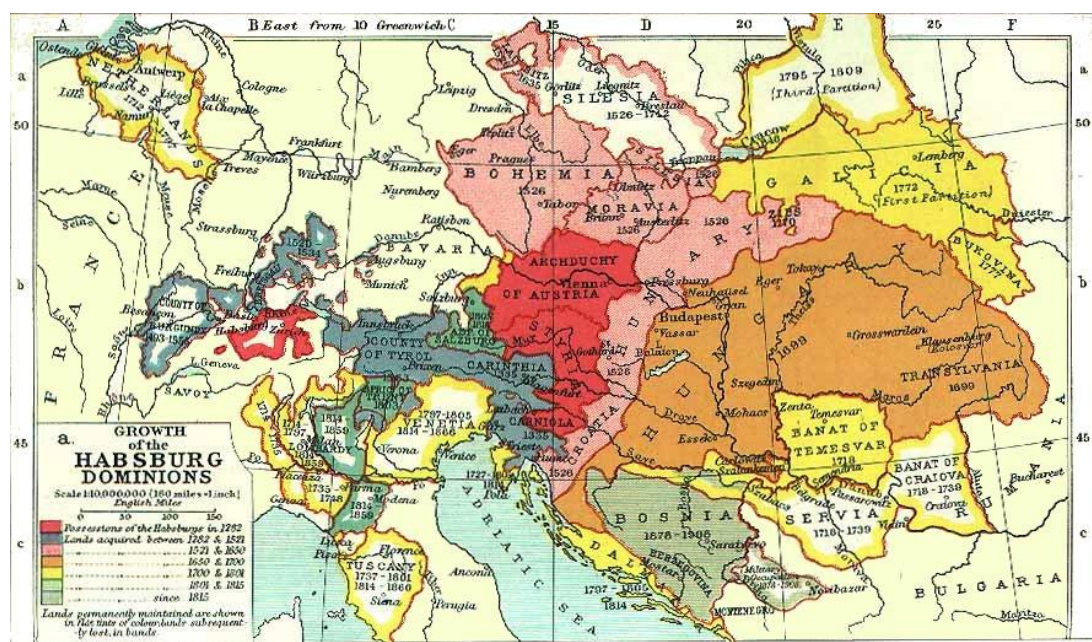
(Map of Russia in the 1720s)³³

³¹ Russian expansion on the Balkans.

³² For Pruth campaign, see Hakan Yıldız, *Haydi Osmanlı Sefere- Prut Seferi'nde Organizasyon ve Lojistik*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006; Akdes Nimet Kurat, *Prut Seferi ve Barışı 1123 (1711)*, TTK, Ankara, 1953.

³³http://www.raremaps.com/gallery/detail/22285/To_His_Most_Serene_and_August_Majesty_Peter_Alexovitz_Absolute_Lord_of/Moll.html.

According to the Treaty of Pruth, the Russians ceded Azov to the Ottomans, while Charles XII was allowed to pass freely to Sweden. The main importance of this treaty was the recapture of Azov. It seems that at the beginning of the 18th century, the Ottoman Empire was not aware of the growing power of the Russians, but their opinion began to change in 1730³⁴ when the Russians began to modernise their army, led by Peter I in the late 16th and early 17th centuries. Also Russia showed their military power against the Ottomans in the battles of 1683-1699. Hence, the Ottomans became aware of the Russian threat on the Black Sea region.

*(Habsburg Dynasty in Europe until the 20th Century)*³⁵

On the other side, Ottoman-Venice relations began to decline after the battles of 1683-1699, and then Venice took over Morea from the Ottoman territories. Eventually, the Porte declared war against Venice in 1714, because the Venetians supported the rebellion in Montenegro against the

³⁴ İlber Ortaylı, " XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri ", *Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992*, Ankara, 12-14 Aralık 1992, TTK, Ankara, 1999, p. 130.

³⁵ <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/house-of-habsburg.htm>.

Ottoman hegemony.³⁶ *Serdar* Damat Ali Pasha conquered Morea in 1715³⁷ but the Austrian government decided to defend its ally against Ottoman pressure. The Austrian army, under the command of Eugene of Savoy, defeated the Ottoman army, under the command of grand vizier Damat Ali Pasha, in Petrovaradin (1716), during the course of which the Austrian cavalry attacked the Ottoman quarters and Ali Pasha was killed in battle.³⁸ Following this victory, the Austrian troops captured Belgrade in 1717. Upon the request of the Porte, a peace treaty was signed. With the Treaty of Passarowitz (1718) the Austrians gained control of Banat, Little Wallachia and the north of Bosnia, while the Ottoman hegemony was re-established in Morea. This agreement was a diplomatic victory for the Ottomans, because though defeated by the Austrians, they regained Morea from Venice.

Following this period, Charles VI was involved in a conflict with the Spanish government over the declaration of the repealing of the Kingdom of Spain, and the king who came to the throne of Spain in 1711. But Austria had lost hegemony over Spain through the Treaty of Vienna (1725). Austria had two great enemies in the 1730s: the Ottomans in the east, and the French in the west. Around this time, the Viennese government began to fortify the Belgrade fortress in case of a possible Ottoman attack in 1732.³⁹ With these fortifications the Austrians advanced against the Ottomans in 1737-1739 war. The Orient Company had advanced in eastern trade with the signing of a commercial treaty between the Ottomans and Austrians in 1718. But there was a crisis between the Ottomans and Austrians, because Algerian pirates captured the ships of the Belgian Ostend Company in 1724, which traded coffee from Mecca to Ostend, and these trade ships were

³⁶ BOA, MD, 114, p. 1-2.

³⁷ For further detail see Mehmet Yaşar Ertaş, *Sultanın Ordusu (Mora Fethi Örneği)*, Yeditepe, İstanbul, 2007.

³⁸ The Ottoman army had 60,000 soldiers in the Battle of Peterwardein, Dukakdinzade Feridun, *1714:1718 Türk-Avusturya-Venedik Seferi*, İstanbul Askeri Matbaa, İstanbul, 1932, pp 13-16.

³⁹ Roider, *The Reluctant Ally*, p. 7.

protected by the Austrians.⁴⁰ There were no important conflicts in Ottoman-Habsburg relations between 1718 and 1736, however, the Ottomans did not forget their flag on the fortress of Belgrade and the Austrians did not forget the siege of Vienna in 1683.

Following the failure at Pruth, Peter I diverted his attention, after signing the Istanbul Agreement with the Porte against the Safavid of Iran in 1721. According to the Ottoman-Russo-Iranian wars, Iran ceded the Caspian coasts to Russia but that Ottoman-Iranian war continued until 1727. The Ottoman-Persian war of 1721 was the first conflict between the Ottomans and the Iranians in the 18th century. The Persian war started due to the Russians and Ottomans occurred during the long period of conflicts between the Ottoman Empire and Persia in the early 18th century, and these conflicts continued until 1779.⁴¹ In other areas, Austria-Hungary desired to take control of the Ottoman Balkans, and the Russians wanted to occupy Ottoman Crimea, Moldavia and Wallachia. The Ottomans desired the recovery of Belgrade and some Balkan territories from Austria and a stop to the expansion of Russia on the northern lands of the Ottoman Empire. While the Ottomans were engaged in the war with Iran, Austria and Russia signed an agreement in 1726 through which they secretly shared Ottoman territories. But according to another view, the 1726 alliance was a threat by Great Britain upon Austria and Russia.⁴² Finally, the Ottomans won the wars against the Russians in 1711, with the recovery of Azov; against the Venetians in 1718 with the recovery of Morea; and against the Austrians in 1739, with the recovery of Belgrade in the early 18th century, and these military achievements continued until 1774.

⁴⁰ Roider, *Austria's Eastern Question*, p. 60.

⁴¹ For Ottoman-Persian wars in early 18th century, see Robert W. Olson, *The Siege of Mosul and Ottoman-Persian Relations 1718-1743*, Indiana University, 1975.

⁴² Roider, *The Reluctant Ally*, p. 32.

CHAPTER 2

1736-1739 OTTOMAN-RUSSO-AUSTRO WAR

2.1 The Causes of the 1736-1739 War

Following the Treaty of Karlowitz (1699), the Ottoman Porte preferred diplomatic maneuvering rather than engaging in real warfare. The Porte made an alliance for salvation from diplomatic isolation in the early 18th century, even with Sweden through diplomacy at the Battle of Pruth (1711). Circassia and Nogai Tatars were made vassal of Russia in 1720, with Russia's main aim being to spread out into the north Black Sea regions. While the Ottomans and the Russians attacked Iranian territories as allies, diplomatic disputes occurred between the Turks and the Russians for the hegemony of Shirvan, but the envoy of the French Marquis de Bonnac reconciled the two nations.⁴³

In the east, the 1731, the Ottoman-Persian war began because Persian ambassadors were arrested and executed by the Porte for being traitors.⁴⁴ *Serasker* Ali Pasha defeated the Persians in Erivan (*Revan*) and captured Kermanshah (*Kirmanşah*), Hamadan, Urmia and Tabriz.⁴⁵ Then Nadir Shah declared war against the Ottomans in 1732, captured Kermanshah, and sieged Baghdad. But Topal Osman Pasha, the former grand vizier, defeated Nadir Shah near Baghdad in 1733. But Nadir Shah again attacked the Ottoman territories and he occupied Kirkuk, Baghdad, Erivan, and Erzurum, eastern Ottoman territories. Also 1,150 Bosnians were sent by Numan Pasha, *Mutasarrıf* of Kilis, to Bosnia under the command of Köprülüzade Abdullah

⁴³ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 249.

⁴⁴ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, translated by Nilüfer Epçeli, vol. IV, Yeditepe, İstanbul, 2009, p. 342.

⁴⁵ According to the agreement of the governor of Baghdad, Ahmed Pasha (1731), Tabriz ceded to Persia.

Pasha, for military and Persian campaigns in 1736.⁴⁶ Hence the numbers of Bosnian militias decreased due to the campaigns of Persia and Russia, and this condition affected the Bosnian frontier (1737-1739) against the Austrian armies. In 1736, the Shah of Persia died and the Ottomans agreed to Tahmasb as Shah of Persia, but Nadir Shah came to power in Iran and he decided to continue the war. The Ottoman Porte decided that Kaplan Giray, the Khan of Crimea, would go to Iran, passing from Kuban to Caucasia, to help the Ottoman army, but the Russians claimed that Kabarda and Dagestan were their own provinces and they did not accept military access as a declaration of protest.⁴⁷ Actually, the Russians had accepted Kuban as a province of the Ottoman Empire in 1706.⁴⁸ However, the Porte accepted the Russian claim, Kaplan Giray turned back to Crimea and the operation of the Tatar raid was cancelled, due to problems around the eastern question with Persia. The Caucasian crisis had a negative impact on Russo-Ottoman relations thereafter. In order to protect their lands against Russian aggression, the Porte made an agreement with Nadir Shah to prevent Russian aggressions on Crimea. According to this agreement, Baghdad remained a part of the imperial domains. Hence the Ottoman-Persian wars of 1723-1727, 1730-1732 and 1735-1736 affected the Ottomans economically and militarily, in the background of the 1736-1739 wars with Russia and Austria.

In contrast to the Persian frontier, the Austrian frontier was more or less peaceful after 1699. In the west, Austria's ambitions over the Ottoman Balkan territories Bosnia, Vidin, Wallachia, and Moldavia, opened new conflicts between these two states in the 1730s. Another concern of the Austrians was to prevent Russian expansion into the Balkans. Wallachia served as a buffer zone between Ottoman Bulgaria and Austrian Hungary

⁴⁶ BOA, C.AS / 52387.

⁴⁷ Dukakinzade Feridun, *1736-1739 Türk-Avusturya-Rus Seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul, 1928 (1278), p. 1.

⁴⁸ BOA, MD, 115, p. 144.

(*Erde*), while Moldavia served as a buffer zone for Austria, Poland, and Russia from the point of view of the Ottoman Empire. It is my view that the Habsburgs made an alliance with Russia against the Ottoman Balkans on 6th August 1726 for the obstruction of Russia from the Balkans, and obstruction of the rising of Prussia from the north. Another view is that the 1726 alliance between Austria and Russia was not against the Ottoman power. Austria and Russia had friendly relations with the Ottomans, for example, the Russians had formed an alliance with the Ottomans against Persia a few years previously, and Austria made a trade treaty with the Ottomans in 1718. Hence it's likely that 1726 alliance was against Great Britain, because the Austrian-Spanish marriage contract threatened Great Britain, so Austria formed the alliance with Russia. Rather than establishing good relations with Austria and Russia in the 1720s, the Ottomans formed these relations with Sweden instead to get rid of their diplomatic isolation in the early 18th century.

In the Ottoman internal policy, according to Joseph von Hammer, *Kızlarağası* Beşir was very effective on Sultan Mahmud I in his first six years (1730-36), and six grand viziers were forced to submit to him. Especially Abdullah Pasha, the grand vizier who was dismissed, and Yeğen Mehmed Pasha was appointed in his place in 1737. Beşir Ağa played an important role in that event when Abdullah Pasha became grand vizier, who could not be aware of future wars. But the Ottoman statesmen Nevşehirli İbrahim, Topal Osman, and Hekimoğlu Ali Pasha were aware of the politics of the European states relating to the Ottoman Empire.⁴⁹ The Ottomans had spies: Rakoczy and Bonneval Ahmed Pasha in Istanbul. They and the Swedish ambassadors Count Hoepken and Carlson provoked the Ottomans into declaring war on Russia and Austria in the early part of the 1736-39 War.⁵⁰ Bonneval asked

⁴⁹ Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, translated by Vecdi Bürün, vol. VII, Üçdal Neşriyat İstanbul, 1992, p. 448.

⁵⁰ *Ibid.*, pp 448-449.

the Ottoman Porte for a conquest of Hungary, because due to the crowning of Racozy as the King of Hungary. But the Porte did not accept that, because they had already had a war with Persia, and they did not desire a war with Austria, in addition to which they wanted peace with Russia at that time.⁵¹ Also Bonneval reported to the Porte that the French, British, and Dutch governments advised that the Austrian empress should not join a war with Russia against the Ottomans.⁵² Hekimoğlu Ali Pasha, the governor of Bosnia, supported the French ambassador Marquis de Villeneuve because Ali Pasha was anti-Russia.⁵³

Also the government of Vienna declared that all inhabitants of Austria must have German nationality and be Catholic⁵⁴. Therefore, the Orthodox people, particularly the Serbians and Catholic Hungarians, revolted against this authority. Also the Slavic people, who protected the Austrian borders, revolted against the Austrian government because of its Catholic plan in 1735. Hence most of the Grenzlers and Slavs did not join the 1737-1739 Turkish War, although four regiments of Slavs joined the campaign in Bosnia.⁵⁵ But the Ottoman government was not provoked, and supported the Hungarian rebels who revolted against the Habsburg administration, showing that the Ottomans were on the side of peace.⁵⁶

An important issue of the same period was the Polish succession. After the death of the Polish King, Augustus II, in 1733, the French supported Stanisław Leszczyński, while Austria and Russia supported Augustus III as the new king, which eventually led to a civil war in Poland in 1733. Therefore, Austria and Russia formed a new alliance for the *status quo* in 1733. France and Milan declared war against Austria in October 1733,

⁵¹ Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, translated by Nilüfer Epçeli, vol. V, Yeditepe, İstanbul, 2011, p. 469.

⁵² BOA, C.HR / 4521.

⁵³ Feridun, *1736-1739 Türk-Avusturya-Rus Seferi*, p. 2.

⁵⁴ Roider, *The Reluctant Ally*, p. 6.

⁵⁵ Ibid., p. 22.

⁵⁶ Ibid., p. 472.

especially this war raged in Italy, and the Austrian troops were defeated. Following the defeat of the Austrian troops by France, the Austrian government asked for military resources and help from the Russian and Brandenburg governments, who sent 30,000 soldiers to Austria, resulting in a few victories against France.⁵⁷ Many problems were solved between Austria and France in 1735. Due to the conflicts with France, Austria did not want to engage in a war with the Ottomans in the 1730s. As an ally of Russia, she did not want to lose Russia's assistance. On the other hand, Russia's passage to the Polish territories had made the Porte uncomfortable, so it was following a pro-French policy during this period. But the Porte could not take much interest in the Polish question because of the war with Persia.⁵⁸ The Polish Question was solved after the election of Augustus III as King of Poland in 1738.

In early 1736, the Russians also occupied Ukraine and Podolia, sending Russian troops to Azov, inciting the Georgians against the Ottomans, and planning a war with Russia and Nadir Shah (*Shah of Persia*) against the Ottomans.⁵⁹ Another attraction on the Ottoman borders were the Russian troops under General Munnich, who moved from *Çaristin* to Crimea with non subsistence with a 54,000 man army on 20 April 1736⁶⁰, while the Austrian soldiers under Count Palffy established a camp with a 30,000 man army in Futog near to Petrovaradin.⁶¹ But some Ottoman statesmen, such as Hekimoğlu Ali Pasha in Bosnia, Ivaz Pasha in Vidin and Yahya Pasha in Ochakov, warned the Porte about military movements on the Ottoman borders; however, Osman Halisa Efendi and *Sadrizam* did not care about their views.

⁵⁷ BOA, C.HR / 4828.

⁵⁸ Mary Lucille Shay, *The Ottoman Empire From 1720 to 1734*, Greenwood Press, USA, 1978, p. 147.

⁵⁹ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 252-253.

⁶⁰ Zinkeisen, op. cit, p.474.

⁶¹ Ibid., p. 472-473.

As a conclusion, the forming of an alliance between Russia and Austria in 1726, Russia's protest due to the passing of Tatars into Caucasia and the raids of Tatars on Russian territories, mobilisation of the Russian army for war, and the emergence of the Austrian-French war for Polish succession, affected the outbreak of the 1736-1739 Ottoman-Austro-Russo War.

2.2 The Russian Frontiers

The Ottoman-Russo-Austro War of 1736-1739 started with an attack by Russian forces on Crimea in 1736. But the Porte could not declare war on Russia in 1736 because the Turks were at war with Persia, and they were unable to go war with Russia due to economic and military reasons. But the Ottomans defended Crimea against the Russians in 1736. After the failure of the Nemirov Congress to negotiate peace, the Austrians joined the war against the Porte in 1737. Hence the Ottomans had to fight the Russians and Austrians at the same time. The Ottomans fought the Russians at the frontiers of Crimea, Azov, and Ochakov, and with the Austrians at the frontiers of Nish, Vidin, Wallachia and Moldavia, and Bosnia. The Ottoman strategy was twofold: to be at the Russian frontiers to defend Crimea, and at the Austrian frontiers to defend the Balkan provinces and regain Belgrade.

The Crimean Tatars raided Kabarda, the province that prevented the connection of Russia over Caucasia and Iran. That location also threatened the southern borders of Russia, so the Russians had protective ambitions for the safety of these borders.⁶² Hence, St. Petersburg declared this a "preventative war" about the Russian-Turkish conflict in 1736.⁶³ While the Ottomans engaged with the struggle of Iran in the east, the Russians had a war plan for the Ottoman Crimea in early 1736. The Russian Field Marshal

⁶² Rebecca Wills, *The Jacobites and Russia, 1715-1750*, Tuckwell Press Ltd, East Linton, Scotland, 2002, p. 192.

⁶³ Ivan Parvev, *op. cit.*, p. 211.

Munnich's plan was to attack from different sides: he would attack the Crimea, Field Marshal Lacy would capture the Azov fortress, and Donduk Ombo, Khan of Kalmuks, would attack the Kuban Tatars. Munnich sent troops to Kinburn (*Kilburun*) after the capturing of Perekop (*Urkapi*) in Crimea and, after the taking of Azov by Lacy, who sent soldiers to Munnich to occupy the Ochakov (*Özi*) fortress.⁶⁴ General Leontiev raided the Nogai Tatars with an army of 20,000 Russians and 8,000 Cossacks and, after killing many Tatars, he returned to Ukraine in early 1736.⁶⁵

Grigone Gika, the Prince of Moldavia, informed the Porte about Munnich's military plan of attacking Crimea, and Lacy's military plan to attack Azov in April 1736.⁶⁶ A 100,000 man Tatar cavalry, under the command of Kaplan Giray, attacked Russian troops in Çornaya Dolna (*Kara Vadi*) on 15th May 1736, but was not successful.⁶⁷ Since Perekop was the only way to inner Crimea from the Ukraine, 100,000 Tatar troops, with 4,000 Janissaries as infantry and Sipahis as cavalry, went in to Perekop with a defence style.⁶⁸ In the meantime, General Munnich sent a letter to the Crimean Khan, then in Perekop, advising him to stop resisting and become a subject of Russia.⁶⁹ Upon the Khan's refusal, Munnich captured Perekop (1st June 1736). *Serasker* (commander) of *Babadağ* Mehmed Pasha could not help the Crimean Tatars, and 2,544 Crimean soldiers surrendered to the Russians and were captured and imprisoned.⁷⁰

Following this, Donduk Ombo, Khan of Kalmuks, raided Kuban; Leontiev marched to Kinburn; Munnich raided the Crimean interior; and Koslov and Bakhchysarai surrendered without resistance to the Russians because the

⁶⁴ Zinkeisen, op. cit., p. 473

⁶⁵ Jorga, op. cit., p. 346.

⁶⁶ Ibid., p. 347.

⁶⁷ Zinkeisen, op. cit., p. 474.

⁶⁸ Ibid., p. 474-475.

⁶⁹ Ibid., p. 348.

⁷⁰ Aksan, op. cit, p. 103; Keralio, *Histoire de la guerre des Russes et des impériaux contre les Turcs*, vol. I, Paris, 1790, p. 39.

Tatars feared Russian gunfire. The Russians flocked to the territory of Crimea by comprehensively organising. This marked the first time in history that the Tatars were defeated by the Russians. The capital of Crimea, Bakhchysarai, was captured and burned, and the Russian General Ismailov plundered Akmescid, which gained enough booty to feed the Russian army. While the Russian army retreated from Crimea to Ukraine with no more soldiers remaining in Crimea, the cavalries of the Khan damaged the Russian army with its attacks. The Russian army had suffered because of a scarcity of rations, hunger, lack of geographical knowledge and the Tatar attacks on the operation in Crimea. The Porte sent Canım Hoca Mehmed Pasha, the grand admiral, to the Black Sea with fleets of 5 or 6 galleons (*kalyon*), 1 rowing boat (*çekdiri*) and 40 to 50 thin navies (*ince donanma*) for defending the Azov fortress.⁷¹ Canım Hoca supported Azov from the sea but he was not successful. The Azov fortress was surrendered by Mustafa Pasha to the Russian army on 1st July 1736, due to lack of supplies for the Ottoman army in Azov, and the Russian Admiral Bredal's bombardment of Azov by 50 galleys. Before the siege of Azov, the commander of Azov, Mustafa Pasha, was invoked by Kaplan Giray, but he could not help due to the Russian invasion on Crimea.⁷² Following surrender, the Russians allowed the passage of 3,463 men and 3,333 women and children from Azov to Aksu.⁷³ Kinburn surrendered without resistance to generals Leontiev and Tarakanov. The Tatars attacked Sic, the headquarters of the Cossacks, then marched to Poltavia and killed General Leslie.⁷⁴ The Kalmuks again attacked the capital of Kuban, *Kapil*, and sacked it in November. Consequently the Kuban Tatars became vassal of Russia. It is my view that the defeat of the Crimean Tatars showed the power of firearms and proved how effective this was in the 18th century.

⁷¹ Subhi Mehmed Efendi, op. cit., p. 296.

⁷² Cevat Erbakan, *1736-1739 Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşları*, Askeri Matbaa, İstanbul, 1938, p. 22.

⁷³ Jorga, op. cit., p. 349; Keralio, op. cit., p. 67.

⁷⁴ Ibid.

At the same time, disputes arose between the Russian generals, and especially between General Munich and the Prince of Hessen-Hamburg. The Prince opposed an attack on Caffa and there was disinformation in the army, hence the Russian army was forced back. Following the Russian attacks on Crimea, the Ottoman government sent Yahya Pasha, the governor of Trabzon, to Ochakov to defend the region against Russian attacks.⁷⁵ It also sent troops to Caffa, and Canım Hoca landed the Ottoman army in Caffa because of the fall of Azov to the Russians. Hence the Russian forces could not attack Caffa. Canım Hoca was dismissed because he returned to Istanbul and Ali Captain was appointed instead of him. Due to the failure of Kaplan Giray, Fetih Giray was appointed as the new Khan of the Crimea. Mehmed Pasha, the commander of Caffa, was appointed as the Commander In Chief of the Crimea to intensify the defense of the region. The imperial center sent a small army of timarlı sipahis, mercenary and volunteers, recruited from Bosnia to Bender under the command of Bekir Pasha in order to defend the northern territories against the Russian forces.⁷⁶ Also five percent of the army of Vidin, Rumelia, and Bosnia was sent to the Russian frontiers by the Porte.⁷⁷ According to an imperial order, the governor of Bosnia sent reinforcements of either 29,930⁷⁸ or 20,930⁷⁹ Bosnian soldiers. After the battle with the Russian forces in Crimea (1736), in 1738 the Porte appointed 1,400 Bosnian militias from the command of Abdullah Pasha to protect Ochakov.⁸⁰ The Ottoman government also sent 4,000 janissaries, musketeers, artillerymen, and provisioners in addition to 1,400 Bosnian soldiers to Caffa.⁸¹ The Ottomans had avoided war with the Russians until peace with Iran in 1736. After peace with Persia, the Ottoman army moved

⁷⁵ BOA, MD, 142, pp 81-85.

⁷⁶ Sertoğlu, op. cit., p. 2490.

⁷⁷ BOA, MD, 142, p. 87.

⁷⁸ Hammer, op. cit., p. 456.

⁷⁹ Subhi, op. cit., p. 302.

⁸⁰ BOA, C.AS / 30439.

⁸¹ Subhi op. cit.

from the east to Caffa with 4,000 soldiers.⁸² These forces played an important role in the defense of Caffa. The Ottoman army was wintering on the Russian frontiers because of the effects of Osman Halisa Efendi. That decision was wrong for the Ottoman economy because the Ottoman army was far away from the center, and getting supplies to the army was onerous due to the distance.

2.2.1 The Nemirov Congress, 1737

Austria had promised, as a formality, to participate in the war with Russia. Hence the Holy Roman Emperor Charles VI (1711-1740) was appointed Talman as a mediator between the Ottomans and the Russians. The Talman urged the Porte to accept Russian conditions, and he suggested to the Ottomans an alliance between Austria and Russia. The Talman's main purpose was the Ottomans' approval of Russian conditions, allowing time for preparation for war by the Austrian state. The Talman offered the Ottoman statesmen a peace deal with Russia and the delivery of the Azov fortress to the Ottoman state.⁸³ For the Nemirov Congress, Sultan Mahmud I delegated negotiation work to *Reisülküttab* Mustafa Efendi, *Başruznamçeci* Mehmed Emni Efendi, *Sadaret Mektubçusu* Mehmed Ragıb Efendi and *Silahdar Katibi* Yirmisekiz Çelebizade Said Mehmed Efendi.⁸⁴ The Ottoman delegates went to Bender with Talman for negotiations. But due to the refusal of the Russians, Nemirov was chosen as a neutral place for negotiations. The Ottoman peace delegates objectives during the Nemirov Congress was to prevent the Austro-Russian alliance against the Ottomans, and enable the establishment of peace between Russia and the Ottoman Empire.

⁸² Ibid., p. 301.

⁸³The Russian ambassador in Istanbul, Talman, said to the Ottoman statesmen "Eğer çasarımız bana izin verir ise mâbeynimize tavassut idüp sizi Moskovlu ile barışdırayım ve Azak Kal'asın size alivereyim", Musaffa Mehmed Efendi, *Kit'a-min-Tarih-i Sultan Mahmud-ı Evvel*, edited by Melek Çoruhlu, M.A Thesis, M.S.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, unpublished, İstanbul, 2005, p. 42.

⁸⁴ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 259; Nâme Defteri, 7, p. 455.

During the negotiations, the Russian delegates insisted on the following issues: 1) creation of a new agreement, with prior agreements to be declared invalid; 2) the ceding of Crimea, Kuban and Azov to Russia; 3) Wallachia and Moldavia becoming vassal of Russia; 4) recognition of the Russian ruler as 'Tsar'; and 5) free passage of Russian ships from the straits.⁸⁵ The Austrian delegates wanted: 1) Wallachia and Moldavia to become vassal of Austria; 2) the ceding of south Serbia, Vidin and Bosnia to Austria; and additionally, if the Ottomans cede Bihac and Novi in Bosnia to Austria, they would cancel the request for vassalage of Wallachia and Moldavia.⁸⁶ Of the Ottoman delegates, *Reisülküttab* Mustafa Efendi wanted delivery of Belgrade and Banat (*Temeşvar*) to the Ottoman rule and compensation money due to the deterioration of the Passarowitz agreement. Additionally the Ottoman delegates requested a ceding of Azov to the Ottomans and the retreat of the Russian army from the Crimea. Therefore, no agreement was reached during the Nemirov negotiations. Also, the Russian delegates did not come to the negotiations and the Austrians declared war against the Ottomans, so the peace congress turned into a fiasco. The Talman had been keeping the Ottoman delegates in Nemirov with promises of peace with Russia, but this saved time for the preparation of war by the Austrians. *Sadaret Kethüdası* Osman Halisa Efendi and the grand vizier trusted the Austrians as peace makers.

2.2.2 The Siege of Ochakov and Attacks by the Russians, 1737-1739

Yahya Pasha, the governor of Ochakov, reported to Osman Halisa Efendi that the aim of the Russians was to siege Ochakov with a 100,000 man army. He was so confident that peace would be declared with Russia, hence

⁸⁵ Hammer, op. cit., p. 465.

⁸⁶ Zinkeisen, op. cit., p. 494; Hammer, op. cit., p. 465-466.

he did not consider that information and gave support to Ochakov.⁸⁷ After the occupation of Azov and the attacks on Crimea by the Russians, they faced Ochakov according to Munnich's plan. Munnich made camp on the Dnieper with between 60,000 and 70,000 troops and 600 cannons on the 10th July 1737, against 20,000 Ottoman defenders in the fortress.⁸⁸ The siege of Ochakov started on 11th July, when Mustafa Pasha suddenly attacked Munnich's army with 15,000 soldiers, but the Ottomans were defeated and made a disorderly retreat.⁸⁹ After two days, probably on 13th July, a powder magazine exploded during the siege of Ochakov and 6,000 or 13,000⁹⁰ people were killed. Hence the fortress surrendered to the Russian forces on 13th July 1737. Due to the fall of Ochakov, several Ottoman statesmen were punished. Osman Halisa Efendi was executed, Silahdar Mehmed Pasha, the grand vizier, was dismissed, while Mengli Giray replaced Fetih Giray as the Khan of Crimea, and Abdullah Pasha, the guardian of Bender, was appointed grand vizier. After the capture of Ochakov, General Munich left 8,000 soldiers there. On 27th October, *Serasker* Genç Ali Pasha, with 20,000 Ottoman soldiers, and Mengli Giray with 20,000 Tatars, attacked Ochakov in the hopes of recovering it, but news of this reached the Russians and they dispatched an army to recapture Ochakov, hence the Ottomans retreated with losses of 20,000 soldiers.⁹¹ Köprülüzade Hafız Ahmed Pasha was unsuccessful in recovering Ochakov and the Tatars were defeated and repelled in the Ukraine.

The Ottomans were not successful in recovering Ochakov but they became successful at the Austrian frontiers, so that event was offset for the Ottomans by war diplomacy. General Lacy marched with a 40,000 strong

⁸⁷ After the governor of Ochakov wanted military help from Osman Halisa, he said; "Moskov keferesinin irâet-i askerden garazı muhafaza-i hudûd için olduğu zahir ve ol taraflara sûikasd eylediği sûretde umûmen Ordu-yı Hümâyûn'u pîşgâh-ı kal'ada hâzır bilüp bu güne mülâhazât-ı ba'ide ile zahmet-keş olmayup, müsterih olmaları recâ olunur. Allâh virsün gelsün", Subhi, op. cit., p. 363.

⁸⁸ Hammer, op. cit., p. 468; Zinkeisen, op. cit., p. 510.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Zinkeisen, op. cit.; Hammer, op. cit., p. 468-469.

⁹¹ Zinkeisen, op. cit., p. 513

Russian army, and an additional 4,000 Cossacks, from *Yenice* to inner Crimea and Lacy defeated the Crimean Tatars in *Karasupazar*, which they raided.⁹² In particular, the Russians were defeated by the Ottomans in the *Rubat* and *Lori* wars due to the successes of the Ottoman navy in the Black Sea.⁹³

At the same time, the Ottomans maintained friendly relations with Poland, Sweden and France due to their war policy and a loss of diplomatic isolation in Europe.⁹⁴ After the unsuccessful Nemirov Congress, France emerged in appropriate cases for mediation. The Grand Vizier requested mediation from Cardinal Fleury, the French prime minister, and France accepted because of the feared Russian expansion on the eastern Mediterranean. The Russians feared relations between France, Sweden and the Ottomans because of the possibility of alliance. The Russians could not be supported by the Austrians because the Austrians were in bad positions against the Ottoman frontiers. There were no important battles between the Russians and Ottomans in 1738 but General Lacy raided the Crimea a third time in 1736-1738 and the Russian army retreated after destroying the Ochakov and Kinburn fortresses. The Ochakov and Kinburn fortresses were recovered by the Ottoman-Crimean army on 15th August 1738. The Russians occupied Moldavia while the Ottoman army waited in *Bender*. The duties of the Khan of *Bucak* and the *Serasker* of Bender, Veli Pasha, were to defend the *Turla* border. But General Munnich passed from Kiev to Khotyn with a 60,000 to 65,000 strong army in May 1739, and Veli Pasha and Kolçak İlyas Pasha, the governor of Hotin, were defeated by Munnich in Stavuçane on 27th August 1739.⁹⁵ Hence Kolçak Pasha and the *Hotin* fortress were captured, and the men imprisoned, and the capital of Moldavia Jassy (*Yaş*) fell to the Russians.

⁹² Ibid., p. 511; Hammer, op. cit., p. 469-470.

⁹³ See for detail, Kurtoğlu, Fevzi, "1736-1737 Seferine İştirak Eden Bir Türk Denizcisinin Hatıraları" Deniz mecmuası sayı 335, İstanbul, 1935.

⁹⁴ The agreement made between Ottoman and Sweden as a basis "be friend to friend, be enemy to enemy" "*dosta dost, düşman düşman*", BOA, HAT / 58453.

⁹⁵ Zinkeisen, op. cit., p. 555.

Finally, after Austria made a peace agreement with the Ottomans, the Russians were forced to make peace with the Ottomans. This was because the Russians remained alone in the war, and at that time it was believed that the Ottoman Empire and Sweden would form an alliance against Russia. In the end, the Russians and the Ottomans made a border contract for Nish on 3rd October 1739 and they renewed the border agreement precisely with France as guarantor on 2nd March 1741.⁹⁶

2.3 The Austrian Frontiers (1737-1739)

The reasons for the Ottoman failures in Crimea were the opening of the Austrian frontiers with Austria's participation in the war, and that the majority of the Ottoman forces were sent to the Danube region. The security of Crimea and the northern regions was ensured by the Bender and Caffa regions, and in the Ottoman history generally, Crimean Tatars were contracted with Russians. After the Russian army attack against Crimea, the Ottomans were provoked into war with Russia, hence Austria became a mediator between Russia and the Ottomans. The Nemirov Congress started between the Austrians and Ottomans, but the Ottomans did not accept the offers from the Russians and Austrians, so the war became unavoidable. While at the Nemirov Congress, the Austrian government declared war on the Ottoman Empire on 12th July 1737. This was because the Austrians wanted to maintain the status quo as it suited them at that time. Following the occupation of Ochakov by Russia, Austria, as an ally of Russia, sent 20,000 soldiers, under the command of General Seckendorff and Duke Lothringen, to Nish; a 10,000 soldier army under the command of Count Wallis to Wallachia; 30,000 soldiers under the command of field-marshal

⁹⁶ Jorga, op. cit., p. 364.

Khevenhüller to Vidin; and 150,000 soldiers under the command of General Hildburghausen to Bosnia.⁹⁷

2.3.1 The Nish Frontier

The Nish region is located between Bulgaria and Bosnia, hence losing Nish would threaten the Ottoman connection to the state of Bosnia. The Austrian forces had marched to the border of Nish by May 1737, but the Ottoman government did not regard that news as important and did not send military aids to Nish, because the Austrians seemed friendly and the statesmen of the Ottoman Empire estimated that war would not come. Nish is not on the border with Austria, but was in the middle of the Ottoman Rumelia, hence this was a strategic province. It was seiged by forces under the command of General Seckendorff. Due to the lack of provisions, it was surrendered to the Austrians in 1737. At the same time, the main aims of the Russians and Austrians were to facilitate the takeovers of regions by provoking the native Christian people against the Ottoman administration in the Balkans. The non-Muslims of the Pristina and Vulçitrin revolted and attacked Muslim people through the provocations of the Austrians in Rumelia. On the other hand, the Albanian rebellions of Montenegrin and Kelmenti joined the Austrian forces.

Following the capture of Nish, the Austrians planned to march to the south of the Balkans. Also Mehmed Paşazade Hasan Bey, the governor of *Ohri*, was repelled by a preemptive attack on the Austrian troops near Kosova. After unsuccessful campaigns by the Ottomans in Crimea and Ochakov, in the Russian frontier, and when Austria joined the war against the Ottomans, Mahmud I appointed Tevkii Ahmed Pasha as the governor of Rumelia to recover Nish from the enemy. For the same purpose, Ivaz

⁹⁷ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 267.

Mehmed Pasha, the governor of Vidin, sent Hafiz Ahmed Pasha with a 12,000 strong force from Sofia to Nish.⁹⁸ Seckendorff's forces marched Drina with the purpose of joining with the forces of Hildburghausen and helping the General in Bosnia. For a counter-attack, Deli Hüseyin Pasha, the governor of Skopje with an army of 30,000 soldiers, the governor of Rumelia, Ahmed Pasha, with 15,000 troops, and the guard of Vidin, Toz Mehmed Pasha, with 10,000 troops, sieged Nish⁹⁹. The Austrian commander of the Dokat fortress realised the army could not resist the Turks alone, and he surrendered the fortress to the Ottoman administration on 20th October 1737. General Seckendorff was dismissed by the Austrian government because he did not leave enough soldiers at Dokat in Nish and faced to Bosnia, hence the Nish fortress was left vulnerable to the enemy. The significance of the Nish frontier was the first defeat of the Austrian army against the Turkish army in the 1736-1739 war.

2.3.2 The Vidin Frontier

The region of Vidin was strategically important in the Balkans as an entrance to north Bulgaria for the Habsburg Empire. Therefore, after capturing Nish, the Austrians turned their attention to Vidin. A 9,000 strong Austrian army was sent to Vidin, where they faced the forces of Ivaz Pasha. In the ensuing fight, the Austrian army was defeated and repelled and the Austrian commander Khevenküller withdrew from Vidin to the bastion of *Perse*.¹⁰⁰ An Austrian army of 2,000 iron-armoured troops was repelled by just 1,000 Turkish soldiers at the gates of the Vidin fortress.¹⁰¹ Mehmed Pasha followed the Austrian army by passing over the Danube River, hence the Austrians fired Orsova's storage and retreated to Transylvania where

⁹⁸ Ibid., p. 271.

⁹⁹ Erbakan, op. cit., p. 37.

¹⁰⁰ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 272.

¹⁰¹ Ibid.; BOA, MD, 142, p. 291.

they adopted a defensive position. The Austrian army was thus expelled from the Ottoman borders. After the military successes of Ivaz Pasha, the Porte appointed him as commander of Nish and Vidin, while the governor of Karaman, Mehmed Pasha, was appointed as guardian (*muhafiz*) of Vidin, replacing Ivaz Pasha. At the same time, the Austrian army, under the command of Duke Lothringen, marched to Vidin but had to return because another Austrian army was in a bad way at the Bosnian front.

2.3.3 The Wallachia and Moldavia Frontiers

The Porte sent Cevher Ağa to Wallachia with mercenary and volunteer soldiers to defend against Austrian attack . The Austrian forces, under the command of Gilani, attacked Wallachia twice, but the Turks repelled them each time. After Ivaz Pasha's successful campaign against the Austrian army in Vidin, Little Wallachia and Orsova were taken by the Ottomans with the Austrian army retreating to Transylvania.

CHAPTER 3

THE BOSNIAN FRONTIER (1737-1739)

3.1 A History of Bosnia up to 1737

Bosnia has been a location for the transition of various tribes throughout history. It was ruled by the Illyrians before the Roman period. The Romans ruled Bosnia from the 6th century BC to the 9th century AD after defeating the Illyrians. The administration of Bosnia later passed to the Byzantine authority and the religion of Christianity spread in 395 AD. After the Turkic (*Avars*) and Slavic invasion of Bosnia in the 7th century, the Byzantine Empire lost authority in Bosnia, which was renamed Hum (*Chlm*).¹⁰² The Avars were defeated by the King of the Franks, Charlemagne in the early 8th century but the Kingdom of Hungary was abolished by the Frank hegemony in the Transdanubian territories in the early 10th century. The king of Hungary, Coloman (1095-1116), occupied part of Bosnia, and the Bosnians became vassal of Hungary during the reign of Bela II (1131-1141). The Ban of Bosnia, Kulin (1180-1204), came to power in Bosnia and he developed the country, especially economically. After the death of Ban Kulin, Bosnia had no authority in the region.

The first raids of the Ottoman Turks on Bosnia was in 1386, namely during the reign of the Bosnian King Tvrtko. But the first serious Turkish raids upon Bosnia were started by Paşa Yiğit Bey after the conquest of Skopje in 1392.¹⁰³ The Bosnians joined the war with the Serbs against the Ottomans at the Battle of Kosova I (1389) but Sultan Murad I (1362-1389) defeated the Serbs in 1389. Despite the King of Hungary, Hunyadi's, successful campaigns against the Turks, the kingdom of Bosnia could not

¹⁰² J. Krčsmarík, "Bosna-Hersek (Tarih)", İ.A, vol. II, Eskişehir, 2001, p. 729.

¹⁰³ Feridun Emecen, "Bosna Eyaleti", DİA, vol. VI, İstanbul, 1992, p. 296.

escape Turkish influence. After the last Bosnian King, Tomašević, who came under Hungarian rule, put in a claim for Serbian territories due to his wife's rights, although Serbia was autonomous of the Ottomans. After the conquest of Constantinople in 1453 by Sultan Mehmed II (1451-1481), the south of the kingdom of Bosnia was conquered by the Turks in 1463. Following this conquest it became a sanjak, and Minnetoğlu Mehmed Bey was appointed as governor. The Sanjak of Bosnia was used as a military base by the Ottomans for further conquests on the Hungarian territories, and Bosnia joined with the province of Rumelia in the Ottoman administration system. After the Battle of Mohacs (1526), the Sanjak of Bosnia expanded its frontiers with the conquest of Jajce (*Yayce*) and Banja Luka (*Banaluka*), namely all of the Bosnian kingdom was conquered in 1528. After the Mohacs victory, many Bosnian Christians converted to Islam and the Ottoman Turks, especially Gazi Hüsrev Bey (1506-1512 and 1520-1542), influenced Lika (*Croatia*). In addition they conquered Dalmatia and Klis as Bosnia's neighbouring cities in 1537.

The capital of Bosnia was Saraybosna, which had 6 districts and 728 sipahis in 1533.¹⁰⁴ After 1552 the capital of Bosnia moved from Saraybosna to Banja Luka because the local rulers of Bosnia resided in Banja Luka for military reasons. The Bosnian administrative position changed from a sanjak to a province (*eyalet*) due to its military importance during the governorship of Ferhad Bey, who was also the first pasha (1580). As a province, it consisted of sanjaks such as Bosnia, Herzegovina, Klis, Pojega, Orahovice, Lika, Izvornik, Yenipazar and Zacesne as *Pashalik* of Bosnia in the 16th century, but in the 17th century the state of Bosnia was divided into the sanjaks of Bosnia, Herzegovina, Klis, Izvornik, Lika, Zacesne and Bihke.¹⁰⁵ The capital of the state of Bosnia changed from Banja Luka to Travnik in 1639, and remained the capital until 1851.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

After the fall of Buda to the Austrians, and Prince Eugene raiding and firing on Bosnian suburbs in 1697, the state of Bosnia found itself under threat by the Austrians for the first time. After the Karlowitz agreement (1699), the Bosnian border changed from the Sava River (north) to the Una River (west) to the sanjak of Yenipazar (east), hence the sanjaks of Bosnia included Bosnia, Herzegovina, Klis, Izvornik, Kirka and Bihke. With the 1718 settlement, the Sultan ceded northern Bosnia, or south of the Sava River, to the Austrians.

On the other hand, the Muslim Bosnians became the dominant groups and were classed as rulers in Bosnia, and also in Hungary by the Ottomans. The districts of Bosnia were ruled by the *serdars* who used the fief system, and the sipahi armies were under the command of the *serdars*. They protected the Bosnian borders and made demands on the Pasha, namely the Porte in Bosnia. According to Muhsinzade's register in 1728, 44 grand fortresses, 282 brass cannons (*şahi topu*), 1,287.5 barrels of black powder, and 842.5 barrels of lead shot were used in Bosnia.¹⁰⁶ Also according to the Bosnian treasurer Mustafa Efendi, thirty-one Bosnian regional commanders served as captains in Bosnia.¹⁰⁷

The Ottomans placed importance on the defense of Bosnia and in 1708 the Porte sent a capitation-tax (*cizye*) from Sofia for the repair of the Banja Luka fortress by Ferhad Pasha.¹⁰⁸ In 1726 the Porte gave appropriation to Abdullah Pasha, the governor of Bosnia, for the repair of the Banja Luka fortress.¹⁰⁹ In 1730, the Porte ordered Osman Pasha, the governor of Bosnia, to repair the Novi fortress.¹¹⁰ In 1734 before the war with Austria, the Banja Luka fortress had seven outer towers and a dungeon inside the fortress. These outer towers held 16 large brass cannons and 3 large iron cannons, as

¹⁰⁶ Hickok, op. cit., p. 14.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ BOA, AE.SAMD.III / 10778.

¹⁰⁹ BOA, AE.SAMD.III / 3772.

¹¹⁰ BOA, AE.SAMD.II / 1491.

well as 314 small tower cannons, 112 large mortars, and 5,500 small tower guns.¹¹¹ The former governor Muhsinzade increased fortification around the Ostoşca region in 1736. Hence the Banja Luka fortress had defensive power against Hildburghausen's grand army in the War of 1737 because it was fortified with such fire power.

3.2 Austria's Entry into the War on the Side of Russia (1737)

Austria was not prepared for any war because the war on the Italian frontiers, namely the Polish succession wars, had affected it militarily and economically. However, Austria had an alliance with Russia from 1726 because of its support against France and the German principalities. The war broke out between the Russians and the Ottomans with an attack by the Russian army on Crimea in 1736. Hence the Porte prepared a force of 5,000 infantrymen, cavalrymen, and timarli spahis of *Elviye-i Erbaa* (four sanjaks) from Bosnia to fight on the Russian frontier.¹¹² After the Russian successes on the Crimea and Ochakov frontiers, the Austrians entered informally the war, as breaking the treaty on the side of the Russians against the Ottomans on 12th July, 1737. This was just because of the promise given by the Austrian government that it would assist the Russians in any war by sending an army of 50,000 troops as per the Russian-Austrian alliance of 1533. War broke out between Russia and the Ottomans so the Ottoman army headed towards the Russian border but was weakend on the Austrian border, therefore Austria decided to enter into the war against the Ottomans.

Before the Ottoman-Austrian war started, the commander general of the Austrian armies, Field-Marshal Prince Eugene, died in 1736. Before the beginning of the war in 1737, the armies and war economy of the Austrians were not sufficient to allow them to fight, the Austrian generals were

¹¹¹ Hickok, op. cit., p. 15-16.

¹¹² Bosnavi, op. cit., p. 2b.

undisciplined, and the army had no commander-in-chief. Also during the Nemirov Congress, Austria had started preparations for war by transporting its Imperial headquarters from Italy to Hungary. However, the Ottomans were not prepared for any war so they tried to prevent it, but it was inevitable. At the beginning of the war, the Ottoman Empire had no standing army against Austria and the frontier fortresses of the Ottomans were in a defenseless position against the Austrian armies. The reasons for this were: the Ottomans held the opinion that the Austrians would not join the war; the Austrians were perceived as friends by the Ottomans; and some of the Ottoman army was on the Iranian frontiers because the Ottoman-Persian war was still ongoing. According to a report dated 1737 relating to Austria, barracks, war materials, and aids were insufficient, they needed to repair the fleet on the Danube, and border forts and hospitals were in remote areas, in addition to which the generals were undisciplined.¹¹³ According to that report, Austria had insufficient financial and military resources to go into battle. The Austrian army had 275 officers and the number of field-m Marshals was less than 20.¹¹⁴ In 1736 the Austrian army's numbers were 90,929 standing infantry and 40,084 cavalry in the homelands; and in Hungary, 29,048 infantry, 23,503 cavalry, 10,000 border troops and 80 fieldpieces.¹¹⁵ Importantly, despite the number of troops, the Austrian armies still could not battle against the Turks because 40,000 Austrian soldiers remained in Italy in battle, hence the Austrian troops who were to battle with Turks numbered 35,000 infantry and 21,679 cavalry in Hungary.¹¹⁶ The Austrian government trusted the Papacy and the German states to provide economic and military assistance. In addition, 2 Wolfenbüttel Gattalions, the 8,000 man army of Saxony, and 8 fieldpieces joined the Austrian army in 1737, and 7,400 Bavarian, 5,000 Saxon, 4,600 Cologne and 1,500 Modena troops joined the

¹¹³ Cassels, *op. cit.*, p. 120.

¹¹⁴ *Ibid.*, p. 121.

¹¹⁵ Roeder, *The Reluctant Ally*, p. 23.

¹¹⁶ *Ibid.*

Austrian army in 1739.¹¹⁷ Austria took economic support from the Holy Roman territories and the Austrian government collected "Turkish tax" for the war against the Ottomans, which supported the Austrian army financially. The Vatican sent 2,850,000 gulden (guilders) to the Austrians for the war against the Turks.¹¹⁸ Also Austria borrowed 1,000,000 gulden from Genoa and 3,500,000 gulden from the Netherlands to assist with war preparations.¹¹⁹ With this support, Europe showed that aid would come from Europe to Austria because Austria was a stronghold for Christianity against Islam. This also helped encouraged Austria to attack. Hence the Austrian armies began to attack the Ottoman frontiers of Wallachia-Moldavia, Vidin, Nish and Bosnia in July 1737. But the Austrian government attached more importance to Bosnia than to Vidin, Nish, and Wallachia-Moldavia. Bosnia was strategically important because its position was near to Vienna. Therefore, a large part of the Austrian army was directed to Bosnia by the Austrian government.

3.3 The Preparation of the Austrian Army for the Invasion of Bosnia

Austria's main aim in the war of 1736-1739 was the annexation of the Bosnian territories. Austria captured the north of Bosnia in 1718 with Passarowitz and, before joining the war, had also demanded delivery of some parts of Bosnia from the Ottoman delegates during the negotiations at the Nemirov Congress. While the Austrian government sent a 40,000 man army to Nish and Vidin, they saved the majority of the army 150.000 soldiers for the invasion of Bosnia, to be commanded by the famous Austrian General Prince Hildburhausen.¹²⁰ According to Bosnavi and Subhi, the Austrian

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid., p. 96.

¹¹⁹ Cassels, op. cit., p. 119.

¹²⁰ Bosnavi, op. cit., p. 3a.

government prepared 80,000 troops, 20,000 from the middle Hungarian army, four important generals, and the best cannons under the command of Hildburghausen, for the occupation of the Banja Luka fortress.¹²¹ But according to Keralio, the Habsburg Empire had a 122,540 man army at the beginning of the war.¹²²

As a strategy, the primary concern of the Austrian forces was to capture the Banja Luka fortress, an important fortress on the Bosnian frontier and key to Bosnia. While peace negotiations continued during the Nemirov Congress, the Austrians prepared their armies for invasion. They planned to attack Bosnia from five directions. According to Ömer Bosnavi's *Gazavatname*, Austria's plan was to attack Banja Luka and Gradiška, then Bujin and Çetin, then *Ostroviçe-i Atik*, then Izvornik, and finally Yeni Pazar.¹²³ The Austrian army under the command of Hildburghausen were encamped at Gradiška before crossing the Sava River for the siege of Banja Luka. Meanwhile the Ban of Croatia Esterhazy with the generals of the Varazdin and Kopraniça fortresses marched to the *Bujin* (Posin) and *Çetin* (Czekin) fortresses in Bosnia. The importance of the latter fortresses was about providing security to the Bihke fortress. The Bujin fortress had 213 soldiers and the Çetin fortress had 421 soldiers during the battle.¹²⁴ Another 20,000 strong mixed Austrian army of Austrians, Serbs and Hungarians marched to Zvornik (*Izvornik*) which was to the east of *Ostroviçe-i Atik*, and 20,000 more from the armies of Lika and Caristadt set up camp near *Ostroviçe-i Atik*, which was located in the west of Bosnia.¹²⁵ Following the Austrians' occupation of the Nish fortress they headed towards Yenipazar. Therefore, Colonel Lentulus cut the transportation between Yenipazar, Užice, and

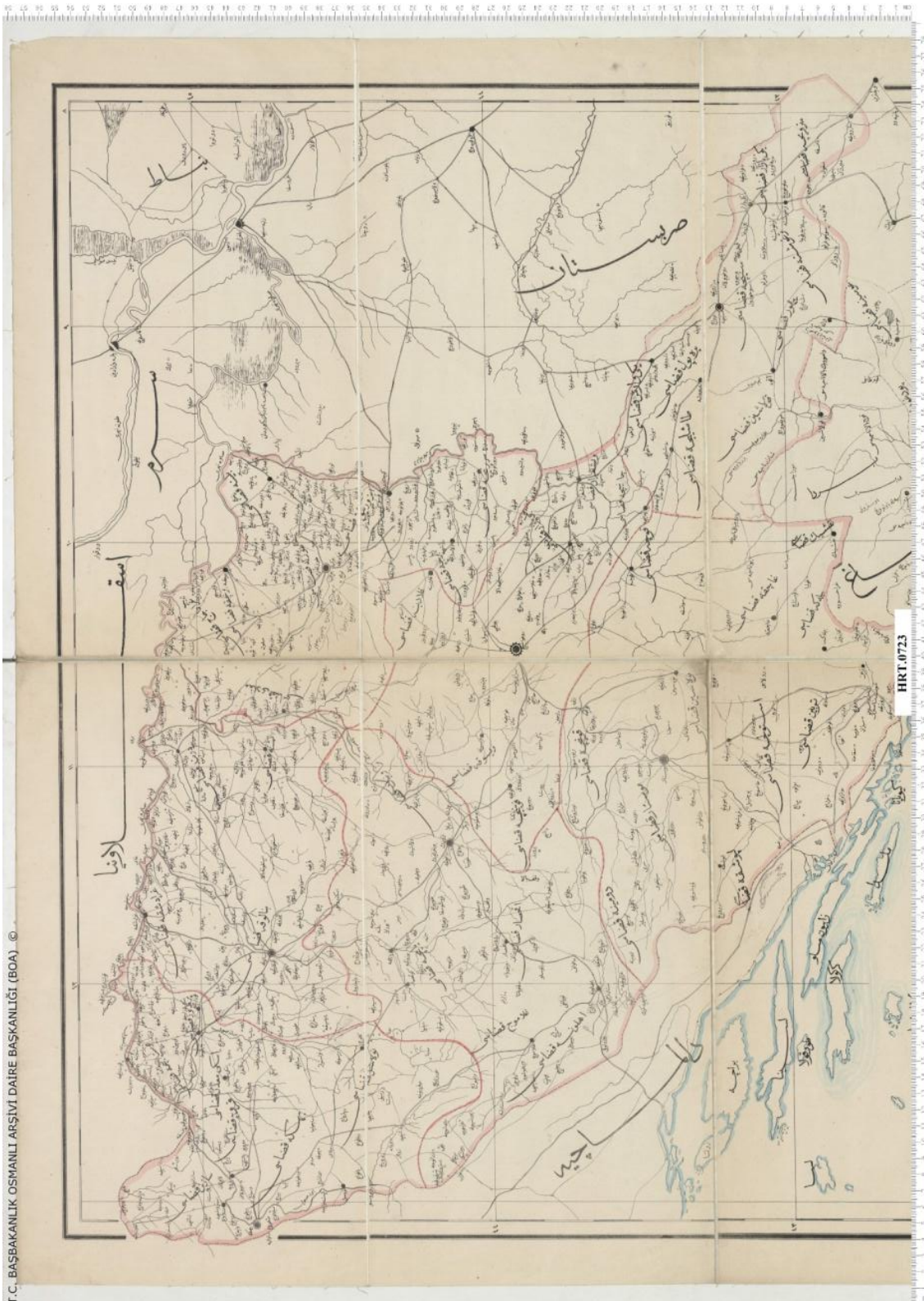
¹²¹ Bosnavi, op. cit., p. 3b; Subhi, op. cit., p. 378.

¹²² Keralio, op. cit., vol. I, p. 96.

¹²³ Bosnavi, op. cit., p. 4a.

¹²⁴ Hickok, op. cit., p. 17.

¹²⁵ Hammer, op. cit., p. 473-474.

(Map of Bosnia)¹²⁶

¹²⁶ BOA, HRT.0723.

Wallievo by the occupation. Lentulus searched for a volunteer army for Austria in Novi Pazar but his efforts were unsuccessful. This was because the Balkan people in the Ottoman territories did not want to join the Austrian army against the Ottoman administration. The Austrian army began an attack on Bosnia from Izvornik on 9 July 1737, namely during the Nemirov Congress. While the Austrian army attacked Bosnia, the Orthodox Serbian Patriarch of Pec obeyed the Austrian emperor, as Austria's desire to occupy the Balkan territories would be made easier with the support of the Orthodoxy.

3.4 The Precautions of the Governor of Bosnia: Hekimoğlu Ali Pasha

Hekimoğlu Ali Pasha was born in Istanbul (1689) and his father Nuh Efendi was a doctor (hekim) in Istanbul during the reign of Mustafa II. Hence Ali Pasha was known as Hekimoğlu (son of doctor). His services to the Ottoman Empire started as musketeer (hassa silahşörü) during the reign of Ahmed III, and he was appointed governor of Adana in 1722. He was then appointed governor of Aleppo for the Persian campaign, which he undertook with Serasker Köprülüzade Ahmed Pasha in 1724.¹²⁷ The duty of first Grand Vizier for Ali Pasha was between 1732-1735. He was dismissed from this position and exiled to the island of Lebos (Midilli), after which he was appointed governor of Crete in 1736. Also he was called from Iraklion (Kandiye) by the Porte and appointed governor of Bosnia in March 1736, before the 1737 Austrian War.¹²⁸

The Porte resolved the needs of local soldiers from the *sekban*. But after disbanding all *sekban* companies in 1718, they resisted that decision,

¹²⁷ See, Robert W. Olson, *The Siege of Mosul and Ottoman-Persian Relations 1718–1743*, Indiana University, USA, 1975.

¹²⁸ See BOA, MD, 142, p. 86.

however many of them were killed by *nefer-i âm* soldiers in the early 18th century. Hence the Porte formed a new organisation of *levends* to replace the *sekbans*, and these *levends* were called *deli*, *gönüllü*, *tüfenkdji*, *faris*, and *azeb*.¹²⁹ These militia soldiers, *nefer-i âm*, increased, especially in the 1737-1739 Ottoman-Austrian War. The Bosnian militias had been employed as local militia in the west of the Balkans since the 18th century. Hence relations between the Bosnians and the Porte had evolved and local security in Bosnia was mainly provided by local people. The security of the fortresses and palankas in Bosnia were provided by the Bosnian militias, provincial armies and citizen soldiers. But it seems that Hekimoğlu Ali Pasha did not have enough soldiers to defend Bosnia against the foreign aggressions. Ali Pasha was not getting help from the Porte, and he defeated the Austrian army by organising the local people in Bosnia. But the Porte sent some military equipment and ammunition to Bosnia from Salonica in 1737.¹³⁰ The Porte could not send the necessary assistance to Bosnia because of the many fronts of the war. Hence Hekimoğlu was alone in battle without any help from the Porte. Therefore, he had no other option but to use the Bosnian militias.

During the governorship of Muhsinzade Abdullah Pasha in 1736, the number of Bosnian militia forces mobilised was 18,725 soldiers in total. But in addition to that, 330 soldiers were employed in Izvornik and 1,173 soldiers in Herzegovina.¹³¹ In 1736, Hekimoğlu Ali Pasha became the governor of Bosnia, where he controlled around 20,000 militias. Ali Pasha organised the militias in Bosnia and strengthened the fortresses around the region. The deficiencies of the command echelon were negated by the commanders of the Bosnian militia, and the needs of the military were met by the Bosnian militias. Thus during the war in Bosnia the fortresses made a successful

¹²⁹ Halil İnalçık, "Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700", *Studies in Ottoman Social and Economic History*, Variorum Reprints, London, 1985, p. 303.

¹³⁰ See AE.SMHD.I / 1881; AE.SMHD.I / 2075.

¹³¹ Hickok, op. cit.

defense against the large Austrian army. There is no doubt that in winning the war in Bosnia, the fortress leaders, fortified fortresses, and the Bosnian militia had been effective. It seems that the successful policy of Hekimoğlu was decisive in his victories in the region. Also there is no doubt that the caliphate and the religion of Islam had been effective in maintaining Bosnian loyalty to the Ottoman Empire. Hence the Bosnians felt they were Ottoman.

In fact, not all the militia was present in Bosnia at the beginning of the Austrian attacks. Some Bosnian volunteer troops were sent to the Iranian frontier before the war of 1736, and then another group of volunteers were sent to the Crimean frontier after the war with Russia in 1736. Despite the reduction in the number of military forces in Bosnia, due to the condition of the war with Russia, Hekimoğlu Ali Pasha was successful in Bosnia. Ali Pasha, the governor of Bosnia, was aware of the Austrian military preparations around the Austrian border. Ali Pasha reported these conditions to the grand vizier, but Osman Halisa was prevented from seeing the truth of the thoughts of peace. Ali Pasha despaired of the Porte as he understood that he would have to resist any attacks by Austria alone without the support of the Porte. Therefore, Ali Pasha sent one of his men to the Austrian general, asking for an explanation regarding the reasons for military preparations around the Bosnian frontier.¹³² In reply, the Austrians claimed that the military mobilisation was for the protection of the frontiers, but Ali Pasha understood the mobilisation as preparation for attacking Bosnia.¹³³ If we rely on Bosnavi's account, the Austrian general also claimed that, "that will appear what will happen on the day of *Petro*".¹³⁴ The Bosnian people knew that important decisions would be made by Austria on the *Petro* day, and they estimated that Austrian would attack Bosnia, hence Bosnian notables believed in Ali Pasha about preparations for war.

¹³² Bosnavi, op. cit., p. 6a.

¹³³ Ibid., p. 6a-6b.

¹³⁴ Ibid., p. 6b; Subhi, op. cit., p. 380.

Despite Hekimoğlu's report, the Porte still wanted to maintain peaceful relations, and the governors of the frontier regions were not to be involved in any actions that would violate the peace negotiations.¹³⁵ Though he observed the imperial order, Ali Pasha also began to take measures against a possible attack from the enemy. He initially collected the notables from the districts of Bosnia for a general council (*meşveret*) in the center of Bosnia. The decisions of the (*meşveret*) council were an announcement of mobilisation. Anyone holding a weapon would be met by the Bosnians at Travnik field from each of the thirty-two districts of Bosnia, and the council would give orders to guards of the fortresses on the frontier for response or resistance if the Austrians attacked the Bosnian frontiers.¹³⁶ Hence Ali Pasha established a camp (*otağ*) with perking up of brigadier (*tuğ*) and sanjak for the collection of militias in field of Travnik. With this, Ali Pasha wanted the awakening of commanders, captains, aghas, ayans, and all the people of Bosnia for the Austrian attacks. Hence Ali Pasha bravely decided to go against the grand vizier, deciding that the Bosnians would launch a counter-attack on the Austrian armies if they attacked Bosnia. Also his 2,000 strong Bosnian army increased their numbers with amassed militia forces.¹³⁷ These Bosnian militias played a very significant role in the Battle of Banja Luka in July 1737.

3.5 First Clashes in Bosnia: the War of Ostroviçe-i Atik

The fortress of Ostroviçe-i Atik is situated in the south of Bihke, and in the sanjak of Kilis, a location that was important for the defence of Bosnia. In terms of military equipment, the fortress had a brass cannon, a large mortar, and a field cannon for defence. There were 220 soldiers stationed in

¹³⁵ Osman Halisa Efendi said for that "Nemçe hududu geçerse maslahata mübteridir, zinhar mukabele etmeyin", Erbakan, op. cit., p. 34.

¹³⁶ Bosnavi, op. cit., pp 7a-8b; Subhi, op. cit., p. 382-383.

¹³⁷ Hickok, op. cit., p. 26-27.

the fortress, with a further 1,200 Bosnian soldiers stationed nearby.¹³⁸ On 9th July 1737, the Austrians suddenly attacked the bastion of Psenica (*Lešnica*), which was near the Zvornik fortress, firing on that border outpost and killing many people in the palanka as well as capturing 900 prisoners.¹³⁹ There were 20,939 local militias comprising infantry and cavalry forces in the palankas and fortresses of Bosnia.¹⁴⁰ Hence Ali Pasha sent some of the forces to Zvornik and he gathered the Bosnians on the field of Travnik in July 1737. The Zvornik fortress had a 447 strong militia force and nine outer and interior towers, and these towers held 16 large brass cannons, four horse drawn fieldpieces, two small mortars, and two iron cannons.¹⁴¹ In order to strengthen the defence, the janissaries of five districts (*sanjak*) in Saray were also sent to Zvornik, under the command of Ohrili Ahmed Pasha.¹⁴² A further force of 330 militia, Ebubekir Pasha's household army, and 140 janissaries were added in Zvornik.¹⁴³ Hence Zvornik had strong defensive fortification that could resist a long siege. The security of north-eastern Bosnia was provided by Zvornik. The Austrians had to seize Zvornik in order to take Bosnia's center, Saray. But Ohrili Ahmed Pasha was successful against the Austrians in Zvornik. Also the Porte ordered Ebubekir Pasha to mobilize the Bosnians and he gathered 1,500 troops as infantry and cavalry from Bosnia in May 1737.¹⁴⁴ However, Hekimoğlu Ali Pasha sent a letter to the Imperial Council (*Divan-ı Hümayun*) cancelling that plan. Therefore, the Porte cancelled the plan of mobilisation of militia forces from Bosnia because Ali Pasha would be in a difficult position in the Bosnian war against the Austrians in February 1737.¹⁴⁵

¹³⁸ Ibid., p. 17-18.

¹³⁹ Bosnavi, op. cit., p. 9a.

¹⁴⁰ BOA, MD, 142, p. 105-106.

¹⁴¹ Hickok, op. cit., p. 18.

¹⁴² Subhi, op. cit., p. 384.

¹⁴³ Hickok, op. cit., p. 19.

¹⁴⁴ BOA, C..AS., 1217/54586, 1150 M 29.

¹⁴⁵ Hickok, op. cit., p. 27.

Following the capture of Nish, Colonel Lentulus's regiment crossed the Morava River and occupied Krachelavatz and Novipassera (*Yenipazar*). The fortress of Yenipazar had 503 soldiers, as well as seven brass cannons, 360 tower guns, and small cannons.¹⁴⁶ An Austrian army marched from Zvornik to Pojarofça by crossing the Danube River, and another army came from Temesvar, hence the Duke of Lorina was appointed commander of these two armies.¹⁴⁷ After the taking of Nish, the Duke of Lorina sieged the Yenipazar fortress, and it was occupied by the Austrians due to the Bosnian army's withdrawal from the fortress. General Seckendorff marched to the fortress of Užice in Bosnia, instead of providing support in Nish, and with a mixed Austrian army he occupied Užice. Mehmed Kapudan attacked Užice with 5,000 to 6,000 soldiers but was not successful because the Ottoman army had no cannons to use in a siege.¹⁴⁸

The fortress of Užice was recaptured by 10,000 Ottoman soldiers after ten days of occupation.¹⁴⁹ The Ottoman army suppressed the rebellion of the Wallievo people who lived on the borders of Bosnia. At the same time, the Austrians attacked the Cisir-i Kebir fortress, after which the generals of the Lika, Karloviça, and Osek regions with 20,000 Austrian and Lika troops sieged the Old Strumica (*Usturumca-i Atik or Ostroviçe-i Atik*)¹⁵⁰ but the people of fortress resisted that siege. The Strumica resistance included children, youths, elders, and Muslim Bosnians, fighting against the might of the Austrian armies. The reason for this is that the Bosnians in the Ostroviçe-i Atik fortress were Muslim and they knew that the Muslim territories should be protected against the invasion of infidels, in addition to which they were loyal to the Ottoman sultans. After 15 days of the siege of the Ostroviçe-i Atik fortress, the governor of Bosnia, Hekimoğlu Ali Pasha, sent a

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Bosnavi, op. cit., p. 37b-38a.

¹⁴⁸ Ibid., p. 40a-40b.

¹⁴⁹ Hammer, op. cit., p. 473.

¹⁵⁰ Subhi, op. cit., p. 378.

chamberlain of the sergeants (*çavuşlar kethüdası*) Osman Beyzade Ali Bey with 6,000¹⁵¹ or 5,000¹⁵² Bosnian troops and ghazis of Novi, Bihke to march to Usturumca-i Atik. Ottoman and Austrian armies came face to face on the battlefield of Belai (*Bilay*) and five hours later the Austrians were defeated and repelled by the Ottomans.¹⁵³ But Osman Bey and the Austrian general referred as Lame "*Topal*" in the Ottoman sources died on the battlefield. Hence the Ostroviçe-i Atik fortress was liberated from Austrian occupation thanks to the efforts of Hekimoğlu Ali Pasha.

Bosnavi emphasizes the role of the Bosnian local women during the Ostroviçe-i Atik battle. He mentions that these women wore heavy armor and helmets and fought against the enemy. They sometimes helped cured the wounded. After the victory of the Turks at the Ostroviçe-i Atik fortress, Ali Pasha sent robes (*hil'ats*), wreaths (*çelengler*), and baksheesh (*bahşişler*) to the ghazis of Ostroviçe-i Atik and the Turkish army, while he encamped with the Bosnian army in Jajce.¹⁵⁴ Hence the Battle of Ostroviçe-i Atik became the Turk's first victory in Bosnia.

3.6 The Siege of Banja Luka

The fortress of Banja Luka is situated near the Vrbas River and was in the North of Travnik, hence it was strategically a key to the Bosnian heartlands. The number of the local militias in the region was around 1,105, in addition to which there were 4 infantry (*azeban*), 9 cavalry (*farisan*), 2 light infantry/scouts, 1 artillery, and 1 garrison/artillery (*müstahfizan*) companies in the Banja Luka fortress.¹⁵⁵ There were also 437 Bosnian soldiers nearby in

¹⁵¹ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 274.

¹⁵² Bosnavi, op. cit., p. 11a; Sertoğlu, op. cit., p. 2501.

¹⁵³ See for the Battle of Ostroviçe-i Atik, Bosnavi, op. cit., pp 10b-14a.

¹⁵⁴ Bosnavi, op. cit., p. 13b.

¹⁵⁵ Hickok, op. cit., p. 16.

1729.¹⁵⁶ The captain (*kapudan*) of the Bosnian militias and cavalries in Banja Luka was Mehmed Ağa and he was in command.¹⁵⁷ Hildburghausen did not want any help because he trusted himself and his grand army, showing his arrogance. He stationed General Mofling at the forefront of the Austrian army for security and against any sudden attacks from the Ottomans which might have come from the Banja Luka side. However, General Mofling was attacked by 800 guards of Gradiška and killed in the battle.¹⁵⁸ A 500 man Austrian army was destroyed by Ottoman soldiers near the Vrbas River.¹⁵⁹ Another Austrian platoon was attacked in *Dersik* as they fired at the suburbs of the fortress.

After the capture of Gradiška by the Austrians, the Banja Luka fortress became a defensive center in Bosnia for Hekimoğlu. While Hildburghausen was in Gradiška, he sent an Austrian vanguard army to Banja Luka and the army of Banja Luka suddenly attacked the Austrian vanguard army, who were five hours away. According to Bosnavi, Hildburghausen's strategy was to divide the Austrian vanguard army into three parts. The first army (*İnce Karakol*) was a force of 1,000 soldiers reserved for security; the second army (*Baş Karakol*) was a force of 2,000 soldiers for defense; and the third army (*Dip Âlây*) was an extra 5,000 man was coming in from main army's behind.¹⁶⁰ Prince Hildburghausen's vanguard army marched to Banja Luka, where they waited for the main army in Banja Luka, and also this army's commander, known as *Dubnel*.¹⁶¹ The Austrian army marched to Banja Luka via three paths on 18th July. On the instigation of the Bosnian judge (*kadi*) Ali Efendi, Katuzade Muhammed Ağa, the captains of Gradiska and Mağlay became commanders of the 800 guards of Banja Luka, who left the fortress

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Erbakan, op. cit.

¹⁵⁹ Zinkeisen, op. cit., p. 505.

¹⁶⁰ Bosnavi, op. cit., p. 15b; Subhi, op. cit., p. 390.

¹⁶¹ Ibid., p. 14b.

and were advancing on the Austrian army.¹⁶² The first Austrian vanguard army was repelled by the Banja Luka army and which escaped to the main army, while the second Austrian vanguard army was defeated and, after the main Austrian army came onto the battlefield, the Bosnian militias returned to the fortress. According to that first battle in the Banja Luka region, the people and rulers of the Banja Luka fortress were happy and rejoiced. Also the 50 dead and 50 wounded were from the militias of Banja Luka and the Austrians had lost many of the vanguard soldiers and captains, also in addition to which, many commanders were captured as prisoners in the first battle.¹⁶³

When Ali Pasha learned that the number of the Austrian army was excessive, he sent the former guard of Zvornik, Mehmed Bey, to Banja Luka for help, but, as previously the Austrian army had sieged that fortress, Ali Pasha's order to Mehmed Bey, for the building of boats in front of the fortress, went unheard. Another action was Hildburghausen's siege of the Zvornik fortress. At the same time, a Croat army joined the Austrian army and they began to siege the Bujin and Çetin fortresses. At the same time, 20,000 or 18,000 Austrian troops sieged the Bujin fortress, a further 20,000 or 10,000 man Austrian army sieged the Çetin fortress, and most importantly, a large part of the Austrian army of 80,000¹⁶⁴ or 80,000 (Austrian regular army) and 20,000 (Hungarians)¹⁶⁵ or 40,000 (mixed army)¹⁶⁶ sieged the Banja Luka fortress, which was key to Bosnia, on 27th July. The province of Bosnia was surrounded on both sides by the Austrian armies. The Bosnian people, the Ottoman army in Bosnia and the Ottoman statesmen were alarmed, but Ali Pasha had created a cool defensive strategy. At the same time, an additional army of Ottomans was sent to help

¹⁶² Ibid., p. 15a-15b.

¹⁶³ Bosnavi, op. cit., p. 16b; Subhi, op. cit., p. 191.

¹⁶⁴ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 275.

¹⁶⁵ Bosnavi, op. cit., p. 3b.

¹⁶⁶ BOA, MD, 143, pp 150-152.

the Ostroviçe-i Atik fortress against the Austrians. When Ali Pasha was in the field of Podraşnica when he received news of the victory by the Ottoman army in Ostroviçe-i Atik, and he ordered the commander of the assisting army, Mehmed Bey, to march to Banja Luka.¹⁶⁷

The most populous and most important part of the Austrian army in Bosnia was the army under the command of Hildburghausen, and he had targeted the fortress of Banja Luka. So according to Ali Pasha, the majority of the Bosnian army should be steered towards the Austrian army commanded by Hildburghausen. In other words, the defeat of the Austrian army in Banja Luka meant ending the occupation of Bosnia. At the same time, news of the sieges of the Bujin and Çetin fortresses by the Croats reached Ali Pasha, and he met the council regarding the conditions at Bujin, Çetin, and Banja Luka. The council decided to attack Banja Luka when Ali Pasha was in Podraşnica. After waiting 10 days in Podraşnica, Ali Pasha crossed the river with boats that had been built by Mehmed Bey in the villages of Bustça and Krimine for a path to Banja Luka.¹⁶⁸ Hildburghausen sieged Banja Luka with cannons and grenades. His cannons threw 1,800 cannonballs at the fortress from nine sides day and night.¹⁶⁹ The people of Banja Luka were exposed to artillery fire so they attacked the Austrian armies from the fortress. But the Austrian armies were too great so the Turkish attacks could not be effective. Hildburghausen sent a letter to the commander of Banja Luka and, according to his claims in the letter, the Austrian army was greater than the army of Banja Luka, Ali Pasha could not reach Banja Luka's asking help due to Ali Pasha had 3,000 men army. But the Austrian army had four generals and each of them could respond, and the Bujin and Çetin fortresses were sieged by Austria. Prince Lorina captured Nissa (Nish) and he moved on to Vidin for occupation, and if they did not

¹⁶⁷ Bosnavi, op. cit., pp 18a-19a.

¹⁶⁸ Ibid, p. 18b-19a.

¹⁶⁹ Ibid, p. 21a-21b; Hammer, op. cit., p. 475; Subhi, op. cit., p. 395.

surrender the fortress without war. Therefore the Austrians threatened to kill everyone in the Banja Luka fortress.¹⁷⁰ However, Hildburghausen's letter showed that the Austrians wanted the surrender of the fortress without war, but the commander and people of Banja Luka rejected this offer. The response to Hildburghausen's peace proposal was artillery fire by the guards of the Banja Luka fortress, to show their refusal. Thus, instead of surrendering the fortress to Austria, they agreed to die as patriots, if necessary. The guards and the people of Banja Luka boldly resisted, despite the overwhelming firepower of the Austrian army.

3.7 The War of Banja Luka

After the siege of Banja Luka by the Austrian forces under the command of Hildburghausen, while the governor of Bosnia, Hekimoğlu Ali Pasha, marched to Banja Luka, he sent an encouraging letter to the people at the fortress and he added that the Turkish army would come to help. Ali Pasha made a plan for the salvation after the siege of Banja Luka which was led by Hildburghausen. According to that plan, he gave a 1,000 men army to a Captain and ordered to him to lie in ambush in a mountain near the Banja Luka fortress, then the Captain spread rumours in the Austrian army that "we will directly campaign on Austria".¹⁷¹ Hence Hildburghausen closed the direct route to Banja Luka by building trenches and forts as protection from sudden attacks by the Ottomans. Hence the Austrian army was divided into two parts by the Vrbas River. But Hekimoğlu marched to the fortress via a wide road around it, at a distance of about three hours to Banja Luka. Hekimoğlu sent a plan for the recovery of the Banja Luka fortress to the Porte.¹⁷²

¹⁷⁰ Ibid, pp 22a-23a.

¹⁷¹ Uzunçarşılı, op. cit., IV.

¹⁷² BOA, MD, 143, pp 150-152.

After Ali Pasha crossed the river, he approached the Austrian army without being observed: his army was about half an hour away, and he stayed there all night. Mehmed Ağa's soldiers joined Ali Pasha's army before the attack. On Sunday, 4th August 1737 at two o'clock, all parties awaited orders for battle. The *Kapıkulus*, (standing army), the janissaries, and the Agha of Saray under the command of Ali Pasha were in the center side, the *dilaveran* (volunteers) of the thirty-two districts of Bosnia, with all the fortress guards under Mehmed Bey were on the right side and the commanders (*Beys of Alay*) of four sanjaks (*Elviye-i Erbaa*) with five soldiers (*timar ve zeamet*) were on the left side.¹⁷³ All of them were in peak condition for attack and Ali Pasha's army began to march on Prince Hildburghausen's army in Banja Luka. Hildburghausen thought to attack with a 16,000 strong Austrian army from the left bank of the Vrbas River to the Banja Luka fortress but he received news that the Ottoman army would come to Banja Luka, so he gave up on the attack.

The Austrian army and General Hildburghausen did not realise which direction Hekimoğlu was taking to Banja Luka. The reasons for this were the effects of a greater army on Hildburghausen's confidence and his lack of knowledge of the geography of Bosnia. Hildburghausen passed an order of battle against the Bosnian warriors as his army crossed the river. After Hekimoğlu's speech for victory to the Ottoman army,¹⁷⁴ initially the Ottoman army (*dalkılıç soldiers*) suddenly attacked the Austrian army from the mountain with praying of *Tekbir* and playing of *Gülbank*. The Ottoman attack was sudden and the Austrians were taken by surprise. During Hekimoğlu's attack, Hildburghausen ordered four generals with a 15,000 man army to

¹⁷³ Bosnavi, op. cit., p. 25b; Sertoğlu, op. cit., p. 2502.

¹⁷⁴ Before attacking, Ali Pasha said to the Ottoman soldiers: "Bu günde be dahi sizinle beraber cenâb-ı Bârî'nin bir abd-i âciziyim. İşte bugün dîn-i mübîn yoluna kurbân olacak ve velîni'metimiz ve bâ'is-i istirahat ü âsâyîşimiz, pâdişâh-ı İslâm, kerâmetlü efendimizin uğruna fedâ-yı bâş u cân idicek gündür. Düşmene zafer sebât-ı kadem ve zahmet ü şiddete musâberet ile olageldiği mücerreb ü mukarrerdir. Göreyim sizi Dîn-i Muhammedî yolunda ne gûne hizmet ve pâdişâh uğruna ne vechile ızhâr-ı şecâ'at idersiz." See for speech, Suphi, op. cit., p. 399.

join the battle.¹⁷⁵ The first battle lasted for two hours, and the Austrian army stopped the Ottoman attack, but the Turkish attack started again and that battle lasted for 10 hours.¹⁷⁶ While battling, Hekimoğlu dismounted from his horse, prayed for victory, and rejoined the battle riding his horse. That battle no doubt would determine the fate of the Bosnian frontier, and was a pitched battle between Prince Hildburghausen and Ali Pasha.

During the initial attacks, four regiments and three Austrian generals were killed.¹⁷⁷ The Ottoman army bombarded the Austrian army five times using cannons. Hence the Austrian army succumbed to the Ottoman attacks by a 15,000 strong army,¹⁷⁸ so Hildburghausen decided to retreat, and the Austrian army began to deteriorate. Hildburghausen destroyed the bridges to prevent the withdrawal of the Austrian army so the Austrian army poured into the river. There was no doubt that the pitched battle of Banja Luka was certainly a defeat for the Austrians. Ali Pasha sent gifts of *hil'at* to the former governor of Zvornik, Mehmed Bey, to thank him for his successes in the battle of Banja Luka.¹⁷⁹ According to Jorga, Hildburghausen, the Prince of Saxony, was defeated by Hekimoğlu's 30,000 soldiers,¹⁸⁰ and according to Zinkeisen, Ali Pasha's army consisted mainly of cavalry troops (*Sipahis*). In order for the Ottomans to win the battle of Banja Luka, the following all played a role: the Bosnians trusted Ali Pasha, they boldly attacked the Austrian army for the liberation of their homeland, the Bosnian army was tactically and strategically superior to the Austrian army in terms of discipline, and the Austrian army was not ready for a pitched battle.

¹⁷⁵ Bosnavi, op. cit., p. 26b; Subhi, op. cit., pp 399-400.

¹⁷⁶ Sertoğlu, op. cit., p. 2503.

¹⁷⁷ Bosnavi, op. cit., p. 27a.

¹⁷⁸ Ibid., p. 29a.

¹⁷⁹ Ibid., p. 28a.

¹⁸⁰ Jorga, op. cit., p. 353.

3.8 The Events Following the Banja Luka Battle

After news of the defeats in Bosnia reached the Austrian army, Prince Lothringen came to the side of the *Beç* from Temesvar, and Seckendorf sent 10,000 troops to Belgrade and Bosnia to help.¹⁸¹ At the end of the battle, Ali Pasha ordered the repair of the bridges, and the Bosnians followed the Austrian army, which had retreated from the pitched battle, where the indomitable Austrian soldiers were killed by Bosnians, and surrendering soldiers were captured as prisoners. The Ottoman army seized 12 cannons, 3 mortars, 2,300 marquees, 15,000 barrels of gunpowder and many war materials, as the spoils of war.¹⁸² The Austrian army losses at the Battle of Banja Luka, in terms of prisoners and the dead, came to around 60,000 soldiers.¹⁸³ According to another source, the Austrians lost 66 officers, 922 soldiers and wounded.¹⁸⁴ Also, according to Musaffa Mehmed Efendi, 20,000 Austrian troops were killed on the battlefield and 40,000 were drowned by escaping via the Vrbas River.¹⁸⁵ So we can see that there are differences between the two sources, and these differences are in terms of numbers of troops for the Ottomans and Austrians.

The reasons for the defeat of the Austrian army in the Bosnian war are as follows. Firstly the Austrian army hardly passed into the Balkans because the Danube River overflowed due to heavy rainfall; secondly, the mountainous terrain of Bosnia; thirdly, the division of the Austrian army; and lastly, the lack of contact between the Austrian armies and generals, especially between Prince Hildburghausen and the Ban of the Croats, Esterhazy. Following the salvation of Banja Luka by Ali Pasha, he first transported the

¹⁸¹ Subhi, op. cit., p. 406.

¹⁸² Bosnavi, op. cit., p. 29b; Seroğlu, op. cit.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Roeder, *The Reluctant Ally*, p. 110; Angeli, M.E. von, "Der Krieg mit der Pforte 1736-1739", *Mitteilungen des K.K.Kriegs-Archivs*, Wien, 1881, pp 298-306.

¹⁸⁵ Musaffa, op. cit., p. 43-44.

1,200 wounded soldiers away from the battlefield and raised their ranks.¹⁸⁶ İbrahim Ağa, *Mütesellim* of Banja Luka, was given the rank of *mîrimirânlık*; the Judge of Banja Luka, Bosnevi Ali Efendi, was given the rank of *vâlâ-yı sitte*; the Judge of Brod, Habibzade Abdullah Efendi, was given the high rank of (*ûlâ*) for his services to the war.¹⁸⁷ The Austrian government blamed Hildburghausen for the defeat and he was dismissed, and Prince Lothringen was appointed in his place by the Austrian council. Also, according to the Prince of the Moldavia, Ligor, Austria was forced to make peace with the Porte because it defeated them in the battles of 1737.¹⁸⁸

On the other hand, the Austrian Colonel Ravtah sieged *Kavlan* with a 45,000 man army in Bosnia, but Ali Bey disconnected the provisions route of the Austrian army with a 5,000 strong Ottoman army.¹⁸⁹ Therefore Colonel Ravtah attacked Ali Bey, but he defeated them and the Austrian army retreated. Another important event was that the mixed Austrian army and the Croatian Ban cancelled the siege of the Bujin and Çetin fortresses and retreated after hearing news of Hildburghausen's defeat in Banja Luka on the 10th August 1737. Alemdar Ahmed's role was particularly important in protecting the Bujin and Çetin fortresses against the Croat armies.¹⁹⁰ The Croatian territories were opened up to Turkish attacks following Hildburghausen's retreat from Bosnia. General Philippi became commander-in-chief of the Austrian army and he set up camp in Šabac (*Böğürdelen*), while Hildburghausen's army escaped to Böğürdelen on 25th October 1738.¹⁹¹ This condition shows that the battle of Banja Luka affected all of Bosnia and the Austrian frontiers. So the Ottoman Empire had been one step ahead and gained advantages according to Austria and Russia in the 1736-1739 War. The victory of Bosnia eased the burden of the Ottomans on Rumelia. Ali

¹⁸⁶ Bosnavi, op. cit., p. 31b.

¹⁸⁷ Ibid., pp 32b-33b.

¹⁸⁸ BOA, AE.SMHD.I / 15741.

¹⁸⁹ Erbakan, op. cit., p. 35.

¹⁹⁰ Bosnavi, op. cit., pp 35b-37b.

¹⁹¹ Zinkeisen, op. cit., p. 510.

Pasha's achievements in Bosnia and Belgrade were the first step to recovery of these places by the Ottomans. A mixed army of the Austrians and the Croatian army, which had lifted the siege of fortresses, were attacked by the armies of Bujin and Çetin. They were also defeated, thereafter retreating and being dissolved. Also, the Austrian palankas on the Sava River were destroyed by the Ottomans and they began raids upon the Belgrade and Varadin sides. Therefore, after the battle of Banja Luka, the Austrians had passed from a position of attack into a defensive position while the Ottomans passed into an attack position from a defensive position. Another important event is that the Hungarians were encouraged to form an uprising against the Austrian administration after the defeats of the Austrian army in Bosnia.¹⁹² Following the achievements of the Ottoman army, the Austrian government was worried about possible attacks to Austrian territories such as Krain, Karnthein, and Istria. According to Zinkeisen, the Austrians thought that the Ottoman army could march through to Vienna from Bosnia. Due to that fear, the Viennese government ordered Seckendorf to turn from Vidin and go to protect the Sava River's banks against Ottoman attacks. Also the Habsburg ministers accepted the offers of mediation from the King of France in mid-November 1738.¹⁹³ The Austria's defeat in Bosnia and Nish was the main reason for accepting the offer of mediation.

On the other hand, the Sultan sent gifts to Ali Pasha, including a sable fur, jewelled swords and 15,000 gold coins to reward him for his successes on the Bosnian frontier, and he also sent gifts to the Ottoman soldiers who fought with him via the son of Ali Pasha, Mehmed Galib Bey.¹⁹⁴ The victory also affected the Ottoman army in Bosnia and increased their self-confidence and morale. Ali Pasha, who was the saviour of Banja Luka, ordered the repair of the fortress. And on the third day of the salvation of Banja Luka from

¹⁹² Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 276; BOA, MD, 143, p. 157.

¹⁹³ Roeder, *Austria's Eastern Question*, p. 80.

¹⁹⁴ Sertoğlu, op. cit.; Uzunçarşılı, op. cit., IV.

Austrian occupation, he marched to Saray, which was the center of the governorship in Bosnia. Also Ali Pasha marched on the Montenegrins, who rebelled due to instigation by the Austrians and he defeated them to ensure the safety of Bosnia.

3.9 The Attacks of Ali Pasha on the Austrians (1737-1739)

After Hekimoğlu Ali Pasha came to Saray, he ordered the stewards, Yakub Ağa, Çavuşlar Kethüdası Mehmed Ağa, Turmuş Paşazade Murad Bey, and the militias of Sanjak of Herzegovina to go and recover Yenipazar. These Ottoman armies did recover the Yenipazar fortress, gained its spoils, and returned to Saray. Mehmed Pasha was too late for the salvation of Užice, but he captured the Austrian soldiers and guards of Užice. Then Mehmed Pasha delivered the Austrian soldiers and guards of Užice to Ali Pasha. The commander of Užice, Ismail, and his regent (*naib*) Mustafa, were executed for surrendering the fortress to the Austrians, and Ali Pasha gave one ducat each to the German troops and allowed them to go.¹⁹⁵ Mehmed Pasha suppressed the rebellions in Bosnia.

Ali Pasha began a counter-attack against the Austrian troops, after a group from the Austrian army entered Bosnia, and he marched to the Osmaca region in Zrebenik. The troops of Zvornik were under the command of two Beys, who attacked Colonel Grune in Wallievo, while the Ottomans defeated Grune's army, and the Turks captured 3,000 prisoners on 12th October.¹⁹⁶ Following these successes, Beyzade Ali Ağa conquered Wallievo, and Ali Ağa became governor, allowing Ali Pasha to return from Osmaca to Saray. This followed on from Köprülü Ahmed's successes on the Bosnian front, who, as governor of Rumelia, defeated the Austrian army with 80,000

¹⁹⁵ Hammer, op. cit., p. 476.

¹⁹⁶ Ibid.

man Turkish army in the palankas at Şehirköy and Musapaşa.¹⁹⁷ At the same time, Seckendorff sieged Užice in Bosnia and Nish. This region had been neglected so the Ottomans recovered Nish easily as the Austrians faced the Bosnian frontier and the Nish frontier was discarded in a second plan by the Austrians. Also Seckendorff's army occupied Mustafa Pasha's palanka (Bela palanka), Pirot, and Caribrod. The Užice fortress was captured by the Habsburgs on 2nd January. The Austrian army returned from Vidin, fortified Pirot and Bela Palanka, and sent some armies to the Sokol and Užice fortresses. But Pirot Palanka was captured by the Ottomans on 20th September. Seckendorff went to Valyevo to collect munitions and he marched to the Sokol fortress for occupation. Therefore Ali Pasha marched from Osmaca to Srebriniče, and he sent Mehmed Kapudan with 5,000 or 6,000 soldiers to help the Sokol fortress, which was in the Sanjak of Kilis in Bosnia.¹⁹⁸ When the Austrian army came near the Sokol fortress, the Ottomans came to its rescue, and the Ottoman army attacked the Austrian army with cannons. At the end of the Battle of Sokol, the Ottomans repelled the Austrians in front of the Sokol fortress and the Austrians retreated to the Valyevo fortress. After the Battle of Sokol, Ottoman troops sieged the Valyevo fortress, which was surrendered to by the Austrians.

On the other hand, Doxat, the commander of Nish, surrendered the fortress to the Ottomans because he knew that the Austrian army could not come to their aid, and the Austrian army had been defeated in Bosnia by the Ottomans. The people of Zvornik, Tuzla, and Koladina mobilised for campaigning on Böğürdelen, and Ali Beyzade Mehmed Ağa, Kebirizade Mustafa Efendi, and the captain of Zvornik became commanders of these armies.¹⁹⁹ That mobilised army defeated the Pernavar people, and after which the army fired the Palankas of Beline before returning to Zvornik. Ali Pasha

¹⁹⁷ Ibid., p. 477.

¹⁹⁸ Bosnavi, op. cit., p. 42b.

¹⁹⁹ Ibid., p. 45b-46a.

sent troops to the Sabacz region for plundering in May. He also mobilised the Bosnians as a mercenary and volunteer force from the Zvornik, Tuzla, and Kladina regions, and these armies passed under the rule of the Pasha of Zvornik, Mehmed Pasha, and the ruler of Tuzla, Mustafa Efendi. These militia forces returned to Zvornik after the conquest of the Perniever and Bolina palankas. Hekimoğlu wanted to recapture Užice and suppress the rebellions of the Klements and the Albanians. The Klement and Kocz rebels were taken by order of the Ottoman soldiers in Bosnia.

The 15,000 strong Ottoman army, under the command of governor (*Beylerbey*) Ibrahim, the commanders of Zvornik Ibrahim, and Mehmed Pashas, marched upon Užice. They destroyed the palankas of Ozatzak and Sitniza and captured the east of Užice.²⁰⁰ After these events, Hekimoğlu, supported with a 15,000 strong Ottoman army, attempted to conquer Rudnik and Užice in February 1738.²⁰¹ Rudnik was captured by Mehmed Pasha and was at the center of the Klement rebellions.²⁰² The people of Kojariçe, who were ghazis of Bosnia, defeated 2,000 people from Kostaniçe and Dubiçe at the Battle of Kojariçe, and 96 people from Kostaniçe and Bubiçe were killed, with 50 people captured as prisoners by the people of Kojariçe.²⁰³ In addition, the palanka of Derbend was recaptured by the Bosnians. Hence Serbia again passed into Ottoman rule.

The courage of the people of Bosnia had also encouraged other Ottoman provinces to fight against the Austrians. The people of Novi raided the town of Globofze, which was near Kostainizza. Zrin was a fortified town also near to Kostainizza. The people of Zrin joined forces with the people of Kostainizza, divided themselves into three forces, and marched to Bolawindj, which was near Novi. But the Bolawindj and Novi people launched an attack

²⁰⁰ Hammer, op. cit., p. 486.

²⁰¹ Hickok, op. cit., p. 35.

²⁰² Bosnavi, op. cit., p. 50b-51a.

²⁰³ Ibid., p. 51a-51b.

as an action of exit (*huruc*) upon the Zrin and Kostainizza people, and they were defeated by the Ottomans, and the Zrin and Kostainizza populations were repelled across the Unna River. The Novi militias raided Korkovid (*Koricka*), taking the booty, then returned to the Novi fortress.²⁰⁴ In 1738, the Ban of the Croats made an alliance with the people of Dubizza (*Dupiçe*) and Kostaniçe to launch an attack on Bosnia. In addition, the Croats mobilised an army on the borders of Bosnia. Hence the governor of Bosnia, Ali Pasha, with Mehmed Giray Sultan, the commander of the forces of Herzegovina, and the *sanjakkbeyi* of Salonica, marched to the Unna River to block the attack on Bosnia by the Ban of the Croats. Ali Pasha raided the vicinity of Dubizza and repelled the Austrian forces, who were fired at Kostar.

The Porte ordered the governor of Bosnia to attack the Austrian territories in April 1739. As a result, Ali Pasha plundered nearby Kostainizza and Irim between the Kulpa and Unna Rivers. Ali Pasha ruled the raids from Saray, which was in the center of Bosnia, then they moved to Novi and passed across the Unna River, where they sieged the Zrin fortress and raided the regions of Kostainizza and Novodol up to the banks of the Kulpa.²⁰⁵ But the sieging of the Zrin fortress by the Bosnians was unsuccessful so the Bosnian army returned to the fortress of Novi. The 6,000 Crimean Tatars, under the command of Yakub Ağa, destroyed the towns of Knesawa, Dubizza, and Yessenowaz on the Danube River.²⁰⁶ According to Cassels, Hekimoğlu controlled Serbia with a 30,000 man army at the beginning of the 1739 campaigns, and he also played an important role in the siege of Belgrade.²⁰⁷ But Hekimoğlu's Bosnian army was no more than 20,000 soldiers. However, the Bosnian army of the Ottomans in Bosnia increased by more than 20,000 soldiers in 1740.²⁰⁸ Ali Pasha's son Ibrahim, and Salih

²⁰⁴ *Ibid.*, pp 52a-55b.

²⁰⁵ *Ibid.*, pp 55b-56b.

²⁰⁶ *Ibid.*, pp 56b-57b; Hammer, *op. cit.*, p. 506.

²⁰⁷ Cassels, *op. cit.*, p. 168-169.

²⁰⁸ BOA, C.AS / 12642.

Pasha's son Mahmud, recruited militias from Travnik, Akhisar, Jajce, Banja Luka, Massoraz, Novi, Bihacz, Ostrosacz, and Old Ostorvaz, and they raided the Kotor, Lika, and Udwinia regions up to Waratdja.²⁰⁹ The Porte sent an order (*ferman*) to Ali Pasha to go to the aid of the grand vizier's army in the siege of Belgrade.²¹⁰ Hence Hekimoğlu built a bridge on the Sava River by Şerif Halil Efendi before going to Belgrade.²¹¹ That bridge was established to enable a raid on Austrian territories and for supporting the siege of Belgrade from the Zemin region. Interestingly, the Porte sent ammunitions and brass cannons to Bosnia by way of Nish, probably for an attack by Bosniaks on Austria, and preparation for the siege of Belgrade in 1739.²¹² Another way, the Porte gave an order to Süleyman Pasha to send 2,000 infantry and 1,000 cavalry to Ali Pasha, in return for which the Porte would give the administration of the sanjak of Alexandria to Süleyman Pasha in 1739.²¹³ The Porte took an important decision for Ali Pasha in 1739 as the aid for Ali Pasha would not be interrupted until Muharram 1153 (1739).²¹⁴ With this help from the Porte, Hekimoğlu established a fleet with cannons in support of Belgrade. He marched with his army to Urahoviçe where they set up camp, and judges, aghas, and militias of Saray, Hersek, and Zvornik joined Ali Pasha's army when he was in Urahoviçe.²¹⁵ After some time, Ali Pasha and his army marched to Belgrade. Hence, Hekimoğlu also supported the grand vizier Ivaz Mehmed Pasha at the Battle of Krozka, and in the siege of Belgrade (1739).

²⁰⁹ Bosnavi, op. cit., p. 59a; Hammer, op. cit.

²¹⁰ Ibid., p. 58a.

²¹¹ Musaffa, op. cit., p. 69.

²¹² BOA, C.AS / 28621.

²¹³ BOA, C.DH / 13778.

²¹⁴ BOA, C.DH / 15568.

²¹⁵ Bosnavi, op. cit., p. 58b.

CHAPTER 4

CONCLUSION

While the Ottoman Empire engaged with Persia in the east, the Russians began an attack on Crimea from the north. Despite this, the Ottomans did not want a war with Russians, but were forced to counter-attack in 1736. Austria kept a position of neutrality, maintaining the *status-quo*. But they stalled the Ottomans with mediation until entry to war. The Ottomans, who were unprepared for war, were now forced to fight on two fronts. The invasion of Crimea by the Russians for the first time sent shock waves to the Ottomans, while the Austrian entry into the war against the Ottomans was a further shock. At the beginning of the war, both the fall of Nish to the Austrians, and the invasion of Crimea by the Russians, negatively affected the Ottoman statesmen's and the army's morale. But the recovering of Nish by the Ottomans, Ivaz Pasha's successes in Vidin, and especially the defeat of the Austrian army in Bosnia, under the command of Hildburghausen, by the governor of Bosnia, Ali Pasha, raised the morale of the Ottomans in 1737. Due to Hildburghausen's failures in Bosnia, the right arm of Austria was metaphorically broken against the Ottomans. Ottoman superiority over Russia and Austria was established because the Russia's expansion in the Crimea was stopped, and Ochakov was recovered. The Ottoman army marched on Belgrade after Mehadia, Adakale, and the second Mehadia victories, therefore the Austrians wanted peace with the Ottomans, although they allied with Russia in 1739. Russia requested peace by way of Villeneuve following the peace agreement of Belgrade between Austria and the Ottomans. Hence the Ottomans maintained their authority over the Black Sea and in the Balkans with the Treaty of Belgrade in 1739. Also, the Ottoman government provided permanence for the capitulation of France in 1740 because of their mediation in the Belgrade peace deal.

4.1 The Treaty of Belgrade, 1739

Yeğen Mehmed Pasha, the grand vizier, did not want peace with Austria and Russia because the Ottoman state had incurred many expenses during the war, hence he wanted the restoration of the conditions of the Karlowitz Agreement for peace, however these requests could not be realised. While the Ottoman state was not ready for war, it had been successful against Russia and Austria. Therefore, the Ottomans decided to continue the fight to obtain more advantageous conditions for peace. The Sultan and the Ottoman statesmen did not want peace without the taking of Belgrade after the victories at Nish, Vidin, and especially Bosnia. The Ottomans prepared their army for the campaign of 1738, as the French mediator Villeneuve requested peace from the Ottomans, but the Grand Vizier rejected this offer because he wanted the appointment of Racozy as King of Hungary and the ceding of Azov to the Ottomans. Ivaz Mehmed Pasha sieged the *Ada-i Kebir* fortress and Yeğen Mehmed Pasha aligned with Ivaz Pasha to support the siege, because the *Ada-i Kebir* fortress was a step towards the taking of Belgrade. When a 100,000 man Austrian army²¹⁶ came to Mehadia, Ivaz Pasha broke up the siege of *Ada-i Kebir* and marched to Mehadia. The Austrian army was defeated by Ivaz Pasha at the Battle of Mehadia, and he again besieged *Ada-i Kebir*. But he could not take the fortress and retreated for fear of any sudden attack. Genç Ali Pasha was defeated by the Austrians in the second Mehadia battle. After the conquest of Adakale (*Ada-i Kebir*) by the Ottomans, Yeğen Mehmed Pasha was dismissed and Ivaz Pasha was appointed Grand Vizier in his place. The governor of Rumelia, Ali Pasha, defeated the Austrians who numbered 30,000 cavalry and 30,000 infantry at the Battle of Grocka (*Hisarcık*) in 1739.²¹⁷ The Austrians had lost soldiers at Grocka, with around 12,000 taken prisoner, and between 7,000 and 8,000 wounded, and

²¹⁶ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 281.

²¹⁷ Sertoğlu, op. cit., p. 2513.

around 12,000 dead.²¹⁸ This war was a great defeat for the Austrians and a great victory for the Ottomans. After their victory of Hisarcık, the Ottomans marched to Belgrade in 1739, where Ivaz Pasha captured the districts of Belgrade. Another successful commander of the Ottomans, Hekimoğlu with 20,000 Bosnians, also joined the siege.²¹⁹ But the Belgrade fortress had a strong defence and 16,000 Austrian soldiers whose commander was Schmettau. During the siege of Belgrade, the commander-in-chief of Austria, Marshal Wallis, requested peace and the Ottomans accepted the peace negotiations with a continuation of the siege using a 150,000 man Turkish army.²²⁰ The Ottoman delegates emphasised that they would never desist from Belgrade in the peace negotiations. Therefore the Austrians accepted the ceding of Belgrade to the Ottoman administration. Hence the Treaty of Belgrade was signed between the Ottomans and the Austrians and overseen by the French mediator Villeneuve on 1st September 1739 (27 Cumadelula, 1152), and the Austrian frontier was closed to the Ottomans. Abdipaşazade Ali Pasha received the administration of the Belgrade fortress from the Austrians on 7th September 1739, meaning the Ottomans regained Belgrade after 22 years, and which was the key to central Europe. According to the Belgrade agreement, the ammunitions of the Belgrade fortress would be given to Austria and the fortifications would be destroyed. In addition, Adakale, Orşova, and little Wallachia were ceded to the Ottomans; the borders of Bosnia would be established according to the Karlowitz agreement; and Temesvar and Banat would remain in Austria. Hence the Sava and Danube Rivers became the borders of the two empires.

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Uzunçarşılı, op. cit., IV, p. 288.

²²⁰ Zinkeisen, op. cit., p. 546.

TEXT

Ahvâl-i Gazavât der Diyâr-ı Bosna

Bismillâhirrahmanirrahim

(1b) Çûn irâdet-i âliyye-i ezeliye *zümre-i mü'minîn ve muvahhidîne mebzûl inâyât-ı bî-gâyet gayr-i memnunesini cümleye i'lân ü â'yân* ve server-i kâinat* mefhar-i mevcûdât* resûl-i Hudâ* Muhammed-ül-Mustafa* aleyh mine's salavât ve'l tehâyât ekmel-hanın* âsâr-ı mu'cizât-ı bahret-ül-ber hâilerini* ke's şems-ül-münîr fi vustu'n nehâr aşikâr kalmağa* ve âmme-i âlemiyânın meşhûdu olmağa taallûk eyledi.* Nâss-ı kerîm* *Kem min* fietin kalîyletin ğalebet fieten kesîreten bî'iznillâh²²¹* Mâ-sadaka üzere* arûs u fevz ü zafer* cânib-i İslâmiyânda cilve-ger manna-i zuhûr* ve hezîmet ü şer mesâri* taraf-ı eâdî vuku' bulub* hân mân-ı hıyânet bünyâd-ı azîmetleri nâr- ı gazab-ı kakhâr ile hâkister olub, **(2a)** şirzime-i müşrikîn vâdî-i hayretde dermân-de ü engüşt te'hîr-i dendân-ı tefekküre nihâde* Fe bühite'l kâfirun* kelâm-ı i'câz-ı beyân müeddâsı hamden* sümme hamden* hasb-i hâl hüsrân- ı mâil-i müşrikîn oldu.*

Binâen aleyh tab' heves- i fermâye imtisâl birle îzâh- ı makale ü beyân-ı hâle ikdâm olunub, târih-i hicret-i nebeviyye aliyye ezelü't tahiyyenin bin yüz kırk dokuz senesi mâh-ı Muharrem-ül-Harâmı gurreinden bin yüz elli iki senesi mâh-ı cemâziyel evveli selhine gelince dört seneye karîb müddetde dâr ü diyâr-ı Bosna'da düşman-ı dîn-i mübîn ile vuku' bulan gazavât-ı külliyye ve cüz'iyeye ve sâir ceng ü harbe dâir ahvâl-i nâdire-i müteferrika-ı muazzamât u vekayî'-i eyyâmdan ta'dâde-i şâyân olmak mülâhazasıyla guzât-ı gayret-nihâd ü mücâhidin-i samîm-ül-ictihâdın bezli nakdîne-i himmet ile arsa-gâh ü gade ü meydan-ı kâr-zârü rezm-gâhda şîr-âne-i cünbüş ü dilîr-âne hamiyet ü hurûşlarının âsâr u ahbârı endâhte-i zevâyâ- yı tâk-çe-i nisyân olmak revâ görülmeyüb, gülzâr-ı cihâdda mücâhidin-i dîn ü devletin ve murâbitîn, cihâd-ı endîşenin âb-ı rûyi ve ke'l- hoşbuyu olmağla lâyıq-ı inzâr-ı zevi-l-i'tibâr ve

²²¹ Surat al-Baqara, verse, 249.

sezâ-vâr mütâlâa-i ûlü'l-ebâr muktezâ-yı vakt ü münâsebet-i hâl bir bergüzâr olmak me'mûliyle vukuf u itlâ' mümkün olduğu mertebe işbu mecellede cem' ü derc olunub, zikr-i bil-cemîle vesile olmak içün sebt-i silk-i sutûr kılındı.* Vallah'ül-müsteân **(2b)** ve aleyhi't tekelân.*

Vaktâ ki iktizâ-yı takdîr-i rabbâni ve muktezâ-yı hükm-i lem-yezeli birle iktâr-ı şarkıyye seferleri zuhûruyla ol cânibe me'mûr cünûd-ı muvahhidînin mâiyyetine eyâlet-i Bosna'dan irsâl ü tesyîr olunan tavâif-i askeriyenin nicesi ba'dehu mesâfe ve nâ-muvâfakat âb-u hevâ sebebiyle arzâ-i telef oldukları âkibinde bi-emr-illâh-i teâlâ diyâr-ı Bosna'da tâûn zuhûr idüb, nüfûs-i kesîre hulûl-i ecel birle dâr-ı fenâdan dâr-ı bekaya rihlet ve hemân ol hilâlde Devlet-i Aliyye-i ebedi-ül-istimrâr ile müsâlaha üzere bulunan Moskov keferesinin nakz-ı ahd ile memâlik-i mahrûse-i İslâmiyye'ye sû-i kasda kıyâmı haberleri der-Devlet-i Aliyye'ye tevârüd itmekle cünûd-ı muvahhidîne iltihâk içün eyâlet-i Bosna'dan beş bin güzîde piyâde ve süvâri ve Elviye-i Erbaa'nın zuamâ u erbâb-ı tîmârı ve ricâl-i harbin nice şeci' bahâdırları ol taraflara irsâl ü tesyîr olunmalarıyla memleket-i Bosna askerden hâlî ve sükkân ve ahâlîye tekâlib ahvâl-i rüzgâr ile za'f ve perîşân-ı târî olmak zuamıyla dâima hîle-yi pîş-nihâd ve i'tiyâdıyla müterassıd-ı fırsat olan Nemçe keferesi dahî nakz-ı ahde mübâderet ve Devlet-i Aliyye ile mâbeynde vâki' râbita-i ahd u peymânı kabûl, hulûl-i elemde fesh ü şikest ve öteden berü derûn-i pür habâsetinde fesâd u hıyânet cây-gîr olduğundan nâşi dâima hafıyyet tedârik hattâ bir kaç sene mukaddem Nemçelü ve Moskovlu **(3a)** bu fesâda best-i şurût-ı muvâfakat ve akd-i uhûd-i müşareketden sonra hudûs-i fırsata dide-dûz olmuşlar iken, zâim fâsıklarınca Bosna ahâlîsi ve ol taraf sükkân ve eyâlât-ı ta'kîb-i sademât rüzgâr-ı nâ-hemvâr ile perîşân-ül-etvâr ve kuvvet-i hey'et-i ictimâiyyeleri rahne-dâr ve a'dâ ile mukavemete ma'dûm-ül-iktidâr olmaları i'tikadına zâhib olduklarından gayrı umûr-ı mahsûsalarını rû'yet bahânesiyle Âsitâne-i Saâdet-Âşiyâne'de mukîm iş-güzârları temâdî-i esfâr-ı şarkıyye ve ez-kazâ u kader gâh ü bî-gâh zuhûr-u hezîmet ve hudûs-ı fitne ve sâir esbâb-ı zâhire-i nâ-hemvardan fehmi kasrılarınca ulüvv-i himmet-i İslâmiyâna kesl

ü fütûr ve kuvvet-i kahre-i Osmâniyâna rehâvet ü kusûr teryânına istidlâllerini hâvî mekâtîb-i tâmi'-engîz tahrîrâtıyla müntesib oldukları kırallarını tahrîk ü tahrîs ve ol tebeh-kârân-ı habâset-nihâd dahî mâ-fi-z-zamîrlerinde cây-gîr fesâdâtı icrâya fırsat-cû olduklarından nâşî memâlik-i İslâmiyye'ye taraf taraf hüçûmda infâk u ittihâda karâr verdiler. Ve âmâde-i makasıdları cümleden akdem memleket-i Bosna'ya tasallut u istilâ olub taraf taraf tasallutuyla ol diyâr halkının râbita-i nizâm ittifâk u ittihâdların teştit ü tefrîk fikriyle zîrde tahrîr ü tafsîl olunduğu üzere, Nemçe çâsârı tarafından yalnız Bosna'ya karşı müretteb ve gayr-i müretteb yüzelli binden mütecâviz leşker-i menhûs tertîb ü techîz itdiler. Çûn **(3b)** ânifen işâret olunduğu üzere Nemçelü ve Moskovlu Devlet-i Aliyye'ye sû-i kasdda akd-i şürût-ı ittifâk u teşyîd-ı râbita-i ittihâd itdiler.

Bu fesâdlarına şürû'da kemâl-i hîle-kârlıklarından nâşî hud'a-i harbiyye kaidesiyle amale-i kıyâm ve Moskovlu mukaddime-i fesâdları olmak üzere pîşîn harekete tasaddî, Nemçelü ise hayr-ı hevâhlık yüzünden muslih u islah-ı zât-ül-beyne mütevessid şekline girüb tarafından bir zemân ârâm u sükûnet izhârıyla Devlet-i Aliyye'yi te'mîn ü me'mûn ilga' ile kılmak fikriyle iğfâl idüb asâkir-i İslâm fevc-â fevc Moskov taraflarına azîmet ile iktâr-ı sâire-i memâlik-i Osmâniyye askerden tehî kalduğun hiss ü fehmi eylediği gibi, ol dahî işte vakt-i fırsattır deyü taraf taraf memâlik-i İslâmiyâna hüçûma şitâb eyledi ve eyâlet-i Bosna'ya beş koldan amel içûn vech-i âtî-ül-beyân üzere leşkerini beş tabur idüb beş koldan hüçûma hazûr ü âmâde kıldı. Evvelâ Bosna ser-haddînde vâki' olub hâl-i rûy-i sügur-ı İslâmiyye olan Banaluka Kal'asına istilâ kasdıyla Hilsburghausen Pirenç nâm lâîni ser-dâr nasb ve mâiyyetine dört nefer nâm-dâr ceneraller zamm idüb, seksen bin müretteb Nemçe ve yigirmi bin mikdârı tesâvîn ü orta Macar ve mükemmel cebe-hâne ve tob ve humbara istishâbiyla fikr-i fesâdlarınca Banaluka Kal'asına istilâ ü zabta nâm-zed oldular. Ve kal'a-i **(4a)** merkumeden sekiz sâât mesâfede cereyân iden Nehr-i Sava üzerinde müteaddid cisrler binâ idüb Bosna cânibine ubûr ve kurb-ı hudûdda Gradişka nâm palanka sâhasında tabur kurdular. Sâniyen

Hırvat Banı ve Koproviçe ve Varajdin nâm kıla' u tevâbi' yerlerinin ceneralleri üç nefer îfâ-yi ifrît-i hey'et bir gürûh Nemçe bir gürûh Hırvat askeriyle ba'de-t-tecemmu' iki firkaya inkisâm ile iki tabur şekline girüb eyâlet-i Bosna'nın aksâ-yı ser-haddinde vâki' sügur-ı İslâmiyye'den Bujin ve Çetin Kal'alarına karşı hudûda muttasıl iki mahallde taburların kurdılar. Sâlisen Lika ve Karlofça ve Sig nâm mahallerin ceneralleri yigirmi bin mikdârı Nemçe ve Lika kefereleri ile bir gürûh-ı mekruh yine Bosna sügurundan müntehâ-yı ser-hadda vâki' Ostroviçe-i Atîk Kal'ası mukabilinde civâr hudûda tabur kurdılar. Râbian Belgrad havâlîsi hudûdına semt olub Bosna ser-haddinden ma'dûd İzvornik Kal'asına karşı on beş bin müretteb Nemçe ve ol mikdârı Sırb ve Macar tâifelerinden müctemi' leşker-i nekbet-eser İzvornik hudûdu kurb-ı ittisâlinde taburların kurdılar. Hâmisen memleket-i Bosna'nın Rumeli ve Arnavudluk semtlerinde vâki' yollarını sedd idüp, Bosna'ya asker-i İslâm'ın duhûl u vülûcu ve taraf-ı devletten ol tarafda bir ferdin mürûr ü ubûru belki mâr ve mûrun reft **(4b)** ü güzârı mümkün olmamak mertebe, Bosna'nın ol cânibinde vâki' şâh-râh u şevâri'ni sedd ü bend itmek kasdıyla bir gürûh asker-i menhûs tertîb ü tehiyye idüp, Niş Kal'asına istilâdan sonra leşker-i merkumu tabur-ı kebîrden ifrâz ve Bosna'nın kilidi makamında olan Yenibazar tarafına tesyîr itdiler.

Minvâl-i meşrûh üzere memleket-i Bosna'yı her taraftan muhasara vekîli istilâ kasdıyla beş koldan beş aded tabur-ı menhûs müretteb ü mücehhez leşker-i bîşümâr-ı dûzeh-karâr ve tob ve tûfeng ve humbara ve cebe-hâne ve âlât ü edevât, harb ü darb ve mühimmât-ı muhasara istishâbiyla yerlerinden hareket ve bağıteten ve ale-l-gafle ânifen işâret olunduğu üzere, Bosna cânibine gelüb kurb u ittisâl hudûdda taburların kurduktan sonra birkaç gûn sûret-ârâm ü tevakkufda galibâ hudûdu tecâvüz ile adâvete şürû'da beynlerinde bir yevm-i ma'hûd ta'yîn eylemek içûn taburların başbuğları birbiriyle mekâtîb ü mürâsele veya girüden çâsâr-ı tebeh-kârdan hareketlerine dâir tenbîh-i vürûduna terkiib ile buldukları mahallerde birkaç gûn tereddüd ü tevakkuf gösterdiler. Ezîn-i cânib çûn, Nemçe çâsârının

Moskov çaricesiyle akd-i uhûd ve mîsâkıyla ittihâdlarının havâdis ü ahbârı vâfir zemândan berü lisân-ı nâsda güft ü gû olub tevâtür bulmuş idi. Bu esnâda Moskovlu, Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâm ile tarh u te'sîs itdüğü bünyâd-ı **(5a)** sulh müebbedini hedm ü harâba tasaddî ve şâh-râhdan nakz-ı ahd ile memâlik-i mahrûseye îsâl-i mazarrata mübâdereti âyâ Nemçe çâsârıyla vâkî' ittifâkına binâen ol tarafa istizhâr u istinâdından nâşî mi ola yoğise, Burut seferi esnâsında vuku' bulan hezîmet-i azîmeden kendüsüne istilâ iden bâr-ı girân ar u şerr mesârriden rehâ bulmak içün askerinde nev-zuhûr iden tavr ü tarz ve tertîb-i efrencîsine mağruren meydan-ı muârazaya çıkub izhâr-ı kuvvet u irâe-i celâdet kasd idüb, Nemçe çâsârı mâbeyne tevessüd ile şefî-i mücbir sûretin gösterüb bu takrîble taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ba'zı mertebe-i mes'ûlâtına müsâade birle hâtır-ı mecrûhu mecbur kılınmak sevdâsında mı ola deyü, bu ahvâl-i ricâl-i ser-haddîn umûr-dîde dûr-endîşleri beyninde mahal-i şübhe ve bâis-i endîşe bir ukde olmuş idi.

Der-akab Nemçelü'nün germiyyet üzere tedârik-i seferiyyede ve mahall mahall asker cem' ve tertîb ü techîz itdüğü ve Tuna ü Sava nehrlerinde sefâin-i bünyâdına ihtimâm üzere idüğü haber-i tevâtür bulup, bu keyfiyyet-i garîbe ser-hadd ricâline ve umûmen Bosna halkına muris-i vahşet ü mûcib-i dehşet olub, kemâl-i vehm ü vesveseden nâşî ıztırâb ile bî-huzûr olduklarından teşekkî ve Bosna Vâlîsi vezîr-i mükerrerem Ali Paşa hazretlerine vâkî' hâlî arz u î'lâmdan bir ân hâlî olmamışlar idi. Vezîr-i müşârün-ileyh umûr-dîde **(5b)** dûr-bîn-i âkıbet-endîş bir vücûd-ı bî-nazîr olub, eğerçi halka vahşet ü dehşete bâis olmamak içün, derûn-ı ahvâlini ketm ile çendân-ı gamm u kederin izhâr itmezdi. Lâkin bu emr-i hâtırına gen-i ibtidâ zuhûrundan berü mübtelâ-yı efkâr ü endîşe olub, rûz u şeb halecân-hâtır ve dağdağa-i derûn ile hâb ü râhâtı kendüye harâm itmiş idi. Ve ricâl-i ser-hadd ve ahâlî-i memleketin, kemâl-i ıztırâb ile feryâdların gördükçe üslûb-i hakîmâne üzere cevâblar ile henüz hudûdumuza takrîb ile taarruzları yok ve ben dahî Sadr-ı a'zam ve Ser-dâr-ı Ekrem hazretlerine bil-cümle ahvâli arz u î'lâm eylemişdir. Fermân-ı âlî vürûduna muntazırım ve ordû-yi hümâyûn

cânibinden gelen ba'zı mekâtîbde Nemçe ile dostluğumuz kavîdir. Cem'iyetleri mâni' degildir deyü, yazıldığını iş'âr ile feryâdlarını iskâtde ve teslîf-hâtırlarına takyîd ü ihtimâmda olmuşlar idi. Bu hâl üzere çend-rûz mürûrunda zikr-i sebkat itdüğü üzere Nemçelü'nün küllî tedârikiyle tabur-ı adîdeleri memleketleri enderûnundan bağıteten hareket ü seyr-i serî-üt-tavr ile Bosna cânibine gelüb kurb u civâr-ı hudûda birkaç mahalde pâ-y-endâz ârâm u tevakkuf üzere, hâzır ü âmâde ve muntazır-ı işâret oldukları keyfiyyet, vezîr-i müşârün-ileyhe umûmen ser-hadd-ı Bosna hükkâm ü zâbitânı ve ser-hadd-nişîn ricâl ü ahâlî tarafından müteaddid arz u mahzarlar ve niyâz-nâmeler ile î'lâm ü ifâde olundu. Bu sadâ-yı vahşet- **(6a)** engîz ü nidâ-yı dehşet-âmîz ser-nihâde-i bâlîn râhât ü âsâyış olan âmme-i sükkân ü ahâlî-i kemkerde-i şuûr idüb vâdî-i hayretde kaldılar.

Vezîr-i müşârün-ileyh bu haber vürûd eyledikde, keyfiyyet-i ahvâl-i küffâr tarafından dahî suâl olunmak tedbîrin idüb, ser-dâr-ı murdârlarına mahsûs âdemin gönderüb ol dahî ucâle varub taburlarına vusûl ü ser-dârlarına mülâki oldukda, Bosna Vâlîsi vezîr-i âlf-şân tarafından olmak üzere best-i kelâm idüb, Nemçe çâsârı ile Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâm beyninde Pozorofça'da mün'akid olan müsâlaha-i müsâlemet-i irtisâmın müddet-i muâyenesi henüz itmâma resîde olmazdan ve irâde-i mûcib husûmet olacak bir ârizâ zuhûra gelmezden evvel, hudûd ahâlîsi âsâyışine mahall-i hilâf-ı şürût-u müsâlaha memâlik-i mahrûsenin hudûdu kurb u ittisâline külliyetli ve müteaddid taburlar ile ale-l-gafle geldiğimize bâis ü bâdîne ola deyü suâl eyledik de ser-dâr-ı lâîn cevâbında bizim sulh ü salâha mugayir ve dostluğa muhâlif işimiz yokdur. Eğerçi kurb u civârdayuz velâkin kendü hudûdumuzu muhâfaza ideyoruz dedik de paşa-yı müşârün-ileyhin âdemi tekrâr kelâma âgaz idüb, henüz bir hısâmınızın zuhûru veya bir hâdise vuku' mesmû' değil iken, hilâf-ı mu'tâd bu vakitte bu mertebe cem'iyetlü tabur-ı adîde ve mühimmât-ı harbiyye ile hudûd muhâfazasından iktizâ **(6b)** itmişdir dedikde ser-dâr-ı murdâr izhâr-ı huşûnet ve bize böyle tenbîh olundu, aslını bizde bilmeziz Petro gûnü geldikde görürsüz ve cevâbı o zemân alursuz deyü, gazûb-âne

vaz' ü muâmele ile zamîrlerinde muzmar niyet-i fâsidelerine remz ü îmâ eyledi. Vezîr-i müşârün-ileyhin âdemi bu cevâb ile munsarif ü avdet ü ser-dâr-ı lâînin verdiği cevâbı bi-aynihî takrîr eyledi. Vezîr-i müşârün-ileyh sibâk u siyâk kelâmdan netîce-i hâle intikal ü min ba'd tevakkufu câiz görmeyüb tedârikde bulunmak ihtimâmında oldu. Ve der-akab etrâf ve eknâf ulaklar ile buyuruldular irsâl ü bil-cümle medine-i Saray â'yân ü ekâbirini ve ricâl-i ser-hadd umûr-dîdelerini ve kuzât ü müfti ü meşâyih ve sâir ulemâ ü sulehâ efendilerini da'vete isti'câl ve anlar dahî icâbete, sârâ-i müsâraat birle kaide-i vülât-ı memleket olan Travnik şehrine şitâbân oldular. Ve cümlesi Saray-ı Vâlî'de bir yere cem' olub huzûr-ı vâlîde akd-i meclis-i meşveret eyledikler. Vâlî-yi müşârün-ileyh vezîr-i celîl-üş-şân hazretleri huzzâr-ı meclise muâmele-i nevâziş-âmîz birle hitâb ü cümleye hoş geldiniz demekle ikrâm ü ta'zîm ü tefahhus hâl ü hâtır resmini edâ birle hâtırlarını taltîf-i siyâkda umdet-ül-merâm olan saded-i beyâna şürû' eyledi.

Nemçe keferesinin asker cem'iyetinde ve tedârik-i seferiyye ihtimâmında olduğu, bundan akdem cümlelerin mesmû' olmuş idi. Velâkin bu keyfiyyet kendi **(7a)** memleketi içerüsünde olduğundan gayrı Devlet-i Aliyye ile müsâlaha üzere bulunduğundan âhir ma'nâyâ haml olunmak zımnında hâl ü vaktin iktizâsıyla tedârikine karşı tedârik görülmek mühimmesinde nev'an tereddüd ü tevakkuf olunmuş idi. El-hâletü hâzihi Nemçe'nin asker-i bî-şümârı memleketleri enderûnunda tecemmi'den sonra âzim tedârik ile memleketleri içerüsünden bu taraflara çıkub ve birkaç tabur hey'etine girüb memâlik-i İslâmiyye hudûdu kurb-ı civârında lenger-endâz-ı pây-ı tevakkuf ile taburun her biri bir taraftan hücûma hâzır ü âmâde durmuşlardır. Bu husûs içün vülât ü hükkâm ve ricâl-i ser-haddan gelen arz u i'lâm ve mahzarlar cümlelerin muvâcehesinde kırâet olunub, ser-dâr-ı müşrikîne irsâl olunub, avdet iden âdemin dahî takrîri ve ser-dâr-ı merkumun cevâbı cümleye tefhîm olundu ve yine vâlî-yi celîl'ül-ünvân ricâl-i meclise hitâb idüb, bu cümle vâki'-i hâl ü nefs-ül-emr olmak üzere, her biriniz kazıyyeyi i'mâl-i akl ü rüşd ile fikr ü mülâhaza ve gereği gibi istikrâ ü taharrî birle bundan böyle re'y-i rezîn ü

tedbîr-i isâbet-kârin ne yüzden melhûz ve ne tarîk ile hareket olunmak münâsebet görünür, dedikde kendüleri meclisden kalkub âhir mahale teşrîf ile erbâb-ı meşverete i'mâl-i akl ü fikre meydan ü mahall verdiler. Ricâl-i meşveretden her biri akl ü rüşdî **(7b)** mertebede bu kazıyye-i meşkûleye tetebbu' ü taharrî birle her ferd hâtırına sânih ü lâyh olan sûreti izhâr ü beyân ve her bir vechi beynlerinde tekrâr ve tekrâr müzâkere ü mükâleme ile bir mikdâr vakit mürûrunda vezîr-i müşârün-ileyh yine meclis-i ma'kude teşrîf idecek, ba'de-t-tetebbu' ve't taharrî ittifâk-ı ârâ-yı cumhûr ile sûrete ifrâğ eyledikleri netîceye bu vechile takrîr ü beyân eylediler ki devletlü Paşa düşmanın bu gûne vaz' ü hareketi ve kendi hudûdumuzu muhâfaza idiyoruz, didigi hîle ü hadaadır. Mutlak bu zemâna gelince, mesbûk bil-misâl olmıyan tavr ü tarz ve revişleri mücerred dâr ü diyârımıza istilâ sevdâlarından nâşî idüğü zâhirdir.

Petro gûnü dedikleri beynlerinde meşhûr ve uğurlu zu'm eyledikleri gûndür, ol gûnde bir emr-i azîme şürû' idegelmişlerdir. Yevm-i mezbûrda hâla buldukları mahallerden hareket ve taraf taraf hücum-ı umûm ile memâlik-i İslâmiyye'ye istilâya mübâderet karâr-dâde-i re'y-i fâsidleri idüğü katî aşikârdır. Binâen aleyh biz dahî mekr ü keyd-i a'dâdan gafil olmayub kemâl-i basîret üzere tedârik-i tâmm ile hâzır ü âmâde bulunalım. Düşman sû-i kasde ve harb ü darba mübâşeret iderse, biz dahî allesta bulunub, Vâhib-i Mutlak, Cenâb-ı Hakk'ın avn ü inâyetine tevekkül ve fahr-i kâinat efendimizin mu'cizât-ı kesîret-ül-berekâtına tevessül idüb, a'dâ-yı dîn ü devlet her ne taraftan rû-nümâ-yı zuhûr olursa, karşulamağa **(8a)** şitâb idelim. Mütevekkilen al'Allah'ül-kahhâr sıdk ü hulûs ile gürûh mekr ü hâllerine sür'at ile hamle ü hücumbe bezl-i makdûr idelim. Cümlemizin re'yi ve tedbîri ve sıdk ü hulûsa makarrın niyet ü azîmeti bu vechiledir dediklerinde, vezîr-i müşârün-ileyhe cumhûr-ı mü'minînin hüsn-i tedbîr ve kazıyyede ittifâk-ı ârâların hezâr-ı âferîn ile tahsîn ü senâ ü duâ-yı isâbet-kârin ile cümlelerin hâtırın taltîf buyurdıklarında benim dahî fikr ü mülâhazam ve niyet ü azîmetim bu şekl ü sûrete mahsûrdur. Çûn re'y ü tedbîrde muvâfakat bulundu, hemân sizinle

tertîb-i asker ü tedârik-i mâlezimeye dahî ittifâk-ı ârâ birle şürû' idelim dedikde bu bâbda dahî bir mikdâr müzâkere ü münâkaşa ü idâre-i akdâh kil ü kalden sonra vâlî ü ricâl ü â'yân ve ahâlî ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile cem' ü tertîb ü tehiyye-i askere mübâşeret eylediler. Ve cümleden ol eyâlet-i Bosna hâvî olduğu otuz iki kazâdan her birinde sâhib-i tedbîr ü i'mâl-i askere kadir iş erlerinden başbuğlar nasb ü ta'yîn ve sâniyen, Moskov taraflarına sefere gitmiş zuamâ ü erbâb-ı tîmârın Bosna'da bulunub sefere gitmemiş karındaşlarına ve oğullarına ve tîmâr ü zeâmet mülâzımlarına perâkende âlây beğleri nâmıyla zâbitler nasb ü ta'yîn sâlisen, bâis-i tedârik ne idüğü ma'lûm olmak ve mekr ü keyd-i düşmandan gafil olmamak için keyfiyyet-i a'dâ vuku'ü üzere cümleye tefhîm olunmak re'y-i sevâb **(8b)** görünüb, sükkân ü ahâlînden fârisân ü mâşiyen harekete ve harb ü darba kadir olanlara bir ân ve bir sâât evvel hâzır ü âmâde bulunmak ve vakt-i hâcetde alâ-cenâhi'l-isti'câl sahrâ-yı Travnik'de cem' ü ihtişâd olunmak üzere buyruldu yazılıb, etrâf ve eknâf memlekete neşr ü perâkende ve ser-hadd-ı mansûre bilâd-ı sügur ü kıla'ında muhafız nâmında bulunan zâbitân ve iş erlerine ve tavâif-i askeriyeye ve bil-cümle ser-hadd-nişîn olan kapudânan ü agavât ü â'yân ve eyâlet ü ahâlîye kemâl-i basîret ile teyakkuz u intibâh üzere bulunub vakt-i iktizâde düşman-ı dîn ile müdâfaa ve mukateleyle hâzır ü âmâde bulunmaları çûn ekîd ü şedîd tenbîhâtı şâmil buyruldu. Isdâr ve ucâle taraf taraf ser-hadd-ı mansûreye irsâl ü neşr olundu. Ve kezâlik mühimmât-ı sâire-i seferiyeye ve âlât ü edevât-ı harbiyye ucâle tedârik ve ihzâr olunmak üzere mahallerine emr ü tenbîh olundu.

Minvâl-i muharrer üzere mukaddemât-ı harb ü kıtale berây-ı hazm ü ihtiyât bu vech üzere tertîb -i asker ve tehiyye-i mühimme ve esbâb-ı lazîme tedârikine şürû' karâr-dâde-i vâlî ü cumhûr-i ahâlî oldukda huzûr-u vâlî-üş şânda müctemi' erbâb-ı meşveret dahî bu gâile-i hâile teshîl-i esbâbına teşebbüs ile hâzır ü âmâde olmak ve yine gelüb mâiyyetde bulunmak üzere semtlü semtlarına insirâf ü avdete me'zûn ü me'mûr oldular. Bu ahvâl-i hayret-efzânın fikr ü endîşesiyle vâlî **(9a)** ü ahâlîye belki halk-ı âleme hayret

ü dehşet-i istilâ idüb, bu kazıyye-i hâile ne yüzden netîce vireceği zîr-i perde-i takdîr-i ezelde henüz mestûr ü mektûm olduğundan ne hâl ise her ferd makdûr ü mikneti mertebede ihtimâm ile esliha ve âlât-ı harbiyye levâzımın ve mühimmât-ı seferiyye tedârikin görüb, müheyâyâ ü allesta düşman tarafına göz kulak oldular. Çok geçmeyüb şirzime-i müşrikînin ecel-i müsemmalarından nümû-dâr Petro gûnü dedikleri yevm-i ma'hûdları hulûl idüp, tertîb eyledikleri müteaddid taburları mukaddema tesmîm itdikleri üzere taraf taraf hareket ü kil ü kal memâlik-i İslâmiyye hudûdına duhûl birle haddlerini tecâvüze ve eyâlet-i Bosna'ya teslîf ü istilâyâ mübâderet ve hurûb ü kıtale şürû' ü müsâraat itdiler.

Mevkuf hareketleri olan yevm-i ma'hûdları bin yüz elli senesi mâh-ı rebî-ül-evvelinin on birinci gûnü ve şuhûr-i rûmiyye hesâbı üzere mâh-ı Haziran'ın yiğirmi dokuzuncu gûnü idi. Yevm-i merkumda düşman-ı dînin kıla'-ı İslâmiyye'den İzvornik Kal'ası hudûdu kurbunda lenger-endâz pây-ı nuhûsetkarârı olan tabur-ı makhûru hareket ü tahrîk-i inân mel'anet idüb, kal'a-i merkume kurb-ı civârında vâki' Leşniçe Palankasına bağıteten hücum ve ricâlini katl-i amm ve nisvân ü sibâyandan dörtyüz mikdârı nüfûs-i âcizeyi sebî ü esîr ve emvâl ü erzâk ve devâbb ü mevâşîlerin nehb **(9b)** ü garet ve palankayı ihrâk-ı bi-n-nâr itdikleri haber-i dehşet-eser hem-civârda vâki' İzvornik Kal'ası ahâlîleri taraflarından arz u mahzar ile vâlî-yi müşârün-ileyh vezîr-i celîl-üş-şân hazretlerine vürûd ve maen kal'a-i merkume ahâlîsi ucâle kendülerine imdâd ü îânet ricâsıyla rû-mâl-i hâk zarâat olduklarını meş'ûr niyâz-nâmeleri vusûl buldu. Vezîr-i müşârün-ileyh bu vak'a-ı vahşet-eser vuku'u haberinden gâyet ile mahzûn u mütekeddir olub eğerçi henüz bundan gayrı bir haber-i mâhiş sudûr ü vurûd itmemiş idi. Velâkin bu vak'anın vuku'u karînesiyle sâir taburların dahî yevm-i ma'hûd-ı mezkûrda izhâr-ı adâvet ile harekete mübâderetlerine istidlâl idüb deryâ-yı efkâra daldı ne hâl ise *El akdem fe lâ kadîm ve tedârik-i akreb ehem-üz-zemm* muktezâsınca mîr-i miran zümresinden mâiyyetinde mevcûd Ohrili Ahmed Paşa'yı kaptanı halkıyla ve medîne-i Saray'dan ol esnâda tahrîr olunan beş bayrak Der-gâh-ı Âlî

Yeniçeriyân ser-dengeçtilerini ve ağalarını muhâfazaya me'mûr ve kal'a-i merkumeye ucâle yetişmek ve duhûle fırsat-yâb olmak içün kemâl-i şitâb ü sür'at ile irsâl ü tesyîr eyledi. Ve mukaddema ittifâk-ı ârâ-ı vâlî ü cumhûr-i ahâlî ile karâr-dâde-i tesmîmleri üzere tuğlar ve çadırlar ahvâl-i düşmanın adâvete şuru'ü haberine ta'vîk ü tevkif olunmağla bu haber vürûdunda **(10a)** bilâ-avk u te'hîr vâlî-yi mükerrerrem vezîr-i celîl-ül-himem hazretlerinin otakları ve dâiresi halkının ve sâir mevcûd bulunan ricâl ü â'yân ü asâkirin hamiyeleri sahrâ-yı Travnik'de civâr şehirde nasb olunub, tuğlar dahî mu'tâd üzere kurbânlar kesilüb duâlar ve senâlar ile taşra çıkub piş-gâh otakda nasbolundu. Ve der-akab asker-i İslâm'ın sür'at ile gelüb Travnik sahrâsında ordû-gâh-ı İslâm'a yetişmeleri içün ekîd ü şedîd tenbîhâtıyla buyruldu yazılıb ulaklar ile etrâf-ı memlekete alâ-cenâhi'l-isti'câl neşr ü perâkende kılındı. FeLillâh'ül-hamdü ve'l minneh bezl-i nakdîne-i himmet ve hüsn-i tedbîr ile otuz iki kazânın harb ü darba kadir iş erleri başbuğları ile ve kuzât efendilerden ve ulemâ ü sulehâdan bir niceler hasbîce gazâ ü cihâd niyetiyle ve Elviye-i Erbaa'nın zuamâ ü erbâb-ı tîmârı ve bilâd-ı azamda seccâde-nişîn şerîat-ı garrâ olan müfti efendileri ve ser-hadd-ı ricâl dirlikli ve dirliksiz erbâb-ı harb dil-âverleri ordû-yi İslâm'a vürûd ü vusûle şitâb idüb, ordû-gâh-ı İslâm henüz Travnik'de fi-l-cümle vüs'at buldu.

Ahvâl-i Ostroviçe-i Atîk

Vâlî-yi müşârün-ileyh ise acebâ küffâr-ı hâk-sârın diğêr taburlarından ne gûne haberler vürûd ve düşman-ı dînden ne sûret-i mel'anetler zuhûr ider fikr ü endîşesiyle yollara çeşm ü gûş olub rûz-i şeb hâb-ı râhât ü ârâmı **(10b)** kendüye harâm ve emr-i meks ü hareket tercîhinde ıztırâbda ve ne cânibe ve ne vechile imdâd ü îânet ideceği mehâmmda i'mâl-i akl ü rüşd ile taharrî ve ictimâdda henüz çend-rûz mürûr itmiş iken, Bosna ser-haddi intihâsında vâkî sügur-ı İslâmiyye'den Ostroviçe-i Atîk Kal'asına karşı bâlâda işâret olunduğu üzere lenger-endâz pâ-yı karâr-ı nuhûset-medâr olan tabur-ı makhûr yevm-i ma'hûdlarında yerinden hareket ve mâh-ı Rebî-ül-evvelin on sekizinci

gününde tob ve humbara ve cebe-hâne ve sâir mühimmât ü edevât-ı muhasara ile gelüb kurb-ı kal'ada taburun kurdukda kal'a-yı merkumeyi muhasara ü tazyîke kıyâm eylediği haber-i dehşet-eserini hâvî ol taraf-ı zâbitân ü kapudânan ü â'yân ve eimme ü hutebânın arz u î'lâm ve mahzarları ve bil-cümle sükkân ü ahâlînin figan ü feryâdlarını ve imdâd ü îânetleri isti'câlinde ricâ ü tazarru'larını muhtevi niyâz-nâmeleri gelüb vürûd eyledi.

Ahvâl-i İmdâd Berây-ı Ostroviçe-i Atîk

Vezîr-i dilîr-i müşîr ve müddebir fi-l-hâl dâmen-i ihtimâm-ı der-meyân idüb, ol cânib-i imdâd ü îânetine asker tertîb ve ucâle irsâl ü tesyîre sarf-ı himmet ve Çavuşlar Kethüdâsı Ali Paşazâde Osman yeni ve sâbika İzvornik Kapudân'ı nâmıyla şöhet-şiâr olan Mehmed Kapudân'ı mâiyyet üzere başbuğ nasb u ta'yîn mûmâ-ileyhüma birbirleri ile akd-ı râbita-i muâzadat ü ittihâd ve her husûsda meşveret **(11a)** ve mürâât-ı kaide-i müzaheret ve îtizâd eyleyeler deyü, muhkem tenbîh ü tavsiye ve delibaşısın dahî refâkatlerine me'mûr itdi. Ve Akhisar ve Gölhisar ve Travnik kazâları askerini ve ol havâlîde harb ü darba kadir eyâlât erlerini bir mikdâr ser-hadd ricâli dil-âverler ile maen ta'yin ü me'mûr ve anlar dahî takrîben beş bin merdân-ı şecâat-nişân ba'de-l-ihtişâd başbuğları ile Travnik'den tahmînen otuz üç sâât mesâfede vâki' Ostroviçe-i Atîk cânibine âzim oldular. Ve kal'a-yı mahsûre-i merkumeye münâsebet-i semt ile Novi ve Bihke ve havâlîleri ser-haddlerinin dahî ricâl-i harbi mâiyyetlerine yetişmek üzere alâ-cenâhi'l-isti'câl menziller ile buyrulduklar irsâl ve anlar dahî mukaddema tenbîh ü îkâz olundukları üzere fi-l-hâl hâzır ü âmâde bulunub cem' ve tahazzüb ile bir gürûh enbûh olub, cünd ol zafer-esere mülâkata şitâbân oldular. Kal'a-i mahsûreye bir buçuk sâât karîb mesâfede Bilây nâm sahrâda ahâlîlerine vusûl ve iltihâk ile mânend *Mezc-ül-bahreyn* iki seriyye sūr'atü's seyr ve'l hareke ba'de-t-telâki ve't telâsuk imtizâc ve ittihâd buldukda, bahr-i ummân gayretleri temevvüc idüp, tahlîs-i mü'minîn-i mahsûrin içün cânib-i kal'aya mevc-i engîz-cûş ve hurûş oldular.

Ahvâl-i Muhasara-yı Kal'a-i Ostroviçe-i Atik An-Cânib-i Düşman

Düşman-ı dîn kal'a-i merkumeyi **(11b)** on beş günden mütecâviz muhasara ile kal'a ahâlîyesini leyl ü nehâr tazyîke fırsat-yâb olub, eğerçi istilâyâ sarf-ı miknet itmiş idi. Velâkin derûn-ı kal'ada mahsûr olan gürûh-ı memdûh-i mü'minîn dahî uğur-ı dîn-i mübîninde cân ü başların fedâ ve düşman ile müdâfaada kemâl-i gayret ü hamiyet ile himmetlerine fütûr ve sa'y ü gûşişler ile celâdetlerinde rehâvet göstermezler idi. Hattâ ricâl-i harbden ma'dûd âmme-i zükûrden gayrı nisvân tâifesi dahî âdet-i dîrîne-yi Bosnaviyân üzere merd-âne-i cünbüş ile gayrete gelüb tagbîrhiye ve ziyy ile arsa-gâh-ı rezm-gâhda hâzır ü âmâde oldular. Ve başlarına ricâl-i harbe mahsûs kalpaklar ve şeb-külâhlar ve dûşlerine çâbük ü çâlâk refâtâre-medâr poturlar giyüp makam-ı hizmetde vaz' dilîr-âne üzere kaim oldular.

Tâife-i merkumeden bir bölük hâtûnlar zîver-i esliha-yı merdân-ı kâr-güzârân ile ârâste ellerinde yelmanları şa'saa-dâr-ı dâr-ı ez-kâme harbeler ve tîz-âb-ı zehr-âb ile zağ virilmiş paluşlar ve mânend pertev-sûz düşman-ı güzîne aks içün mülemma' ve mücellâ şimşîrler dutub bu vaz'-ı şüc'âna birle celâdet ve nazar-gâh-ı eâdîde saff-beste-i muhâtab oldular. Bir bölüğü guzât ü mücâhidinin hizmetlerine kıyâm ü iktizâ iden mahallere kelle ve dâne ve sâir mühimme götürüb götürüb nakl-i mühimme ile iânete meşgul ve bu mertebeye iktidârları olmıyan za'fa ve âcze **(12a)** makuleleri ellerinde gûze ü sebû ve sâir su zarfları mâ'-ül-hayât visâl-i dîdâr-ı arûs nasr u zafer ile atşân ve fi-sebil'illâh harb ü darba germiyet üzere şugul ile cerî'-i âb nâbe-i teşne-gân olmuş, mücâhidân-ı dîn-i mübeyyine sebil'illâh diyerek, su neşr ü isâr iderler idi. Ve kimi tabh-ı it'âme-i lazîme ve kimi mevrûbîn ü mevrûhîne tedbîr-i devâ ü tertîb asabe-i ber'üs sââtde oldular. Velâkin fi-l-hakika metânet-i kal'a askerden ibâret olub, kal'ada mahsûr efrâd-ı asker akl-i kalîl leşker a'dâ ise gâyetde kesîr ü tob ve humbara ve sâir âlât ü edevât âteş-bâr î'mâl ile rûz u şeb ve lâ-yenkatî' kal'aya döküb halkını tazyîke mukaddem ve musirr olduğundan imtidâd-ı eyyâm-ı mihnet ü iştîdâd müzâyaka ü meşakkat

ânifen nâ-izdiyâd bulmak olmağla, bâzû-yi himmet mü'minîn-i mahsûrine vürûd-ı imdâddan ye's ile azkaldı fütûr geleyazdı.

Vürûd-ı İmdâd Berây-ı İstihlâs-ı Ostroviçe-i Atik

Meğer ol hilâl-i melâl-i iştîmâlde kal'a imdâdına irsâl ü tesyîr olunan cünd-i zafer-mev'ûd ânifen zikri mürûr iden, Bilây sahrâsından tahrîk-i inân-ı azîmet ve kal'a muhasarasıyla meşgul düşmana hamle vü hücûm tedbîrinde olduklarını adüvv-i liâm hiss ü fehm idüb, fi-l-hâl muhasaradan keff-i yed ü kemâl-i sür'at ü şitâb ile âlâyların tertîb ve saffların tanzîm idüb, trampetelerin **(12b)** çalarak âheste âheste reftâr ile asker-i İslâm'a karşı yürüdüler. Asker-i İslâm dahî Bilây sahrâsından hareket itmiş ve kal'a kurbuna gelmiş bulunub, âlâyın tertîb ve ricâl-i harbi tasfif idüb, düşmana hücûma allesta olmuşlar idi.

Ceng-i Evvel Bâ-Tabur

İki âlây birbirine yaklaşıb rû-be-rû oldukları gibi efrâd-ı asker-i İslâm sell-i şimşîr tîz te'sîr idüb, sadâ-yı gül-bângı ayyûka peyveste ve düşman âlâyına hamle-i şîr-âne ve hücûme-i dilîr-âne ile bezl-i nakdîne-i himmet gösterdiler. Guzât-ı muvahhidînin bu mertebede ittihâd-ı derûn u bîrûn ile lâübâlî hamlelerine düşman-ı dîn tâb-âver olmayacağını vehle-i evlâda hiss ü idrâk idüb fi-l-hâl râbîta-ı nizâm ü intizamları infisâm bulub, binâen hey'et-i ictimâiyyeleri mütezazelzil oldu. Merdân-ı meydan-ı gazâ içlerine girüb, seyf-i sinân üşürdüler ve melâîn-i hâsirîne giriştikçe giriştiler, bu hâl ile ekseri tâmme-i şîr-i şimşîr oldular. Bakıyyet'üs-süyûf rû-gerdân-ı râh-ı idbâre-i girîzân oldular. Guzât-ı muvahhidîn beş sâât mikdârı mesâfe-i âkib-gîr olub nicelerin endâhte-i han melan hakk-ı melak ve nicelerin kayd ü bend zencîr-i esîre çekdiler. Bil-cümle tob ü hâven ü cebe-hâne ü edevât-ı sâire-i harbiyyeleri ahz ü zabt olunub Lillâh'îl-hamdü ganâim-i azîme hâsıl olub, kal'a dahî keyd-i düşmandan halâs buldu. Esnâ-yı muhasarada **(13a)** derûn-ı kal'ada mü'minîn ü mü'minâtdan nice saâdet-mendler, dâr-ı mihnetden rihlet

ü neşve-i şehâdet ile ihrâz-ı derecât cennât-ı âliyyât eylediler. Bâkî kalanlar dahî nicesi mecrûh ve şiddetlere musâberet ve harb ü darba müdâvemet ile bî-tâb ve bî-tüvân derece-i acz ü nâ-tüvâniyye resîde olmuşlar idi. Burûc u bârû ve cedr-i kal'a dahî dâne-i tobdan rahne-dâr ve ba'zı mahalleri müşrif-i inhidâm olmuş idi. İmdâda gelen cünd-i mansûrun dahî tabur-ı makhûr ile vâkî' cenginde nice dil-âverân şerbet-i şîrîn-güvâr şehâdeti nûş idüb ve cünd-i mezkûre başbuğ olanlardan bâlâda zikr-i sebkat iden, Osman Bey dahî zümre-i şühedâyâ mülhak oldu. Leşker-i küffârdan ise bî-hesâb kâfir katl olunub, ser-askerleri olan Topal Ceneral nâm lâîn dahî endâhte-i hakk-ı helâk olub, zâbitân-ı leşker nâmında olan melâinden bir ferd-i necât bulmadı.

Avn ü inâyet-i rabbâniye ve imdâd-ı ricâl-i gaybiyye-i seccâniyesiyle zuhûra gelen fevz ü zafer neşât-engîzi ve bil-cümle vuku' bulan ahvâl-i sâireye vâlî-yi memleket vezîr-i âlî-şâna î'lâm ü ifâde muktezâ-yı hâl ü vakitden add olunmağla ricâl-i harbden ba'zı kimesne intihâb olunub, leşker-i küffâr rüesâlarından hayyen ahz olunub, Obştragorf nâm lâîn birkaç nefer-i kapudân ve işbu esârâ ile te'kîd-ül-hâl, vâlî-yi müşârün-ileyh cânibine irsâl **(13b)** olundular. Vâlî-yi müşârün-ileyh Ostroviçe-i Atîk ahâlîsine feryâd-res olmak içün, tertîb eylediği askeri ân-be-ân sedden sonra tabur-ı küffârın izdihâm ü kesret üzere idüğü hayrlar tevârüd idince, min ba'd vâlî-yi gayûrun karâra mecâl kalmayub, ol gazâda bi-z-zât kendüleri mevcûd bulunmak niyetiyle tahrîk-i inân-ı azîmet idüb, mâiyyetinde bulunan asâkir-i İslâm ile Travnik'den hareket ve ol cânibe âzim-râh-ı îânet olmuşlar idi. Ve hemân ol yevm-i meymenet-makrûnda Travnik'den üç sâât mesâfede menzil-i evvelleri olan Karavul nâm mahalle nüzûllerinde işbu peyâm-ı nusret meserret-âmîzin vürûd ü vusûliyle vâlî ü ahâlî ve âmme-i mü'minîn-i mesrûr ü dil-şâd oldular. Vâhib-i Mutlak Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar idüb, sûr ü şenlikler ile sürûr ü şâd-mânî izhâr itdiler. Ve bu haber-i neşât-âlûd ile gelen ricâl-i harbe vâlî-yi muhterem hazretleri hadd ü hâllerine münâsib ikrâm ü iltifâtlar ve hil'at-ı fâhireler ve çelenkler ve bahşişler ve hezâr-ı âferînler ile cümleyi taltîf

buyurdılar ve menzil-i mezbûrdan hareket ve ilerüde altı sâât mesâfede vâki' Yayçe nâm kasaba kurbunda nüzûl ve darb-ı evtâd-ı hıyâm-ı ârâm eylediler.

Hareket-i Tabur Berây-ı Muhasara-yı Banaluka

Banaluka'ya eyâdî-i İslâm'dan nez' ü istilâ birle ahz ü zabtla çâsâr-ı tebeh-kâr cânibinden me'mûriyyet ile nâm-zed olan Hilsburg **(14a)** hausen nâm pertiç ser-i hayl küffâr-ı liâm bâlâda tahrîr ü terkîm olunduğu üzere Banaluka'ya karşı Gradişka nâm mahalde pâ-y-endâz-ı nuhûset temkîn olub, birkaç gûn sûret-i tevakkuf ü ârâm göstermekle, askerini tertîb ü tanzîm ve mühimmâtını tekmi'l ile takviye verdikden sonra yevm-i ma'hûdlarında mahall-i mezbûrdan tahrîk-i inân hezîmet-eser idüb, âheste âheste reftâr ile Banaluka Kal'ası muhasarasına şitâb itdüğü haber-i vahşet-engîzi vâli-yi müşârün-ileyh bi-z-zât Banaluka müftisi Mehmed Efendi ile ve kal'a-yı merkume kadîsi ve zâbitân ü eimme ü hutebâ ü meşâyih ve sâir iş erlerinin feryâd ü niyâz-nâme gûne arz u mahzarlar ile vürûd eyledi. Ve der-hâl vâli-yi sâhib-i tedbîr düstûr-i müşîr bezl-i nakdîne-i himmet ile kal'a-yı merkumede mahsûr mü'minîn-i muvahhidîn imdâd ü iânet esbâb-ı ihtimâmında oldu.

İnâyet-i Cenâb-ı Hakk ile Ostroviçe-i Atîk cenginde bâd-ı nusret ü galebe cânib-i İslâmiyâna vezân olub, küffârın tabur-ı menhûsu istîsâl-i mertebede makhûr ü müdemmer olduğu haber-i meserret ile kalub mahsûrîne bir ân evvel takviye virilmek re'y-i sevâb görülüb ba'de-t-tavsiye ve't-terbiye sâbika medîne-i Saray ka'im-makamı Bosnevi İbrahim Ağa'yı ve kendi Gönüllüyân Ağası'nı etbâ'lar ile ve bir mikdâr kavî-nihâd ve sabr ü sebât i'tiyâd-ı müntehib dil-âverân-ı ser-hadd inzimâmıyla kal'a muhâfazasında **(14b)** mevcûd bulunmak üzere, cânib-i kal'aya irsâl ü tesyîr merkumun dahî düşman-ı dînin vürûdundan mukaddem yetişüb ve kal'aya kapanub, hidemât-ı mebrûrede bulunmak ârzûsuyla bezl-i makderet idüb, sür'at ü şitâb ve bi-avni teâlâ bir vakt-i meymenet-karînde kal'aya duhûle muvaffak oldular. Zemân-ı vusûllerinden henüz bir iki gûn mürûrunda ser-dâr-ı küffâr Gradişka'dan kalkdıkları gibi taburdan yedi sekiz bin mikdârı güzîde asker intihâb ü efrâz ve

üzerlerine çâsâr-ı tebeh-kârın enderûn-i ricâinden müsâhibi ve nedîm-i hâssı bir kâfirin veled-i zinâsı Dubnel nâm lâîni başbuğ nasb idüb, çarhçı şeklinde kal'anın şehri ü vâroşunu tahrîk ü tahrîb ve nehb ü garete me'mûr ü tesyîr eyledi. Bu haber-i sâmia-hırâş kal'a ahâlîsinin sem'-i basîretlerine resîde oldukda ahâlî-i kal'a ve sükkân-ı şehri bî-huzur idüb, telâşa verdi. Müstahfızân-ı kal'a ü sükkân-ı şehri bir yere cem' olub, akd-i encümen-i meşveret ve ricâl ü ahâlîden bir cemm-i gafîr best-i kelâm idüb, düşman-ı dîn şâh-râhdan nakz-ı ahd ile hudûd-ı İslâmiyye dahîlinde vâkî' Leşniçe Palankasını tahazzüb ve ahâlîsini katli ü esîr ve Ostroviçe-i Atîk Kal'asına ve sâir nice sügur-ı İslâmiyyeye dest-i derâzlık itdüğü, hoş cümleye ma'lûmdur. İşte hâla şehrimiz harîmine geldi bizi düğüne da'vete mi gelirler. İş işden geçti **(15a)** rütbesine vardı. Sû-i kasdi gûn gibi zâhir oldu. Maslahat oldur ki, düşmanı karşılayub bâzû-yı gayret ile def'ne vaktiyle bezl-i makdûr idelim, dediklerinde mütesellim ile bir mikdâr sâde-dilân biz kal'ayı muhâfazaya me'mûruz, çünkü me'mûriyyet emri vürûd itmeden böyle bir emr-i hâtıra kendümüzden fuzûlen ne hareket ve bizim elimiz ile katli-i nüfûs ü sefk-i dimâyâ mübâşeret revâ mıdır deyü, cebânlık zımında nev'an muhâlefet gösterdiler.

Cemm-i gafîr ol kazâ-yı belde tevcîh-i hitâb ile işte düşman yakamıza yapışdı, dün gece şehrimize beş sâât karîb mahallde konmuş idi, bugün gelmezse yarın geleceğine şübhe kalmadı. Kıtâl ile müdâfaaya şer'an cevâz var mıdır, ne buyurursunuz dediklerinde kadî-i beled olan Ali Efendi Bosneviyy'ül-asl zâtında bahâdır olduğundan gayrı fükâhet ü diyânet ile şehir-i umûr-dîde dûr-endîş olmağla min ba'd zâhir-i hâlden istidlâl ile bu emir-i hâtırda ta'vîk ü te'hîr vehâmet-i âkıbete bâdî ve nedâmet-i encâm-ı kâra mev'ûdu olacağı mülâhazasında bedîhî ve diğeri bir çâre dahî bulunmak hayyiz-i tasvîrden dûr görünmekle umûma hitâb idüb, ümmet-i Muhammed bu keyfiyyetten sonra def'-i mazarrat içün düşman-ı dîn ile cihâd cümlemize farz u vâcib oldu. Zinhâr vesvese ü vahâmâ ile müdâfaada rehâvet göstermeyesiz, katiliniz gazî, **(15b)** maktûlünüz şehîd, hidmetiniz mebrûr,

sa'yınız iki cihânda meşkûr olacağında şekk ü şübhe yokdur. Ve el kaldırub duâ ü senâ ve cümnenizi Allah'a emânet itdim dimekle, gayret virüb cümleyi gazâ ü cihâda tergîb ü teşvîk eyledi. Der-hâl ittifâk-ı umûm ile kal'aludan ve şehirlüden sekiz yüz mikdârı süvâri dil-âverân seçilüb, ihtişâd itdiler. Ve mârrü'z-zikr Gönüllü Ağası ve kal'a kapudânu vekîl Katuzâde Muhammed Ağa ve Gradişka Kapudânı ve Mağlay Kapudânı merdân-ı şecâat-şîâr gayret-keşân üzerlerine başbuğlar nasb u ta'yîn olunub ve der-hâl düşman keyfiyyetini tecessüse yarar ve iş-güzâr câsûslar irsâlini te'cîl itdiler. Meğer adüvv-i hîle-pîşe yerinden hareket itdikden sonra bâlâda işâret olunduğu üzere, çarhcısı şekline taburundan güzîde nâmına intihâb ü efrâz eylediği, sekiz bin leşker-i menhûsuna başbuğ nâmıyla müdebbir umûr-ı askeriyyesi olan lain-i mesfûr dahî zîr-i hükmüne müfevvez askerini üç bölük idüb, bin neferden ibâret bir bölük küffâr-ı menhûsu İnce Karagol ve iki bin murdârı Baş Karagol ve beş bin kâfiri Dib Âlây mesabesinde birbiri ardınca râbî' sâât mesâfeyi istîâb ile birbiriyle haberleşmek ve biri birilerinin imdâdına vakt-i iktizâde yetişmek imkânı içün bâ-vekat selâse miyânlarında fâsıla koyub, **(16a)** kavâid-i hendesîye üzere tertîb eylemiş.

Keyfiyyet-i a'dâ câsûslar vesâtatiyle i'lâm ü ifâde olundukda, düşmanın bu vecîh üzere tefrîk ü teştit üzere bulunduğu ukalâ-yı kâr-şinâsân indinde, behr-i hâl fırsat-ı ganîmet olageldüğüne binâen hâzır ü âmâde bulunan ser-bâzân meydan-ı vega hemân ol gicenin sâlis-i âhirinde tahazzüb ile şehirden çıkub cânib-i düşmana tahrîk-i inân cünbüş-i gayret itdiler. Vakt-i iştikâk ufk-ı sabâh-ül-hayrda şehirden üç sâât mesâfe olduğu bir mahallde düşmanın ince karagol nâmına olan fırka hizlân encâmına dûş olduklarında cünd-i celâdet nijâd-ı Müslimîn kimin zulmet-nihâd leylden hurûc-ı berûz hînında derûnu ü bîrûnu ittihâd ile seyf ü sinâna el urub bağıteten ve ale-l-gafle gürûh-ı adüvviye bir hamle-i şîr-âne saldılar, gürûh-ı adüvv hücûme-i dilîr-âne-i İslâmiyâna tâkat götüremeyüb, şîrâze-i mecmûa-ı küffâr fi-l-hâl şikest ü hezîmet ile ol fırka-ı zâlenin ekseri tâmme-i şîr-i şimşîr-i gâziyân oldular. Bakıyye-i küffâr râh-ı idbâre-i girîzân ve baş karagol nâmına olan firkaya

inzimâm ü tevâsiyle şitâbân oldular. Cünd-i mü'minîn dahî kemâl-i sür'at ile âkib-gîrleri olub, fırka-ı sânilerine firâriyer mâiyyetleriyle mütevâsıl oldular. Ol fırka-ı nuhûset-karîne dahî dil-âverân-ı guzât bilâ-tevakkuf hücûm ile göz açtırmayub, seyf-i sinân **(16b)** ile şîr-âne girişdiler. Ol gürûh-ı mekruh dahî mukavemetden ye's ile Dib Âlây nâmına olan fırkaya lühûk ü vusûl birle istizhâra cân atdılar. Şîr-dilân-ı gayret-nişân guzât firâriyân-ı küffârı önlerine katub, sağdan vusûlden ve kafadan ta'kîb ile fırka-i sâlise gürûhuna bu hâl üzere vusûl ü duhûl birle fark-ı hezîmet-i makrûneye birbirlerini âgâha fırsat ü mecâl virmediler. Ol gürûh-ı mekruha dahî merd-âne-i gayret ü şîr-âne savlet ile girişüb kılıç ve mızrak üşürdüler. Ol gürûh-ı melâin dahî mukavemete kadir hücûme-i guzâta tâb-âver olmayub, âkiblerine rû-gerdân ve eyn-el-meferr âvâzesiyle râh-ı idbâre-i girîzân ve gerüde üç sâât mesâfede lenger-endâz-ı nuhûset-karâr olan tabur-ı kebîrlere cân atdılar. Merdân-ı meydan ve gabünden ziyâde ılgar ile nüfûs-ı devâbbe it'âbı ma'kul görmeyüb, bu mikdâr ile iktifâ-yı münâsib gördiler. İşbu hücûmât-ı adîde ve hengâm-ı ta'kîbde cânib-i İslâmiyândan ancak elli mikdârı nüfûs-i pâkîze şehîd ve ol mikdârı mazrûb u mecrûh oldular.

Taraf-ı küffârdan ise katî vâfir nüfûs-ı habîse katl ü i'dâm ve nice zâbitân ile bir ceneral-i bed-fiâl dahî endâhte-i hakk-ı helâk oldular. Ve iki nefer kapudân ânifen mesfûr Dubnel nâm başbuğları hayyen ahz ü bend-i fitrâk-eser oldular. *Garîbe* Ferhad Paşazâde Mustafa Paşa- **(17a)** zâde'nin kethüdâsı Bosna Oğlu Salih Kethüdâ nâmıyla şehîr-i merd-i dilîr meydan-ı gîrûdârda hengâm-ı dâd ü sitâdda ceneral-i mel'ûn ü mesfûru hayyen ahz itmeğe ced ü cehd iderken, kâfir-i lain-i mesfûrun tûfenginden kethüdâ-yı merkume dâne-i tûfeng isâbet idüb, kethüdâ-yı mûmâ-ileyh dahî hevl ü ıztırâb-ı cân ile ceneral-i lâîne fevri mızrak cân-sitân yetişdirüb, kethüdâ ve ceneral ikiside birden fereslerinden ferş-i hâke düşüb, karşı karşı ve sâde-i ecele baş kodular. Ol vakit ihtizâr ü hâlet-i nizada ceneral-i bed-fiâl cân çekişir iken, dehân-ı murdârın feth ve Salih Kethüdâ'ya hitâb ile kal'ada asker çok mudur deyü düşdü. Salih Kethüdâ dahî red cevâba gayret ile behey kâfir

bundan sonra sen ve ben kal'ayı ne eyleriz, var cehennemi gör dedikde kâfir-i dûzeh-kârin cân-ı habîsi cânib-i nîrâne-râhî oldu. Ked-hudâ-yı mûmâ-ileyhin dahî yâresi iltiyâm-pezîr olmayub, zümre-i şühedâya mülhak oldu. Cünd-i muzaffer bu fevz u nusret encâmında cânib-i şehre müteveccih ü sâlimen ganimen kal'aya avdet ve cumhûr-ı mü'minîne *Lâ tehafu velâ tahzenu ve entüm-ül-galibun*²²² nâss-ı kerîmi masdûkunca tesliyet-bahş ve dil-beste oldukları nusret ü zafere mübeşşer ve berîd-i nevîd müjde-resân oldular. Nusret-i celîle ve muhabbet-i İlâhiyye mensûhe-i zuhûrda cilve-gîr olduğu hayr ile cenâb-ı vâli ve cümle-i asker **(17b)** ü ahâlî tefrîh ü tensît kılınmak için müteayyinân askerden birkaç nefer-i dil-âverân intihâb ü ta'yîn ve ahz olunan mesfûr başbuğ ve kapudânan kayd ü bend ile götürülmek üzere kendülerine teslîm ve te'kîd'ül-makal ordû-yi vâlîye irsâl ü tesyîr olundular.

Vâlî-yi zîşân henüz Yayçe mütezeline ârâm üzere iken Banaluka'dan irsâl olunan dil-âverler ahz olunan diller ile gelüb ordû-yi İslâm'a vâsıl oldular. Ve eğerçi bu fevz ü nusret haberiyle cumhûr-ı mü'minîn dil-şâd oldular velâkin diller istintâk olundukda, takrîrlerinden düşmanın askerinde külliyyet ve tob ve humbara ve cebe-hâne ve sâir âlât ü edevât-ı harbiyye ve mühimmât-ı muhasara vefret üzere idüğü ve tabur dahî yerinden hareket ve Banaluka'ya geldüğü keyfiyyet-i münfehîm olmağla bu hâlet cümleye bâis-i fikr ü endîşe oldu. Ve der-hâl Banaluka'ya nev'an kurbiyyet bulunmak ve bekaya-yı askerinin ordûya gelüb bir ân evvel yetişmelerine vesile-i suhûlet olmak için ittifâk-ı ârâ-ı vâlî ü ricâl-i asker ile Yayçe menziline hareket ü nuhûset ve altı sâât mikdârı mesâfe ilerüde Yayçe ve Setniçe mâbeyninde vâki' Podraştça sâharasında nüzûl ve darb-ı evtâd-ı hıyâm meks ü ârâm olunub ucâle etrâf ve eknâfa neşr-i evâmir isti'câl ve Banaluka imdâdına yetişmek için cünûd-ı zafer-mev'ûdun bir gün ve bir sâât evvel sahrâ-yı merkumda ordû-gâh-ı **(18a)** Müslimîn'e gelüb mülâkatları te'kîdât ü ekîdât ile tenbîh olundu. Bâlâda tahrîr olduğu üzere ordûyu Travnik'den Ostroviçe-i Atîk imdâdına irsâl

²²² *Do not be afraid, do not worry, you will prevail.*

olunan asker-i zafer rehber avn ü inâyet-i îzid-i müteâl birle ol taraf gâilesini ber-taraf ve kal'a ve muhafızınin dahî meh-mâ-emken umûr-ı lazîmesin tertîb ü tanzîmden sonra, ordû-yi vâlîye müteveccih ve tahrîk-i inân müsâraat-ı avd ile sahrâ-yı Podraştça'da ordû-gâha mülâki oldular. Vâlî-yi umûr-dîde kadr-i âgâh-ı hâtır-nevâz rüesâ-yı asker-i mansûre hila'-ı fâhire iksâ' ve nicelerine çelenkler ü atıyye ü hezâr âferîn ü tahsînler ve duâ ü senâlar ile cümlelerin hakkında merâsim terkîm ü taltîfe kemâ-yenbagî riâyet buyurdılar. Bekaya-yı asker-i İslâm dahî etrâf ve eknâfdan gelüb ordûya mülâkat ve inzimâmı intizâr ile şâyed ki sahrâ-yı merkumede tasmîm olduğundan birkaç eyyâm-ı ziyâde meks ü tevakkuf iktizâ ide ihtimâliyle ve Banaluka ahâlîsi giriftâr-ı pençe-i müzâyaka ve şiddet ile muhtâc-ı imdâd ü iânet olmaları fikr ü endîşesiyle Ostroviçe-i Atîk cenginde cünd-i mansûrda başbuğ olan sâbık-ül-zikr Muhammed Kapudân bir mikdâr ser-hadd dil-âveri ile ol havâlîde münâsebet ile Travnik ve Duna ve Vračar ve Kığı ve Gelüç ...ve... ve... ve...²²³ kazâlarının harb ü darba kadir tarîk ü mevkî' âşinâ il erlerini mâiyyetine inzimâma me'mûriyyet ile Banaluka cânibine **(18b)** irsâl eyledi. Kapudân mûmâ-ileyh kurb-ı kal'aya varub cevânib-i kal'aya berr takrîbiyle geşt ü güzâr ve tecessüs ve kal'aya cüz'i-i asker ile duhûl-i hudûd imkândan dûr idüğünü, bil-muâyene tahkîkinden sonra mahsûs âdemin gönderüb keyfiyyet-i hâlî vâlî-yi müşârün-ileyh cânibine i'lâm ü ifâde ve kendüsü ol havâlîde gâh nihânî ve gâh eşkar geşt ü güzâr ile ittihâz-ı fırsatda ve cânib-i vâlîden sudûr ve vürûd-i emre intizârda oldu.

Vâlî-yi müşârün-ileyh vâki'-i hâl ma'lûmu oldukda derûnunda mezamir ve mektûm hud'a-i harbiyye kaidesiyle amele vaktinde fırsat-yâb olmak içün, kapudân mûmâ-ileyhi Banaluka'dan yukaruda düşman gözünden pinhân bir mahalde nehr ü Ribas'da mahfî ü mektûm ve zâhirde bilâ-lüzûm sallar tedârik ve tehiyyesine me'mûr itdi. Kapudân-ı mûmâ-ileyh dahî hizmet-i me'mûresine dâmen-i gayreti der-miyân idüb, Bustça ve Krimine karyeleri

²²³ *Blanks in the original text.*

mâbeyninde bir mahfî ü mestûr mahalde ucâle bir mikdâr sallar inşâ ü müheyyâ eyledi. Ve kendüsü muhâfazasıyla meşgul olub sallar tedârikine maslahat içün idüğünü rüşd ü ferâset ile hiss ü fehm idüb, vâli ve asker in vürûd ü vusûlüne çeşm-dâr-ı intizâr oldu. *Ezîn-i cânib* bakıyye-i asker-i İslâm'ın etrâf ve iktârdan ordû-yi İslâm'a vürûd ü vusûlüne tevakkuf ü intizâr ile sahrâ-yı Podraştıçe'de hasb-el-iktizâ on günden mütecâviz **(19a)** meks ü ârâm olunub, Banaluka imdâdına külliyyetli asker ve gereği gibi tedârik ve mühimme ile gidilmek içün dâmân-ı gayreti miyân-ı câne bend olunmuş idi.

Bu hilâlde nâ-gâh bâlâda işâret olunduğu üzere Hırvat Ban'ı ve Varajdin ve Koproviçe ceneralleri yanlarında mevcûd leşker-i bîşümâr küffâr ile iki tabur olub, taburun biri yiğirmi bin Nemçe ve Hırvat melâîniyle sügur-ı İslâmiyye'den Bujin Kal'asını muhasara ve yine ol mikdâr kefereden müctemî' tabur-ı diğ er sügur-ı İslâmiyye'den Çetin Kal'asını muhasara itdikleri haber-i vahşet-eser feryâd-nâmeler ve arz u mahzarlar ile vâli-yi müşârün-ileyhe îlâm olunmağ la *Fe-sübhân-Allah'ül-hayy'ül-kadîm*²²⁴ havâdis-i devâhî ve ahbâr-ı mesâib mânend-i deryâ-yı ummân-ı bî-emân temevvüc idüb, telâtum-i bahr-ı umum ve hümûm biri birini taakkub ile terâküm itdi. Vâli-yi muhterem vezîr-i celîl-ül-himem umûr-dîde-i gayûr-ı kâr-âzmûde vakur-ı kavî-ül-kalb mütevekkilen al'Allah hulûs ü sıdk ile der-gâh-ı Vâhib-ül-Mutlak'a müteveccih leyl ü nehâr ricâ-yı avn ü tevfi k ile ol bâr-gâh-ı müyesser-ül-murâdâta ref eydî-i mürâcaatdan gayrı rüesâ-yı asker hayr-ı hevâhan-ı devlet ricâl-i serhadd ile cemî' husûslarda merâsim-i meşverete mürâât-ı husûsen rüesâ-yı asker ve bil-cümle efrâd-ı leşker in her biriyle gereği gibi hüsn-i ülfet ve ittifâk u ittihâd ve lâtif-i muâşeret ve gönül birliği ile husûl-i merâma bezli **(19b)** nakdîne-i ictihâd ve himmet-i de'bi ü mu'tâdî idüğüne binâen bu emr-i hâtır ü hatîb cismi de cebel-i metîn *Veşavirhum fi-l-emr*²²⁵ nâss-ı kerîmi müfâd-ı vâcib-ül-imtisâline teşebbüse müsâraat ve erbâb-ı meşveret ve ashâb-ı rüşd ü kiyâset ü kerem ve serd görmüş ukalâ-yı mücerribîni huzûruna da'vet ve cem'

²²⁴ Allah has power over all things and he live forever.

²²⁵ Surat al-i Imran, verse, 159.

ve akd-i meclis-i meşveret ve Bujin ve Çetin Kal'aları ahâlîlerinden gelan arz u mahzar ve feryâd-nâmeler cümlelerin muvâcehelerinde alenen kırâet olunub, mazmûn-ı melâlet-âlûdü cümlelerin ma'lûm ve mefhûmu oldukda huzzâr-ı meclise müşfik-âne refk u hubb ile hitâb ve bu siyâk-ı dilfirîbane üzere best-i kelâma âgaz eyledi *hamden, sümme hamden, sümme hamden*²²⁶ kadir ü kayyûm-ı îzid-i zü-l-celâlin kemâl-i kudret-i İlâhiyesi ve inâyet-i rabbâniyesiyle Ostroviçe-i Atîk gâilesi ber- taraf olub, düşman-ı dîn müdemmer ü makhûr cünd-i İslâm muzaffer ü mansûr oldu. Velâkin rüzgâr-ı âlemde ni'met-i uzma-yı ganîmet-i sūrûr ü şâd-mânî-yi leşker hümûm ü gumûm ta'kîb idegeldüğüne binâen bir gâile-i hâilenin def'-i esbâbı tedârikinde iken takdîr-i ezel birle ikisi dahî zuhûr eyledi. El-hâletü hâzihi bir tarafda Bujin ve Çetin Kal'aları leşker-i düşmandan mahsûrlar ve taraf-ı âhirde düşmanın tabur-ı eşbehi ile Banaluka Kal'ası dahî muhasarada ve ahâlîsi tazyîk olunmaktadır.

Bu hâlde ve bu vakitte ne cânibe teveccüh **(20a)** ü azîmetimiz evlâ ve kangı dîn karındaşlarımızın feryâdına meded-res olmağa müsâraatımız ehven ü ehemm görünür dedikde, ricâl-i meşveret kemâl-i hayret ile serfûrû idüb, ceyb-i murakabeye baş kodular. İ'mâl-i akl ü rüşd ile birâz efkâr ü hayâlâtndan sonra hâb-ı hayretten bî-dâr kil ü kale başladılar ve gâh müzâkere ü mükâleme ve gâh mesâile ü mucâvebe ve gâh münazara ü münâkaşa der-kâr olub, bir mikdâr vakt mürûrunda sözü bir yere koyub netîce-i tedbîr ve ittifâk-ı ârâların bu vech üzere takrîr ü ifâde eyledilerki devletlü Paşa hazretleri ehven ü akreb'üş şerini def' esbâbına teşebbüs elzem olmak mülâhazasıyla cünûd-ı muvahhidînin umûmen Banaluka cânibine teveccüh ve azîmet-i müreccih ve bu tarîke teşebbüs enseb ü asveb görünür. Ve fi-l-hakika Bujin ve Çetin sügur-ı İslâmiyye'den Bosna'nın müntehâ-yı ser-haddinde kenarda vâkî' olmuş kal'alardır. Ez-kazâ ü kader eydî-i eâdîye giriftâr olmuş olsalarda, memleket bizim elimizde oldukdan sonra avn-i Hakkıyla yed-i düşmandan

²²⁶ *Be thankful.*

nez' ü tahlîs edina himmet ile mümkündür. Velâkin Banaluka Kal'ası memleket-i Bosna içine girmiş ic ilden ma'dûd olmağla el-ıyazü bi-İllâh eyâdî-i İslâm'dan intizâ' birle dest-i istilâ-yı düşman-ı dîne giriftâr olursa, kurb ü sedde vâki' olmağla sükkân ü ahâlîye teryân-ı havf ü vehm ile tamamen memleket bâd-ı ıztırâb ile mütezazelil olmak emr-i mukarrerdir. **(20b)** Şirzime-i müşrikînin dahî ser-dâr-ı nuhûset-medârları taburda mevcûd bulunub, tabur-ı menhus düşman taburlarının külliyetlisi ve eşbehi olmağla asâkir-i İslâm'ın iki cânib îânetine inkisâm ile tefrîki çendân münâsib olmayub, hemân umûmen cünûd-ı muvahhidîn müstaînen bi-İllâh-el-kerîm Banaluka imdâdına serîan müsâraat idelim dediklerinde, vâlî-yi müşârün-ileyh re'y-i cumhûru istisvâb ve tahsîn ü âferînler ile cümleye ta'zîm ü ikrâmdan sonra çûn müşâvereden umdet-ül- merâm re'y-i cumhûr ile ameldir. Benim dahî niyet ü azîmetim bu veche mahsûrdur dedikde, ittifâk-ı ârâ-yı vâlî ü cumhûr ile umûmen asâkir-i İslâm Banaluka cânibine tevcîh ü azîmete karâr virilüb duâ ü senâlar ile meclis-i meşveret-i karîn hüsn-ı hitâm oldu.

Evsâf-ı Banaluka

Banaluka kadîmde kaide-i memleket ve evâilde Bosna vâlîlerine makarr-ı hükûmet olub, metîn kal'ası ve vâroş nâmına şehir-i azîmi ve hâla kırk mikdârı cevâmî' ü mesâcidi vardır. Ve Ribas nâm bir nehr-i azîm şehir içinden ve kal'anın cânib-i şarkıyyesinden kurb u ittisâl-ı kal'adan mürûr ider. Nehr-i merkum sefine götürür nehr-i kebîrdir. Menba'ı Akhisar kazâsında Vakf-ı Balâ kasabası nevâhîsindedir. Ol taraf-ı cibâlinden zuhûr ve cenûbdan şimâle cereyân ile Vakf-ı Balâ'ya ve andan Vakf-ı Esfel'e ve andan Yayçe'ye ve andan Banaluka'ya uğrar **(21a)** andan geçüb, sekiz sâât mesâfede Nehr-i Sava'ya mansib olur, şedîd-ül-cereyân ve amîk nehirdir. Banaluka'dan sefineler yüklenüb Sava'ya ve Sava'dan Belgrad'a akarlar.

Vürûd-ı Tabur ve Keyfiyyet-i Muhasara

Bu hilâlde küffârın tabur-ı kebîri leşker-i kesîr ve tob kal'a-kûb ve humbara-i adîde ve cebe-hâne ve sâir âlât ü edevât-ı harbiyye ve mühimmât-ı muhasara ile evvelâ kal'aya karşı taburun kurdu. Ve taburuna dâiren-mâdâr hendekler ve câ-be-câ tabyalar ile istihkâm verdi. Ve duhûl ü hurûc içün ancak birkaç kapu koyub, bî-gâne ve câsûs tabura girmeğe fırsat-yâb olmamak içün anlara dahî muhafız kodu, ba'dehu muhasaraya mübâderet eyledi. Ve şehri ve kal'ayı cânib-i garbîden sudan suya varınca âriz ve amîk hendekler ile kuşatdı, ba'dehu kal'a altında iki aded cîsr binâ idüb askerinin bir rub'unu nehrin cânib-i şarkıyyesine geçürdü ve birkaç pâre tob ve havan ve sâir mühimmât dahî geçürdü, karşı geçen asker dahî evvelâ taburun kurub istihkâm verdikde, muhasaraya ikdâm ve kal'anın cânib-i şarkıyyesinde sâhil-i nehirde vâki' varoşunu dahî sudan suya varınca âriz ve amîk hendekler ile ihâta eyledi. Kal'a ve varoş sehâb-ı muzlimeden muhat olmuş. Cerm-i nûrânî-yi kamer mânendi dâiren-mâdâr hanâdik ile zulmetde mütevârî oldu.

Hendek emri tamam oldukda dokuz **(21b)** yerden toblar kurub ve humbaralar oydurub, leyl ü nehâr kal'aya döküb, ateşler yağdırmağla ahâlî-yi kal'aya tazyîkde teşmîr-i bâzû-yi iktidâr itdiler. Ve gicede gündüzde bin sekiz yüz tob ve humbara atmağa başladılar. Tabur geldikten sonra ta metris içün hafr itdikleri hendekleri tamam olunca ehl-i İslâm dil-âverleri gürûh gürûh kal'adan hurûc ve düşman hendeklerine hücûm ile cengden ve dad ü sited ile keşâkeşden hâlî olmayub niceler şehîd ve niceler mecrûh olurlardı ve cânib-i küffârdan katî çok kâfir katl ü i'dâm olunur idi. Velâkin leşker-i a'dâ kesret üzere olub zâbita-ı tertîb ü nizâm-ı zabt ü rabtları kavî olduğundan, dirisi ölüsüne bakmayub me'mûr oldukları hizmetde sebât ü isrâr ile mübâşeretlerine kesl ü ittihâdlarına rahne göstermezlerdi. Yine bu hâl ile kal'ada mahsûr olan cünûd-ı muvahhidîn dâmen-i gayreti miyân-ı câne şedd idüb, düşman-ı dînin tobuna tob ve kurşununa kurşun yetiştirüb şîr-âne gayret ile dilîr-âne müdâfaa ve uğur-ı dînde cân ve baş ile bezl-i miknetde

kusûr itmezlerdi. Ol esnâda pîrâmen-i şehirde nisvân-ı mü'minînden bir hâtûn leşker-i a'dâ ile müdâfaada ve yaka yakaya gelüb keşâkeşde iken ez-kazâ bî-çâre hâtûn eyâdî-i düşmana esîr düşüb, leşker-i küffârın ser-dârlığını hâtûnu gördükde kal'a ahâlîsi **(22a)** ile temşît-i merâmına bir hoş vesile olur sandı ve der-hâl mektûb yazub hâtûnu mektûbuyla kal'aya gönderdi.

Mektûb-i Tezvîrât-ı Meşhûrunun Hulâsa-i Tercemesi Budur

Banaluka Kal'ası muhâfazasına mukaddem paşa-yı gayret-şîâra ve mâiyyetiyle mahsûr zâbitân ve iş erlerini selâm-ı selâmet-encâm birle hâl ü vakte münâsebet-i dostluk muktezâsınca pürsîş-i hâl ü hâtırınız merâsimi siyâkında muhlis-âne anhâ olunur ki, asker ve tedârikimizi gördünüz ve çâsâr askerinin kuvvetini müşâhede eylediniz. Siz dahî bu âna gelince vâfir-i gayret uhde-i zimmetinize lâzım olan sebât-ı ikdâmı yerine getürdünüz. Gayret ü celâdet ancak bu kadar olur, velâkin ma'lûmunuz olsun ki bundan sonra her ne mertebede gayret-i hamiyet itseniz sa'yınız fâide virmez. Cümleiniz abes yere telef olursunuz ve bizim ile mukavemete gücünüz yetmez ve size bir tarîk ile imdâd gelmez ve îânet-i amîdinde olduğunuz paşanızın yanında ancak üç bin asker var, benim hâla dört nâm-dâr iş-güzâr cenerallerim vardır. Her biri başlu başına paşanıza cevâb virmeğe kâfidir. Böyle iken paşanızın bu taraflara tevcîh ve kıdve mi ne ihtimâldir. Hâla bir kavî taburumuz tedârik-i tâmm ile Bujin ve diğeri bir taburumuz leşker-i kesîr ve mühimmât-ı adîde ile Çetin Kal'asını muhasara itmişlerdir. Bugün yazın feth ü teshîrleri haberleri gelmek üzeredir, bundan **(22b)** başka çâsâr-ı bâ-vekârın baş taburuna çâsârın damadı Düka de Lorina Pernic ser-dâr olup, Rumeli'nde vâki' Osmanlı memleketlerini feth ü teshîre me'mûr ve nâm-zed olmuşdur ve bu günlerde tabur ile Belgrad'dan kalkub hâla Niş Kal'asını alub zabt itmişdir ve andan Vidin Kal'asını ahz ü zabta râhî olmuşdur. Bu cümleyi ihbâr içün ol taraftan şimdi mahsûs ulağıyla kağıdılarım geldi, isterseniz size gönderelim göresiz bundan böyle size bir dürlü çâre yok ve kal'aya sizden be-her-hâl aluruz min ba'd telef-i nüfûsa ikdâmınız abese iştigaldir. Kaldı ki istîmân tarîkiyle bize

kal'ayı teslîm eylediğiniz sûretde sizi sâlimen âminen mâl ü cân ü başınız ile dilediğiniz mahalle isâl ü irsâl ideriz. Sözümüzü eslemeyüb isrâr ü inâd itduğünüz takdîrde, sonra cümlelerinizi katl ile istîsâl ideriz bildik bilmedik demeyesiz ve's selâm. Ser-dâr-ı şerîrin mektûb-ı tezvîrât şümûlüyle murâd eylediği, hud'ası çûn Bujin ve Çetin Kal'alarının muhasarası ve baş taburun Belgrad'dan kalkub Niş cânibine gitdiği ve sâir Nemçe askeri taraf taraf hareketde idüğü kal'a ahâlîsinin mesmû'u olmuş idi. Pes bu gûne münâsebât ve karînelerde müsâadât mülâhazasıyla sâde-diller vâki'-i hâl idüğüne meyl ile gözünü inandırmak ve kal'aya suhûlet ile dest-res olmak **(23a)** sevdâsında oldu. Mektûb-ı hîle meşhûn tercemesi cümlelerin muvâcehesinde cebr ile kırâet olunub, mefhûmu ma'lûmları oldukda muhafız-ı kal'a paşa-yı müşârün-ileyh huzzâr-ı meclise hitâb idüb, ümmet-i Muhammed, karındaşlarım, pederlerim, oğullarım işte kâfirin lâf ü güzâf ile yedüğü herze ma'lûmunuz oldu. Ne derseniz dedikde mücâhidin-i dînin cümlesi bir uğurdan bilâ-tereddüd söze gelüb kal'a, şevketlü, kudretlü, kerâmetlü Pâd-şâh-ı İslâm inâyet-penâh hazretlerindedir. Zîr-i cenâh-ı himâyelerinde ehl-i ıyâlemiz ile müstezill olduğumuz, veli ni'metimiz efendimizin kal'asının ebâ-en-cedd vatan-ı azîmimizi elimiz ile düşman eline virmeziz, dîn-i mübîn uğruna Pâd-şâhımızın yoluna cân-ı şîrînimizi fedâyâ kâd ve hulûs ile niyet ü azîmet itmişizdir. Cümlemiz kırılınca ve içimizde bir ferd hayâtda olunca cengden keff-i yed itmeziz deyü, cevâb ve niyet ü azîmetde sâbit-kadem ve râsih-ül-dem olacaklarına birbiriyle akd-i uhûd ü mîsâk ve mu'tâd-ı ser-hadd üzere Mushaf-ı şerîfi getürüb el urdular ve bu vech üzere râbîta-i ittifâklarını imân ü imân ile te'kîd itdiler. Ve bu hâlden sonra her ferd yerlü yerine gidüb me'mûr oldukları hidemâtda kıyâma ikdâm itdiler ve taraf-ı düşmana îhâm ü efhâm cevâb zımnında cümle toblara ve tüfenglere birden ateş verdiler.

Paşa-yı müşârün-ileyh bil-cümle vuku' bulan keyfiyyâtı kaleme alub, mükerrer mekâtîb ile hemân ol **(23b)** gicede cerî ü cesur yol ve iz bulur lisân-ı âşinâ birkaç ser-haddli çıkarub vâli cânibine tesyîre isti'câl itdi. Ser-haddlular dahî tebdîl-i libâs idüb, gicenin bir vaktinde birer takrîb-i garîb ile

düşmanın hendeklerinden güzâr ü selâmet birle ordû-gâh-ı vâlîye vâsıl oldular. Vekayî-i merkumeye hâvî mekâtîb vâlî-yi sâhib-i tedbîre kâbil hareketde vârid olmağla kulub-ı mü'minîni vesveseden himâyet ve bâzû-yi himmet-i guzâtı fütûrden siyânet murâd idüb, mezamin-i mekâtîbi diğere andan ketm ü ihfâ ve kendü kalemiyle hâl ü vaktin iktizâsına münâsebet-i mahfice mektûb yazub üslûb-i hakîm üzere kal'ada mahsûr muvahhidînin gayretlerin mahrek pend ü nush ve va'd ü vaîdleri şâmil istimâletlerden sonra işte ben dahî bi-z-zât asker-i mevfûr ü gayûr deryâ-yı hurûş ile imdâd ü îânetinize miyân-ı câne şedd-i nitâk-ı gayret itdim. Ve karîben Avn-i bârî ile yetişürüm deyü nice nice tesliye ü takviye bahş-ı kelimâtı hâvî mektûblar ile gelan ser-haddlu dil-âverlerini hemân ol gicede ordûdan ihrâc ve cânib-i kal'aya îade kıldı. Ve her biri başka yoldan gidüb düşman eline giriftâr olmaktan hâzır ve düşman âgâh olmamak içün başka semtlerden kal'aya girmeğe sa'y ü gûşîş idek deyü, terbiye ve tavsiyeler eyledi, anlar dahî inâyet-i Hâk ile hemân irtesi gice yine çıkdıkları semtlerden düşman-ı **(24a)** dînin metrislerinden birer takrîb ile güzâr ve selâmet birle kal'aya girüb mekâtîb ve takrîrleri ile kulub-ı cumhûr-ı mü'minîne *La *tehâfû* ve *lâ* tahzenû* müfâdınca takviye-i resân oldular ve yine kâbil-i hareketde merkumun ser-haddlular îade olundukları hînde düşmanın taburundan birkaç nefer diller ahz olunub, ordû-gâh-ı vâlîye vüsûl buldular.

Kaide-i harb üzere diller ferd-i efrâda istintâk olunduklarında Novi ve Kojariçe taraflarından Banaluka'ya vürûd idecek şâh-râh üzere asâkir-i İslâm'a memerr ü mevrûd olacak mahallerde düşman sedler yapub tabyalar ihdâs ve azîm hendekler hafr ü lağamlar tertîb ü tevriye itmiş düşman üzerine o cânibden gidilmek murâd olunduğu sûretde hendeklerden ubûr ve kal'a kurbuna vusûlde suûbet-i azîme tahammülünü ve nüfûs-i kesîre itlâfı hâtırını irtikâba muhtac idüğüne dillerin takrîrlerinden istidlâl olunmağla bu kaziyeye-i nev-hâdisse asker-i İslâm harekete müteheyyi'-i işâret iken Ser-dâr-ı Ekreme ve ricâl-i dûr-bîn âkıbet-endîşâne hâlcân-ı hâtır ile dağdağa virüb ittifâk-ı âra ile netîce virilmek hasb-i hâl oldu. Binâen aleyh umûm ile akd-i meclis-i

meşveret olunub mahall-i hayme-gâh cünûd-ı İslâm olan Podraştça sahrâsından doğru yol ile Banaluka'ya on sâât mesâfe olub ve düşman agâh olmayub ale-l-gafle var olmak murâd olursa uğurin yollar ile **(24b)** bir mikdâr dolaşılıb varılsa on dört sââtde varılmak mümkündür. Kangi tarîk ihtiyâr olunsun, dinildikde umûmen ser-haddın ricâl-i harbi zâtlarında halkı şecâat ü celâdet ve gayret-i dîniyyeleri iktizâsıyla şâh-râh-ı râstdan alenen gidilmekte bil-cümle suûbat ü tehlikâtı irtikâba musirr oldular ve bu bâbda kil ü kal ile münâkaşa ü münazara katî çok oldu ve kazıyye bi-n-netîce olmak rütbesine vardı.

Bil'âhire ser-dâr-ı sâhib-i tedbîr-i dûr-bîn ve âkıbet-endîş mâ-fi-z-zamîrini umûma izhârı münâsebet görmeyüb meclis-i âmmî def' idüb bu emr-i hâtıra havâss-ı ricâl ile fisâl virilmeği tercîh idüb, hüsn-i tedbîre kadir umûr-dîde-i kâr-âzmûde-i âkıbet-endîş akl ü kiyaset ve rüşd ü kemâlât ile mevsûf kimesnelere olub zümre-i kuzâtdan medîne-i Saray'da sâkin Süleyman Efendi ve Defter Kethüdâsı Elhâc Mustafa Efendi ve Çavuşlar Kethüdâsı Elhâc Mehmed Ağa ve Mehmed Paşazâde Mehmed Beğın ve Ehlüne sâkinlerinden Atlı beğzâde dimekle ma'rûf kimesneleri intihâb ü imtiyâz idüb, meclis-i meşveret-i havâss akd olunub tetebbu' ve taharrî ve mahfî müzâkere ü mükâleme olunarak düşman tarafından takrîb ü hiss olunmak ihtimâlından ve düşman sedlerine uğramaz, vâlî-yi müşârün-ileyhin mâ-fi-z-zamîrine muvâfık bir tarîk-i vicdânına muvaffak oldular. Ve'l harb-ı hud'a mefhûmuyla amel **(25a)** içün tarîk-i meymenet karîn-i merkum ile gidilmek karâr-dâde-i ser-dâr ve havâss oldu. Binâen aleyh fazl-ı samedânîye rabt-ı peyvend ittikâl ü ittisâl birle mâh-ı Temmuzun yigirmi üçüncü gûnü ki mâh-ı rebî-ul-âhırının altıncı sebt gûnü idi. Bârek-Allahü's sebt kelâmı mazmûnuyla tefâil bil'hayr olunub ale-s-seher sahrâ-yı merkumdan hareket ve ricâl-i ser-haddın tatyîb-I hâtırlarına zâhirde mürâât zımında düşman üzerine şâh-râh-ı râstdan varılmak sûreti gösterilüb, saâdet ü iclâl birle Banaluka'ya üç sâât mikdârı mesâfe kaldığı mahallden mukaddema ser-dârın ve havâss-ı ricâlin karâr-dâde-i ittifâk-ı ârâları olduğu üzere nehr ü Ribas'ın iki cânibinde garbdan

şarka mümtedd ve Banaluka'ya müşerref ü havâle olan cibâlin dâmeniyle şâh-râhdan cânib-i nehre meyl ü inhirâf ve bâlâda işâret olunduğu üzere mezkûr-ül-evsâf Mehmed Kapudân'ın mübâşeretiyle Bustça ve Kırımne karyeleri beyninde tehiyye olunan sallar ile üç sââte karîb zemânda piyâdegân ve süvâri geçidden güzâr idüb nehr-i merkumun cânib-i şarkıyyesine geçildikde firâz-ı gûhe çıkılıb, Banaluka'ya takrîben bir buçuk sâât mesâfede düşman sezmediği bir mahallde nüzûl olunub, ol gice mektûmûne anda ârâm üistirâhat olundu. Ve ol gûn sür'at ile yürünüb, on iki sâât mesâfe kat' olundu. İrtesi bâzâr gûnü sâât ikide **(25b)** firâz-ı gûhden kal'aya karşı sahrâya nüzûl olundu ve fi-l-hâl tertîb-i âlây ve tanzîm-i sufûf kâr güzerâna mübâderet olunub, yemîn ü yesâr ve vasat kanûnları mer'î ve mahfûz tutulub, Ser-dâr-ı Ekrem vâlî-yi muhterem rûh-ı ceşş mesabesinde mükemmel kapusu halkıyla vasatda karâr ve medîne-i Saray ağası Saray ser-dengeçti ağaları ile ve Dergâh-ı Âlî Yeniçeriyân ser-dengeçtileri ile Ser-dâr-ı Ekrem vâlî-yi valâ-ı himem mâiyyetinde cây-i vasatda saff-beste-i mehâbb oldular.

Âmmet-ül-mevâlî zübdet'ül âli Bosna mollası vekîli tevâbi'yle otuz iki kazânın kuzât efendileri ahâlîlerinden harb ü darba kadir şecâat-şîâr il erleriyle takvîm ü tahkîm-i vasat içün ser-dâr mâiyyetine zamm olunub, vasatda temkîn olundular. Sâbıka İzvornik Kapudân'ı olub, evsâf-ı kirâr mezkûr Mehmed Kapudân bil-cümle ser-hadd-ı mansûrenin kapudânan ü zâbitânı ve sâir ricâl-i harbı dil-âverleri ile ve ser-hadd eyâlâtı şecâat-nihâd bahâdırlarıyla cânib-i yemînde karâr itdiler. Elviye-i Erbaa âlây beğleri ve zuamâ ve erbâb-ı tîmârı ve ba'zı eyâlât dil-âverleri inzimâmıyla cânib-i yesârda pây-dâr oldular. Vech-i meşrûh üzere sağ kol, sol kol ve orta kol hüsn-i tertîbe ifrâğ olunub, müretteb âlây ile ceng ü harba âmâde ü allesta durdular. Çün eimme ü hutebâ ü meşâyih ve sâir sulehâ-i ümmetden bir niceleri **(26a)** hasbî bu gazâda bulunmak niyetiyle şedd-i rahl idüb, cünûd-ı muvahhidîne imdâd ü iânete azîmet itdiler. Bu hilâlde belki ibtidâ-yı azîmet ü hareketden berü bi-avnihi teâlâ lemeân-ı envâr fevz ü nusrete gelince

husûsen vakt-i mesaff ü hengâm-ı tekabûl ve istisfâfda niceleri fi-s-sabâh ve'l mesâ tilâvet-i Hizb-ül bahr ve Cinnat-ül esmâ ve Hatm-i hâcegân ve sâir duavâtı me'sûreye iştigal ve cünûd-ı gaybiyyet-ül-hayyeden istigasede oldular. Bu nizâm-ı meymenet-i irtisâm üzere âlâylar, âheste âheste yürüyüb mahall-i muâreke karîb oldukda, cümlesi ne vechile hareket ideceklerin mukaddemce kendülerine ta'lîm ü ifâde içün ser-dâr-ı zafer-şîâr bi-z-zât kendüsü umûmen asker-in sufûf ve âlâyları önüne varub, cümlesine ve herkesin hâl ü haddine göre muâmele-i hâtır-nevâzı izhâr ile kimine baba ve kimine karındaş, kimine oğul hitâbıyla gayret gûnüdür, bu gûnde bende sizinle beraber Allah ü azîm-üş-şânın bir abd-i âciziyim zîr-i cenâh-ı himâyetinde müstezill olduğumuz bâis-i râhât ü âsâyışımız veli ni'metimiz Pâd-şâh-ı İslâm-ı inâyet-penâh kerâmetlü efendimizin uğuruna fedâ ve dîn-i mübîn yoluna kurbân olacak gûndür. Düşmana zafer-i mahzen esnâi ceng ü cidâlde hulûs-i samîmiye makarrın-ı sebât-ı kadem ile ve şiddet ü mihnetlere musâberet ile olageldiği mücerreb ve mukarrerdir deyüb nice pend ü nushdan sonra yine yerine gelüb merkezinde celâlet ü celâdet **(26b)** birle sebât ü metânet gösterdi. *Ezîn-i cânib*. Çün düşman-ı lâîn asker-i İslâm'ın cânibden geleceğini takrîb ü tahayyül itmemişidi.

Ale-l-gafle firâz-ı cebelden sahn-ı sahrâya fevc-â-fevc nüzûl ü vürûdun gördüklerinde nehrin berüsünde ve ötesinde taburlarında ve hendeklerinde kaynaşmağa ve koşuşmağa başlayub, reme-i hınzîrân tob tob olub Bahr-i Siyâh gibi dalgalandılar ve ucâle demürlü ve gemilü ve çelenglü on beş bin mikdârı asker tertîb ve dört nefer ceneralleri başbuğ idüb cisrlerden ucâleten ubûr ile nehrin berü cânibinde bulunan fırka-ı hizlân-ı karîne zamm ve ilhâk itdiler ve öteden ve berüden tobların yerleşdirüb asker-i İslâm'a karşı havâle eylediler ve iki fırka-i mahzûle ba'de-l-ittihâd âlâyların kurub kat kat safflar bağlayub pişlerine çarh-ı feleklerin tertîb idüb, asker-i İslâm ile ceng ü harbe âmâde ve îstâde durdular. Rûz-i mahşerden nâm-dâr bu hâlet-i dehşet-güster-i kıyamet-eserde ser-dâr-ı dîn-dâr-ı hulûs-kâr atından inüb yüzünü hâk-i mezellete sürüb çeşm-i giryân ile ilâhî ilâhî bugün katli eâdîde bu

kulunu şîr-i mesârr itme, bu abd-i hakire bu nevbet-i merhamet ile dîn-i mübîn ve şer'î Seyyid-ül-mürselîn îâneti içün sıdk u niyetim muktezâ-yı şer'-i şerîfdir. Sahife-yi âlemden beyzâ-yı İslâmı ref'i ü izâle ve rû-yi arzda zât-ı pâk bî-çûn **(27a)** vâcib-ül-vücûdunu tevhid ü temcîd ve misl ü ned ü nazîrden teberrû ider bir mü'min-i muvahhid komamak üzere akd-i uhûd-ı vifâk ve mevâsık-ı ittifâk iden cumhûr-i müşrikînden bu fesâda şürû' ve mübâşeret gurûruyla pîş-revlik sevdâsıyla nakz-ı ahd idüb dek ü hîle ile baġteten ve ale-l-gafle mü'minîn kullarına sû-i kasde bâzû-yi iktidârın derâz iden müşrikîn izâlesine senden avn ü nusret ricâ iderim deyü der-gâh-ı Hakk'a inkisâr-ı bâl ve kemâl-i tazarru' ve ibtihâlden sonra yine rahşâna süvâr ve avn ü inâyet-i Rabbâniye tevessül ü tevekkül ve ol mahalde seyfini kılıfından çıkarub düşmana karşı sağa ve sola salub hezîmet-i a'dâya işâret ü îmâ ile tefâîl ve taraf-ı a'dâya doğru hareket ile yerinde sâbit-kadem oldu. Ve der-hâl umûmen cünd-i zafer-mev'ûdun bahr-i zehhâr-ı gayretleri mevc-engîz olub, sadâ-yı gülbâng arş-ı peymâ ile yerlerinden kopdular ve küffârın misâl-i sehâb bazen tob ve tüfeng âteş-bârına bakmayub, düşman âlâyına bir hamle-i şîr-âne gösterdiler ve şimşîr ü sinân ile düşman-ı dîne merd-âne girişdiler. Avn ü inâyet-i îzid zü'l celâl birle hecme-i evvelîde küffâr-ı hâk-sârın dört regimend askeri ve üç nefer nâm-dâr ceneralleri birden arsa-i rezm-gâhda endâhte-i hakk-ı helâk oldular ve niceleri havf-i cân ile Nehr-i Ribas'a döküldüler.

Bu hâl üzere iken sââte karîb mücâhidân-ı dîn düşman-ı ânîd ile **(27b)** yaka yakaya ve keşâ-keş ile ol bâzâr-gîr ü dârda metâ'-ı cân ile dad ü sited itdiler ve cünûd-ı zafer-mev'ûd-ı şîr-âne savlet ile istisâl-i a'dâya bezli nakdîne-i gayret itdiler. Ve eğerçi leşker-i düşmanın kuvvet-i zahri şikest ü lev'a-ı gurûru ma'kûs olmuş idi. Velâkin efrâd-ı askeri bisyâr olduğundan, evveliye diriye bakmayub, karşı yakadan berü yakaya kemâl-i şitâb ile iki aded cisrden askerini hınca hınc imrâr ile imdâd yetiştirmekde idi. Ve bakıyyet'üs-süyûf pây-endâz-ı sebât gösterirlerdi. Bil'âhire bu hâl ile iki sââte karîb zemân mürûrunda ve lev'a-i harb ü darba fâsıla verilmekle guzât ü mücâhidine celse-i hafife ile ârâm üistirâhat maslahât görülüb, tob ü tüfeng

gürüldüsü ve kılıç ü mızrak şakırdısı bir lâhze sükûnet bulmuş gibi oldu. Tevâtür ile menkuldür ki, ceng âlâyında sağ kola me'mûr mezkûr-ül-avsâf Mehmed Kapudân'ın tabura hücum olundukda süvâr olduğu, atı şehîd ve fi-l-hâl hizmet-kârı yedeğini yetiştirüb ana süvâr oldu ve ol dahî urulub şehîd oldukda, Teşne Kapudânı'nın yedeğine düş olub, hizmet-kârı elinden alub ana süvâr oldu. Derûn-i taburda düşman ile harb ü darb ve keşmekeşde iken ol dâhi şehîd olub, kendüsü dahî mecrûh oldu. Ne hâl ise piyâde ve mecrûh ve başı kabak, kanı akarak a'dâ ile **(28a)** ceng iderek taburdan çıkub kendüsünü pençe-i düşmana şikâr virmedi. Meğer vâlî-yi kâr-âgâh sâhib-i intibâh kapudân merkumun derûn-ı taburda düşman-ı dîn ile vâki' keyfiyyetini bi-z-zât kendüleri muâyene ü müşâhede iderlermiş. Huzûr-ı vâlîye geldüğü gibi kapudân merkuma rahş-ı dil-i endâm-ı en'âm ve hil'at-ı fâhire ilbâs ve başına çelenk takub, tahsîn ü senâlar ve kerîmane va'dlar ile resm-i hâtir-nevâziye kemâ-yenbagî mürâât buyurdılar.

Kapudân-ı mûmâ-ileyh zahmını sarub ve atına süvâr olub, kemâl-i gayretinden yine ol hâl üzere yerini boş komayub, makamında kıyâm ve a'dâ-yı bed-fercâm ile harb ü darba ikdâm eyledi. Bu hâl ile çok geçmeyüb mücâhidân-ı şîr-dilânın râyât-ı gayret-i menşûrların bâd-i şevk ü hevâheş tahrîk idüb, yine mânend ol bir hamle-i dilîr-âne ile bâzâr-gîr-i dârda metâ'-ı câna nakdîne-i seyf ü sinân ile kerîmiyyet üzere revâc verdiler. Râyât-ı menşûre-i zafer elvan-ı İslâmiyân küffârın kerîh-ül-manzar nuhûset-güster bayrakları ile karuşub, allak ve pullak olub fezâ-yı kâr-zârı dikenli bir gülzâr-ı hoş-bûye döndürdüler. Bu bazaar-ı ahz ü itâ sadâ-yı keşmekeş ve âvâze-i ur, tut ve kes ile iki sââte karîb zemân imtidâdında yine fâsıla virilüb, bir lâhza teneffüs için meyl-i ârâm u tevakkuf itdiler ve bu hecme-i sâni-i hevl-nâkda dahî eğerçi, cânib-i İslâmiyândan nice saâdet-mendân **(28b)** neşve-i şîrîn-güvâr-ı şehâdet ile teng-nây-ı fenâdan sâha-yı ves'ûs-safâ-yı hald yerine harman oldular. Velâkin şirzime-i müşrikînden bî-hadd nüfûs-i habîse tama'-ı şîr-i şimşîr gâziyân olub, meydan-ı muâreke tevde tevde lâşe-i küffâr ile mâl-â-mâl oldu. Ve nâm-dâr ceneral-i habâset-i fiâlleri dahî endâhte-i hakk-ı helâk

olub, cân-ı habîsi râh-ı nîrâne revân oldu. El-hulâsa, feyz-i feyyâz-ı mutlak ve irâdet ü muhibb-i Cenâb-ı Hakk ile nihâd-ı mücâhidin samîm'ül ictihâdın nâire-i gayret ü himmetini bâd-i şevk ü hevâheş ânen fe-ânen teheyyc iderek, atvel-i eyyamdan ol rûz-i firûz-ı Temmuzun dahî temâdîsi müsâadesiyle tulû'-i âftâbdan tahmînen üç sâât mürûrunda ceng ü harba şürû' ve ibtidâ birle gurûb-ı şemse nisf sâât kalınca minvâl-i meşrûh üzere cünûd-ı muvahhidîn leşker-i husrân mâil-i müşrikîne ittihâd-ı bîrûn u derûn ile beş nevbet hüccûm-ı umûm ve î'mâl-i seyf ü sinâna bezl-i mukadderet itdiler. Hecme-i âhire hilâlinde kadir-i kayyûm îzid-i zü-l-celâlin kemâl-i kudret-i İlâhiyesiyle zümre-i şîr-dilân-ı gayret-keşân dîn-i mübînde envâr-ı fevz ü nüsret'ül maân ve leşker-i düşmanda âsâr-ı hezîmet idbar-ı nemâyan olub, ol inde-yi merde pây-ı ikdâmı idbare ve karârı karâra tebdîl ve amîd-i necât ile nehrin öte tarafına geçmeğe şitâbân oldular. Meğer hîn-i muârekede ser-dâr-ı murdârları elinde dûr-bîn etrâf ve eknâfa dîde-bân iken, asâkir-i **(29a)** İslâm'ın bekayası firâz-ı gûhden fevc ü fevc sahn-ı sahrâya nüzûl ve cünûd-ı zafer-mev'ûde evvelce iltihâka müsâraat müşâhede ve muâyene eyledikde, ceng ü sitîze îstâde olmuş leşker-i menhûsuna, vehm ü vesvese teryânıyla karşı çekilmek dâiyesi derûnlarına yol bulmak, belki hevâ ve nâ-hevâ ceng ü harba kıyâm u ikdâm ile sebâtdan gayri bir tarîk ile kendülerine necât-ı melhûz ve mutasavver olmadığını efhâm ve bu vechile ceng ü harba tahrîs ü teşvîk ve cebr ü kerih-i fikr ile cisrleri kat' itdirmişidi.

Cünûd-ı muvahhidîn leşker-i küffârı önüne katub efrâd-ı asâkir tuyûr-i eabil mânendi melâin-i hâsirînin başlarına üşdüler ve bu hâl ile küffârı nehre varınca âkib-gîrler olub, gürûh-ı düşman cisrin kat' olunduğun gördüklerinde ye's-i küllî teryânıyla reme-i hınzîrân gibi nehr ü Ribas'a urub döküldüler ve gark ü helâk oldular. *Rabbi lâ-tezer alel-arzı mine'l-kâfirîne deyyâren*²²⁷ Pes minvâl-i muharrer üzere evvel emirde taburun rub'-ı askeri olmak üzere berü yakaya gelan ba'dehu asker-i İslâm'ın vürûdu esnâsında berü geçen on beş

²²⁷ Noah said: "O my Lord! no one of the infidels do not leave on earth! ", Surat al-Nûh, verse, 71/26.

bin tîmârlu ve zırhlu ve ibtidâ-yı muârekeden ser-bâzân meydan-ı gîr ü darın hecme-i hamîselerine gelince, pey-der-pey imdâd ü iânete tevârüd iden, küffâr-ı bîşümârın nicesi tâmme-i şîr-i şîmşîr ve nicesi nehr ü Ribas'a gark **(29b)** ile mâr ü mûre rûze ve nehre hâr ü hâşâk olub, râh-ı ademe gitdiler. Bu esnâlarda yüzgeçlik vede abesi kuvvetli bulunub, yüzdürmek ile sâhil-i necâte vâsıl olan ancak ikiyüz kâfire bâliğ olur olmaz deyü, tahmîn itdiler. *Hamden, sümme hamden, sümme hamden*.

İşbu rûz-i firûz sa'd-ı iktirânda, mevâhib-i aliyye-i İlâhiyeden böyle bir nusret-i celîle zuhûr ile, nakş-ı sahâif rüzgâr olmağa şâyân adîm-ül-sâbık ve'l misl bir gazâ-yı ekber vuku'a geldi. Emvâl-i ganâimden on iki pâre tob, üç aded hâven, iki bin üçyüzden mütecâviz çerge ve çadır, on beş bin mikdârı varul barut, bî-nihâyet tûfeng, kılıç, şiş, harbe, paluş, gülle, dâne-i humbara, sığır, koyun, bar-gîr esbâb ü eşyâ ü envâ'-i mühimmenin hadd ü pâyânı olmayub, guzât-ı Müslimîn deryâ-yı emvâl-i ganâime müstagrık oldular. Cisrler kat' olunmuş bulunmağla, karşuya ubûr mümkün olmayub, ol gice tabur-ı makhûrun yerinde ârâm ve beytûtet olundu. Karşuda vâki' taburda ve hendeklerde ve sedlerde ve karagollarda bulunan küffâr-ı dûzah-karâr, gice tecemmu' ve sâât beşe vardıkda, erzâkların sebük-bâr olmak içün terk idüb, râh-ı idbâre rû-gerdân ve firâr ve geldikleri yol ile Nehr-i Sava cânibine şitâba tahrîk-i pây-ı nuhûset itdiler. *Ezîn-i cânib* ale-s-seher taht-el-kal'ada vâki' cisr-i maktu'u ucâle ta'mîr ü termîm idüb, ser-bâzân-ı kav'ül-cenân-ı **(30a)** asâkir karşı ubûra şitâbân ve küffârın firâriyelerini ta'kîbe müsâraat birle, kafalarından irişüb girişdiler. Kemâl-i âciz ile mukavemete iktidârları olmadığundan, nicesin katl ve nicesin fitrâk-ı sebî ü esîre bend iderek üç sâât mesâfe âkib-gîr oldular. Kemâl-i kudret-i kadr-i kakhâr ile âciz ü ıztırâbları bir dereceye vardı ki, bir niceleri bîm-cân ile yüzlerin, türâb-ı mezellete sürmeğe ve Osmanlı, Allah'ı bilürsenüz, peygamberiniz Muhammed'î severseniz bize râhîm idin deyü, giryân ü nâlân-ı niyâza başladılar. Guzât-ı muvahhidîn bu keyfiyeti muâyeneden sonra cürmüne mu'teref-i âcize râhîm ü mürüvvet hâssa-i İslâmiyândır mülâhazasıyla min ba'd ta'kîb ü tazyîkden keff-i yed

idüb, munsarif ve eğerci sâlimen ganimen avdet itdiler. Velâkin düşman-ı dînin bu hâlde istîsâl-i imkânı kuvvet-i karîbeye gelmiş iken, hilm ü râhîm-i hammârı vaz'-ı nâ-hemvarına tâbî' olmaları ile ser-dâr-ı gayret-şiârı gâyet azâb ü ağzab eylediler. Bi-z-zât kendüleri ta'kîb-i a'dâya sevk-i matiyye isti'câl itmediklerine azîm-i teessüf ü nedâmet izhâr itdiler. Bu cengde bulunan leşker-i düşmanın mikdârından ba'zı erbâb-ı istiksâ beynlerinde kil ü kal ile mübâhase ü münâkaşa zuhûruna binâen, tahkîk-i hâl ü indifâ'-i işgal içûn ahz olunan dillerden ve üsârâdan niceleri istintâk olunduklarında Banaluka'ya istilâ kasdıyla çâsâr **(30b)** tarafından tehiyye olunan müretteb asker, seksen bin mikdârıdır. Ve ol taraflarda Nemçe hudûdu karîb olmak takrîbiyle kendüsüne tâbî' reâyâdan yağma ü garet sevdâsıyla ve Bosna'nın ol havâlide bulunan reâyâlarından tav'an ve kerhan cengci ve aşçı nâmına taburun mâiyyetinde bulunan reâyâ yigirmi bine bâliğ olub, leşker-i düşman min hays-ül-mecmû' yüz bine bâliğ idi deyü, takrîrleri ile tahmîn, erbâbını tasdîk itdiler.

Ahvâl-i Şühedâ

Avn ü inâyet-i Hudâ-yı müteâl birle vech-i muharrer üzere düşman gâilesi ber-taraf oldukda, mehâmm-ı şühedâ görölmeğe isti'câl olunub, evvelâ enderûn u bîrûn-i kal'ada zevâyâ-yı kalîl burûc u bârûda ve etrâf-ı eknâf şehr ü vâroşda meydan-ı müdâfaa ü müsâdemede ve bâzâr ü esvâk ve büyüüt ve ebniye-i sâire kûşelerinde, fî-sebîl-illâh cân-ı şîrînin fedâ itmiş, serden, elden, ayakdan geçiş türâb ü gubâr içinde mütevârî kalmış gazâ ü cihâd iderek, rütbe-i vâlâ-yı şehâdeti ihrâz ile rûh-i azîzi makamât-ı âliyyât-ı Cenâb'a revân olmuş mü'minîn ü mü'minâtdan nice nice saâdet-mendânın cesetlerini defn içûn ihzâr ü tehiyye ve bir muktezâ-yı hüküm şerîat-ı Nebeviyyet'ül best-i hûn ü tıyn ü türâb âlûdleri ile techîz ve tekfîn olunub, salavât-ı cenazeleri, sünen-i seniyye üzere edâ oldukda, medâr-ı asliyyeleri ağuş-i hâka teslîm ve vedîa kılındılar. Sânîyen, hâric ez-belde dâmân **(31a)** ü pîrâmen-i şehirde ve sevâhil-i seherde ve bâ-husûs meydan-ı muârekede mahsûs kimesneler, mübâşeretler ile dikkat ü ihtimâm üzere aranub küffâr lâşeleri arasından

şühedâ-yı İslâm naaşları ba'de-l-imtiyâz ve'l efrâz ol zümre-i celîle dahî üzerlerinde bulunan kisveleri ile techîz ve tekfîn ve erkân-ı çâr-tekbîr ile salavât-ı cenazeleri edâ olundukda kabrlerinde defn ve hâka emânet olundular. Ve ekseri şühedâ cenazeleri nâmazına vâlf-yi kerîmü'ş şiyem kendüleri dahî hâzır oldular.

Ahvâl-i Mecerûhîn

Asâkir-i İslâmdan zahm-dâr ü makrûh ü dil-rîş ü mecrûh olan zümre-i nâciye dahî şâyeste-i nazar-ı şefkat ve sezâ-vâr-ı nigâh-ı râhîm ve mülâtafât olmaları ile kalub ceng-cûyân-ı cihâd-pîşeyi bu vecîhle dahî takvîm ü tahkîm umûr-ı müstahsene-i harbiyyeden ma'dûd olduğuna binâen, çend-rûzdan berü zebâne-keş olan meşâil-i harb ü kıtal fi-1-cümle sükûnet ve intifâ hilâlinde, ser-hadd ü eyâlâtın ricâl-i harbi zahm-hûrdelarinden ol havâlîde ve kurb u civârda mesken ve me'vâları olanlara ehl ü iyâllerine ârzû-yi mülâkat ve bil-cümle ser-hadd-ı mansûre hâtûnları darbe-i dârû ü dâr gâh-i isâbe-i bür'üs-saa olduklarından, bu mukavelelere dâr u diyârlarına insırâf ü avdete izn ü ruhsat erzânı buyuruldu. Kal'alu ve şehrlüden zahm-zede ve rîş-dâr ve rencûr olunanlar dahî zahmlarına tîmâr ve tedâvî suhûleti içûn hânelerinde zâviye-nişîn oldular. Bu cümleyi **(31b)** istisnâdan sonra hâne-ber-dûş mânendi hamiyet-nişînân olan tavâif-i askeriyyeden bin ikiyüz mikdârı zahm-dâr ve rîş-dârlar içûn medîne-i merkumede vâki' olub, Mustafa Paşazâde Hüseyin Beğe nisbet ile ma'rûf saray-ı vâsi' ba'de-t-tahliye ve't tehiyye zümre-i merkumeye dârü'ş şifa ta'yîn olundu. Ve her ferdin muktezâ-yı vakt-i hâl ü şânına münâsib vechile renc ü rîş derûnuna mülhem lâtif ü ihsân urulub, mecbur'ül-hâtır kılındı.

Ahvâl-i Dîvân Tebrîk-i Gazâ

Bi-avni teâlâ düşmanın inhizâmından sonra leşker-i müşrikînin tabur-gâhı mahmî-gâh-ı cünûd-ı muvahhidîn olmak ni'meti, dîde-i basîret-i hakaik-bünyânda ve çeşm-i dûr-bîn-i dakayık şinasanda müheyyic-i sürûr-i derûn ve

mahrek'üs sene-i hamd-i şükr olmağla, ser-dâr-ı zafer-i murdârın tuğ-i per-fürûgu ve otak ve bâr-gâhı ve bil-cümle asâkir-i mansûrenin hıyâm ve bâr ve eskalı tabur yerine nakil olunub, lillâh-il-hamd ve'l-minneh cây-i tabur-ı müşrikîn ordû-gâh-ı mü'minîn oldu. Ve ertesi gûnü otak-ı ser-dâr-ı zafer-medârda bir âlî dîvân tertîb olunub, ba'de-l-ictimâ' cumhûr-ı mü'minîn umûmen der-gâh-ı müyesser'ül-murâdâta dest-i âverde-i münâcât olub, kemâl-i tevâzu' ve ibtihâl ve i'tirâf-ı âciz ü kusûr ve inkisâr-ı bâl ile Cenâb-ı Hakk'a hamd-i şükürler, duâ'lar ve senâlar eylediler. *Ba'd-ezîn muhafızîn-i kal'a ü sükkân, beldenin zâbitân ü agavât **(32a)** ü â'yân ü iş erleri ve ricâl-i harbi ü kuzât ü eimme ü meşâyih ü hutebâ efendiler şân-ı ser-dâr-ı gazîye ta'zîm ile alâ merâtibihim resm-i dest ü dâmen-bûs ile gazâsın tebrîk itdiler. Ser-dâr-ı mukaddir-şinâs-ı hâtır-nevâz dahî umûma teveccüh-i hitâb-ı mülâtafât-i nisâb zımında, cümlelerin gazâlarınız mübarek olsun dedikde, hâl ü şânlarına göre hil'atler ve atıyyeler ve âferîn ü tahsînler ile ikrâmılarına ve taltîf-i hâtırlarına kemâ-yenbagî mürâât gösterdi.

Ba'de-zâlik ordû ve asker ricâli ve zâbitân ü â'yân ü iş erleri ve ser-hadd-ı mansûre kapudânları ve kazâlardan gelüb, bu gazâda bulunan kuzât ve sâir ulemâ ü sulehâ efendiler ve guzât-ı gayret-simâtın müşârün bi'l-benân şehir ve nâm-verleri otak-ı süreyyâ nitâkda huzûr-ı ser-dâra cem' olub, merâsim-i tebrîk ü ta'zîmi edâ ve tetmîm ve ser-dâr-ı kadir-âgâh-ı mekârim-şîâr dahî, hitâb-ı hâtır-nevâzi ve muâmele-i dil-firîb-i i'tiyâdı üzere umûma teveccüh-i nigâh-ı şefkat ve muâmele-i mülâtafât birle, gazânız mübarek olsun, hidmetiniz mebrûr, sa'y ü ictihâdınız meşkûr ve iki cihânda yüzünüz ak olsun. Emsâl-i duavât-ı karîn-i icâbet ile ta'zîm ü terkîm siyâkında rüesâ-yı askerden nicelerinin dûş ibtihâclarına hil'atler ve muktezâ-yı hâl ü vakt-i feraceler ve kerrake ve nimtenler'ül libâs ve nicelerinin fark-ı iftihârlarına kendü eliyle çelenkler takub, her ferdi bir tarîk ile dil-şâd ve memnûn **(32b)** ü mesrûr-ül-fevâid kılmağa bezl-i nakdîne-i gayret eylediler. Hattâ sikadan menkuldür ki bu vakte gelince iki bin mikdârı çelenkler sarf olunub, kifâyet itmediğinden,

vâlî-yi müşârün-ileyh yanında mevcûd gümüş avadanını bozdurub, vakt-i hâcet içün vâfir çelenk yaptırdı.

Dîvân-ı Diğer Berây-ı Tevcîhât

Ertesi günü yine otak-ı felek medâr-ı ser-dârîde dîvân kurulub, kal'ada ve ordûda ve enderûn ü bîrûnda hasb-el-iktizâ atâyâ-yi merâtib ve ibka ü takrîr ü tebdîl ve tahvîl-i münâsibe dâir mühimme görölüb, kal'a umûru takdîm ve müstahfızın ahvâl-i tanzîmine sevk-i matiyye-i azîmet ü isti'câl olunub, ricâl ü zâbitân ü agavât ve sâir ser-kârda olunur, kemâ-fi-l-evvel hidemât-ı me'mûrelerinde ibka ü takrîr ü mahlûlât-ı sâire talebinden müstahakına tevcîh olunub, her ferd me'mûr olduğu hizmetde kıyâm ü ikdâm ile tavsiye ve tenbîh olundu. Banaluka mütesellimi bulunub, muhâfazada hidemât-ı pesendîdesi sebkât iden, İbrahim Ağa yine hizmet-i muhâfazaya kıyâm şartıyla 'ünvân-ı itibârına mîr-i miranlık rütbesi tahrîr ü ihsân-ı şâyeste görölüb, Banaluka kazısı bâlâda mestûr Bosnevi Ali Efendi tarîk-i kuzâtda *evlâ*-i karîbi olmağla, pâye -i itibârı rütbe-i vâlâ-yı sitteye terfi' olunmağasız olur görölüb ve zümre-i kuzâtdan Karaferya kazısı olub, Bosneviyy'ül-asl **(33a)** Musazâde Süleyman Efendi asker-i İslâm mâiyyetinde bulunub, mâlik-i re'y-i rezîn ve sâhib-i tedbîr-i isâbet-kârin olduğundan, bil-cümle müşâverelerde mevcûd bulunub, hidemât-ı mebrûresi sebkât itdügüne binâen eğerçi matlûb ü merâmına muvaffak rütbe-i mevleviyyet neyline bî-hata müsâid olmadı. Velâkin Karaferya kazâsına Namsili kazâsı ilhâk olunub, mutayyeb-ül-hâtır kılındı. Ve Bosna Brod'u kazısı Habibzâde Abdullah Efendi ordû kazısı olmağla mansıbı ûlâ rütbesine terfi' ve Akhisar kazâsı ilhâk ile ikrâm olundu.

Mîr-i mirandan Tirebin muhafızı olub, ser-dâr-ül-itibâr mâiyyetinde hidemât-ı seferiyyede bulunan İbrahim Paşa'ya Kilis Sancağı şâyân ve perâkende âlây beğlerinden sâbika Bosna âlây beği Ahmed Bey'e yine asâleten Bosna âlây beğliğı revâ ve bâlâda merkum Gönüllüyân Ağasına bir âli zeâmet ihsân ve Banaluka Kal'asında hidemât-ı muhâfazada miyân-ı câne

şedd-i nitâk-ı gayret iden agavât zümresine müceddeden yiğirmi nefer ağa zamm ve ilhâk ve cumhûr-ı neferâta müceddiden üçyüz nefer zamîme kılınmak lâzım ve mühimm idüğü, nümâyân oldukda bu cümleye ricâ ü niyâzi hâvî ser-dâr-ı müşârün-ileyhin arz u i'lâmı der-i devlet-medâr merâm-ı resânideye vusûl buldukda, müsâade-i âliyye-i cihân-bânî erzânî buyurulmağla, bil-cümle kulları neyl-i merâmlarıyla mesrûr ü dil-şâd buyuruldu. Ve Ostroviçe **(33b)** ve Bihke ve Novi ve Ostroşça ve sâir ser-hadd-ı mansûre gazîleri ve agavât ve neferâtı cümle birer tarîk ile mutayyeb'ül-hâtır kılınub, keyfiyyet-i ahvâlleri hâk-i pâ-yı devlete arz u i'lâm olunub, merâhim-i âliyye-i husrevânîden şeref-sudûr-ı müsâade birle cümlesi mesrûr'ül-fevâid kılındı.

Vâfî-yi müşârün-ileyhin enderûn ve bîrûn ağaları ve bil-cümle kapusu halkı bu cengde kemâl-i gayretlerin izhâr ve her biri nice def'a tabura girüb çıkub kelle almakdan ve dil getürmekden hâlf olmadılar. Ve yalnız bu cengde vâfî-yi müşârün-ileyhin tevâbî'nden elli üç nefer kimesneler şehîd oldular, kethüdâları Yakub Ağa dahî bu esnâda ve bundan sonra zîrde tahrîr olunduğu üzere, hidemât-ı mebrûreye muvaffak olub, mukabelesinde kapucubaşılık arz olunub, müsâade-i âliyye buyrulmağla mükâfat olundu. Hersek Sancağı mütesellimi livâ-i mezbûr ahâlfisi dil-âverleri askeriyle şedd-i rahl idüb, Banaluka'ya gelmişler idi. Ve eğerçi anlar bundan sonra vuku' bulan gazavâtda, hidemât-ı pesendîdeye muvaffak oldular. Velâkin bu gazâda bulunamayub bu çâr-sû-yi kâr-zâr emtiası rıbhından mahrûm oldular. Medîne-i Saray reâyâsından dahî mollanın izniyle beşyüz nefer zimmî seçilüb ve silâhlanub asker-i İslâm'ın imdâd ü iânetine azîm-râh ve Banaluka'ya şitâbân olmuşlar idi. Lillâh-il-hamd ve'l-minneh vusûllerinde anlara dahî **(34a)** ihtiyâc ber-teraf olmuş idi. Ve bu haber-i nusret-i neşât-engîz ile rikâb-ı hümâyûn-ı husrevânîye irsâl olunan, mütesellim kâtibi nâmıyla şehîr Süleyman Efendi eltâf-ı celîle-i pâd-şâhîden mazhar olduğu atâyâdan gayri karîha-i kerîme-i şehriyârî-i bende-nevâzdan emsâli beyninde bir tuğ inâyetiyle ser-efrâz buyruldu. Ve ordû-yi hümâyûnda Sadr-ı a'zam, Ser-dâr-ı Ekrem tarafına

müjde-resân olan, Başçûha-dâr dahî eltâf-ı âliyye-i Sadr-ı `azam'dan mazhar-ı mekârim olub, mesrûr-ül-fevâid, cânib-i ser-dâra iâde olundu. Mevâlî-i kiramdan medîne-i Saray mollası olan Mustafa Efendi umûr-ı seferiyye mehâmmını rû'yet ve pey-der-pey ihrâc ü îsâl-i asker mühimmesini ve mesâlih-i sâire ibâdı görmek ve reâyâyâ nezâret itmek içûn Saray'da ikameti münâsib görülüb, vâlî-yi müşârün-ileyh mâiyyetine vekîli ta'yîn olunmuş idi. Molla-yı müşârün-ileyh dahî kemâl-i dikkat ile uhde-i ihtimâmına havâle olunan hidemât-ı âliyyede rehâvet ü tekâsül göstermeyüb, hidemât-ı pesendîdesi mukabelesinde celbü'sh şehbâ pâyesi inâyet ü ihsân ve mansıbı iki sene medd olunmağla kendüye ikrâm olundu. Ve eğerçi Bosna'nın ol cânib gâilesi avn-i Bârî ile ber-taraf oldu. Velâkin cevânib-i sâirede Bosna'nın hudûdu dahîlinde ve hâricinde nice mahaller düşmanın istilâyâ kasdı ve sâir memâlik-i **(34b)** İslâmiyye'ye sû-be-sû îsâl-i mazarrata kıyâmıyla pâ-yı ikdâmı henüz zâil olmadığından be-her-hâl asker-i İslâm'ın ol mahalden hareketi ve âhir mahallere nühzet ile def'-i mazarrat-ı a'dâ içûn tahrîk-i inân-ı gayreti lazîme-i hâlden olduğuna binâen hâla ordû-yi İslâm'da mevcûd şâyeste-i nazar ve iltifât ve sezâ-vâr-ı rütbe ve itibâr bir nicelerin neyl-i âmâlleri ve merâmılarına îsâlleri evkat-ı uhrâ-i merhûneye imhâl olunmak muktezâ-yı hâl ü vakitden add olundu.

Ta'mîr-i Kal'a

Müstahfizlerin umûrları tanzîm ve mehâmm-ı muhâfaza mühimmesi tertîb olundukda kal'anın şer-i a'dâdan rahne-dâr olmuş mahalleri ve burc u bârûnun sûrâh ve gedikleri ve müşrif-i inhidâm olan cedr ve ebvâbı tecdîd ü ta'mîr ü termîm keşfi ve sipârîşi musâlahâtı içûn bir iki gûn dahî meks ü ârâm muktezî olduğundan ufk-ı saâdetden envâr-ı fevz ü nusret-i lemeân itdüğü rûz-i firûzdan sonra ânifen tahsîl-i mürûr iden bil-cümle umûr-ı mühimmenin rûyeti avn-i Hakk ile resîde-i hüsn-i hitâm olmağla min ba'd tevakkuf iktizâ ider bir hâlet kalmayub, bir tarafa dahî azîmet ve bir cânibin dîn

karındaşlarına dahî müderris olmağa müsâraat karâr-dâde-i ser-dâr ü cumhûr oldu.

Ahvâl-i Kal'a-i Bujin

Ser-dâr-ı gayret-şîâr, asâkir-i muvahhidîn ile henüz Podraştça sahrâsında lenger-endâz pây-ı zafer-medâr iken sügur-ı İslâmiyye'den **(35a)** Bujin ve Çetin Kal'aları leşker-i a'dâ-yı hüsrân encâmından mahsûr oldukları haber-i vahşet-eser vürûd ü vusûl bulmuş idi. Bâlâda tahrîr olunduğu üzere Bujin Kal'asını muhasara iden Hırvat Ban'ı lâîni mâiyyetinde müctemi' leşker-i bîşümâr-ı küffâr ile ser-hadd-ı Bosna sügurundan Novi Kal'asına istilâ kasdıyla dâr ü diyâr-ı nuhûset-medârından mukaddimce hareket ve Novi Kal'asına karşı bir buçuk sâât mesâfede Yarula nâm mahalde tabur kurub, tehiyye-i esbâb-ı muhasara ve mühimmâtda iken, bâ-takdîr-i ezel Una ve Sana nehirleri şiddet üzere tuğyân ve tuğyânları dahî mu'tâde mugayir ziyâde imtidâd bulmağla, kal'a-yı merkumeye takarrüb ve muhasarasına mecâl ü imkân el virmediğinden kırk gûne karîb zemân nâr-ı hasret ile şehm-i derûnu söz ü kezâzda olmuşken, bi-z-zarûre kal'a-yı merkumenin cânib-i garb ü şimâlinde sekiz sâât mesâfede bir mahâl-i mürtefî'de vâki' Bujin Kal'ası muhasarasına ale-l-gafle atf-ı inân-ı nuhûset-medâr idüb, muhasara ile ahâlîsini tazyîke mübâderet eyledi.

Kal'a-yı merkume kemâl-i mertebede metîn ü menî' ve eğerçi derûnunda mahsûr muhafızîn ve ahâlî nâmında olanlar kalîl-ül-efrâd idiler. Velâkin ol kal'a-yı menî'nin halkı ve havâlîsi eyâlâtının ricâl ü nisvânı belki ziküründen ziyâde inâsı kavî'ül-kalb şecî' ü bahâdır bâlâ-kadd ve kâme-i şîr-dilân-ı ser-bâzân-ı gayret-keşân olub, ekseriya **(35b)** şevherlerine mahsûs umûru kendüleri görüb, harb ü darbda ve düşman ile mukabele ü müsâdeme ve müsâraat ve mukatelede dahî kat'en zükürlerinin ricâl-i harbinden tefâvüt ve noksanları olmayub, bu def'a dahî düşman ile harb ü darb ve müdâfaada merd-âne gayret ve şîr-âne hamiyetleri diyâr-ı Bosna'da elsine-i havâss ü avâmda cârî bir destan olmuşdur. İbtidâ-yı muhasaradan birkaç gûn

mürûrunda ahâlî-yi kal'a keyfiyyet-i ahvâllerini vâlî-yi memleket vezîr-i âlîşâna îlâm ü ifâde içün arz u mahzarlar tahrîr ve Bayrakdarođlu Alemdar Ahmed nâm cesur ve cerî bir bahâdır delikanlıyı gicenin bir vaktinde bir takrîb ile kal'adan çıkarub, vâlî-yi muhterem cânibine irsâl itmişler idi. Bujin'den sahrâ-yı Podraştça yiğirmi altı sâât mikdârı mesâfe olub, Alemdar-ı merkum kemâl-i sür'at ile ordû-yi İslâm Banaluka imdâdına tahrîk-i zimâm-ı azîmet üzere iken, sahrâ-yı merkumda ordû-gâh-ı İslâm'a mülâki olmuşidi. Çün ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile Banaluka imdâdına varılmak evlâ ve ehemm görülmüş idi. Pes ol taraf ahvâli ber-taraf olunca, Bujin ve Çetin Kal'aları ahâlîlerine dahî meh-mâ-emken sabr ü sebâta takviye virilmek lâzime-i hâlden olduğuna binâen, münâsebet-i semtiyye ve kurb-ı civâr takrîbiyle Novi ve Bihke ve Kurupe ve Ostroşça Kal'aları ahâlîlerine buyuruldular irsâl ve ser-hadd-ı **(36a)** merkume ricâl-i harbinden bir mikdârı kal'aları muhâfazasıyla kıyâm ve bir mikdârı Banaluka'da ordûya yetişmek ve bir mikdârı Bujin ve Çetin Kal'aları imdâdına kıyâm eylemek üzere buyuruldular irsâl olunmak re'y-i savâb-dîde-i Ser-dâr-ı Ekrem olmuşidi.

Binâen aleyh ser-dâr-ı sâhib-i tedbîr Alemdar-ı merkuma nice nice ikrâmlar ve iltifâtlar ve va'dler idüb, mahfî ü serâne terbiye ve tavsiyeler ile gerü ircâ' ve îade eyledi. Alemdar-ı merkum Bujin'e varub, yine bir takrîb ile kal'aya girüb, ahâlî-yi kal'aya *Lâ *tehâfû velâ tahzenû** zemzemesiyle işte devletlü Paşa asâkir-i bîşümâr ile bi-z-zât kendüleri imdâdınıza gelür ve karîben yetişür, hemân gayret idelim ser-dâr-ı nusret-şîâr asker ile gelince nâ-bercâ bir iş ile bed-nâm olmayalım deyü azîm takviye virüb cümleyi gayret ü hamiyete teşvîk eyledi. Ve esnâ-yı harb ü darbda bir iki def'a gicelerde kal'adan çıkub, Oştroviçe'de tahazzüb ü ihtişâd iden ricâl-i ser-hadd gürûhuna mülâkât ve anlara dahî gûnâ-gûn kelimât-ı dil-firîb ile takviye virüb, siz hâzır ü âmâde bulunub, kal'a halkı sizden habîr ü âgâh oldukça gayret iderler ve siz gûş ü kulak olun. İşte Paşa hazretleri geliyor, elem üzere olmayasız deyü gâh bunlara ve gâh kal'ada olanlara gayret virüb ve yine kal'aya girüb, cümleyi gayrete ve ketâib-i düşmana hamle ü hücûm ile dil alub, baş kesüb

(36b) bu vechile ne işlediye işledi düşman eline bir ser-rişte virmeyüb, za'f göstermedi ve kal'ayı hıfz itdirdi. Ve bu cümleyi Çetin Kal'ası ahâlîlerine dahî mahsûs âdemleriyle pey-der-pey i'lâm ü ifâde idüb, bi-aynihî bu muâmele ve hud'a-i harbiyye ile anlara dahî gayret virirdi. Ve eğerçi muhasara mütemâdî ve onbeş gûne bâliğ olmuşidi. Yine bu hâl ile müdâfaada tehâvün ve fütûr göstermedi bu hilâlde Banaluka'da küffâr-ı hâk-sârın inhizâmı haberi Bujin'den altı sâât mesâfede Ostroşça'da müctemi' olub, fırsat-cû-yu hareket olan bir bölük ser-hadd ricâl-i harbinin semâlarına resîde oldukda, cümleye şevk-i cedîd hâsıl oldu. Min ba'd vürûd-ı vâlîye tevakkuf itmeyüb, Bujin muhasarasına mukaddem ve mesârîr olan leşker-i düşmana hücumâ şitâbân oldular. Meğer ol hilâlde düşman askeri dahî Banaluka inhizâmından âgâh olub der-hâl tas ve tarağı dürüb devşürüb firâr-ı dâiyesinde oldular. Bu hâl üzere yüzleri râh-ı idbâre dönmüş iken, Ostroşça'da tahazzüb iden ser-hadd askeri yetişüb ve kal'a dil-âverleri dahî çıkub başlarına üşdüler ve vâfir mesâfe âkib-gîrlük ile nice küffârı katl ü i'dâm ve nice eskallerini ve mühimmâtlarını bıraktırub, birkaç pâre toblarını ahz itdiler.

Ahvâl-i Kal'a-yı Çetin

Kal'a-i merkumenin **(37a)** dahî ahâlîsi ve umûmen ricâl ü nisvanı dâmen-i gayreti der-miyân idüb, el-hakk düşman ile müdâfaada merd-âne gayret itdiler. Ve vâlî-yi müşârün-ileyh imdâdımıza geliyor deyü bu ümid ile temâdî-yi mihnet-i muhasaraya musâberet gösterdiler. Bujin ile Çetin mâbeyni altı sâât mesâfe olub, Banaluka'da küffârın inhizâmı haberi ve Bujin keyfiyeti, Çetin Kal'ası muhasarasına ikdâm iden küffâra dahî aks idüb, âgâh olduğu sâât muhasaradan keff-i yed ve karârı firâra tebdîl ile râh-ı idbâre-i girîzân oldular. Bujin'e îânet iden ser-hadd ricâli ve kal'a halkı ve ol taraf ahâlî ü eyâlât erleri ta'kîb ile nicelerini sebî ü esîr ve nice nice emvâl ü eşyâ ile mugtenem oldular. Bujin ve Çetin Kal'alarının keyfiyetleri derûn-i ser-dârda bir ukde olmuş iken lillâh'il-hamd ve'l-minneh bunların dahî nusret ü zafer haberleri ânifen mezkûr Alemdar ile Banaluka'da meks ü ârâm esnâsında vâlî-yi muhterem

hazretlerine resîde olub, bu gâilenin indifâ'ı vâlî ve ahâlî ve cümle-i mü'minîne sürûr-i bahş oldu. Müjde ile gelan Alemdar, vâlî tarafından nice nice iltifât mazhar oldukda, matlubu üzere bir fârisân ağalığı ile mesrûr-ül-fevâid buyuruldu.

Hareket-i Ordû-yi İslâm ez-Sahrâ-yı Banaluka

Fe-lillâh-il-hamd ve'l-minneh bu taraf-ı gâilesi minvâl-i muharrer üzere ber-taraf olub, ol diyâr halkı mekr ü keyd-i a'dâdan halâs ile naam-ı **(37b)** emn ü amân ile mugtenem oldu. Çûn bir zemândan berü memleket-i Bosna'nın âb-ı rûyi olan medîne-i Saray'da bir kal'a-yı menî'e bünyâdına şürû' ü mübâşeret olunmuş idi. Velâkin bu esnâlarda memlekete taraf taraf düşman-ı dînin hüçûmu hitâm ve itmâmına sedd-i mümanaat olmuş idi. Pes bundan böyle bu cânibde ser-dâr ve askerinin meks ü tavakkufunu iktizâ ider bir hâlet kalmamağla, mâh-ı Rebî-ül-âhırının on üçüncü sebt gûnü hareket ve Banaluka'dan otuz bir sâât mesâfede vâki' medîne-i Saray cânibine atf-ı inân-ı azîmet olunub ve tayy-ı merâhil ve kat'-ı menâzil iderek, esnâ-yı tarîkde makarr-ı hükûmet olan Travnik şehrine vusûlde, celse-i hafife birle ârâm ü istirâhatdan sonra saâdet ü iclâl birle medîne-i Saray'a nehzât ü nüzûle sevk-i matiyye isti'câl olundu. Ve kal'a-yı nev bünyâdın tekmi'l ü itmâmına bezl-i akdîne-i himmet olunub, hüsn-i hitâma irdi. Ve bil-cümle esbâb-ı mühimmâtın hıfz u hırâseti gereği gibi tertîb ü tanzîm olundu.

Ahvâl-i İstilâ-yı Düşman Yenibazar

Bâlâda tahrîr ü tafsîl olunduğu üzere düşmanın Belgrad taraflarında İzvornik hudûdu kurbunda pây-endâz-ı nuhûset-medârı olan taburu mahall-i merkumdan hareket ve Nehr-i Tuna sâhiliyle Pojarofça kurbuna vardıkda, Timişvar tarafında bulunan leşker-i küffâr dahî İhram havâlisinde Tuna üzerinde **(38a)** kurdukları cisrden mürûr ve iki fırka-ı lâîne ittihâddan sonra külliyetli tabur ve tedârik ile çâsâr-ı tebeh-kârın damadı Lorina Dükası nâm-ı hüsrân-ı mâil başbuğları olub, Niş cânibine doğru tahrîk-i zimâm-ı nuhûset

irtisâm ve Niş Kal'asına istilâ âkibinde taburundan bir gürûh asker ifrâz ve tabur şekline efra' idüb, memleket-i Bosna'nın berü tarafda kilidi makamında olan Yenibazar taraflarına tesyîre şitâb eyledi. Gürûh-ı küffâr Yenibazar'a karîb olduğu haber, kal'a ahâlîsi kûşelerine vâsıl olunca, pâ-yı sebâtları mütezellezel ve düşman ile müdâfaa ve kabîleye adem-i iktidâr ve hem vesvesesine tâbî' olub, kal'ayı tahliye ve firâr ile şevâhik-i cibâle tahsîn itdiler. Düşman gelüb kal'a-yı hâliyeyi bilâ-mâni' ve bilâ-mezâhim zabt eyledi. Ve bu tarîk ile berü taraflardan Bosna'nın mevârid ve şevâri'ni bil-külliyeye sedd ü bende fırsat-yâb oldu. Ahâlî-yi Bosna öteden ve berüden emîn ü me'mûn'ül gâile olmadık diriken berü cânibde kilid-i memleket nâ-gâh düşman eline giriftâr olduğu haber-i muvahhişden fikr ve endîşe ile gâyet bî-huzûr oldular. Düşman-ı hîle-kâr ise kal'aya dest-res olduğu gibi ol havâlfide vâki' cibâlde sâkin ü mutavattın Arnavud tâifesinden Klemente nâm kavme ve sâir katl ve nevâhî-yi cibâlde mesken ve me'vâ ittihâz ile tahassun itmiş Arnavud aşâiri eşkıyalarına haber gönderüb **(38b)** va'd ü vaîdler ile itâat ü ittibâ' da'vet ve ol melâîn dahî cibilliyetlerinde merkûz habâsetleri muktezâsınca cümlesi düşman-ı dîne itâat ve tâbiyyet idüb, düşman ile ittihâd eylediler. Ve düşmana mâiyyet ve delâlet ile Yenibazar ve Bihor ve Akova havâlfilerin hasâret ve nehb ü garet ve ahâlî-yi İslâm ile harb ü kıtale mübâderet itdiler. Ve bu tarîkiyle Bosna memleketine duhûl ve hurûc idecek memerr ü mevâridi bil-külliyeye sedd ü bend itdiler.

Ta'yîn-i Şüden-i Asker Berây-ı İstihlâs-ı Yenibazar

Bu haber-i vahşet-eser vâlî-yi muhterem vezîr-i celîl'ül-himem cenâblarına medîne-i Saray'da vürûd u vusûl bulduğu birle der-hâl kethüdâları Yakub Ağa'yı ve Çavuşlar Kethüdâsı Mehmed Ağa'yı ve Turmuş Paşazâde Murad Beği kapuları halkıyla ve Hersek Sancağı'nın bil-cümle harb ü darba kadir iş erleriyle, ol gürûh-ı küffâr-ı dûzeh-karâr üzerlerine me'mûr ve anlar dahî ihtişâd ile bir cünd-i zafer-mev'ûd olub, Yenibazar'a vusûl bulduklarında, avn ü inâyet-i cenâb-ı Bârî teâlâ birle düşman elinden kal'aya tahlîs ve Bosna

yollarından hâr ü hâşâk, adüvv izâle ve luss mümanaatı tathîrden gayrı isyân ü tuğyân ile düşmana tâbiyyet ve iltihâk ile fesâda cesaret iden hâin ü habîslerden bir nice küffârı katl ü i'dâm ve nisvân ü sibyanların sebî ü esîr ve emvâl ü erzâkların nehb ü garet idüb, ganâim-i bîşümâr ile yine **(39a)** medîne-i Saray'a avdet eylediler.

Ahvâl-i Kal'a-yı Uziçe

A'dâ-yı dîn Niş'e istilâdan sonra on beş bin mikdârı küffârdan bir tabur dahî tertîb ve anı dahî Bosna kıla'ından Uziçe Kal'ası üzerine irsâl ü tesyîr ve varub kal'ayı muhasara itdikleri haberini hâvî kal'a ahâlîsinin arz u mahzar birle feryâd-nâmeleri vürûd eyledi. Çûn ol esnâda asâkir-i İslâm'ın ekseri ârâm üistirâhat belki yeniden tedârik-i mâlezim içûn mesken ve me'vâlarına perâkende olmuşlar idi. Bu haber vürûdunda etraf ve eknâfa menziller ile buyuruldular irsâl olunub, asâkir-i İslâm'ın ucâle gelüb, yetişüb ve Glasiçe sahrâsında tecnîd ü ihtîşâdları muhkem tenbîh olunub, vâfi-yi muhterem dahî medîne-i Saray'dan hareket ve Glasiçe sahrâsına sevk-i matiyye-i isti'câl birle sahrâ-yı merkumda nüzûl ve darb-ı evtâd hıyâm olunub, sahrâ-yı merkum mahall-i ordû-gâh oldu. Birkaç gûn hasb-el-iktizâ vürûd ü vusûl-i askere intizâr ile meks ü tevakkuf ihtiyâr olundu. Asker-i İslâm dahî evvel be-evvel vürûd ü vusûle şitâbân kifâyet mikdâra bâliğ olduklarında, düşman cânibine hareket ve bir ayak ilerüde bulunmak içûn sahrâ-yı merkumdan nuhûset ve Osmâça nâm-ı münîrle nüzûl ve darb-ı evtâd-ı hıyâm olundu.

Veziir-i müşârün-ileyh her emrde belki her husûsda rüesâ-yı asker ve küberâ-yı ricâl-i ser-haddîn **(39b)** umûr-dîde-i kâr-âzmûde-i kerem ve ser-i duhûrda ukalâ-yı âkîbet-endîşler ile merâsim-i müşâvereye mürâât-ı de'bi ü mu'tâdî olduğuna binâen menzil-i mezbûra nüzûlünde dahî akd-i meclis-i meşveret olundukda, ittifâk-ı umûm ile veziir-i müşârün-ileyh mahall-i merkumda Sedd-i İskender olub, ikameti ve kal'a imdâdına kifâyet mikdârı asker-i dilîr intihâb olunub, tesyîr olunmak re'y ü tedbîr olunmağla, der-hâl dil-âverân-ı şîr-dilân askerden beş altı bin mikdârı ser-bâzân-ı meydan-ı vega

seçilüb, bir seriyye-i kavîyye oldular. Ve üzerlerine sâbika İzvornik Kapudân'ı olub, Ostroviçe cenginde şehîd olan Osman Beğ ile mâiyyet üzere başbuğ ve Banaluka'da sağ kol olub, celâdet ü ímâl-i askerde hüsn-i tedbîr ile ma'rûf Mehmet Kapudân başbuğ nasb ü ta'yîn olundu. Kapudân mûmâ-ileyh mâiyyetine me'mûr asker ile Nehr-i Dirin'den ubûr ve kal'a-yı mahsûra imdâd ü inâyetine şitâbân iken meğer kal'a-yı merkume ahâlîsi leşker-i düşmanda kesreti ve mühimmât-ı harbiyyesinde vefreti ve kendülerinde killeti görüb, küffârın birkaç gûn muhasara ve tazyîke germiyyet ile ikdâmın müşâhededen sonra mukavemete adem-i iktidâr vehmine tâbî' kal'a-yı bî-istîmân ile yed-i düşmana teslîm ve düşman dahî şurût-ı istîmânları üzere ahâlî-yi kal'ayı, kal'adan çıkarub yola revan itmiş. Ve mahall-i ma'hûdlarına sâlimen irsâl ü isâl içûn mâiyyetlerine iki kapudân **(40a)** ile yüz otuz nefer Nemçelü koşmuş, esnâ-yı tarîkde musâdefe ittiklerinde, kapudân-ı mûmâ-ileyh Nemçelüleri ve kal'a ahâlîlerini cümle ahz ve kendülerini ordû-gâh-ı İslâm'a götürüb, vâlî-yi müşârün-ileyh teslîm eyleyüb, emrine muntazar oldu.

Vâlî-yi müşârün-ileyh vâki'-ı hâle itlâ' tahsîl eyledikde, kal'ayı düşmana virmek töhmetiyle kal'a zâbiti Elhâc İsmail Kapudân'ı ve Nâîb Mustafa'yı bilâ-emân Nemçelüler karşusunda katl ve nicelerinin dahî ceza-yı ma-yu'kalların tertîb eyledi. Ve Nemçelüleri hasb-el-iktizâ alâ-tarîk-ül-müsâferet ordûda bir mahall-i münâsebet kondurdular. Vâlî-yi sâhib-i tedbîr-i dûr-endîş ve dekayık bîn bu mahallde ímâl-i fikr ile şâyed ki kal'aya istilâ iden küffâr-ı neşve-i bâde-i galebe-i gurûr ile henüz ser-nihâde-i visâde-i gaflet olub, şâyed ki kal'a hıfzına bir nizâm virmemiş ola mülâhazasıyla ânifen mezkûr Mehmed Kapudân'ı beş altı bin dil-âverân-ı kavî'ül-cenân ile ucâleten kal'a cânibine irsâl ü tesyîr itdiler. Ordûda olan Nemçelüler dahî iki gûn meksden sonra kapudânlarına birer donluk çûha ve neferâtın her birinin ellerine birer altun bahşîş virülüb, ordû-gâhdan tard ü teb'îd ve bu vech üzere taburlarına ircâ' ü îade olundular. Kapudân mûmâ-ileyh mâiyyetine me'mûr cünd-i zafer-mev'ûd ile serîan müsâraat ve ale-l-gafle kal'a-yı merkumeye vusûl **(40b)** buldular. Velâkin kal'a-yı merkume metânet üzere mebnî olduğundan gayrı yed-i

düşmana giriftâr olduğu gibi düşman-ı dîn muhâfazası mehâmminı ucâle tertîb ve nice mühimmât ile bir kat dahî takviye virmiş asker-i İslâmda ise tob ve cebe-hâne olmayub, salet ve sebük-bâr ılgar ile geldüklerinden kal'aya taârruz abese iştigal ve telef-i nüfûsdan gayrı bir şey'e müntic olmayacağıın derk ü yakın eylediklerinde fi-l-hâl pîşe-gâh-ı kal'ada vâki' şehre ale-l-gafle hüçûm ve şehirde bulunan Nemçelü ve usât keferelerinden beş altıyüz mikdârı melâîni katl ve i'dâm ve binden mütecâviz nisvân ü sıbyânı sebî ü esîr ve ba'dehu ol taraflarda vâki' düşman karyelerini nehb ü garet idüb, emvâl-i firâvân-ı ganâim ile mâl-â-mâl olduklarında sâlimen ve ganimen ordû-gâh-ı İslâm'a ric'at eylediler. Bu esnâda Uziçe Kal'ası feth ü teshîr ve tob ü tobhâne ü cebe-hâne ile varılmak emr-i mühimmi vakt-i uhrâ-i merhûneye emhâl olunmak re'y-i sevâb-dîde vâlî ve ricâl olub, düşmanın etrâf ve eknâfında harekete gûş-i kulak olub, hâzır ü âmâde turmak evlâ görüldü.

Fi-l-vâki' cünûd-ı muvahhidîn dahî hâzır ve ne taraftan düşman zuhûr iderse seyl-i revân gibi o cânibe akmağa müteheyyi' ve muntazır işâret olmuş idi. Sahrâ-yı merkumda birkaç gûn meks ü ârâm esnâsında Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı Ekrem cânibinden vâfir zemândan **(41a)** berü mürâselât ü mükâtebât-ı emr-i mühimmi münkatî' ve ordû-yi hümâyûndan haber gelmedüğü keyfiyyete bâis ü bâdî acebâ ne ola deyü miyân-ı halka kıl ü kal idüğünü vâlî-yi sâhib-i tedbîr fehm ü idrâk itdüğü gibi bu hâlet-i vahşet-engîzin üslûb-i hakîmâne üzere def'î ü teskîn tedbîrine müsâraat eyledi. Pes sâbıka İzvornik Kapudân'ı sâlif-üz-zikr Mehmed Kapudân'ı bu emr-i mühimmin temşîyetine me'mûr idüb, bi-eyy-i hâl Niş tarafına giden taburun keyfiyyet-i ahvâlini tecessüs ü tahkîk ile bu ukde-i müşkil bendin inkişâfına vesile olacak tarîke teşebbüs idüb, kapudân mûmâ-ileyhi yüz yigirmi mikdârı dil-âverân-ı şîr-dilân ile Belgrad taraflarına irsâl eyledi. Kapudân-ı dilîr mâiyyetine munazzım bahâdırân gayret-simât ile ordû-gâhdan gice kara gûşünde çıkub ve Nehr-i Dirin'den ubûr idüb, Uziçe Kal'ası maverasıyla Uziçe'den dört sâât ilerüsünde Belgrad yollarında dil almak ve bulmak dâiyesiyle cestcûde iken Pojikacık nâm karye kurbunda mukaddema Leşniçe Palankası hasâretinde bulunub, halâ

düşman-ı dînin taburundan gelmiş bir gürûh Macarlu katanesine dûş oldular. Mütevekkilen al'Allah der-hâl üzerlerine şîr-âne savlet ile hamle ü hücûm ve on beş mikdârını katl ve sekiz neferini hayyen ahz ve kayd ü bend ile ordû-gâh-ı İslâmda vâlî-yi müşârün-ileyhin huzûruna götürdiler.

Bu husûsda **(41b)** vâlî-yi müşârün-ileyh gâyet ile mesrûr ü dil-şâd olub, kapudân mûmâ-ileyhe hil'at giydirüb, kendü eliyle başına bir altun çelenk takub, fark-ı iftihârını ayyûka yetiştirdi. Ve mâiyyetinde bulunan dil-âverlerin her birini hâline münâsib ikrâm ü iltifâtıyla memnûn ve mesrûr-ül-fevâid eyledi. Getürölan diller istintâk olundukda Niş üzerine giden taburda başbuğ olan çâsâr damadı Niş Kal'asını istîmân ile alub zabt eyledi. Aleksandro nâm cenerali, vâfir Nemçe askeriyle muhâfazasına ta'yîn eyledi. Ve taburda lisân-ı askeride cârî olan havâdis budur ki, çâsâr damadı cümle asker ile Niş'den Bosna tarafına azîmet ve Vişegrad köprüsünden geçüb, Bosna Sarayı hisârsız ve sûrsuz açık bir muazzam şehir olmağla, niyetleri şehir-i merkumu zabt itmekdir. Bu re'ye karâr virildüğü taburda söyleniyordu ve Beç'den çâsâr tarafından ulağın vürûduna muntazar olmuşlar idi. Ol esnâda bizi bu tarafa me'mûr itdiler, bizde bu taraflarda birkaç eyyâm şikâr dâiyesiyle geşt ü güzârda iken meğer Niş'deki tabur biz çıkdıktan sonra iki tabura bölünmüş, biri Vidin tarafına gitmiş ve biri çâsârın damadıyla Bosna'ya gitmek üzere bu taraflardan geçmiş ve Uziçe'ye vâsil olmuş mahall-i mezbûra vusûlünde Bosna Vâlîsi'nin keyfiyyetini suâl itdikde **(42a)** Uziçe halkını getürüb, ânifen zikri mürûr itdüğü üzere vâlînin ordûsunda iki gün meks iden Nemçelüler cevâb virmişler ki Bosna Vâlîsi işte sekiz sâât yerde Sumaça nâm sahrâda lenger-endâz-ı pây-ı ikamet olmuştur. Başında yüz bine bâliğ olur güzîde asker vardır. Galibâ taburun Bosna Saray'ına gideceğinden haber almışdır deyü haber verdiklerinden çâsâr damadı ve müdebbir-i umûru olan Skendrof Ceneral vehm ü vesveseye tâbî' olub, Bosna içerüsüne gitmek azîmetini fesh idüb, ucâle Böğürdelen'e gitmişlerdir. Ve hâlâ tabur andadır. Taburdan gelanler bize böyle haber verdiler, biz dahî ol tarafa gitmeğe meyl ile müteveccih olmuş idik. Bir bölük Bosnevilere dûş olduk, üzerimize hücûm

idüb, kimimiz firâr ve kimimizi katl ve kimimizi ahz ü esîr itdiler deyü her birinin takrîr-i âhirin takrîrine mutâbık geldiğinden haberin sıdkına istidlâl olundu.

Firistâden-i Asker Berây-ı İmdâd-ı Kal'a-yı Sokol

Dillerin takrîrine göre tabur-ı merkum Böğürdelen'e vusûlden evvel henüz esnâ-yı râhda-i taburun nısf mertebesi küffârını bir tabur sûretine ifrâğ idüb Valyevo'ya göndermiş ve andan ba'zı mühimmât alub, Sokol Kal'asına hücum itmek üzere karârdâde-i re'y ü tedbîrleri olmuş deyü dillerin takrîrleri birbirlerine mutâbık geldiğinden kaziyenin sıdkına istidlâl olunub, ba'zı reâyâ dahî haber **(42b)** virmeleriyle ol taraf tedâriki esbâbına teşebbüs lazîme-i zimmet-i ulû himmet oldu. Binâen aleyh vâli-yi müşârün-ileyh min ba'd ârâm u tevakkufu câiz görmeyüb, düşman taburu semtine hareket ve Osmâça sahrâsından nühuzet ve dört sâât ilerüde Serebriençe kazâsında bir münâsib mahâlde Nehr-i Dirin kenarında nüzûl olunub, darb-ı evtâd-ı hıyâm olundu. Ve der-akab Sokol Kal'ası imdâdı tedârikine teşebbüs olunub, ordû-yi İslâm'da mevcûd Bosna şec'î'lerinden beş altı bin mikdârı dil-âverân-ı serbâzân meydan-ı harb ü darb seçilüb, kirâren ve mirâren evsâfi mezkûr Mehmed Kapudân üzerlerine başbuğ nasb ü ta'yîn olunub, Abaza nâm çûhadâr mâiyyetine me'mûr ve cünd-i zafer-mev'ûd-ı merkum bilâ-tereddüd Nehr-i Dirin'den sefineler ile ubûra azîmetleri esnâda vâli-yi sâhib-i tedbîr ucâle münâsebet-i semtiye ile ol havâfide vâki' İzvornik ve Tuzla kazâları â'yân ü ahâlîlerine ve dirlikli ve dirliksiz iş erlerine müekkid tenbîhâtı hâvî buyuruldular ısdâr ü irsâl ve ucâle hâzır ü âmâde ve üzerlerine İzvornik sâkinlerinden Ali Beğzâde Mehmed Ağa'yı ve Kebirizâde Mustafa Efendi başbuğ nasb ü ta'yîn idüb, ânifen mezkûr başbuğ merkum Mehmed Kapudân'ın mâiyyetine me'mûr ve bir ân evvel yetişüb, iltihâk ü iltisâka serîan müsâraatların ekîd ü şedîd tenbîh ü tavsiye eyledi.

Anlar **(43a)** dahî tahazzüb ile bir seriyye-i pâkîze olub, râha azîmet ve Sokol Kal'ası kurbunda cünd-i evvele yetişüb mülâkat ile iki seriyye-i nâciyye

ittihâd ile bir deryâ-yı gayret hurûş oldular. Ol esnâda düşman askeri dahî Sokol Kal'asına sû-i kasd ile kurb-ı civâra vâsıl olduğu haber câsûslar vesâtetiyle vürûd eyledi. Der-hâl rüesâ-yı asker ve â'yân ve iş erleri başbuğları yanına cem' olub, akd-i meclis müşâvere-i kil ü kal ile idâre-i akdâh münâkaşa eylediler. Bil'âhire düşmanın vürûduyla muhasara mübâderetine fırsat virilmemek evlâ görülüb, baskın basanıdır ve asker-i İslâm düşmana hamle ü hücûm ile galib olagelmışdir mazmûnu ile amel-i karâr-dâde-i cumhûr oldukda, düşmana karşı sevk-i matiyye isti'câl olunub, kal'aya üç sâât mikdârı mesâfede düşman askerini karşılayub, tob menzili kadar mesâfede düşman askeriyle rû-be-rû olduklarında asker-i İslâm mânend-i bahr-i zehhâr cûş ü hurûşa gelüb, düşman askeri âlâyına savlet-i şîr-âne ile bir hücûme-i dilîr-âne saldılar ve bâzâr-gîr ü dârda cân-ı sited ü dâde nakdîne-i seyf ü sinân ile kerîmiyyet üzere revâc verdiler. Hemân vehle-i evlâda adüvv ânîden kuvvet zuhûru makamında olan zâbita-i tertîb ü nizâmı muhtell ve kavâid-i hendesiyye üzere kemâl-i müsavat üzere ıstıfâf ile tertîb ü teşyîd itdügü, hey'et-i mecmûaya **(43b)** seng binâsı mütezazelil oldu. Maahazâ yine düşman-ı dîn hurûş-ı cân ile sebât ü metânet gösterirler idi. Bil'âhire taâkub-ı hamelât ü hücûmât şîr-dilân-ı guzâta tâkat götüremeyüb, kafalarına rû-gerdân ve râh-ı idbâre-i girîzân oldular. Cünd-i mansûr dahî nitâk-ı gayret-i miyân-ı cân bend idüb, âkib-gîrlik ile kova kıra bir lâhze teneffüse mecâl virmediler. Âkıbet-i bakıyyet'üs-süyûf pişrâhlarında vâki' bir boğaza cân atdılar.

Ol hilâlde ahşam vakti dahî irişmekle zulmet-i leyde ta'kîb mümkün olmayub, guzât-ı muvahhidîn dahî boğaz ağzında nüzûl ve ol gice anda tevakkuf ve ârâmı münâsebet gördüler. Ale-s-seher asker-i İslâm bilâ-mâni' ve bilâ-mezâhim boğazdan mürûr itdiler. Ve düşman-ı dîn ise pişlerinde vâki' Valyevo nâm kal'alarına firâr ile ilticâya şitâbân oldukların cünd-i muzaffer muâyine idince yine ta'kîblerine şitâbân olub, Valyevo'ya varınca esnâ-yı tarîkde katî çok kâfiri katl ü idâm itdiler. Ve küffârın nicesi Böğürdelen'de vâki' taburlarına cân atdılar. Asker-i İslâm dahî kal'a havâlîsin altı sâât mesâfe

mahallere varınca, nehb ü garet ve üç bine bâliğ olur esîr ve nice emvâl ü eşyâ ve devâbb ü mevâşîlerin alub, ganîmet-i azîmet ile mugtenem oldular.

Feth-i Palanka-ı Valyevo

Bir mikdâr ârâm ü fâsıladan sonra palanka-ı merkumeyi muhasaraya kıyâm ve gereği gibi ikdâm ile küffârı tazyîke bezl-i gayret **(44a)** itdiklerinde, düşman-ı dîn cebel-i metîn amâna teşebbüs idüb, istîmânıyla palanka-ı âlî, halâ eyâdî-yi guzâta teslîmden sonra içinde mevcûd küffârı taburlarına isâl ve palankada mevcûd tob ve mühimmâtı ihrâc ve Sokol Kal'asına nakl ü îsâl ve palanka ve vâroşunu ihrâk-ı bi-n-nâr itdiklerinden sonra emvâl-i firâvân-ı ganâim ve kemâl-i sürûr ü neşât ile avdet ve sâlimen ordû-gâh-ı vâlîye vâsıl oldular. Vâlî-yi vâlâ-şân başbuğ olan kapudân müşârün bi'l-benâna ve sâir rüesâ-yı askere hil'atler ihsân ve her ferdin hâl ü şânına münâsib ikrâm ü iltifâtlar ve hezâr-ı tahsîn ü âferînler ile hâtır-nevâzişi merâsimine kemâ-yenbagî mürâât buyurdılar. Bu fethden sonra İzvornik'li Ali Beğzâde Mehmed Ağa'ya mîr-i miranlık ile İzvornik Sancağı arz olunub, müsâade-i âliyye irzân buyuruldu. Minvâl-i muharrer üzere neşât-ı tâmm ü inbisât-ı mâ-lâ-keîâm ile ordû-yi İslâm mahall-i mezbûrdan hareket ü nehzât ve İzvornik Kal'ası cânibine atf-ı zimâm-ı azîmet olunub, üçüncü merhalede saâdet ü iclâl birle İzvornik hudûduna vüsûl ve...²²⁸ nâm mahallde nüzûl ü darb-ı evtâd olundu.

İrsâl-i Mehmed Kapudân Berây-ı Ahz-ı Dil ez-Tabur-ı A'dâ

Yine tabur tarafından ahz olunub istintâk olunan dillerin takrîrine göre tabur-ı menhûs Böğürdelen'e vardıkda çâsâr damadı erbâb-ı **(44b)** istişaresiyle meşveret idüb, çûn Bosna içerüsüne varılmadı ve medine-i Saray'a gidilmedi ve henüz vakitde dahî müsâade vardır bari tehî-i dest-i avdet itmemek içün kurb-ı civârımızda vâki' İzvornik Kal'ası üzerine varalım, kal'a-yı merkumenin feth ü teshîri âsândır deyü kal'a-yı merkumeye sû-i kasda azîmetleri beynlerinde karâr-dâde olmuş ve tedârikine şürû' olunmuş

²²⁸ Blank in the original text.

iken Sokol'a giden askerlerinin inhizâmı ve der-akab Valyevo Palankası'nın keyfiyyet-i Valyevo'dan ihrâc olunub, tabura îsâl olunan küffârın takrîrlerinden ve Bosna Vâlîsi asker-i bî-şümâr ile İzvornik Kal'ası pîş-gâhında lenger-endâz-ı ârâm olduğu câsûsları lisânlarından ma'lûmları oldukda, kendülerine hayret el virüb azîmetlerine fütûr gösterüb, vehm ü teşvîşe mübtelâ oldular.

Bu hâl ile tereddüd üzere iken vâlî-yi zîşan İzvornik'e vusûl bulduğu gibi taburun keyfiyyetini tecessüs ve taburdan dil almak içün ânifen mezkûr şecî' ü gazî ü müşîr ü müdebbir Mehmed Kapudân'ı ordû-yi İslâmdan dilediği bin nefer ser-haddlu dil-âverleriyle maen tabur tarafına irsâl ü tesyîr eyledi. Merkum dahî ordûdan çıkub tabura karîb Çıra nâm yayla kurbuna vardıklarında dâmen-gûhde bir mahalde tabur karagoluna dûş oldukları gibi düşman gürûhuna savlet-i şîr-âne ile bir hamle-i şedîde saldılar ve mânend-i belâ-yı **(45a)** nâgehânî küffâra sataşdılar. Avn-i Hakkıyla gürûh-ı küffâr hücum-ı mü'minîne tâb-âver olamayub, kafalarına rû-gerdân ve inhizâmıyla râh-ı idbâre girîzân oldular. Yüzden mütecâviz nüfûs-i habîse katl ü i'dâm ve Sombor Kapudân'ı nâmında Karagol başı olan lâîn-i küfr-i âyîn yüz nefer kâfir ile hayyen ahz olunub, kayd ü bend ile pîş-gâh-ı vâlî-yi zîşana götürdiler. Vâlî-yi kadir-i âgâh-ı dakikadan kerîm-üş-şân kapudân gazî müşârün-ileyh ve bil-cümle mâiyyetinde bulunan ser-bâzân-ı meydan ü gaye kemâ-hiye-hakkîhâ iltifâtlar ve atiyeler ve tahsîn ü âferînler ile cümleye ta'zîm ü ikrâm birle kanûn-ı hâtır-nevâziyi tecdîd ü ihyâ buyurdılar. Bu keyfiyyet vâlî-yi zîşana ve bil-cümle guzât-ı Müslimîn'e ferîh-i kalb ile takviye-i derûnlerine ve neşât-i inbisât-ı hâtırlarına vesile olub, cânib-i küffârda ise çâsâr damadına ve yanında mevcûd müdebbirân umûra muris-i dehşet ve mûcib-i vehm ü endîşe olub, İzvornik Kal'asına istilâ sevdâsından ferâgat ve min ba'd Böğürdelen'e dahî meks ü ârâm ü tevakkufa iktidârları kalmayub, fi-l-hâl Nehr-i Sava üzerinde cisrler kurub, Zemun zemînine sûret-i firârda güzâr eylediler ve dâr ü diyâr-ı nuhûset-medârlarına ip oldular.

Avdet-i Vâlî ve Asker Bî-Cânib-i Medîne-i Saray

Bu haberin sıdk u tahakkukundan sonra vâlî-yi celîl-ül-himem İzvornik sâhasında birkaç gûn meks ü ârâm ve ba'zı umûr-ı **(45b)** mehâmmını tanzîmden sonra mahall-i mezbûrda min ba'd tavakkufu iktizâ ider bir hâlet kalmayub, fasl-ı şitâ dahî karîn-i hulûl olmağla medîne-i Saray cânibine atf-ı inân-ı azîmet eylediler. Tâ-i merâhil iderek, medine-i merkumeye saâdet ü iclâl birle vûsul-i müyesser olduğu gibi kal'a-yı nev-bünyâdın cebe-hâne ü tobhâne ü mühimmât-ı sâiresini tekmîl-i tetmîm âkibinde zevâd ü zahâir cem' ve idhârına ve mehâmm-ı seferiyyeden mızrak ve harbe ve sâir âlat ü edevât-ı harbiyye ve girâr ve beksimad ve levâzım-ı sâire tedârikine sarf-ı nakdîne-i gayret eylediler.

İrsâl-i Asker Bî-Cânib-i Böğürdelen Berây-ı Tahazzüb

Vâlî-yi dûr-bîn ü âkıbet-endîş vakt-i hâzırda ve eyyâm-ı meks ü ikametde dahî tazyî'-i evkatı revâ görmeyüb, rûz u şeb düşmanı tazyîk ve guzâtı ganîmet ile agnâ tarîklerini tetebbu' ü taharrî birle i'mâl-i akl u rüşde meşgul ve müdavim ve bu husûsu erbâbiyla müzâkere ü müşâvereden hâlî olmazdı. Binâen aleyh çûn Böğürdelen tarîki leşker-i düşmandan tehî idüğüne ânifen mezkûr karînelerden istidlâl olunmuş idi. Ol tarafa bir mikdâr asker gönderilmek ile memâlik-i a'dâ nehb ü garet olunmak vâlî ü ricâlin ittifâk-ı ârâlarıyla münâsib görülmekle münâsebet-i semtiyyeden nâşî İzvornik ve Tuzla ve Koladina kazâları ahâlîlerinin dirlikli ve dirliksiz harb ü darba kadir iş erleri bu hidmete **(46a)** me'mûr ve üzerlerine İzvornik sâkinlerinden Ali Beğzâde Mehmed Ağa ve Tuzla sâkinlerinden Kebirizâde Mustafa Efendi ve İzvornik Kapudân'ı başbuğlar nasb ü ta'yîn olunub, ba'de-l-ihtişâd bir cemm-i gafîr savb-ı me'mûrlarına âzim oldular. İbtidâ düşman yerlerine vüsûle karîb olduklarında uğurlarına gelan Pernavar nâm palanka ahâlîsi bir takrîbiyle haber olub, ucâle palankaya tahliye ve râh-ı firâra şitâbân olmalarıyla guzât-ı muvahhidîn peşlerine düşüp kafadan yetişüb elli nefer küffârı katl ve on beş mikdârını hayyen ahz-ı esîr ve palankaya tahrîk ü tahazzüb itdiler. Ve der-

akab Beline nâm palankaya sarf-ı inân-ı müsâraat ve palanka-ı merkumeye hücûm ile zafer-yâb ve anda dahî yetmiş mikdârı küffârı katl ü izâle ve otuz mikdârını esîr ve palankaya tahrîk ü tahazzüb ve vâfir ganâim ile iğtinamdan sonra ric'at ve sâlimen ganimen İzvornik Kal'ası fezâsına vâsıl oldular. Keyfiyyet-i hâlî vuku'u üzere cânib-i vâlîye arz u i'lâm itdiler. Lillâh'il-hamdü ve'l minneh fasl-ı seyf ü şitâ mücâhidin-i dîne rû-yi müsâade ile mürûr ve fasl-ı şitâ dahî bu esnâda hulûl itmekle ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile vâlî-yi muhterem hazretlerine medine-i Saray meşâtâ tahsîs olundu.

Ba'dehu eyyâm-ı şitâda dahî tazyî'i evkat revâ görülmeyüb, meh-mâ-emken iş görülmek dâiyesiyle vâlî-yi sâhib-i tedbîr eyâletde vâki' kuzât efendiler **(46b)** ve sâir ulemâ ü sulehâ ü elviye-i âlây beğlerini ve ser-hadd kapudânlarını ve sâir umûr-dîde-i kâr-âzmûde vilayet iş erlerini medine-i Saray'a da'vet ve yanına cem' ü ihzâr ü akd-i encümen-i meşveret olundukda, vâlî-yi müşârün-ileyh huzzâr-ı meclise hitâb idüb, işbu bulunduğumuz medine-i Saray'a ancak ancak yigirmi dört sâât mesâfe bâdî olan Uziçe Kal'ası gözümüze karşı yed-i düşmanda kalmak hâl-i zimmet-i ulû himmet-i serbâzane-i nâkızaya bâis ve rû-yi dil-ârâm şân-ı şâhid-i gayrete lühûk-i gubâr-ı âre bâdî bir ma'nâ idüğü zâhir ve Karadağ ta'bîriyle şöhet-şîâr olan cibâl-i azîmeye tahsîn ile isyâna cesaret ü hisarâta mübâderet idüb, Arnavud eşkiyasından Klemente ve Koc ve Ostrovik usâtı kabâili bundan esbak Yenibazar ve Bihor ve Seniçe ve Akova palanka ve nevâhîlerin tahrîk ü tahazzüb ve nehb ü garet ve nâm ü nâmus-ı devleti hetk ve düşman-ı dîne mâiyyet ve fesâda delâlet ve halâ ol hâl-i habâset âlûdları muktezâsınca makam-ı isyân ü tuğyânda pâbercâ-yı inâd ü isrâr oldukları hûd ma'lûmunuzdur. Ve el-hâletü hâzihi bu iki ukde-i müşkil-bendin feth ü haline sarf-ı himmet-i ehem-i mehâmm ü elzem-i levâzımdan olmuşdur. Velâkin ne yüzden hareket ve kangısını takdîme mübâderet olunmak evlâ ü enseb görünür deyü alâ-tarîk-ül-meşveret istihbâr ü isti'lâm buyurdularında, ba'de-t-te'mil ve't taharrî zümre-i mîr-i mirandan **(47a)** sâbıka Dukakin Valisi Mahmud Beğ Oğlu Mahmud Paşa ve İskenderiye Mutasarrıfı Hüdâverdi Arif

Paşa Arnavudluk taraflarından Arnavud askeriyle ve Hersek Sancağı Mutasarrıfı²²⁹ Mütesellimi Murad Beğ kapusu halkı ve sancağ-ı mezbûrun harb ü darba kadir il erleriyle iki kol olub, ol cibâl-i usât hâinlerini kahr u tedmîre iki taraftan hüçûm ile mübâşeret evlâdır. Ve bu sûret ehven ü eshel olmak melhûzdur. Ve hâlâ dest-i istilâ-yı küffâra giriftâr olmuş Uziçe Kal'ası tahlîsine ise kavî'ül-iktidâr bir ceş-i gayret-şîâr ta'yîn ü me'mûr kılınub, üzerlerine bir sâhib-i tedbîr hâl ü ukde ve zabt-ü-rabta ve í'mâl-i askere kadir ve emr-i azîm-i muhasaranın tavr ü tarz ve dekayıkına arîf ü dâna bir başbuğ nasb ü ta'yîn ve kifâyet mikdârı mühimmât istishâbiyla gidilmek lâzımdır ki murâd ü merâma vüsûl müyesser ola deyü erbâb-ı meşveret cevâb virmeleriyle vâlî-yi müşârün-ileyh ricâl-i meşveretin bu vechiyle zuhûr iden re'y-i rezîn ve tedbîr-i isâbet-kârinlerin kabûl ü tahsîn idüb, minvâl-i meşrûh üzere hareket-i karâr-dâde vâlî ü ahâlî oldukda husûs-ı mezbûrdur, devlet-medâra arz olunub, şürû' ü mübâşeret vürûd-ı fermân-ı cihân-muta'-ı pâd-şâhiye ta'lîk ü tevkîf olundu.

İrsâl-i Asker Berây-ı Te'dîb-i Usât-ı Cibâl

Fermân-ı âli-i şeref-sudûr vüsûl ü vürûd buldukda **(47b)** mazmûn-ı meymenet-makrûnu muktezâsınca mukaddema niyet ve tesmîm olduğu vech üzere şiddet-i şitâya ve berf ü bârâna bakılmayub, usât-ı cibâlin kahr u tedmîriyle te'dîblerine ve tertîb-i ceza-yı ma-yu'kallarına iki koldan hareket ile tahrîk ikdâm ikdâm²³⁰ olundu. Guzât-ı muvahhidîn ol cibâl-i sa'b-ül-mürûr düşvâr-ül-ubûrun gâh sülûc-i amîk-ül-ka'r içinde yüzerek ve gâh müncemid olmuş mahallerinde kar yüzünden güzâr ile kulel ü tilâl-i cibâle tırmalaşub zirvesine urûc itdiler. Ve ol usât-ı habîset'ül-tıynet hüsrân-ı elmaîli, buldukları mahallerde tazyîk ile tedmîrlerine mübâderet ve bezl-i makderet itdiler. Kabâil-i usât dahî mukabele ve müdâfaaya pây-endâz sebât-ı inâdda oldular. Bâ-husûs gürûh-ı usâtdan Klemente ve Koc kabîleleri ceng-âver-i tûfeng-

²²⁹ Blank in the original text.

²³⁰ These words are written twice in the original text.

endâz müteannid ü mütemerrid kavm-i habîs olmalarıyla, ceng ü cidâlde azîm ısrâr idüb, Podgoriçe Kal'ası dil-âverleri agavât ve neferâtından yüzden mütecâviz merdân-ı şîr-dilânı dâne-i tüfeng ile şehîd itdiler. Ol melâinden ise katî çok kâfir katl olunub, endâhte-i hakk-ı mezillet oldular. Bil'âhire mağlûb ü münhezim olub, nice emvâl ü eşyâları nehb ü garet ve nisvân ü sıbyânları giriftâr bendesi ve esîr olub, guzât-ı İslâm'a ganîmet oldular, encâmında kuvvet-i kahire-i İslâmiyâna tâb-âver olamayub, dâmen-i amâna ve hayl-i metîn-i istîmâna teşebbüsden gayrı, kendülerine **(48a)** bir tarîk ile necât olmaduğunu hiss u idrâk idüb, hakk-ı tazarru' ve niyâza rû-nihâde birle afv talebinde oldular. Ve kemâ fi-l-evvel itâat ü inkiyâd ile riâyet kabûl ve min ba'd itâatde sâbit-kadem râsih-ül-demler olub, tarîk-i riâyet ve zimmetlerinden ser-mû-i münharif olmayacaklarına küllî i'timâd gelmek içün mu'temed-i âliyye rehinleri alunub umûr-ı sâirelerine dahî gereği gibi nizâm virildikde selâmet birle avdet olundu. Bu esnâda Turmuş Paşazâde Murad Beğe mîr-i miranlık pâyesi arz olunub, müsâade-i cihân-bânî-i sezâ-vâr buyuruldu.

İrsâl-i Şüden Asker Berây-ı Feth-i Kal'a-yı Uziçe

Lillâh'il-hamdü ve'l minneh usât gâilesi minvâl-i muharrer üzere ber-taraf oldukda Uziçe Kal'ası istihlâsı tedârikine şürû' olunub, bu emr-i mühimmin temşiyeti içün on beş bin mikdârı ser-hadd-nişînân-ı şecâat-nişân gazâ-yi i'tiyâd dil-âverleri ihtişâd birle bir cünd-i zafer-mev'ûd tertîb olunub, üzerlerine²³¹ sâkinlerinden zümre-i mir-i mirandan Ali Paşazâde İbrahim Paşa ve mirâren ve kirâren mezkûr-ül-evsâf mecbur-ül-etvâr sâbıka İzvornik Kapudân'ı Mehmed Kapudân başbuğ nasb ü ta'yîn olunub, merkuman dahî birbirleriyle akd-i râbita-i muâzadat ü ittihâd ve her husûsda meşveret ve mürâât-ı kaide-i müzaheret ve i'tizâd eylesiz deyü muhkem tenbîh olundu. Ve beş aded tob ve kal'a-yı küb ve iki aded humbara-ı âteş-bâr **(48b)** ve sâir kifâyet mertebesi cebe-hâne ve mühimme istishâbıyla cünd-i zafer-mev'ûd

²³¹ Blank in the original text.

merkum savb-ı maksûda irsâl ü tesyîr olundu. Cünd-i fevz-eser-i şiddet şitâya ve kesret-i berf ü berde bakmayub, tayy-ı merâhil ve kat'-ı menâzil iderek, kal'a-yı Uziçe kurbuna vâsıl u nâzil oldular. Ve fi-l-hâl mühimmât-ı ceng ü harbı tertîb idüb, kal'ayı ihâta ve tazyîke müsâraat itdiler.

Me'mûriyyet-i Mehmed Kapudân Berây-ı Tahazzüb-i Havâlî-yi Uziçe

Kal'aya mâr ve mûrun duhûl ü hurûcu adem-i imkân mertebesi guzât-ı İslâmdan muhat u muhasara esbâb ü levâzımı tamam ve gereği gibi istihkâm buldukda, başbuğ-ı sâni ve zümre-i guzâtda müşârün bil-benân ve şecî' ü gazî Mehmed Kapudân beş altı bin çâbü-k-süvâr Bosna şecî'leri ile ordû-gâhdan ayrılıb, etrâf ve eknâf ü havâlîye tahazzüb ü garete ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile me'mûr oldu. Ve anlar dahî ilgar ile Çaçka ve Atnaca ve ol havâlîde buldukları palankaları tahrîk ü tahazzüb ile memâlik-i küffârı garet ü hasâret ve emvâl-i firâvân-ı ganâim ile avdet ve ordû-gâh-ı İslâm'a selâmet ile mülâki olub, makam-ı hizmetde kaim oldular.

Me'mûr-ı Şüden Mehmed Kapudân Bî-Cânib-i Tabur

Bir mikdâr âramdan sonra câsûs gelüb Belgrad cânibinden kal'a-yı merkumeye imdâd içün düşman askeri geliyor deyü haber virmekle der-hâl kapudân-ı müşârün-ileyh **(49a)** dört beş bin mikdârı dil-âverân-ı şecî'-i mücerreb-ül-etvârı istishâbıyla imdâd nâmına revî-râh olmuş leşker-i küffâra karşı şitâb eyledi. Düşmana tâbi' Rudnik nâm kal'a kurbuna vüsûllerinde leşker-i a'dâyâ dûş olduklarında bilâ-tereddüd gürûh-ı a'dâyâ hamle ü hücûm ve düşman-ı dîn dahî merkez-i mukavemette pây-endâz-ı sebât ile ceng ü kıtalde metânet gösterdi. Bil'âhire serî'-ül-hareke-i şedîd-ül-harb ve'l darb-ı mücâhidân-ı semim-ül-ictihâdın hamle ü hücûmlarına tâb-âver olamayub, hey'et-i ictimâiyeleri pezîrâ-yı inhilâl ve yüzleri terslerine dönüb, bir mikdârı katl ve bir mikdârı kayd ü bend-i zencîr-i esîr ve bakîleri râh-ı idbâre-i firâr ve Belgrad tarafına kaçub gitdiler. Guzât-ı İslâm ol havâlîde buldukları düşman

memleketlerini nehb ü garet ve nice esîr alub, emvâl-i firâvân-ı ganâim ile mugtenem oldular. Ve taburun keyfiyyetinden haber almak içün kal'a-yı merkume kurbunda nüzûl ve tevakkuf üzere iken meğer Rudnik kurbundan firâr iden usât keferesi tabura gelüb, mülâki olduklarında bil-cümle vuku' bulan keyfiyyâtı haber verdiklerinde tabur-ı makhûr min ba'd ol havâlîde karâr idemeyüb, geldikleri yol ile yine Belgrad'a ric'at ve kal'a-yı merkumeye duhûl ü tahsîn eylediklerini cäsûslar gelüb, kapudân mûmâ-ileyhe sıhhati üzere haber virmekle kapudân mûmâ-ileyhe mâiyyetine me'mûr asker-i İslâm ile mahall-i **(49b)** mezbûrdan ric'at ve yine Uzıçe'ye avdet idüb, ordû-gâh-ı İslâm'a sâlimen ve ganimen vüsûl birle ehillerine mülâki oldular.

Feth-i Kal'a-yı Uzıçe

Derûn-i kal'ada mahsûr düşmanın bir takrîb ile keyfiyyât-ı merkume-ı gûş menhûslarına lâhik oldukda min ba'd imdâd u iânetden ye'is ile habl-i istîmâna teşebbüse müsâraat ve cân ü başlarına amân ile kal'ayı eyâdî-i guzâta teslîm ve kendüleri kal'adan çıkub vire şurûtu muktezâ-sınca yanlarına âdemler ta'yîn olunub, Rudnik Palankasına varınca teşyi' olundular. Kal'anın keyfiyyet-i fethi ve ol havâlîde vuku' bulan ahvâl-i sâire vâlî-yi memleket vezîr-i müşârün-ileyh cânibine arz u îlâm olundukda gâyet ile mahzûz ü dil-şâd olub, fâtihi kal'a kapudân-ı mûmâ-ileyhi bir mikdâr asker ile kal'a muhâfazasına me'mûr ve gerek kal'anın tanzîm-i umûru ve gerek ol havâlîyenin ahvâl-i sâiresi rü'yetini kapudân-ı mûmâ-ileyhin keff-i kifâyetine havâle ve sipâriş eyledi. Bu feth-i celîl vuku'undan sonra kapudân mûmâ-ileyhin ünvan-ı i'tibârî âli ve gazî nâmıyla zîşan olub, avâm ü havâss beyninde müşârün bi'l-benân oldu. Vâlî-yi kadir-âgâh vezîr-i kerîmü'ş şeym dahî kapudân mûmâ-ileyhin hâl ü şânını terfî' murâd idüb, hâk-i pâ-yı Devlet-i Aliyye-i merâm resânideye arz u ifâde ü müsâade-i âliyye-i cihân-bânî hakkında erzânı buyurulub, Semendre **(50a)** pâyesiyle kendüye hatt-ı hümayûn meymenet-makrûn mûcibince mîr-i miranlık inâyet buyurulub, mesrûr'ül-fevâid kılındı. Bu esnâda Ali Paşazâde İbrahim Paşa'nın dahî kadir ü

İ'tibârı terfî' ve Rumeli pâyesi inâyetiyle taltîf ve karındaşı Dervîş Beğ'e mîr-i miranlık ile Kilis Sancağı tevcih ü inâyet buyuruldu.

Feth-i Palanka-ı Rudnik ve Tedmîr-i Firâriyân-ı Usât-ı Klemente

Mîr-i miran müşârün-ileyh Gazî Mehmed Paşa me'mûriyyeti üzere kal'a-yı merkumenin hidmet-i muhâfazasında der-kâr-ı sa'y ü gayret iken te'lîf ve te'nîs kılub, reâya ü berâya kaidelerine teşebbüs ile ol havâlîde kendüsünden havf u vahşet üzere olan reâyadan dâmen-i mürâcaat ve itâate teşebbüs iden Rudnik ve Çaçka ve Kragoviçe reâyalarına emn ü amânlarını zâmin istimâletler verdi. Velâkin Rudnik keferesi ve bundan esbak Yenibazar havâlîsinde nice nice fesâdlara cesaret ile mel'anetleri zuhûr iden Klemente âsîlerinden üç yüz hâne mikdârı keferede ol semtden firâr ve Belgrad'a altı sâât mikdârı karîb Havale nâm harâbe kal'a havâlîsinde temekkün ve Nemçe keferesine istinâd u istizhâr ile Devlet-i Aliyye reâyasına envâ'-ı mazarrat îsâlinden hâlî olmayub, reâya fukarâsı ahvâl-i diğ'er gûnlerinden mîr-i miran-ı mûmâ-ileyhe teşekkî birle istirhâm eylediklerinde mîr-i miran-ı müşârün-ileyh vâkî'-i hâlî vâlî-yi memleket vezîr-i **(50b)** celîl-üş-şâna arz u ifâde ve vezîr-i âlişan dahî gerek merkum Rudnik Kal'ası'nın feth ü teshîri keyfiyyetini ve gerek Klemente usât-ı keferelerinin kahr u tedmîrleri ahvâlîni mîr-i miran müşârün-ileyhin uhde-i zimmet gayretine ve keff-i kifâyetine havâle ve emr ü tenbîh buyurmalarıyla mîr-i miran müşârün-ileyh Kapudân Mehmed Paşa dûş-ı gayret ve ihtimâmına tahmîl olunan, feth-i kal'a ve tedmîr-i usât-ı Klemente tedâriki tedbîr ile dâmân-ı gayreti miyân-ı câne-bend idüb, nefsi Uziçe'den ve ol havâlîde bulunan eyâlât erlerinden kifâyet mikdârı asker cem' ü tedârik ve ba'de-l-ihtişâd kal'a-yı merkume üzerine azîmet itmiş iken kal'ada bulunan küffâr-ı hâk-sâr câsûslar vesâteti ile asker-i İslâm'ın kal'a cânibine hareket ve râha azîmet eylediklerini haber aldıkları gibi kalub kasiyelerine havf-ı vahşiyet târî olub, bîm-cân ile kal'ayı biragub, Belgrad cânibine firâr ve vüsûle şitâbân oldular.

Mîr-i müşârün-ileyh gelüb kal'ayı tob ü tüfeng ü cebe-hânesiyle ahz ü zabt ve içine ricâl-i ser-hadden kifâyet mikdârı muhafızîn ta'yîn idüb, kendüleri bakıyye-i guzât ile Havale havâlîsinde tahassun ile temkîn itmiş Klemente üzerlerine ilgar eyledi. Ve ol melâini seheri baġteten ve ale-l-gafle basub, bir dürlü harekete ve müdâfaaya kıyâma mecâl virmeyüb, ricâlini katl ü istîsâl ve nisvân ü sıbyânını sebî ü esîr **(51a)** ve emvâl ü esyâlarını iġtinâm idüb, sâlimen ve ganimen avdet ve Uziçe Kal'ası'na mülâkat eylediler. Ve vuku' bulan keyfiyyât tafsîlen vâlî-yi muhterem vezîr-i celîl-üş-şân cânibine arz u ifâde eylediler.

Gazâ-yı Ahâlî-yi Kojariçe

Gazavât-ı cüz'iyeden biri budur ki, sene-i mezbûrede dar'ül-harbden olan Kostaniçe ve Dubiçe nâm kal'alarda iki bin mikdârı küffâr-ı dûzeh-karâr bir gürûh-ı mekruh olub, ol havâlîde vâki' sügur-ı İslâmiyye'den Kojariçe kasabasını garet ü hasâret kasdıyla bir leyle-i muzlimede kasaba-yı merkume kurbuna gelüb, bir mahfî mahalde der-kemîn ü pinhân ve ehl-i İslâm farîza-i Cum'ayı edâ içün cevâmi'de cem' oldukları vakti zammlarınca intihâz-ı fırsat ile kasaba-yı merkumeye hüçûm kasdında olmuşlar iken, vakt-i namâz hulûlu karîb ve müezzinler mînâreye çıkub ezân virmek üzere iken, ittifâken müezzinlerden biri düşmanın kemîn-gâhda olduğun hiss ü fehm idüb, ucâle mînâreden nüzûl ve der-hâl düşmanın müteheyyi'-i hüçûm idüğün efhâm ve îlâm içün menâdîler nidâ ve fi-l-hâl fârisen ü mâşiyen harb ü darba kadir iş erleri tahazzüb ve düşman henüz kemîn-gâhdan hurûc itmezden mukaddem şîr-dilân-ı gayret-keşân düşmana hüçûm ve avn-i Hakk ile düşman-ı dîn mukavemete tâb-âver olamayub, râh-ı idbâre rû-gerdân ü girîzân oldu. Dil-âverân-ı meydan-ı vega Kojariçe yaylakına varınca düşmanı ta'kîb ile **(51b)** doksan altı nefer kefereyi katl ve elli mikdârını ahz ü esîr ve iki yüzden ziyâde dânelerin alub, sâlimen ve ganimen avdet ittiler. Bu cengde cânib-i İslâmiyândan ancak beş nefer saâdet-mendân şehîd ve yedi sekiz dil-âverân mecrûh oldular. Vuku'a gelan ahvâli vâlî-yi muhterem cânibine îlâm ü ifâde

içün kapudân karındaşı İbrahim Ağa ve Mahmud Çavuş irsâl olunub, tasdîken'lil-makal ahz olunan kefereden dört nefer diller dahî maen irsâl olundu. Vüsûllerinde vâfî-yi muhterem tarafından hil'atler ilbâs ve çelenkler ihsân ü tahsîn ü âferinler ile riâyet-i hâtırları merâsimi mer'î kılındı.

Feth-i Palanka-ı Derbend

Bâlâda tahrîr ve tafsîl olunduğu üzere İzvornik kurbunda pâ-y-endâz karâr-ı nuhûset-medâr olan tabur-ı makhûr askeri Leşince Palankasını tahazzüb ile nakz-ı ahde mübâderet ve adâvete müsaraât gösterdikleri esnâda taraf-ı âherde Nehr-i Sava'dan bir gürûh leşker-i küffâr Banaluka ve Teşne mâbeyninde Sava'ya karîb Derbend Palanka'sına ale-l-gafle hücum ve muhasara ve tazyîkden sonra derûn-i palankada mevcûd kalîl-ül-efrâd-ı muhâfazan u ahâlî kemâl-i müzâyakadan nâşî palankayı istîmân ile yed-i düşmana teslîimde mecbur ve kendüleri ol havâlîde vâki' bilâd ve karaya perâkende olmuşlar idi. Banaluka'da küffâr-ı dûzah-karârın inhizâmı haberi şüyû' bulduğu birle palanka-ı merkume (52a) muhâfazan ve ahâlîsi tecemmu' u tahazzüb ve ol havâlîde vâki' ahâlî dil-âverlerinden bir mikdâr avane istihâbiyla palanka-ı merkumeye varub, muhasara ve tazyîk ile istilâ-yı a'dâdan tahlîs ve kemâ-fi-l-evvel yine kabza-ı tasarrufa getürdüler.

Gazâ-yı Ricâl-i Novi

Yine sene-yi mezbûrede müntehâ-yı ser-hadd-ı mansûre olan Novi Kal'ası ricâl-i harbinden seksen nefer süvârî ve elli nefer mikdârı piyâde dil-âverânı gazâyâ niyet ve ba'de-t-tahazzüb çete tarîki ile Novi'den çıkub dar-ül-harbden Kostaniçe nâm kal'a civârında vâki' Globufça nâm karye-i ma'mûreyi basub, ricâlîni katl ve istisâl ve nisvân ü sıbyânını esîr ve vâfir-i devâbb ü mevâşîsin sürüb ganâim-i firâvân ile râh-ı avdete azîmet itmişler iken Zirin nâm sahrâ kefereleri kaziyeden agâh oldukları gibi tecemmu' ve bir gürûh-ı mekruh olub, guzâtın ta'kîbine şitâb itdiler. Ve içlerinden dört yüz mikdârı kâfir seçilüb ilgar ile Novi Kal'ası'na karîb mahalde cereyân iden Jeroniçe nâm nehrin

geçidlerin bağlayub, guzât-ı İslâm'ın nehirden mürûruna mümanaât saddında iken girüden gelan iki bin mikdârı kefere dahî yetişüb, asker-i İslâm'ı orta almışlar iken dil-âverân-ı şîr-dilân-ı guzât bu keyfiyeti gördüklerinde bir uğurdan sell-i seyf ile geçidde olan küffâr gürûhuna hücum ve hemân yek hamlede küffâr-ı hâk-sâr bozulub, seksen **(52b)** mikdârı katl ü idâm ve otuzdan mütecâvizi hayyen ahz olunub, bakıyyet'üs-süyûf râh-ı idbâre girîzân ve gürûh-ı diğêr bu hâleti müşâhededen sonra kat'en harekete mecâlleri kalmayub baka kaldılar. Guzât-ı İslâm dahî selâmet ile geçidden ubûr ve mansûr u muzaffer ganâim-i firâvân ile Novi Kal'ası'na vüsûl buldular.

Bu cengde cânib-i guzâtdan ancak üç nefer dil-âver şehîd ve birkaç nefer mecrûh oldular. Bu keyfiyeti vâlî-yi muhterem hazretlerine ilâm ü ifâde içün Ahmed Kethüdâ nâm dil-âveri intihâb ve irsâl ve te'kîd'ül-hâl üseradan üç nefer dilleri maen vezîr-i müşârün-ileyhe irsâl itdiler. Vezîr-i müşârün-ileyh kethüdâ-yı mûmâ-ileyhe çeleng ü atıyye ile ikrâmdan gayrı Novi Kal'ası'na Ahmed Paşa Tabyası dimekle ma'rûf tabyanın Tobçu Ağalığını ihsân ve der Devlet-i Aliyye'ye arz idüb, müsâade-i âliyye mebzûl buyurulmağla, kethüdâ-yı mûmâ-ileyh mesrûr-ül-fevâid kılındı.

Gazâ-yı Diğêr Ahâlî-yi Kojariçe

Sügur-ı İslâmiyye'den Kojariçe Kal'asıyla dar-ül-harbden olan Kostaniçe Kal'ası mâbeyni altı sâât mikdâr mesâfe olub, kal'a-yı merkume vâroşu küffârından yetmiş nefer kefere-i fesâd-pîşe cânib-i İslâmiyândan dil almak ve şikâr kapmak sevdâsıyla Kojariçe havâlîsinde cüst ü cû ve bir gice ormanda bir mahfî mahallde ayş ü nûş ile hâb-ı gafletde olduklarını ahâlî-yi kuradan biri gelüb, **(53a)** haber virmekle Kojariçe muhafızı olan Cîsr-i Sanna Kapudân'ı Ömer Kapudân der-hâl Memko Oğlu dinmekle şehîr, İbrahim Ağa'ya seksen mikdârı dil-âver gazî koşub haber getiren zimmînin delâletiyle şücûne şitâb ve mahalline vüsûl bulduklarında cevânib-i erbaadan küffârı ihâta ü hücum ile tazyîk esnâsında eğêrçi dört nefer gazî şehîd ve beş altısı dahî mecrûh oldular. Velâkin küffârın kimi katl ve kimi hayyen ahz olunub,

ancak içlerinden bir kâfir güç ile firâr eyledi. Ahz olunan küffârdan altı nefer kâfir ağa-yı mûmâ-ileyh yediyle vâlî-yi müşârün-ileyhe gönderilüb cânib-i vâlîden ağa-yı mûmâ-ileyhe hil'at, ilbâs ve çeleng ve atiyeler itâ ve Ömer Kapudân'a dahî çelenk irsâl ve muhâfaza-ı kal'a emrinde takayüd-i ihtimâm gereği gibi tenbîh olundu.

Gazâ-yı Diğer Ahâlî-yi Kojariçe

Yine ol havâlîde vâki' Gradiška Kal'sı keferelerinden bir gürûh-ı melâin tecemmu' ve çete tarîkiyle Kojariçe kurbunda vâki' Umaşkı ve Biştirike nâm karyeleri basub, reâyanın emvâl ü eşyâ ve devâbb-i mevâşîsin nehb ü garet itdikleri reâya tarafından Kojariçe ahâlîlerine ihbâr olundukda der-hâl muhafız-ı merkum Ömer Kapudân ve Memko Oğlu İbrahim Ağa ve Kurd Oğlu Ömer gazîler dil-âverân-ı guzât ile müsaraât ve Kojare yaylakında küffârın memerri olan boğazları alub, küffâr garet eyledikleri bil-cümle eşyâ ü hayvânâtı kurtardıklarından **(53b)** gayrı birkaç kâfiri katl ve bir kaçını hayyen ahz idüb, selâmet birle kal'aya avdet itdiler. Bu muârekede ancak bir nefer dil-âver gazî şehîd oldu. İ'lâm-ı hâl içün birkaç nefer dil-âverân ile vâlî-yi müşârün-ileyh cânibine üç nefer dil irsâl olunub, anlar dahî çelenkler ve atiyeler ile dil-şâd buyurulub iftihâr-yâb oldular.

Gazâ-yı Diğer der-Ser-hadd-ı Mansûre-i Novi

Düşman-ı dînin dest-i tasarrufunda olan Kostaniçe Kal'ası Novi Kal'asından beş sâât mikdârı mesâfede ve yine Zirin nâm kal'aları iki buçuk sâât mesâfede vâki' olub, tarafeynin ahâlîleri beyninde adâvet-i dîniyye ve münâferet-i âdiyye ve cihet-i kurbiyyet-i semtiyye takrîbiyle tarassud-ı fırsat ile mükâyede ü muhâdaa der-kâr olduğundan nâşî zikr olunan iki aded kal'a ve havâlîlerinden bâ-husûs bin hânedan mütecâviz Kostaniçe vâroşu keferelerinden iki binden ziyâde küffâr ba'de-t-tecemmu' üç fırka olub, bir fırkası Nehr-i Una'nın öte cânibiyle ve bir fırkası berü tarafıyla ve fırka-ı sâlise sefinelere rükûb ile bağıteten ve ale-l-gafle Novi Kal'asına ve vâroş ve

havâlisine hamle ve hücûm ile nehb ü garet ve tahazzüb ü hasâret sevdâsına zâhib oldular. Ve bu vechile karâr-dâde-i tasmîmleri ve ittifâk-ı ârâ-ı fâsideleri üzere bir gice Kostaniçe'den kalkub, Novi Kal'ası cânibine müsarâât ve ale-l-gafle kal'aya karîb Bolavınçe **(54a)** nâm mahalle vürûd itdiler. Meğer Novi ricâl-i umûr-dîdeleri keyd-i a'dâdan gafil olmayub, keyfiyet-i ahvâllerinden habîr ü agâh olmuşlar idi. Binâen aleyh tedâriklerin görüb hâzır ü âmade durmuşlar idi.

Pes bâlâda mesbûk-ül-evsâf Mehmed Çelebizâde Ahmed Ağa ve Fazlı Ağazâde Ahmed Ağa bir mikdâr ricâl-i ser-hadd harb ü darb pîşe ü cihâd-ı î'tiyâdı mâiyyetine alub, el-leyletü hublâ mâ-sadakiyla tefâîl-i bi-l-hayr ve ol gice kal'adan çıkub, Nehr-i Una'nın beri sâhilinde mahall-i mezbûrda düşmana şeb-hûn avn-i Hakk ile düşman bozulub, iki yüz mikdârı kefere katl ve yetmiş mikdârı hayyen ahz olundu. Nehrin öte cânibinde olan düşman üzerine dahî Diz-dâr Halil Ağa nâm-ı merd-i şîr-dil bir mikdâr dil-âverân-ı gayret-nişân istishâbıyla yine ol gicede nehrin beri yakasında vâki' hengâme-i harb ü darb hengâmında irişüb, bilâ-tevakkuf ol gürûh-ı mekruha girişüb seyf ü sinân üşürdüler. Ve eğerçi düşman-ı dînin vâfir sefineleri mevcûd ve allesta durmuş idi. Lâkin gice vakti olduğundan düşman fırkaları birbirine meded-res olamayub, sefineleri bir işlerine yaramadan ol fırka-i zâle dahî münhezim olub, nice küffâr katl ve nicesi kayd ü bend-i fitrâk-ı esîr oldular ve vâfir sefineleri dahî ahz ü zabt olundu. Ve guzât-ı muvahhidîn sâlimen ve ganimen munsarif olub, kal'aya **(54b)** dahîl ve ahâlîlerine vâsıl oldular. Bu cengde ânifen mezkûr Mehmed Çelebizâde Ahmed Ağa ve Fazlızâde diğeri Ahmed Ağa ve birkaç nefer merd-i vega dil-âverleri şehîd oldular. Hilâl-i ihtilâlde küffâr-ı hâk-sâr ile bunlardan mâ-adâ nice nice çeteler vâki' olub, Novi Kal'ası gazîlerinden Ebubekir Ağa ve Zırnikzâde Salih Ağa ve Hüseyin Ağa ve Bekir Ağa ve tevâbi' neferâtı düşman ile itdikleri muharebe ü mücâhede ü harb ve katl hadd-ı ta'birden bîrûn olub, şîr-âne savletleriyle ol taraf küffârı sıbyân ü etfâle varınca, havf u hirâs-ı cân ile ra'ş-e-dâr olmuşlar idi.

Gazâ-yı Kapudân-ı Yenibazar

Uziçe Kal'ası dest-i istilâ-yı a'dâde iken, Yenibazar Kapudân'ı dört beş yüz mikdârı gazîler ile Çaçka havâlîsinde vâki' keferen nâhiyelerini nehb ü garet ve bir küffârı katl ve bir mikdârın ahz ü esîr idüb, ganâim ile avdet ve Brevenik nâhiyesinde konmuş iken, Çaçka ve Pojgacık ve ol havâlînin zâbiti olan Matyoşka nâm kapudân birkaç bin keferen ile guzâtı ta'kîb idüb, kondukları mahallde ale-l-gafle hüçûm sevdâsında idüğünden, guzât-ı mü'minîn agâh olduklarında düşman vürûduna tevakkuf itmeyüb, sür'at ile hareket ve düşmana karşı varub, üzerlerine serfen hamle ü hüçûmlarıyla düşman gürûhu münhezimen râh-ı karâra yüz tutub, yüz elli mikdârı katl ü i'dâm **(55a)** ve yetmiş mikdârı hayyen ahz olunub, guzât-ı muvahhidîn mansûren ve sâlimen ve ganimen avdet itdiler.

Gazâ-yı Ahâlî-yi Ostroşça

Diyâr-ı küffârda üç bin mikdârı Hırvat keferesi tecemmu' ve intihâ-yı ser-hadd-i Bosna'ya karîb Ostroşça Kal'ası ahâlîlerine şeb-hûn itmek kasdıyla bir gice ale-l-gafle kal'a-yı merkumeye karîb gelüb, kal'aya duhûle fırsat-cûyluk ile etrâfın geşt ü güzâr ve leyle-i muzlimede karavolcular agâh olmazdan maen getürdükleri nerd-bânları kal'a dîvârına dayayub, içerüden kapuyu açmak ve gürûh-ı keferen birden hüçûm itmek fikriyle melâin-i hâsirînden bir vâfir ser-dengeçti keferen ale-l-gafle içerüye girüb, kapu açmak sevdâsında iken meğer ol hînde tıflını emzirir bir hâtûn keyfiyet-i hiss idüb, der-hâl kal'a kapudânına haber virmeğe şitâb ider. Kapudân-ı merkum dahî bî-dâr bulunub, fi-l-hâl sadâ-yı tûfeng ile muhafızân-ı kal'ayı îkâz idüb, kal'aya giren küffârın ekseri ahz u katl olundukda, cümle muhafızân ü ahâlî cem' olub, süyûf ü sinân ve harbeler ile kal'a kapusundan hurûc ve buldukları keferenin vâfirini katl ü izâle ve bir mikdârını hayyen ahz ve birkaç nefer eşbehlerini vâlî-yi muhterem hazretlerine dil almak üzere irsâl eylediler.

Gazâ-yı Diğer Dil-âverân-ı Noviyân

Novi gazîleri seksen mikdârı dil-âverân ittifâk-ı derûn u bîrûn ile çeteye niyet **(55b)** ve bir gice Nehr-i Una'ya geçüb, düşman-ı dînin kal'a-yı merkumeden iki sâât mesâfede vâki' Karkoviçka nâm kal'aların vâroşunu alel-gafle basub, nice küffârı katl ve bir nicesini ahz ü esîr idüb, emvâl-i firâvânların iğtinam eylediler. Bu çetede Bahtiyar Ağa ve Kara Memmizâde Hüseyin Ağa şehîd oldular.

Vürûd-ı Emr-i Âli Berây-ı Tahazzüb-i Memâlik-i A'dâ

Bu esnâda bin yüz elli iki sâl-ı meymenet-makrûnu hûlul idüb, taraf-ı Devlet-i Aliyye-i ebed ittisâlden fermân-ı âli vürûd ve memâlik-i düşman nehb ü garet olunmak üzere vâlî-yi müşârün-ileyhe hitâben hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn şeref-sudûr ve vürûd bulmağla vâlî-yi sâhib-i tedbîr mîr-i miran ve ümerâ-yı zevi-l-ihtirâm ve kuzât efendiler ve ricâl-i ser-hadd umûr-dîdelerini ve sâir hüsn-i re'y ü tedbîre kadir â'yân ü ekâbir-i memleket medine-i Saray'a da'vet ve akd-i meclis-i meşveret idüb, bu husûsu ba'de-t-taharrî ve't tetebbu' ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile bu sûrete ifrâğ eylediler ki Kostaniçe ve Zirin ve Una ve Küpe beynlerinde vâki' dâr ü diyâr-ı küffâr bin doksan senesinden berü pâ-zede-i garet ile rahne-dâr olmayub, gereği gibi ma'mûr ve âbadan ve halkının İslâmiyâna husûmet ü adâveti gâyet ile şiddet üzere olmağla, tergim-i ünûfleri zımında ol cânibe akın ve ol semtleri nehb ü garete bezl-i nakdîne-i himmet olunmak ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile tercîh olunmağla, vâlî-yi memleket vezîr-i müşârün-ileyh **(56a)** yanında mevcûd cünûd-ı muvahhidîn ile medine-i Saray'dan hareket ü nehzât ü tayy-ı merâhil iderek, medine-i merkumeden kırk sekiz sâât mesâfede aksâ-yı ser-hadd-ı Bosna'da vâki' Novi Kal'ası sahrâsına bi's-saâdet ve'l iclâl nüzûl ve darb-ı evtâd-ı hıyâm buyurdılar. Ve Nehr-i Una üzerinde cîsr binâ olunub, karşı geçildi ve mahall-i mezbûrdan takrîben iki buçuk sâât mesâfede vâki'

düşman-ı dîne tâbî' Zirin nâm kal'a muhasarasına tahrîk-i ikdâm ikdâm²³² olundu. Cünûd-ı muvahhidînin lâübâli cünbüş ü hareketleri küffâr-ı hâk-sâra bâis-i vehm ü havf olub, ol havâlîde vâki' Bedle ve Goriçe Kal'alarında bulunan küffâr bîm-cân ile firâr ve dâr ü diyâr-ı nekbet-âsârları içerülerine girizân olub, kıla'-yı merkume bilâ-zahmet zabt olunub, içlerine kifâyet mikdârı muhâfazacı ta'yîn olundu.

Tahazzüb-i Diyâr-ı Küffâr

Ba'dehu hazâ memâlik-i küffârı garet ü yağma içün gürûh gürûh asker ta'yîn ve irsâl olunub, anlar dahî fevc-â-fevc hareket ve memâlik-i küffâra seyl-i revân mânendi akınlar idüp, Kostaniçe ve Novodul ve sâir Nehr-i Küpe'ye varınca ol havâlîde vâki' dâr ü diyâr-ı küffârı nehb ü garet ve küffâr ile bi-d-defât cegler idüb, Lillâh'il-hamd herhalde galib ve mansûr ve muzaffer ganâim-i bî-şümâr ile vâlî-yi muhterem cânibine avdet ve ordû-gâh-ı İslâm'a emn ü selâmet ve kemâl-i meserret ile mülâkat eylediler. Ânifen zikri **(56b)** mürûr iden Zirin Kal'ası tob u humbara ile gereği gibi tazyîk ve hâric ü dahîl-i kal'ada vâki' büyût cümle tahrîk ü tahazzüb olunub, kal'anın dahî burc u bârûları rahne-dâr olub, eğerçi fethi kuvvet-i karîbeye gelmiş idi. Velâkin kal'a-yı merkume Kostaniçe ve Gozdansfi nâm iki kal'a-yı metîne meyânında vâki' olduğundan kıla-yı merkume elde olmadıkça Zirin Kal'asının muhâfazası emr-i asîr belki hayyiz-i tasavvurdan baîd bir ma'nâ olduğuna binâen ricâl-i ser-haddîn sevk ve ifâdeleriyle min ba'd telef-i nüfûs ve abese iştilal revâ görülmeyüb, kal'a-yı merkume muhasarasından keff-i yed olunub, Novi Kal'ası sahrâsına avdet olundu. Mahall-i mezbûrda bir iki gûn âram ü tevakkufdan sonra hareket ü nühuzet ve Ma'den-i Atîk tarafına azîmet olunub, saâdet ü iclâl birle Tumna nâm mahalde nüzûl ü darb-ı evtâd-ı hıyâm buyuruldu.

²³² These words are written twice in the original text.

Vürûd-ı Leşker-i Tatar

Menzil-i mezbûrda Tatar-ı sabâ-reftâr askeri gelüb, ordû-gâh-ı İslâm'a mülâkat ü merâsim-i mu'tâde-i kudûm icrâ olunduktan sonra rüesâ-yı asker ve ricâl-i ser-hadd ve sâir erbâb-ı meşveret ile encümen-i meşveret pîrâste kılınub, ihyâ-yı şurût-ı müzâkere ve idâre-i akdâh-ı muhâvere encâmında ittifâk-ı ârâ-yı umûm ile ser-hadd-ı mansûre ricâlinden ve sâir Bosna ahâlîleri dil-âverlerinden altı bin mikdârı **(57a)** asker intihâb ü imtiyâz olunub, vâli-yi müşârün-ileyhin kethüdâları Yakub Ağa üzerlerine başbuğ nasb ü ta'yîn ve leşker-i Tatar dahî mâiyyetlerine zamm ü ilhâk olunub, bu vecîh üzere ihtîşâd ile bir cünd-i zafer-mev'ûd olduklarından sonra Nehr-i Una'nın berü tarafında cânib-i şarkıyyesinde vâki' Kinezova ve Dubiçe ve Yasnofça havâlî ü nevâhîlerin nehb ü garete me'mûr oldular. Cünd-i mezkûr dahî savb-ı me'mûrlarına azîm ü râhî ve nevâhî-i merkumeyi ta Nehr-i Una sâhiline varınca nehb ü garet ve tahrîk ü tahazzüb iderek, bî-nihâye esîr ve lâ-yuad-ı devâbb ü mevâşîni ve emvâl ü eşyâ-yı sâire alub, ganâim-i firâvân ile muğtenim oldular.

Ceng-i Asker Bâ-Tabur

Meğer ol esnâda düşman-ı dîn ol tarafda asker tertîb ve memâlik-i İslâmiyye'ye hüçûm u hasâret kasdıyla İslâbin Kal'ası nâm mahalde taburlanub hüçûma müteheyyi' olmuş iken, ez-ittifâk asker-i İslâm fecaât ü nâgehânî düşman leşkerine dûş olub, düşmanı gördüklerinde sevdâ-yı garetten keff-i yed ve guzât-ı şîr-dilân ittihâd-ı derûn u bîrûn ile tabur-ı menhûsa hüçûm ile bir hamle-i şîr-âne saldılar. Bâzâr-ı kâr-zâr germiyyet bulub, keşmekeş ile dâd ü sitâdda iken girüden Tatar-ı sabâ-reftâr askeri dahî imdâda yetişüb, şîr-âne savlet ile düşmana girişüb, tîr ü seyf-i sinân üşürdüler. Avn ü inâyet-i Cenâb-ı Hakk ile **(57b)** düşman askerinde âsar-ı hezîmet rû-nümâ-yı zuhûr olub, pâ-yı sebât u karârı karâra tebdîl ve nice küffârı katl ü i'dâm ve niceleri sebî ü esîr olub, bakıyyet'üs-süyûf girîzân ve Nehr-i Una'nın öte cânibine güzâre-i şataban oldular. Leşker-i makhûr-ı küffâr

bu hâl ile nehrin karşı yakasına güc ile cân atmışlar iken yine hırâş-ı cânıyla metânet gösterüb, cây-ı emn bulduk zammıyla taburların kurub arz-ı haşmete başladılar. Guzât-ı İslâm dahî Nehr-i Una sâhilini cüst ü cû iderken Lillâh'îl-hamd bir münâsib geçide muvaffak olub, fi-l-hâl ser-haddu ve Tatar Nehr-i Una'dan ubûr ile küffâr yakasına geçdiler. Tabur-ı küffâra hamle ü hücûm ile tazyîke başladılar. Düşman-ı dîn guzât-ı İslâm'a tâb-âver olamayacağını hiss ve fehm idüb, pây-ı karârı karâra tebdîl ve Sava tarafına girizân oldular. Asker-i İslâm akab-gîr olub, Nehr-i Sava'ya varınca kafâ-dar oldular. Küffârdan bî-hadd müşrikîn katl ü idâm ve niceleri esîr oldular. Tabur-ı menhûs gâilesi ber-taraf olunca guzât-ı İslâm ol havâlîyi nehb ü garete mübâderet ve Nehr-i Una sâhilinde vâkî' bilâd u karayı tahrîk ü tahazzüb ve emvâl ü eşyâ ve devâbb ü mevâşîlerin ahz ve ricâlin katl ü izâle ve nisvân ü sibyanın sebî ü esîr idüb, hadd ü hesâba gelmez ganâim ile mansûr ve muzaffer avdet ve Nehr-i Una'yı yine geçidden bu cânibe ubûr ve kemâl-i neşât ile vâlî-yi **(58a)** müşârün-ileyhe vâsıl ve ordû-gâh-ı İslâm'a mülâki oldular. El-hakk bu nevbet dahî düşman-ı dîne mislî sebkat itmemiş bir rahne virildi.

Azîmet-i Vâlî Bî-Cânib-i Travnik

Lillâh'îl-hamdü ve'l minneh memâlik-i küffâr murâd üzere nehb ü garet olunub, emr-i kerâmet-makrûn-ı pâd-şâhî nüfuz-ı mâ-hüve'l-merâm ile yerini buldu. Bundan böyle insirâf ve avdet ma'kul ü münâsib görölüb, mahall-i mezbûrdan hareket ve tayy-ı merâhil ve kat'-ı menâzil olunarak, makarr-ı hükûmet-i vülât olan Travnik şehrine nüzûl olundu. Ol hilâlde eyyâm-ı şitâ dahî hulûl itmekle yine sene-i âtiye içûn sefer mühimmâtı tedârikine bezl-i nakdîne-i gayret der-kâr oldu.

Vürûd-ı Fermân Berây-ı Azîmet-i Vâlî Bî-Cânib-i Belgrad

Eyyâm-ı şitâ bu vechile gâh tedârik-i mühimme ve gâh sene-i âtiyede iktizâ iden hareket ne yüzden ve ne semtden münâsib idüğünü taharrî ü

tetebbu' ve müzâkere ü mükâleme ve müşâvere ü muhâvere ile hulûl idüb, fasl-ı bahar-ı huçeste âsar-ı karîn-i hulûl ü duhûl ve vakt-i hareket karîb oldukda vâlî-yi memleket vezîr-i mükerrerem hazretleri Bosna askeriyle Sadr-ı a'zam, Ser-dâr-ı Ekrem hazretlerinin mâiyyetine ordû-yi hümâyûna gelmek üzere fermân-ı cihân-muta' şeref-sudûr ve vürûd itmekle vâlî-yi muhterem hazretleri ser-hadd-ı İslâm muhâfazası emr-i mühimmini tanzîm ve her mahal-i mahûf içün kifâyet mikdârı muhâfazacı tertîb ve sâir umûr-ı mehâmm-ı memleketi tanzîmden sonra, ol fasl-ı bahar-ı huçeste âsar-ı hulûl idince **(58b)** kendüleri hükûmet-gâhları olan Travnik şehrinden hareket ve saâdet ü iclâl birle Urahoviçe cûşü yaylakına gelüb, nüzûl ve darb-ı evtâd-ı hıyâm buyurub, mahall-i mezbûr asâkir-i İslâm'ın cemi'yetine münâsib ordû-gâh ta'yîn olundu.

Binâen aleyh medine-i Saray ve livâ-i Hersek ve livâ-ı İzvornik sâkinlerinden ve ol havâlîde vâkî' eyâlât erlerinden dirlikli ve dirliksiz harb ü darba kadir iş erleri ve mîr-i miran ve ser-dengeçti ağaları ve Saray mollası efendi ve kuzât efendiler ve kapudânlar vâlî-yi müşârün-ileyhin mâiyyetine ordû-gâha gelüb, ba'de-l-ihtişâd yaylak-ı merkumdan hareket ü nehzât ve cânib-i Belgrad-ı dâr-ül-cihâda azîmet buyurdılar. Tayy-ı merâhil ve kat'-ı menâzil iderek, kal'a-yı İzvornik yanından mürûr ve Böğürdelen kurbundan ubûr ile Belgrad'da esnâ-yı muhasarada Sadr-ı a'zam ve Ser-dâr-ı Ekrem hazretlerine vusûl birle ordû-yi hümâyûna mülâki oldular. Esnâ-yı tarîkde vâkî' enhârdan piyâdegânı geçürmek suhûleti içün medine-i Saray ahâlîleri hezârfenlerinden Muzafferzâde Abdullah Çelebi nâm sâhib-i hünerin isti'dâd-ı mâder-zâdı delâletiyile gönden îcâd eyledüğü cîsr-i musanna' ve nev-peydâ mukaddema tefrîk ü teczî birle vakt-i hâcet içün arabalara tahmîl ve sefere maen getürülmüş idi. Bu yolda Nehr-i Dirin üzerinde fi-l-hâl kurulub, cümle-i piyâdegân der-hâl cîsrdan mürûr itdiler.

(59a) Hareket-i Asker-i Diğer Berây-ı Tahazzüb-i Memâlik-i A'dâ

Ve yine taraf-ı âherde medine-i Saray'dan aşağı Travnik ve Akhisar ve Yayçe ve Banaluka ve Kojariçe ve Novi ve Bihke ve Ostroşça ve Ostroviçe-i Atîk ve sâir ol havâlîde bulunan dil-âverler ba'de-t-tahrîb ve'l ihtîşâd dâr ü diyâr-ı küffârı garet ü hasâret ile tahrîbe me'mûr olub, üzerlerine mîr-i mirandan Ali Paşazâde İbrahim Paşa ve Salih Paşazâde Mahmud Paşa başbuğ nasb ü ta'yîn olunub, asâkir-i me'mûre Bilan sahrâsında cem' ü ihtîşâd itdikden sonra rüesâ-yı asker ve ashâb-ı tedbîr akd-i encümen-i meşveret ve ne cânibe hareket evlâ ü enseb idüğünü taharrî ü tetebbu' ve fikr ü mülâhaza ü müşâvere ü muhâvere encâmında diyâr-ı Kotar semtleri vâfir zemândan berü cânib-i İslâmiyândan gavta-hâr-ı hasâret olmayub, gurûr ü nahvet ve adâvetleri zirve-i nihâyete irtika itmekle ittifâk-ı ârâ-yı cumhûr-ı ricâl ile ol semte azîmet karâr-dâde olmağla bir vakt-i meymenet-makrûnda sahrâ-yı Bilan'dan hareket ve diyâr-ı nekbet âsar-ı küffârdan Lika ve Udvinâ ve Vartça ve Kotar nâm memleketlere akın idüb, ta Vartça'ye varınca Kotar memleketini garet ü tahazzüb ü hasâret itdiler. Ve nice def'a gurûh gurûh müşrikîn ile germiyyetlü harb ü kıtal v'Allah'ül-hamd küffâr-ı hâk-sâr her mahalde makhûr u müdemmer olub, eğerçi bu cenglerde cânib-i İslâmiyândan vâfir kimesneler şerbet-i şîrîn-güvâr-ı **(59b)** şehâdeti nûş ve niceleri mecrûh oldular. Velâkin taraf-ı küffârdan bî-şümâr-ı küffâr endâhte-i hakk-ı helâk ve râh-ı nîrâne râhî oldular. Bu vecîh üzere asker-i İslâm ganâim ile mâl-â-mâl mansûr u muzaffer kemâl-i sürûr ü neşât ile vatanlarına ric'at ü avdet itdiler. Bu haber-i meserret-eser asker-i İslâm Belgrad muhasarasıyla meşgul iken ordû-yı hümâyûna vürûd idüb, cumhûr-i mü'minîne bâis-i neşât oldu. Ve haber ile gelan dil-âverlere Ser-dâr-ı Ekrem cânibinden ve vâlî-yi muhterem tarafından dahî hil'atler ilbâs olunub, atıyyeler ile dil-şâd oldular.

Keyfiyyet-i Vâlî Bâ-Ahâlî

Vâlî-yi muhterem vezîr-i celîl-ül-himem hazretleri cümle ahâlî-i memlekete ve bâ-husûs Bosna ser-haddı ricâl-i umûr-dîdelerine izhâr-ı rağbet ve mezîd-i

muhabbetden nâşî umûr-ı ceng meşveretlerine idhâl ve re'y-i tedbîr-i sevâb-dîdelerini tahsîn ü âferin ile nevâziş-hâtırları rüsûmuna riâyet ve muâmele-i cemîle birle cümlelerin kulûbun kendüye rabt itmiş idi. Hattâ zuamâdan olub Bosna'nın kadîmi Uçakzâdelerinden Saray kazâsında sâkin Mehmed Paşazâde Mehmed Beğ'i evvel-emirde istishâb idüb, ikrâm ü iltifâtlar ile kendüye bend ve mahrem ve nedîm-i hiss idüb, vâlî-yi müşârün-ileyh eyâletde oldukça mir-i mûmâ-ileyh mâiyyetinden bir ân münfekk olmadı.

Mükâfat-ı Hidmet-i Gâziyân ez-Cânib-i Sadr-ı a'zam ve Ser-dâr-ı (60a) Ekrem Mehmed Paşa Dâme Bi-l-birri Zikrihu

Bu esnâda kirâren ve mirâren evsâf-ı mezkûr Mehmed Kapudân'a Uziçe fethinde ve muhâfazasında ve müteaddid cenglerde sebkat iden hidemât-ı mebrûresi mukabelesinde bâlâda işâret olunduğu üzere Semendire pâyesiyile mîr-i miranlık rütbesi inâyet olunub, kadr-i terfî' ve beyn-en-nâs Gazî Mehmed Paşa nâmıyla şöhret-şîâr olmuş idi. Bu def'a ordû-yi hümâyûnda Sadr-ı a'zam Ser-dâr-ı Ekrem cânibinden tevkir ile mükâfat murâd olunub, İzvornik Sancağı kendüye tevcîh ü inâyet ve dûş-i ıftihârına hil'at-ı fâhire iksâ' olundu. Altı ay mikdâr zemân mutasarrıf olub, azl-i vâlî takrîbiyle ol dahî azl olundu. Yayçe Kapudân'ı Mehmed Beğ dahî Ostroviçe-i Atîk cenginde bulunub, dil-âverliğı ve hidemât-ı mebrûresi cümlelerin meşhûdu ve vâlî-yi müşârün-ileyh cenâblarının dahî ma'lûmu olmuş idi. Binâen aleyh mîr-i miranlık arz u müsâade-i âliyye-i husrevânî erzânı buyurulub, Banaluka muhâfazasına ta'yîn olunub, hidmet-i muhâfazada der-kâr ve sa'y ü ikdâm olundu. Yine bu sefer-i meymenet-makrûn esnâsında medine-i Saray'dan ve havâlîsinden Der-gâh-ı Âli Yeniçeriyânından yüz nefer mikdârı ser-dengeçti ağaları tahrîr olunub, bayraklar virilmiş idi.

Bâlâda zikr olunduğu üzere düşman-ı dînin Leşniçe'yi garet itdüğü esnâda birkaç ağa beş yüz mikdârı **(60b)** neferâtıyla İzvornik Kal'ası muhâfazasına me'mûr olmuşlar idi. Bâkîleri ibtidâ-i hareketden vakt-i sulh ve salâh-ı müsâlemet-i irtisâma gelince vâlî-yi müşârün-ileyhin mâiyyetiyle hidemât-ı

seferiyede bil-cümle cenglerde mevcûd bulunub, bu esnâda kanûn-ı kadîm üzere ber-vech-i tekaüd, ağalara kırkar akçe yevmiye, alemdarlara yigirmişer akçe ve neferâta yedişer akçe ulûfe tevcîhe inâyet ile mekârim-i pâd-şâhîden cümleye mükâfat buyuruldu. Bu hilâlde irâde-i âliyye-i İlâhiye taallûkuyla kal'a-yı Belgrad dar-ül-cihâdın fethi müyesser ve in'ikad-ı sulh ve salâh-ı müsâlemet-i irtisâm dahî müyesser olub, temessükâtı mübâdele olundukda Bosna askerine izin virilüb, vâlî-yi müşârün-ileyh eyâlet askeriyle Bosna'ya avdet eyledi temme.

(61a) Hâtîme der-Beyân-ı Keyfiyyet-i Eyâlet ve Ahâlî-i Memleket

Eyâlet-i Bosna memâlik-i mahrûse-i İslâmiye'nin ol cânibden sedd-i sedîdi makamında ve Rumeli taraflarının kilidi mesabesinde olub, eğerçi dairesinin vüs'at cihetiyle mesâfesi kasiret'ül-mesâhadır. Maahazâ Mısır ve Şam gibi iklim-i örfî dahî tesmiye olunsa câizdir. Ayyûka ser çekmiş cibâinden her biri bir düşman gözüne dikendir ve memleket-i merkuma dâr ü diyâr-ı küffâra kurb u ittisâl cihetiyle Nemçe ve Macar ve Sırp ve tavâif-i Hırvat ve Venedik müsüllü hud'a-kâr kavî'ül-iktidâr tob ü tüfeng erbâbı âteş-bâr kesîr-ül-efrâd şedîd-ül-etvâr ceng-âver hîle-sâz düşmanlar ile ve bunların emsâli hıyânet-mu'tâd-ı isyân itiyâd sitîz-pîşe sekene-i cibâl kabâil-i akvâm-ı usât-ı huşûnet-nihâd ile dâiren-mâdâr muhat olmağla husemâ-yı bed-endîşeleri dâima fırsata dîde-dûz ve isâl-i mazarrata bahâne-cûlardır. Velâkin Bosna memleketi ahâlîsinden beledî ve rustâyî ekseri tûvâna ü bahâdır ü şecî' ü gayur ve şîr-dil ü cesur hamiyet-pîşe-i ceng-cû ü perhâş endîşelerdir. Bir taraftan düşman zuhûr eylese bilâ-özür ve bahâne birbirlerinin imdâd u iânetine serîan müsaraât iderler. Ve eğerçi ekseriya bi-t-tab' sâde-dillerdir velâkin düşman ile husûmetde şedîd ve anîdler ve harb ü darbda kavî'ül-kalblerdir. Evvel-ül-emirde itaâtde ve emrine imtisâlde ağnâm-ı nijâdlerdir. Bagy ü isyân **(61b)** ârîni ve şekavet ve kat'-i tarîk bed-nâmını irtikâb itmezler. Dîn-i mübîn uğruna ve Pâd-şâh-ı İslâm yoluna kemâl-i muhabbet ve hevâhiş ile fedâ olmak ve baş ve cân virmek Bosna diyârı halkına ebâ-en-cedd sebep-i iftihâr ve vesile-i

mübâhâtdır. Ve pederden evlâda vasiyet ile intikal iden halâtdır. Diyâr-ı merkume ahâlîsinin ekseri ve bâ-husûs ser-haddlerde vâki' ricâl-i harbin zâbitân ü kapudânan ve neferât gazîleri rükûb ü nüzûl suhûleti ve meşiy ü seyrde sür'at imkânı içûn dar ve kısa libâs lar giyüb, dûşlerine kurt ve kaplan postu ve kartal kanadı başlarında kurt tâkiyyelü ta'bîr olunur kalpaklar ve çelenkler ve kuş kanadına gümüş kaplu fakla tesmiye olunur kebîr çelenkler atlarının zîn-pûşları kurt ve ayı postları ve garîb'ül-tavr kesmeleri silah ve bisâtları seyf ü sinân ve balta ü harbe ü derâz kâme şış ü paluş ü piştov ve uzun tüfengdir. Ve fârisleri çâbük-süvâr ve piyâdeleri ser'ül-hareke ve tîz-reftârlardır. Bu tavr u tarz ve hiye ü ziyî ile Rüstem ve Kahraman mânendi cesaret ile nümâyışlü ve düşman gözünde katı celâdetlü ve muhabbetlü görünürler.

Fi-l-vâki' bundan esbak vuku' bulan feterâtda üç dört sene müddetinde vâlî-yi memleket ve molla ü kuzât ü eimme ü hutebâ ü meşâyih ü müfti efendiler ve mîr-i miran ve miran-ı âlay ve zuamâ ve erbâb-ı tîmâr ve Dergâh-ı Âlî Yeniçeriyân ser-dengeçti ağaları ve neferâtı ve ser-hadd-ı mansûre-i Bosna'da **(62a)** vâki' yetmiş iki aded kal'a ve palanka muhafızları olan agavât ü kapudânan ve bil-cümle zâbitân ü neferât ve Elviye-i Erbaa ahâlîlerinden nefîr-i âmm nâmına olan ricâl-i harb dil-âverleri ve sulehâ ve zümre-i dervîşânı hattâ nisvân ü sıbyânları dahî gazâ ü cihâda niyet ü azîmet ve sıdk-ı hulûs ve ittihâd-ı derûn u bîrûn ile düşman-ı dîn ile müteakiben pey-der-pey ve lâ-yenkati' müdâfaa ü mukatele ü muharebe ve mücâhede ve âkın ve çeteler ile diyâr-ı küffârı tahazzüb ile vücûda getürdükleri hidemât-ı mebrûrelerini tahrîr ü tafsîle havsala-ı muhtasar-ı güncâyış-pezîr olmağla bu mikdâr ile iktifâ olundu.

Beyân-ı Me'hûz-ı Vâkiât

Vekayi'-i merkume ol taraftan tahrîr ve vürûd iden ba'zı kaimeler müfâdından ve Bosna'nın okur yazar erbâb-ı rüşd ü ma'rifet ve ashâb-ı istiftâsından niceler vâlî-yi celîl-üş-şân-ı müşârün-ileyhin mâiyyetiyle ve gâh

anlardan müfârakat ile cenglerde ve muhasara ü muharebe ve âkın ve çetelerde mevcûd bulunub, bi-l-müşâhede muâyene itdikleri vekayî keyfiyyâtını tâziyâne-i tab' heves-i ferma sevkiyle tesvîd ve anlardan ahz ile zümre-i kuzâtdan Salta kazâsından munfasıl olub, Bosneviyy'ül-asl Noviyy'ül-müvellid Ömer Efendi sâhib-i muarrifin tahrîrât-ı merkumeyi cem' ve derc itdüğü mecmûa-yı garîbe-i camiat'ün-nâdiresine tab'ün-nüşa İbrahim El-Hakîr zafer-yâb oldukda keyfiyyet-i vekayî' ol gazavâtda mevcûd **(62b)** bulunan nice nice sikadan dahî kirâren ve mirâren istifsâr ü istişhâd ve ba'de-t-tasdîk ve'l tahkîk ba'zı rivâyât-ı sahîheleri dahî zamm'ül-hakkıyla ahvâl-i selef halefe ilm-i hâl ve duâ'-yı hayr ile zikr ü yâda vesile-i tezkâr-ı yadigâr olmak me'mûliyle, işbu mecellede cem' ve derc ve fevâidini ta'mîm içün kalem-i nev-hatt-ı fenn-i tabâat ile nüshaları tevfir olundu. Temett'ül-mecelle bi-avni-l-melik'ül-müteâl.

Fî gurre şehr-i Muharrem'ül-Harâmü's-sene erbaa ve hamsîn ve mie ve elf min Hicret'ün-Nebeviyye alâ-sâhibha ekmel'üt-tahiyye.

BIBLIOGRAPHY

1- Archival Documents

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA, C.DH / 13778; 15568.

BOA, C.HR / 4521; 4828.

BOA, C.AS / 12642; 28621; 30439; 42770; 52387; 54586.

BOA, C.BH / 11123.

BOA, HAT / 58453.

Nâme Defteri, 7, p. 455

BOA, AE.SMHD.I / 15741.

BOA, AE.SAMD.II / 1491.

BOA, AE.SAMD.III / 3772; 10778.

BOA, AE.SMHD.I /1881; 2075.

BOA, MD, 114, 1-2.

BOA, MD, 115, 194.

BOA, MD, 142, 81-85; 86; 87; 105; 106; 107; 129; 130; 291.

BOA, MD, 143; 150; 151; 152.

BOA, MD, 145, 199.

2- Published Archival Sources and Primary Sources

Abdi Tarihi, edited by Faik Reşit Unat, TTK, Ankara, 1999.

Kurtoğlu, Fevzi, "1736-1737 Seferine İştirak Eden Bir Türk Denizcisinin Hatıraları" *Deniz mecmuası* sayı 335, İstanbul, 1935.

Mehmed Efendi, Subhi, *Subhi Tarihi*, edited by Mesut Aydınar, Kitabevi, İstanbul, 2007.

Musaffa Mehmed Efendi, *Kit'â-min-Tarih-i Sultan Mahmud-ı Evvel*, edited by Melek Çoruhlu, M.S.Ü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, M.A Thesis, unpublished, İstanbul, 2005.

Nevres, Abdürrezzak, *Tarihçe-i Nevres*, edited by Hüseyin Akkaya, Kitabevi, İstanbul 2004.

Ömer Bosnavi, *Ahvâl-i Gazavât Der Diyâr-ı Bosna*, Müteferrika Tabı, İstanbul, 1741-(1154).

_____ *Bosna Savaşları (Ahvâl-i Gazavat Der Diyar-ı Bosna)*, edited by Mehmet Açıkgözoğlu, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1977.

_____ *Bosna Tarihi (Tarih-i Bosna der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa)*, edited by Kamil Su, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1979.

_____ *Die Kriege in Bosnien in den Feldzügen 1737, 1738, 1739*, translated by Johann Nepomuk Dubsy, Wien, 1789.

_____ *History of the War in Bosnia During the Years 1737-38 and 39*, translated by Charles Fraser, J. Murray, London, 1830.

_____ *Odbrana Bosne 1736-1739: Dvije bosanske kronike*, translated by Fehim Nametak and Lamija Hadžiosmanović, Zenica: Islamska pedagoška akademija, 1994.

_____ *Relation de la dernière guerre entre les allemands et les turcs*, translated by Cardone, Selanik, 1743.

Sarı Mehmed Paşa, Defterdar, *Zübde-i Vekayiât*, edited by Abdülkadir Özcan, TTK, Ankara, 1995.

Süleyman Efendi, Şemdânizâde Fındıklılı, *Mür'it-Tevarih*, edited by M. Münir Aktepe, İstanbul, 1976.

3- Secondary Literature

Aksan, Virginia H., *Ottoman Wars 1700-1870*, Pearson Education Limited, Great Britain, 2007.

Angeli, M.E. von, "Der Krieg mit der Pforte 1736-1739", *Mitteilungen des K.K.Kriegs-Archivs*, Wien, 1881, pp 298-306.

Ayverdi, Samiha, *Türk Rus Münasebetleri ve Muharebeleri*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1970.

Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, translated by Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2000.

Cassels, Lavender, *The Struggle for Ottoman Empire 1717-1740*, Camelot Press, London, 1966.

Danış, İlhami, *1736-1739 savaşlarında Karadeniz'de Osmanlı donanması*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, M.A Thesis, unpublished, İstanbul, 2007.

Danışmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Kronolojisi*, vol. IV, İstanbul, 1972.

Erbakan, Cevat, *1736-1739 Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşları*, Askeri Matbaa, İstanbul, 1938.

Ertas, Mehmet Yaşar, *Sultanın Ordusu (Mora Fethi Örneği)*, Yeditepe, İstanbul, 2007.

Feridun, Dukakinzade, *1736-1739 Türk- Avusturya- Rus seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul, 1928.

_____ *1714:1718 Türk-Avusturya-Venedik Seferi*, İstanbul Askeri Matbaa, İstanbul, 1932.

Güngörürler, Selim, *The 1736-1739 War with Russia and Austria: A study in diplomacy and changing perceptions of the Ottoman Empire*, B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, M.A Thesis, unpublished, İstanbul, 2011.

Hickok, Michael Robert, *Ottoman Military Administration in Eighteenth-Century Bosnia*, Leiden, Brill, 1997.

İnalçık, Halil, "Osmanlı-Rus İlişkileri 1492-1700", *Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992*, TTK, Ankara, 1999.

_____ "Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700", *Studies in Ottoman Social and Economic History*, Variorum Reprints, London, 1985, p. 303.

_____ "The origins of the Ottoman-Russian Rivalry and the Don-Volga Canal, 1569" *Les Annales de l'Université d'Ankara*, I (1947), pp 47-106.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, translated by Nilüfer Epçeli, vol. IV, Yeditepe, İstanbul, 2009.

Karagöz, Hakan, *1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması*, S.D.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ph. D Thesis, İstanbul, 2008.

Keralio, M. de, *Histoire de la guerre des Russes et des impériaux contre les Turcs*, vol. I-II, Paris, 1790.

Kurat, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya*, TTK, Ankara, 1990.

_____ *Prut Seferi ve Barışı 1123 (1711)*, TTK, Ankara, 1953.

_____ *Rusya Tarihi*, TTK, Ankara, 1948.

Olson, Robert W., *The Siege of Mosul and Ottoman-Persian Relations 1718-1743*, Indiana University, USA, 1975.

Orhan M. Çolak, *Arşiv belgeleri ışığı altında Sadrazam Hekimoğlu Ali paşa'nın hayatı, icraatı ve hayratı*, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, M.A Thesis, unpublished, İstanbul, 1997.

Ortaylı, İlber, " XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri ", *Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992*, Ankara, 12-14 Aralık 1992, TTK, Ankara, 1999, p. 130.

Öz, Mehmet, *Osmanlı'da "Çözülme" ve Gelenekçi Yorumcuları*, Dergâh, İstanbul, 2005.

Parvev, Ivan, *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrade 1683-1739*, New York: Columbia University Press, 1995.

Roider, Karl A., *The Reluctant Ally: Austria's Policy in the Austro-Turkish War, 1737-1739*, Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1972.

_____ *Austria's Eastern Question 1700-1790*, Princeton University Press, New Jersey, 1982.

Sertoğlu, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, vol. V, TTK, Ankara, 2011.

Shay, M.L., *The Ottoman Empire From 1720 to 1734*, Greenwood Press, USA, 1978.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, vols. II-IV/I, TTK, Ankara 1995.

Üstün, Cevat, *1683 Viyana Seferi*, TTK, Ankara, 2010.

Von Hammer, Joseph, *Büyük Osmanlı Tarihi*, translated by Vecdi Bürün, vol. VII, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1992.

Wills, Rebecca, *The Jacobites and Russia, 1715-1750*, Tuckwell Press Ltd, East Linton, Scotland, 2002.

Yıldız, Hakan, *Haydi Osmanlı Sefere- Prut Seferi'nde Organizasyon ve Lojistik*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

Zinkesien, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, translated by Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011.

4. Articles

Aktepe, M. Münir, "Mahmud I", İ.A, vol. VII, Eskişehir, 2001.

Emecen, Feridun, "Bosna Eyaleti", DİA, vol. VI, İstanbul, 1992.

J. Krçsarık, "Bosna-Hersek (tarih)", İ.A, vol. II, Eskişehir, 2001.

5. Dictionaries

Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2013.

Şemseddin Sâmi, *Kamusu'l-A'lam*, Tarih coğrafya lügatini ve tabir-i essahla kaffe-i esma-i hassa-yı camidir, vol. VI, İstanbul, Mihran Matbaası, 1889-1899.

APPENDIX A: C.AS / 42770

Sâbikan sadr-ı a`zam olup hâlâ Bosna muhâfızı olan vezîr Ali Paşa'ya ve bu husûs için mübâsir ta'yîn olunan () -zîde mecduhû-'ya hüküm ki,

İntihâ-yı hudûd-ı serhadd-i mansûremden olan Bosna eyâletinde iktizâ eden kılâ` ve palanka muhâfazalarında evvel-i bahârdan vakt-i şitâ hulûluna dek hidemât-ı muhâfazada olmak üzere sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, ma`rifetinle eyâlet-i mezbûreden bundan mukaddemce tahrîri fermân olan beş bin nefer piyâde levendâtından mâ`adâ bu def'a dahi ma`rifetinle eyâlet-i mezbûreden iki bin nefer piyâde levendât tahrîr ettirilmeği irâde-i aliyyeme ta'alluk etmekle sâbıkına kıyâs ile beher neferine beşer gurus bahşîş ve evâ'il-i rûz-ı Hızır olan yüz elli bir senesi Saferi guresinden itibâr olunmak üzere altışar aylık ulûfe ve ondalık ve peşîn üçer aylık ta'ayyüşleri bahâları elli iki bin gurus etmekle meblağ-ı mezbûr Hazîne-i âmire'mden ber-vech-i nakd verilip der-i devlet-medârımdan mübâsir ta'yîn olunan () -zîde mecduhû- yediyle irsâl olunmağla inşâllahu te'âlâ mahsûben bi's-selâm varıp dâhil oldukda kat'an te'hîr ve tevakkuf eylemeyip eyâlet-i mezbûreden ma`rifetinle iki bin nefer tüfenk-endâz ve ma'reke-pervâz şecî ve bahâdır piyâde levendât tahrîr ve beher neferine sâbıkı üzere beşer gurus bahşîş ve yüz elli bir senesi Saferi guresinden itibâr olunmak şartıyla altışar aylık ulûfe ve zâbitân ondalıkları ve üçer aylık zahîre bahâları zâbitleri ma`rifetleriyle tamâmen verdirip bir gün evvel tekâmîl ve tahrîr ve eyâlet-i mezbûreden iktizâ eden kılâ` ve palankalar muhâfazalarında evâ'il-i bahârdan vakt-i şitâ hulûluna değin hidemât-ı muhâfazada i`mâl ve istihdâm eylemekde dikkat ve ihtimâm eylesin ve sen ki mübâsir-i mûmâ-ileyhsin, inşâllahu te'âlâ selâmet birle varıp dâhil olduğunda levendât-ı mezbûrun bahşîş ve ulûfe ve zâbitân ondalıkları ve zahîre bahâları için yedine verilen meblağ-ı mezbûru getirip tamâmen vezîr-i müşârun-ileyhe teslîm ve makbûzu olduğunu müş'ir vezîr-i müşârun-ileyhin tarafından ilâm alıp ve levendât-ı mezbûrun tahrîr ve tekâmîl olduğunu müş'ir hüccet-i şer'iyye ettirdip Hazîne-i âmirem defterlerine kayd

Dersa`âdetime avdet ve ric`at etmekde bezl-i makdûr ve sa`y-i nâ-mahsûr
eylemen bâbında fermân-ı âlîşân sâdır olmuştur.

Muhâsebe-i L [evvel]

Fî 24 L. sene 1150

APPENDIX B: C.BH / 11123

Sâbikan sadr-ı a`zam olup hâlâ Bosna vâlisi olan vezîr Ali Paşa'ya ve Astâr-ı Eflak ve Srebreniçe ve Öziçe ve Sokol ve () ve () kâdîlarına ve Ordu-yı hümâyûnda mübâşir ta'yîn olunan () -zîde mecduhû-'ya ve ağavât ve zâbitân ve a'yân-ı vilâyet iş erlerine hüküm ki,

İnşâllahu te'âlâ nehr-i Sava'ya zafer müyesser oldukda nehr-i mezbûrdan lüzûmu olan mahalle irsâle ve tesyîr veyâhûd karadan arabalar ile iktizâ eden mahalle nakil ve tahrîr ettirmek için sinîn-i sâbıkada inşâ olduğu üzere Bosna tarafında arabalarıyla ma'an müceddeden elli kıt'a kara tonbazları inşâ ettirilmesi tertîb ve fermân olup ve Hazîne-i âmirem defterleri kuyûdâtı tetebbu' ve istikrâ olundukda mukaddemâ yirmi dört ve yirmi sekiz târîhlerinde ol taraflarda yaptırılan tonbazlar Srebreniçe kazâsında vâki' Viran nâm mahalde inşâ ve keresteleriyle sâir lâzimeleri Srebreniçe ve Astâr-ı Eflak ve Öziçe ve Sokol vesâir ol havâlîde vâki' kazâlardan tedârik olduğu mukayyed olduğuna binâen bu tonbazların kereste vesâir lâzimeleri dahi zikr olunan kazâlardan tedârik ve mübâya'a olunması fermânım olup ve kereste ve lâzime-i sâire bahâları ve amele icârâtı için şimdilik ale'l-hesâb iki bin beş yüz guruş dahi verilmeğın imdi sen ki mübâşir-i mûmâ-ileyhsin, işbu emr-i âlîşânım ile icâleten Bosna'ya varıp Bosna vâlisi vezîrim müşârun-ileyh ile mülâkât ve ânın ma'rifetiyle erbâb-ı vukûfdan istifsâr ederek ol emirde ol mikdâr tonbazlara iktizâ eden ecnâs kereste ve mesâmîr ve lâzime-i sâireyi mârru'z-zikr kazâlardan vesâir bulunan yerlerden tedârik ve mebâliğ ve lüzûmu mertebede amelesin dahi ihzâr eyledikten sonra sinîn-i sâbıkaya kıyâsen mârru'z-zikr Viran nâm mahalde mi yoksa âhar mahalde mi inşâları münâsibdir, her ne mahalde inşâlarına mübâşeret olunması münâsib ise derakab o mahalde tonbazların inşâlarına mübâşeret eyleyip her birisi kemâl mertebe metîn ve müstahkem ve döşeme vesâir mühimmâtları ve arabaları mükemmel ve tâm olmak şartıyla bir gün akdem inşâ ve tekâmîl eyledikten sonra nehr-i Sava ile savb-ı maksûda [page: 2] isâle olunur ise arabaları

yürütölüp () derûnlarına tahmîl ve eđer karadan nakli iktizâ eder ise arabaları üzerlerine bindirilip tesyîr olunmak için bi'l-cümle araba vesâir mühimmâtlarıyla nehr-i mezbûra karîb mahalde hıfz ve âmâde eyleyip ba`dehû ne vechile fermânım olur ise mûcebiyle amel ve hareket ve kereste vesâir lâzime bahâları ve amele icârâtı için her kaç akçe sarf eder isen vezîr-i müşârun-ileyhin re'ý ve ma`rifeti inzimâmıyla ale'l-infirâd defter edip bu emr-i mühimme bir gün akdem temşiyet ve hitâm vermeğe bezl vus' u kudret eylesin ve sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, zikr olunan tonbazların müsta`cilen inşâ ve tekmîlleri senden matlûb olmağla gerek kereste ve mesâmîr vesâir lâzimelerinin ve gerek amelesinin tedârik ve ihzârına ve bir gün evvel cümlesinin inşâ ve tekmîllerine ve masârifinin sıhhati üzere defter olunmasına bezl-i cell-i himmet ve sarf-ı küll-i miknet eylesin ve siz ki kâdîlar ve ağavât ve zâbitân ve a'yân-ı vilâyet iş erlerisiz, kazâlarınızdan tedâriki iktizâ eden ecnâs-ı kereste ve mesâmîr ve amele ve levâzım-ı sâirenin tedârik ve tehiyyesinde siz dahi gereği gibi ihtimâm edip mûceb-i avk ve te'hîr olur vaz' ve hâletden mücânebet-i tâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Muhâsebe-i L [evvel]

Fî 4 S. sene 1151

APPENDIX C: BOA, MD, 142

546/105

Sâbıkan vezîr-i a'zam olup hâlâ Bosna vâlisı olan vezîr Ali Paşa'ya ve İzvornik ve Kilis sancakları mutasarrıfı olup başbuğ ta'yîn olunan Ebubekir Paşa'ya ve Dergâh-ı mu'allâm kapıcıbaşlarından Devlet-i aliyye'de hâlâ başbâkî kulu olup Bosna'dan asker ihrâcına me'mûr kılınan Ali -dâme mecduhû-'ya ve eyâlet-i Bosna'da vâkî kılâ kapudânlarına vesâir zâbitânlarına hüküm ki,

Devlet-i aliyye-i ebediyyü'l-istimrârım ile bundan akdem mün'akid olan sulh-ı mü'ebbedi naks ve ihkâr eden Moskov keferesi üzerlerine verilen fetvâ-yı şerîfe mücebince müsta'înen billahi'l-müte'âl işbu sâl-ı meymenet-iştimâlde sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum mukarrer olup düstûr-ı ekrem ve mu'azzam müşîr-i efham ve muhterem nizâmü'l-âlem nâzım-ı menâzımü'l-ümem hâlâ vezîr-i a'zam-ı sûtûde-şiyem ve sadr-ı efham-ı sadakât-âlemim olan Mehmed Paşa -edâmallahu te'âlâ iclâlehû ve zâ'afe bi'l-izzi ve't-temkîn iktidârehû ve ikbâlehû- livâ-i nusret-ihtivâ-i Rasûl-i kibriyâ aleyhi ezkiye't-tehayâ ile nehr-i Tuna sevâhilinde kışlamak üzere olmağla tertîb-i ecnâd-ı zafer-î'tiyâd ve î'dâd-ı mühimmât-ı gazâ ve cihâda sıdk u sedâd ve ihlâs-ı fu'âd üzere şimdiden şurû' ve mübâderet olunup lâkin vesâir Rumeli serhadleri dilâverlerinin öteden beri vâkî olan seferlerde izhâr-ı gayret ve hamiyet ve ibrâz-ı me'ser-i mübârezet ile şecâ'at ve celâdetleri meşhûd-ı dîde-i âfâk ve uğûr-ı dîn u devlet sebât-ı kadem birle cünbiş-i dilîrâneleri karîn-i sübût-ı ittifâk olup Devlet-i aliyye-i sermediyü'l-istikrârımın şâyeste-i îtimâd ve bâyeste-i îtidâd-ı asâkir-i zafer-mu'tâdından olduğundan başka tevkîr-i asâkir ve teksîr-i leşker ile tekmi'l-i nâmûs-ı dîn u devlet ehemmi umûr-ı saltanatımdan olup esfâr-ı sâlifede Bosna ve Niş ve Vidin [page: 106] kılâ'ı neferât ve zâbitânı dahi beher on neferden beynlerinde bir nefer suvârî techîz ve fermân olunan mahalle irsâl edegeldikleri mesbûk bi'l-misl olmak

hasebiyle bu sene-i amîmetü'l-meymenede dahi zikr olunan kılâ' muhafazalarında olan neferâtdan kadîmi üzere cenk ve harbe kâdir ve tuvânâ ve bahâdır suvârî tertîb ve techîzlerine irâde-i aliyye-i pâdişâhânem ta'alluk edip lâkin merhameten kendülere suhûlet dahi derkâr olması murâd-ı hümâyûnum olmağla her yirmi neferde kendüleri bir nefer cenk-âver suvârî techîz ve levâzımını görüp bu sefer-i nusret-eserde mevcûd bulunmak için ihrâc ve Ordu-yı hümâyûnuma irsâl ve îsâl eylemeleri fermân-ı hümâyûnum olup ve Hazîne-i âmirem defterleri kuyûdâtı mûcebince Bosna eyâletinde vâki' kılâ' ve palankaların piyâde ve süvvârı yirmi bin dokuz yüz otuz dokuz nefer yerli neferâtı olmağla her yirmi neferde bir nefer suvârîden bin kırk yedi nefer suvârî techîz ve ihrâc olunmak üzere tertîb ve mîrimîrân-ı mûmâ-ileyh dahi üzerlerine başbuğ ta'yîn olunmağın imdi Dersa'âdet'imden mübâşir ta'yîn olunan mûmâ-ileyh Ali -dâme mecduhû- ile işbu emr-i şerîf-i âlişânım vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, ma'rifetin ve mîrimîrân ve mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifetleriyle evvel emirde ihrâc olunacak suvârî neferâtının her yüz neferi üzerine yerli zâbitânından î'mâl-i asâkire kâdir ve şecî ve bahâdır birer kimesneyi yüzbaşı nasb u ta'yîn ettirdikden sonra kılâ'-ı mezbûrda olan yerli cemâ'atleri neferâtının ibtâl-i ricâl gîrudârlarından temyîz ve intihâb eyleyerek her yirmi neferden bir nefer tüfenk-endâz ve ma'reke-perdâz sâhib-i esâmî suvârî techîz ettirilip ve içlerinden bir nefer alîl ve marîz ve amel-mândesi bulunmamak şartıyla bi-avnihî subhânehû ve te'âlâ cümlesini tekmîl ve her bir cemâ'atden tahrîr olunan suvârînin vech-i meşrûh üzere levâzım-ı seferiye ve yol masrafların î'ânet vechiyle geriye kalan cemâ'atleri neferlerine gördürülüp at ve besât vesâir edevât-ı harbiyelerinde kusûrları kalmamak üzere gereği gibi techîz ve tanzîm ettirdikden sonra bir vakt-i mübârekele ale'l-esâmî defterleriyle cümlesin yola ihrâc etmekte mezîd-i ihtimâm ve dikkat ve siz ki başbuğ ve mübâşir-i mûmâ-ileyhimâsız, esnâ-yı râhda bir mahalde bîhûde meks u ârâm ettirmeksizin kemâl-i sür'at ve şitâb üzere tesyîr ederek bir gün akdem ve bir kadem mukaddem tamâmen Ordu-yı hümâyûnuma îsâle bezl-i vüs' u kudret eyleyesiz ve

neferât-ı merkûme ulûfeli yerli kullarım olmakdan nâşî eğerci hasbe'l-kânûn kendülere taraf-ı mîrîden ta'yînât verilmesi iktizâ eylemeyip lâkin bunların refâh-ı hâl üzere hıdemât-ı aliyemde kıyâm eylemeleri aksâ-yı metâlib-i hıdivvânem olduğuna binâen Ordu-yı hümâyûnuma duhûlleri gününden sefer hitâmına değin kendülere taraf-ı mîrîden kadr-ı kifâye ta'yînât verilmesine müsâ'ade-i aliyem erzâni kılınıp ve bu sefer-i zafer-eserde ihrâz edecekleri ucûr-ı cezîleden gayrı her birisinin hâl ve şânına göre me'mûllerinden ziyâde avâtıf-ı aliyeye-i pâdişâhâne ve avârıf-ı behiyye-i şehinşâhâneme mazhar olacakları mukarrer olmağla ona göre bu gazâ-yı garrâya sıdk-ı niyet ve hulûs-ı taviyyet ile rağbet ve fermân-ı hümâyûnum üzere mu'accelen yerlerinden hareket ve bir gün evvel Ordu-yı hümâyûnuma mülhak ve mülâkî olup dîn-i mübîne nusret ve îânet eylemeleri için cümleye tefhim ve işâ'at eylesiniz. Ancak neferât-ı mezbûrenin mecmû'u cenk-âver ve müsellağ ve tuvânâ yiğitlerden olup ve bir an evvel hey'et-i mecmû'alarıyla mahall-i me'mûrelerine vusûl ve lühûkları etemm-i me'ârib-i? mülûkânem iken iyâzen billahi te'âlâ adem-i ihtimâmdan nâşî içlerinden alîl ve marîz ve amel-mânde makûlesi âdem bulunmak ve sâhib-i esâmî neferât yerine ecânîb ve ağıyardan bedel gönderilmek ve esnâ-yı râhda ahâlî-i memleket ve fukarâ-yı ra'yyetden müft ü meccânen yem ve yiyecek mutâlebesiyle vesâir vecihler ile mikdâr-ı zerre cevri u ta'addî olunmak ve vakt ü zamânıyla Ordu-yı hümâyûnuma erişmemek ve asıl tertîblerinden noksân gelmek ihtimâlleri olur ise o makûlelerin bilâ-tevakkuf esâmîleri ref' ve kendüleri te'dîb olunduktan sonra bu misillü hâlât-ı nâ-marziyeye rızâ ve cevâz gösterildiğine binâen siz ki başbuğ ta'yîn olunan mîrimîrân ve mübâşir-i mûmâ-ileyhimâsız, sizlerin dahi muhkem haklarınızdan gelineceği mukarrer olduğundan gayrı hilâf-ı fermân harekete tasaddî olduğu ecilden vebâl-i azîme-i dünyeviye ve uhreviyye mübtelâ olacaklarınızı cümleliz te'emmül ve mülâhaza edip icrâ-yı muktezâ-yı diyânet ve edâ-yı mevâcib-i hukûk-ı nân u ni'mete münâsib ve lâyük olan vechile ziyâde ihtimâm ve basîret üzere hareket ve emr-i şerîf-i vâcibü'l-itâ'atime mugâyir vaz' u hâletden be-gâyet ihtirâz ve mücânebet olunmak için

Dîvân-ı hümâyûnum tarafından emr-i şerîfim tahrîri bâbında iftihârü'l-ümerâ ve'l-ekâbir bi'l-fi`il başdefterdârım olan İbrahim -dâme uluvvuhû- îlâm etmeğın vech-i meşrûh üzere amel olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Fî evâhırı S. sene [1]149

APPENDIX D: 550/107

Ber-vech-i arpalık İzvornik ve Kilis sancakları mutasarrıfı Ebubekir Paşa'ya hüküm ki,

Sen ki mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhsin, sen mîrimîrân-ı kirâmımın yarar ve nâmdârlarından olman hasebiyle işbu sene-i mübâreke Moskov keferesi üzerine musammem ve muhakkak olan sefer-i hümâyûnuma kapın halkı olmak üzere yüz elli nefer suvârî cenk-âver asker ile gelmen ve Bosna'dan tertîb olunan mîrî levendâta ve kılâ` neferâtından ihrâc olunacak suvârîye ve eyâlet-i Bosna'nın zu'amâ ve erbâb-ı timârına başbuğ ta'yîn olup ma'iyetin ile ânları dahi getirmen şartıyla avâtıf-ı aliyye-i mülûkânemden İzvornik ve Kilis sancakları sana inâyet ve ihsânım olup inşallahu te'âlâ ol mikdâr güzîde ve tuvânâ ve müsellağ kapın halkı ve Bosna'dan tertîb ve ihrâc olunan asâkir ile Ordu-yı hümâyûnumda mevcûd bulunman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sen ki mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhsin, ber-vech-i muharrer vakt-i merkûmda Ordu-yı hümâyûnumda mevcûd bulunman matlûb-ı hümâyûnum idiği ma'lûmun oldukda ol mikdâr suvârî kapın halkını ibtâl-i ricâl-i harb u kitâlden güzîde ve bahâdır ve ceng ü harbe kâdir olmak üzere techîz ve tertîb ve ma'iyetinle gelecek mîrî levendâtı ve kılâ` neferâtını ve zu'amâ ve erbâb-ı timârı ihrâc ve yanına istishâb edip inşallahu te'âlâ vakt-i merkûmda Ordu-yı hümâyûnuma vusûl ve lühûka bezl-i makderet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki.

Evâsıt-ı S. sene 1149

APPENDIX E: 551/107

Bosna vâlisine ve Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Devlet-i aliyye'de başbâkî kulu olup Bosna askeri ihrâcına me'mûr olan Ali -dâme mecduhû-'ya hüküm ki,

Devlet-i aliyyem ile Moskovlu beyinde musâlaha-i mü'ebbede mün'akid iken bu esnâda Moskovlu bilâ-sebeb nakz-ı ahd ederek hudûd-ı İslâmiyye sû'-i kasd edip üzerlerine sefer-i hümâyûn şer'an lâzım olduğuna binâen livâ-i hazret-i Rasulullah ile vezîr-i a'zamım umûmen ocaklarım neferâtıyla hareket ve Tuna sevâhilinde kışlamak üzere azîmet edip lâkin eyâlet-i Bosna ve sâir Rumeli serhadleri hudûdlarının öteden beru vâkî' olan seferlerde izhâr-ı gayret ve hamiyet ve ibrâz-ı savlet ve mübârezet ile şecâ'at ve celâdetleri meşhûd-ı dîde-i âfâk ve uğûr-ı dîn-i mübînde sebât-ı kadem birle cünbiş-dilîrâneleri karîn-i sübût ve ittifâk olup Devlet-i aliyye'nin şâyeste-i îtimâd ve bâyeste-i îtidâd-ı asâkir-i zafer-mu'tâdlarından olduğundan başka işbu sefer-i nusret-eserde Bosna askerinin ma'an bulunması meymenet ve bereket add olunmağla esfâr-ı sâbıkada Bosna ve Niş ve Vidin kılâ'ı yerli neferât ve zâbitânı beher on neferden beynlerinde bir nefer suvârî techîz ve fermân olunan mahalle irsâl ve tesyîr edegeldikleri mesbûk bi'l-misl olmak hasebiyle bu bâl-i meymenet-iştimâlde dahi zikr olunan kılâ' muhâfazalarında olan yerli neferâtından kadîmîsi üzere ceng ü harbe kâdir yarar ve bahâdır suvârî tertîb ve techîzlerine irâde-i hümâyûn ta'alluk edip ancak merhameten kendülere suhûlet dahi derkâr olması murâd-ı hümâyûnum olmağla her yirmi neferde kendüleri bir neer cenk-âver suvârî techîz ve levâzımını görüp bu sefer-i hümâyûnumda mevcûd bulunmak için ihrâc ve bi'l-cümle eyâlet-i Bosna askerinin üzerlerine başbuğ nasb u ta'yîn olunan İzvornik ve Kilis sancakları mutasarrıfı Ebubekir -dâme ikbâluhû-'nun ma'iyyeti ile Ordu-yı hümâyûnuma duhûlleri gününden sefer hitâmına değin kendülere taraf-ı mîrîden kadr-ı kifâye ta'yînât verilmesine müsâ'ade-i aliyyem erzânî kılınmağla asker-i merkûmun ihrâcları için mufassal ve meşrûh başka emr-i şerîfim sâdır olup

lâkin zikr olunan askerın üzerlerine i`mâl-ı askere kâdir şecî ve bahâdır yarar ve nâmdâr nâfizü'l-kelim kimesnelerin zâbit ta'yîn kılınması lâzım ve lâbüd olmak hasebi ile Banaluka kapudânı Mustafa Paşazâde () ve Tuzla kapudânı Osman Paşazâde Derviş Bey ve Kilis Kalucu kapudânı () ve Hersek'de Kapuşka kapudânı Ali Kapudân -zîde kadrum- ile sâir kılâ'dan mûmâ-ileyh Ser-gulâm-ı bâkî Ali -dâme mecduhû- her kimi intihâb eder ise sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, ânları zâbit nasb u ta'yîn ve ber-vech-i muharrer mîrimîrân-ı mûmâ-ileyh ile irsâl ve tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve mübâşir-i mûmâ-ileyh ile irsâl olmuştur. İmdi vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, ber-vech-i meşrûh mûmâ-ileyhim ile sâir kılâ'dan mûmâ-ileyh Ser-gulâm-ı bâkî Ali -dâme mecduhû- her kimi intihâb ve imtiyâz eder ise ânları asker-i merkûmun üzerlerine zâbit nasb u ta'yîn edip başbuğ olan mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhin ma'iyyeti ve mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle Ordu-yı hümâyûnuma irsâl ve îsâle bezl-i makderet ve sarf-ı cell-i himmet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olmuştur.

Evâhır-ı S. sene [1]149

APPENDIX F: 659/129

Bosna vâîsi vezîr Ali Paşa'ya ve İzvornik ve Kilis sancakları mutasarrıfı Ebubekir -dâme ikbâluhû-'ya ve Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılardan hâlâ Devlet-i aliyye'mde başbâkî kulu olup mukaddemâ Bosna askerinin ihrâcına me'mûr olan Ali -dâme mecduhû-'ya hüküm ki,

Eyâlet-i Bosna'nın defterli çavuşlarından mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhin ma'iyyetiyle sefer-i hümâyûna gelmek üzere bundan akdem emr-i şerîfimle me'mûr ve ta'yîn kılınmışlır idi. El-hâletü hâzihî sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, tarafından Ordu-yı hümâyûnuma gelen kağıdında eyâlet-i mezbûre çavuşlarından ba'zıları pîr ve alîl ve amel-mânde ve ba'zıları dahi ber-vech-i ocaklık babaları fevtinden ze'âmet ve timâra mutasarrıf sabî olup ve birkaç neferi dahi Dîvân-ı Bosna'da istihdâm olunmak için ol tarafda kalmalarının lüzûmu olduğu tahrîr ve inhâ ve mecmû' yirmi nefer çavuşânın Bosna'da kalmaları için afvlarını müş'ir emr-i şerîfim sudûrunu istid'â ve iltimâs? olunmağla iltimâsına müsâ'ade-i aliyyem erzânî kılınmağın işbu emr-i şerîfim ısdâr ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun-ileyh ve siz ki mûmâ-ileyhimâsız, ber-vech-i meşrûh eyâlet-i Bosna'nın defterli çavuşlarından yirmi nefer çavuşân ol tarafda kalmak üzere seferden afv olunmalarıyla sefer-i hümâyûnuma gelmediler deyu ze'âmet ve timârlarına bir ferd müdâhale ve ta'arruz ettirmeyip ol tarafda olan hizmet-i me'mûrelerinde kendülerini î'mâl ve istihdâm eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâili Ca. sene [1]149

APPENDIX G: 662/130

Bosna vâlisi vezîr Ali Paşa'ya ve İzvornik ve Kilis sancakları mutasarrıfı Ebubekir-dâme ikbâluhû ve Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından hâlâ Devlet-i aliyye'de başbâkî kulu olup Bosna askerinin ihrâcına me'mûr Ali-dâme mecduhû-'ya hüküm ki,

Sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, eyâlet-i Bosna'dan tertîb ve ihrâcî fermânım olan esnâf-ı askeriyeyi üzerlerine başbuğ ta'yîn olunan mîrimîrân-ı mûmâ-ileyh ma'iyyeti ve mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle yerlerinden ihrâc ve mu'accelen sefer-i hümâyûnuma sevk ve irsâl eylemen için bundan akdem emr-i şerîfim şeref-yâfte-i sudûr olmuş idi. Asâkir-i merkûmenin bir an akdem ve bir sâ'at mukaddem vusûl ve lühûkları gâyet mühim ve muktezî olmakdan nâşî bir kadem mukaddem serî'an ve âcilen irsâl ve îsâllerine ihtimâm ve dikkat ve bezl-i vus' ve kudret olunmak için te'kîden ve isti'câlen işbu emr-i şerîfim ısdâr ve () ile [irsâl] olunmuştur. İmdi vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, asâkir-i merkûmeyi kat'a meks u ârâm ettirmeksizin mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhin ma'iyyeti ile icâleten ve müsâra'aten bu tarafa irsâl ve tesyîre ihtimâm ve dikkat ve sen ki mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhsin, sen dahi aslâ bir yerde eğlenmeyip ve ayak sürtmeyip seyr-i serî'a ile gelerek ve iki konağı bir ederek mukaddemâ fermânım olduğu üzere asâkir-i merkûm ile ta'cîl ale't-ta'cîl ve bir sâ'at evvel vusûl ve lühûka müsâra'at ve sen ki sergulâm-ı bâkî -dâme mecduhû-'sun, senin bu husûsa me'mûriyetinden maksûd-ı aslî asâkir-i merkûmeyi mu'accelen îsâle bezl-i kudret eylemen için olmağla muktezâ-yı me'mûriyetin üzere bir an akdem îsâl ile sen dahi itmâm-ı hizmet-i me'mûriyetine sarf-ı mâ-hasal-ı kudret edip bu bâbda tekâsül ve rehâvet misillü ednâ hareketden gâyetü'l-gâye ittikâ ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâili Ca. sene [1]149

APPENDIX H: 663/130

Bosna vâîsi vezîr Ali Paşa'ya ve İzvornik ve Kilis sancakları mutasarrıfı Ebubekir -dâme ikbâluhû-'ya ve Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından hâlâ Devlet-i aliyye'mde başbâkî kulu olup mukaddemâ Bosna askerinin ihrâcına me'mûr olan Ali -dâme mecduhû-'ya hüküm ki,

Eyâlet-i Bosna'nın bi'l-cümle zu'amâ ve erbâb-ı timârı mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhin ma'iyyetiyle sefer-i hümâyûnuma gelmek üzere bundan akdem emr-i şerîfimle me'mûr ve ta'yîn kılınmışlar idi. Sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, bu defa tarafından Ordu-yı hümâyûnuma gelen kağıdında eyâlet-i mezbûre zu'amâ ve erbâb-ı timârından sabî olup rükûb ve nüzûla iktidârları olmayanların yerlerine yarar ve tuvânâ bedel gönderilip bedellerin hizmet-i me'mûrelerinde mevcûd bulunmak şartıyla ze'âmet ve timârlarına zarar gelmemek için kendülerinin afvları bâbında emr-i şerîfim sudûru iltimâs olunmağla iltimâsın karîn-i müsâ'ade-i hümâyûnum olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun-ileyh ve siz ki mûmâ-ileyhimâsız, ber-vech-i muharrer Bosna'nın zu'amâ ve erbâb-ı timârından el-yevm sabî olup rükûb ve nüzûla [kâdir] olmayanların yerlerine yarar ve tuvânâ bedel gönderilip bedelleri hizmet-i me'mûrelerinde mevcûd bulunmak şartıyla ze'âmet ve timârlarına hazer gelmemek üzere kendüleri seferden afv olunmalarıyla ta'yîn olunan bedellerinin bir neferi noksân olmayıp cümlesi işe kâdir bahâdır yiğidlerden olmak üzere tertîb ve ta'yîn olunup ve mukaddemâ fermânım olduğu vechile mîrimîrân-ı mûmâ-ileyhin ma'iyyeti ser-gulâm-ı bâkî mûmâ-ileyhin mübâşeretiyile bir an akdem ve bir kadem mukaddem sefer-i hümâyûnuma irsâl ve tesyîre ihtimâm ve dikkat olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Fî evâili Ca. sene 1149

APPENDIX I: BOA, MD, 143

233/150

Kılıç fermânıdır.

Sâbıkan vezîr-i a'zam olup hâlâ Bosna vâlısı olan vezîrim Ali Paşa'ya hüküm ki,

Tarafından rikâb-ı hümâyûnuma vârid olan mektûbun kâime-...? pişgâh-ı serr-i saltanat-serîr-i mülûkâneme arz olunup mefhûm-ı meserret-rüsûmlarında bundan akdem Nemçe melâ'ini ve onlara tâbî' sâir kefereden yetmiş bine karîb küffâr-ı dûzah-karâr gelip ser-i serîr-i İslâmiyeden olan Bosna eyâleti hudûdunda vâki' Usturumca-i Atîk ve Cisir-i Kebîr ve Hotin ve Bozi? kalesi ve onlardan mâ'adâ müte'addid tabur-ı makhûrlarıyla Banaluka kalesini muhâsara ve şehrini zabt etmeleriyle eyâlet-i Bosna'da mevcûd ve harb u darbe kâdir olanlardan asker techîz ve kapın halkı ile icâleten bir iki gün içinde Travnik'den hareket ve bundan akdem mahsûr olan Cisir-i Kebîr tarafına atf-ı inân-ı azîmet ve tez elden asker ile delibaş beyi olmayıp? ve eyâlet-i mezbûrenin çavuşlar kethüdâsı Ali Paşazâde Osman cümlemin üzerine başbuğ ta'yîn ve () zikr olunan Usturumca-i Atîk ve Cisir-i Kebîr kaleleri üzerine irsâl ve harb ve kîtâle mübâşeret olundukda küffâr-ı dûzah-karârın ser-askeri ve nice cenerali ve kapudânân ve zâbitânı vesâir askerinin ...? bakıyyetü's-suyûf olanları münhezimen ve müdebbiren nîce cân ile kendü hudûdlarına firâr edip ve zikr olunan Banaluka kalesinin dahi istihlâsı ve ümmet-i Muhammede imdâd ve i'âneti cümleden ehem ve elzem olmağla ma'ıyyetinde olan asâkir-i nusret-şî'ârın ile Banaluka cânibine teveccüh ve azîmet ve Hotin ve Bozi kaleleri alâ hâlihî mahsûr iken Hotin kalesini muhâsara eden cenerâl-ı bed-fi'âl Usturumca-i Atîk ve Cisir-i Kebîr kaleleri vak'asından haberdâr olduklarında kulûb-ı kâsiyelerine havf ve haşyet müstevlî olduğundan onlar dahi dâru'l-bevârlarına doğru geri çekilip bi-tevfikillahi te'âlâ Banaluka kalesi kurbuna varıldıkda kale-i mezbûre ittisâlinde

cereyân eden nehrin biri tarafında vâki` kale-i mezburenin cisrini düşman-ı dîn zabt etmiş bulunmağla mahall-i mezbûrda top ve cebehâne vesâir âlât ile [page: 151] memlû ve dâiren-mâdâr çarh-ı felekler ile mazbût ve mahrûs tabur-ı makhûrları mukâbelesine vusûl ve bâ-bercây-ı sabr u müsûl olundukda ...? kıt'ası? tabur-ı makhûrlarından hurûc ve asâkir-i İslâma hücûm ve gâziyân-ı dilâverân ile mukâbele ve mukâtele eyledikde guzzât-ı İslâmın cümle seyrânelerine bir vechile tâb-âver mukâvemet olamayıp ibtidâ-yı emrde katı-yı vâfir diyetler? ve kelle alındıktan sonra melâ'în-i bî-dîn semt-i edbâra firâr ve tabur-ı makhûrlarına girîzân ve avdetkâri-i hazret-i bârî ve hamiyet-i İslâmiye muktezâsınca merdâne cünbüş ve hareket ve izhâr-ı celâdet ve besâlet ile tabur-ı makhûrları üzerlerine varılıp işgâl-i nâire-i harb u kîtâle mübâşeret olundukda "Ve inne cündenâ lehümü'l-gâlibûn" mısdâkınca cenâb-ı âlimü'l-gayb mezîd-i fazl-ı lâ-reybinden kulûb-ı cünûd-ı mü'minîne itâ ve şecâ'at ve sekînet ve sîne-i müşrikîne inzâl-i ru'b u hirâs ilkâ-i havf u ye's etmekle tekrâr tabur-ı makhûrlarından ayrılıp guzzât-ı İslâmı mukâbeleye gelen üç cenerâl ile bî-nihâye zâbitâ ve atlı ve piyâdelerinin güzîdeleriyle üç aded taburu fedâ ve cem'iyetlerin tefrîk ve şemellerin teştît ve temzîk ve ma'an getirdikleri beş aded top ve dört aded humbara havanı terk ve birbirlerin sebkât ve ta'kîb ederek eyne'l-mefer gûmân-ı semt-i edbâra firâr ve girîzân ve yaptıkları köprüleri kat' olduğun müşâhade eylediklerinde kendülerin nehr-i ...? ilkâ ve birbiri üzerine mağrûkan helâk ve bakıyyetü's-suyûf olan kefereyi guzzât-ı Muvahhidîn ta'kîb ederek ve diyet ve kelle alarak memâlik-i İslâmiyeden tard ve ib'âd ve ve mansûren ve muzafferen avdet edip ve kale-i merkûme vesâir kılâ` ve derûnlarında olan ümmet-i Muhammed dahi bu vechile halâs olduğun tebşîr vesâir keyfiyâtı dahi tahrîr ve tasdîr etmişsin. El-hamdülillah sümme el-hamdülillah "zâlike fazlullahi yû'tîhi men-yeşâ vallahu zü'l-fazli'l-azîm" bu mü'ebbed-sa'îd-i sudûr âmme-i mü'minîne meserret-resân ve hâssaten cenâb-ı hilâfet-me'âbıma bâ'is-i huzûz ve inşirâh-ı cenân olmağla berhûrdâr olasın, hizmetin izz-i huzûr-ı fâ'izü'n-nûr-ı pâdişâhânemde meşkûr ve sa'yin mebrûr olup sen bu gazâ-yı garrâ ve cihâda

sa'y u ictihâd eden guzât-ı zafer-simât rızâ-yı yümn-iktizâ-yı şâhâne ve du'â-yı hayr-ı icâbet-eser-i pâdişâhâneme mazhar olmuşsuzdur. Nân u nemek-i hidivvânem cümlelerine helâl ve iki cihânda yüzünüz ak ve hem-vâre kefare-i müşrikîn üzerlerine kılıcınız keskin ve berrâk olsun ve fîmâ-ba'd dahi nice bu gûne gazâ-i garrâ ile lâyıq-ı dîn-i mübîn ve muvâfık-ı nâmûs-ı saltanat-ı ebed-kadîm olup me'ser-i cemîle me'mûl-ı tab'-ı safâ-makrûnum olmağla hâliyâ hakkınızda âftâb-ı âlem-tâb-ı mekârim-i pâdişâhânem pertev-efgen ve necât? zihâr-ı avâtıf-ı aliyye-i hıdivvânem mütelâtem ve mevc-zen olup hâsseten hil'at-ı fâhire-i mülûkânemden sana bir semmûr-ı fâyizü's-sürûra kaplı bir sevb-i hil'at-i mûrisü'l-behcet-i sultânî ve esbâk-ı fâtihatü'l-eknân-ı husrevânemden bir kabza samsam-ı zafer-irtisâm-ı hâkânî ve beş bin altın ve re'y-i savâb-dîdene muvâfakat ve emrine mütâba'at ile bu gazâ-yı garrâda mesâ'i-yi cemîlesi vücûda gelen zâbitân vesâir guzât-ı müslimîn için dahi yirmi sevb-i hil'at-i fâhire ve iki yüz aded sîm çelenk inâyet ve ihsân olup teblîğî hizmetiyle () irsâl olunmuşdur, lede'l-vusûl merâsim-i ta'zîm ve iclâl ile istikbâl ve sana inâyet ve ihsân olan hil'at-i fâhire ve kisve-i zâhiremi telsîm ve iktisâ ve pezîr-dûş ve ...? zafer-te'sîr-i mülûkânemi kemer-i hamiyet-perverine zîver ve mûmâ-ileyhim için irsâl olunan hil'at-ı fâhireyi dahi her birine sezâlarına göre alâ merâtibihim ilbâs ve çelenkler ile dahi guzât-ı muvahhidînin serleri tezyîn ve izhâr-ı mübâhât-ı evfer ve iktisâb-ı mefharet-i beşâşet-eser ile devâm-ı ömr ü devlet ve kuvâ-yı saltanat-ı ebed-kadîme du'â-yı vâcibü'l-ibtidâsı îfâsından sonra fîmâ-ba'd dahi iktizâ-yı vakt ü hâle göre merdâne ve âkılâne ve müdebbirâne ve âfiyet-i eser-nişâne hareket lâbüd ve lâzım ve sen vüzerâ-yı izâmımın nâmdârı ve vükelâ-yı fihâmımın müdebbir ve şecâ'at-şî'ârı olup senin fikr ü firâset ve rüşd ü şecâ'atine îtimâd-ı hümâyûnum olup ve ol hudûd ve havâlînin umûr-ı cumhûru kemâ fi'l-evvel senin re'y-i rezîn-i isâbet-karînine müfevvez olmağla [page: 152] icrâ-yı ber-re'yin? hareket-i bî-bereketinden gâfil ve keyd ü mazarratından zâhil olmayıp hemîşe teyakkuz ve intibâh üzere hareket ve eyâlet-i mezbûrenin gerek kılâ' ve bikâ' ve gerek sâir mahallerin bundan böyle dahi

Bosna gâzîleriyle hıfz u hirâsetlerinde ve zuhûr eden düşman-ı dûzah-mekînin kahr u temdîrlerinde ve şerr u mazarratlarının def u ref'lerinde î'mâl-ı himmet ve bezl-i nakdîne vus' u kudret edip vech-i meşrûh üzere zuhûra gelen mesâ'i-i mebrûre ...? sarf-ı miknet ve manzûme-i sa'y-i cemîline müstakarrât etmeğe ziyâde ihtimâm ve dikkat eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur.

Evâsıt-ı Ca. sene [1]150

APPENDIX J: 234/152

Emr-i şerîf ünânına mücebince amel oluna deyu hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşide kılınmıştır.

Sâbıkan vezîr-i a'zam olup hâlâ Bosna vâlisini olan Ali Paşa'ya hüküm ki,

Sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, hâlâ rikâb-ı hümâyûnuma mektûb gönderdiğin kâimende Bosna hudûduna gelen Nemçe melâ'ininin bi-avnihi te'âlâ kahr u tedmîrleri ve def u mazarratlarında ihtimâm ve asâkir-i İslâm ile eyâlet-i Bosna'dan ihrâc ve hudûdlarına değin sekiz sâat ta'kîb edip ancak bilâ-fermân hudûdlarına tecâvüz olunmayıp ve ol mahallere asker-i İslâm mansûren ve muzafferen avdet eyledikleri tahrîr olunmuş, çünkü Nemçe keferesinin nakz-ı ahdi, hudûd-ı İslâmiyeye tecâvüz eyledikleri zâhir olup bundan sonra mesfûrların memleketlerine çend tarîkat ve âhar vechile îsâle cesâret lâ-be's olmağla emr-i şerîfim vusûlünde ne vechile mümkün ise âkılâne ve müdebbirâne hareket ve bi-avnihi te'âlâ muktezâ-yı dikkat ve hâlâ göre kefer-i mesfûrenin hân[u]mânların sûzân ...? ile memleketleri dahi ...? misillü hareket ettirmekle ve hânelerini ittikâ-yı hayret ve dehşet ittirmeğe ihtimâm ve dikkat eylesin. Hâlâ iktizâ eden masârif-ı mühimme-i seferiye harc ve masârif için Hazîne-i hümâyûnumdan sana iki yüz elli kîse akçe irsâl olunmağla inşallahu te'âlâ vusûlünde meblağ-ı merkûmu her ne vechile iktizâ eder ise re'y ve ma'rifetinle lüzûmu olan mahallere harc u sarf ile îrâd-ı mezbûrenin muhâfaza ve muhâresesinde bezl vus'-ı kudret ve sarf ve ta'zîr-yâb ve gayret eylemen bâbında fermân-ı âlişânım sâdir olmuşdur, buyurdum ki.

Fî evâsıtı M. sene 1150

APPENDIX K: BOA, MD, 145

909/199

Sâbikan vezîr-i a'zam olup hâlâ Bosna vâlisi olan vezîr Ali Paşa'ya ve ma'yyetinde olan selâtîn-i Cengiziyeden Mehmed Giray Sultan -zîde uluvvuhû-'ya ve mîrimîrân-i kirâm ve yeniçeri zâbiti ve elviye alaybeyileri ve mîrî vesâir piyâde ve suvârî esnâf-ı askeriye zâbitân ve rü'esâsına ve bi'l-cümle efrâd-ı askeriye hüküm ki,

Sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin, bu def'a tarafından tevârüd eden fevâtih-i zafer-alemlerimize Hırvat memleketinin hâkimi olan Ban dedikleri bî-îmân dehşet-i hecme-i ahyâl-i İslâmiyândan nâşî cân-ı ... bundan akdem memleket-i menhûsasına doğru bî-siper hazelân olunduktan sonra tekrâr Kenzova? ve Dobniçe ve Kostaniçe nâhiyeleri taraflarında tertîbinde kesîr? mel'anet ve hilâf-ı melhûz mahalden zuhûr ile memleket-i İslâmiyeye îsâl-i hasâret fikr-i fâsidi reh-yeftâ-i dimâğ-ı fâsidi olduğu istimâ' olundukda bulunduğun mevki'den müsâra'aten her kande? ve Tomna? nâm mahalle rekz-i a'lâm-ı celâdet edip menzil-i mezbûrdan berây-ı tedmîr ve tahrîb techîz ve tertîb olunan leşker ile üzerlerine ta'yîn olunan mîrimîrân turnacıbaşı ve kethüdân ve tavâif-i tatarlarıyla dahi sultan-ı mûmâ-ileyh bi'l-ittifâk hudûd-ı düşmene itâle-i ikdâm-ı akdâm ve ol gün giribân-ı zerrîn-i nâr-ı bâhdan dâmen-i Til-kâh-ı Şam'a dek üç sâ'at mesâfeyi garben ve şimâlen? tahrîb ve ihrâk ve ba'de'l-avde ahz olunan diller istintâk olunduğlarında Ban-ı hodendân yanında olan asker-i hezîmet-nişâniyla nehr-i Evne'nin? tarafeyninde vâki' taş kulelere ve ba'zen dolma sepetler ve şaranpoller ile istihkâm verilmiş sa'bû'l-menâl mevâzi' ve mahalle tahassun ile intihâz-ı fırsat üzere olduğu ihbâr olunmağla mahall-i merkûmdan hey'et-i mecmû'anız ile muhâribîn-i mesfûrîn üzerlerine teveccüh ve azîmete ibtidâr ve nehr-i merkûmun iki cânibinde iş'âl-i nâire-i kâr-zâr ile dört binden mütecâviz piyâde ve Nemçe? suvârîsî kantara-ı tığ-ı âbdârdan imrâr olup Ban-ı mesfûr bakiyyetü's-süyûf müşrikîn ile

üftân u hîzân ve şikeste ve nice cân gürîzân olmağla asâkir-i İslâm dahi üç sâ`at mikdârı ta`kîb ve erişdiklerinde kahr u tedmîr ve yemîn ü yesârlarında dûcâr oldukları emâkin ve mevâzî'i ihrâk ve tahrîbden sonra ferdâsı Dobnice ve Sıbka kalelerine varınca tesâdüf eyledikleri haydud eşkiyâsını nişân-ı nişâne-i dimâr ve ganâyim-i mütekâsire ve üserâ-yı vâfire ile hudûd-ı İslâmiyeye gelince çeşm-güzârları olan mahalleri ihrâk bi'n-nâr ederek dâhil-i serhadd-i İslâmda nasb-ı a`lâm firâr eyledikleri ve bundan mukaddemce ...? ve sâir kapudânlıklardan Kobaş? kapudân dahi bin kadar piyâde ve suvârî melâ'în ile Banaluka'ya karîb Kator? varoşu palankasını tahrîb ve ihrâk kasdıyla hudûd-ı İslâmiyeye duhûl eylemeleriyle muhâfazasında olan dilâverân-ı İslâm ile birkaç sâ`at muhârebe ve mükâfahaya ikdâmdan sonra bi-avnilahi'l-meliki'l-allâm kefere-i li`âm-ı bâdiye-i peçâ-yı hezîmet ve münhezim olmağla cünûd-ı hamiyet-nümûd ta`kîblerine ibtidâr ve üç yüzden mütecâviz kefereyi tu`me-i şimşîr-i zâ`afe-bâr ve esliha ve esvâb ve besât ve devvâbların âverde-i dest-i iğtinâm ve intisâr ettikleri ve kapudân-ı mesfûr dahi mecrûhan firârı esnâsında nigün-sâr-ı hâk-ı dimâr olduğu tahrîr ve iş`âr olunmağla cümlelerin bu gazâ-yı garrâ ve cihâd-ı meymenet-intimâda zuhûra gelen mesâ'i-i sa`ide ve mefâhir-i cemîleniz makbûl ve meşkûr-ı hümâyûn ve mûceb-i inşirâh-ı kalb-i safâ-numûnum olmuşdur. Berhudâr ve ni`am-ı izz-i dâreynden behremend ve hissedâr olasız. Hâliyâ hakkınızda bihâr-ı zehâr-ı mekârim-i şâhânem ...? tedhîr-i âtifet-i hidivvânem pertev-efgen olup hâssaten sana ve ma`iyyetinde olan sultan-ı mûmâ-ileyh ile mîrimîrân-ı kirâm ve yeniçeri zâbiti ve kethüdâ-yı mûmâ-ileyhimâyâ vesâir şecâ`ati zâhir olanlara ilbâs ve iksâ için Ordu-yı hümâyûnumdan irsâl olunan atıyyât-ı seniyyemden ber-mûceb-i defter ihsânım olan teşrîfât-ı seniyyem teblîğ ve irsâline me`mûr () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde teşrîfât-ı hümâyûnumu hutuvât-ı ta`zîm ile ba`de'l-istikbâl dûş u ser-iftihârına vaz' ve peydâ ve ber-mûceb-i defter ma`iyyetinde olanlara ihsânım olanı dahi ale'l-merâtib tezyîn ve iksâ birle izdiyâd-ı fûrû-şevketim ed'iyesini yek-zebâne ibkâdan sonra sen ki vezîr-i müşârûn-ileyhsin, bundan böyle dahi senden

me'mûl-ı hümâyûn ve melhûz-ı tîğ-ı safâ-makrûnum olunduğu üzere hıfz u hirâset-i memleket ve kahr u tedmîr-i a'dâ-yı bed-tıynete ibtidâr ve turuk-ı memâlik-i küffârı tâht ü târâc ve kendülerin sihâm-ı tenkîle âmâc ile şevket-i İslâmı izhâr ve cümleliz bi'l-ittifâk ibrâz-ı levâzım-ı usret ve hamıyyet ve ibkâ-yı merâsim-i şecâ'at ve mehâbet ederek küffâr-ı hâksârın eynemâ kânû ...? şeml-i cem'iyet ve () ve temzîk-i zeyl-i keyd u menhûsuna sa'y-i bî-şumâr ve her hâlde sizden me'mûl ve muntazır olan hamâset ve besâletin fîmâ-ba'd dahi icrâ ve edâsına teşmîr-i bâzû-yı iktidâr edip istihsâl-i merâzi-i cenâb-ı melik-i deyyân ve isticlâb-ı da'avât-ı hayriye-i şâhânem nisâr-ı nakdîne-i miknet ve ilâ maşallahu te'âlâ mezkûr elsine-i enâm olacak mesâ'i-i pesen-dîde ilâvesiyle mâdde-i mefâhir-i cemîlenizi tahşiye ve tertîbine sarf-ı vus' u kudret ve bezl-i mâ-hasal himmet ve inâyet eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşân yazılmışdır.

Fî evâhırı Ca. sene [1]151